

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

عزیزتاری
روزپیرتور
مید

از منظر
آیات و روایات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات

نویسنده:

علی اکبر تقی زاده

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۱	عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات
۱۱	مشخصات کتاب
۱۲	اشاره
۱۶	فهرست
۲۴	مقدمه
۳۰	بخش اول: توجه به جایگاه و اهمیت تولید ملی
۳۰	اشاره
۳۲	فصل اول: وظیفه و سیره
۳۲	اشاره
۳۳	۱. تولید؛ وظیفه ای الهی
۳۵	۲. بر دوش زمین سوار شوید!
۳۶	۳. خطر کوتاهی در تولید
۳۷	۴. تولید؛ سیره ی انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام
۳۸	۵. سیره ی حضرت علی علیه السلام در تولید
۳۹	۶. لازمه ی وطن دوستی
۴۱	فصل دوم: تولید و تحقق شعارهای انقلاب
۴۱	اشاره
۴۲	۷. یک: استقلال
۴۴	۸. دو: آزادی
۴۵	۹. سه: اسلام خواهی
۴۹	فصل سوم: تولید ملی؛ پایه ی امنیت ملی
۴۹	اشاره
۵۰	۱۰. یک: امنیت شغلی

۵۲	۱۱. دو: الف) امنیت غذایی
۵۲	اشاره
۵۵	ب) امنیت در تأمین مواد غذایی
۵۶	۱۲. سه: امنیت دارویی
۵۸	۱۳. چهار: امنیت نظامی
۶۰	۱۴. پنج: امنیت در تأمین انرژی هسته ای
۶۲	۱۵. بهترین کالای مصرفی
۶۵	بخش دوم: رابطه ی تولید ملی و ایجاد اشتغال پایدار
۶۵	اشاره
۶۶	۱۶. تکیه بر دست رنج خود در تأمین معیشت
۶۷	۱۷. سربار دیگران نبودن
۷۰	۱۸. تأمین معیشت خانواده
۷۳	۱۹. کسب درآمد از راه حلال
۷۶	۲۰. اشتغال؛ مانع فساد
۷۸	بخش سوم: وظایف و نقش دولت
۷۸	اشاره
۷۹	۲۱. لزوم حمایت از تولید ملی
۸۱	۲۳. لزوم نظارت بر تجار و صنعت گران
۸۳	۲۴. نظارت بر قیمت ها و کنترل آن
۸۷	۲۵. جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی
۹۱	۲۲. لزوم نظارت مستمر بر فعالیت های اقتصادی
۹۳	۲۶. نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیت ها
۹۳	۲۷. مدیریت بحران های اقتصادی
۹۸	۲۸. نظارت بر واردات
۹۹	۲۹. وارد کردن کالاهای واسطه ای
۱۰۱	۳۰. ایجاد روحیه ی خود کنترلی در بازاریان

۳۱. برخورد قضایی با مفسدین اقتصادی ۱۰۳
۳۳. برخورد قضایی با محترکین ۱۰۶
- بخش چهارم: وظایف و نقش صاحبان ثروت و سرمایه ۱۰۸
- اشاره ۱۰۸
- فصل اول: اهمیت سرمایه گذاری ۱۱۰
- اشاره ۱۱۰
۳۴. ادای حق محرومان با سرمایه گذاری اقتصادی ۱۱۱
۳۵. پیشگام بودن اولیای خدا در سرمایه گذاری اقتصادی ۱۱۲
۳۶. لزوم سرمایه گذاری اقتصادی ۱۱۳
۳۷. سه نوع هزینه ۱۱۴
۳۸. سرمایه گذاری اقتصادی برای فردهای دنیا ۱۱۶
۳۹. سرمایه گذاری اقتصادی؛ ذخیره ای برای آخرت ۱۱۷
۴۰. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق انفاق در راه خدا ۱۲۰
۴۱. عبادت بودن سرمایه گذاری اقتصادی ۱۲۱
۴۲. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق شکر نعمت ۱۲۳
- فصل دوم: بایسته های نظام تولید و عرضه ۱۲۶
- الف: اهداف تولید ۱۲۷
۴۳. جلب خشنودی خدا ۱۲۷
۴۴. آبادانی آخرت ۱۲۹
- ب: بایسته های فرایند تولید ۱۳۰
۴۵. شروع کار با راز و نیاز با خدا ۱۳۰
۴۶. تولید کالاهای مورد نیاز جامعه ۱۳۲
۴۷. رعایت کیفیت در تولید ۱۳۳
۴۸. رعایت کیفیت؛ خواسته ی رهبران دینی ۱۳۵
۴۹. نقش رعایت کیفیت در احساس رضایت از زندگی ۱۳۶
۵۰. فواید تولید کالای با کیفیت ۱۳۸

۵۱. زیبایی ظاهری ۱۴۰
۵۲. کمک به گسترش ارزش ها ۱۴۲
۵۳. خودداری از کمک به هنجار شکنان ۱۴۵
۵۴. تولید بر پایه ی علم و تخصص ۱۴۷
۵۵. به کارگیری نیروی کار متخصص ۱۴۹
۵۶. رعایت حق کارگر ۱۵۲
۵۷. عمل به تعهدات در برابر نیروی کار ۱۵۳
۵۸. عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع ۱۵۴
- فصل سوم: بایسته های نظام عرضه ی کالا ۱۵۵
- اشاره ۱۵۵
۵۹. اهمیت عرضه ی کالا ۱۵۶
۶۰. تبلیغ و معرفی کالا ۱۵۷
۶۱. دفترچه راهنمای استفاده از کالا ۱۵۸
۶۲. حذف واسطه های غیرضروری ۱۵۹
۶۳. قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه ۱۶۰
۶۴. پرهیز از بالابردن قیمت ها به صورت ساختگی ۱۶۱
۶۵. حرمت سودهای ناعادلانه ۱۶۳
- بخش پنجم: نقش و وظایف کارگر ۱۶۷
- اشاره ۱۶۷
۶۶. توجه به ارزش کارگری ۱۶۸
۶۷. مانند مجاهد راه خدا ۱۶۹
۶۸. وجدان کاری کارگران ۱۷۱
۶۹. نمودهای عملی وجدان کاری ۱۷۳
۷۰. رعایت مقررات و وظایف ۱۷۴
- بخش ششم: نقش و وظیفه ی مردم در تولید ملی ۱۸۰
- اشاره ۱۸۰

۱۸۲	فصل اول: لزوم خرید کالای ایرانی
۱۸۲	اشاره
۱۸۳	۷۱. خرید کالای ایرانی؛ مصداق جهاد اقتصادی
۱۸۴	۷۲. تعصب نسبت به خرید کالای ایرانی؛ تعصبی پسندیده
۱۸۴	۷۳. خرید مستقیم از تولیدکننده
۱۸۶	فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان
۱۸۷	۷۴. پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فرومایگان
۱۸۸	۷۵. پرهیز از داد و ستد با انسان های آلوده
۱۹۳	۷۶. تحریم خرید کالای دشمنان؛ تحریم در مقابل تحریم
۱۹۴	۷۷. برائت عملی از دشمنان خدا
۱۹۶	۷۸. مقاومت و خویشتن داری
۱۹۹	۷۹. قطع رابطه ی اقتصادی با مستکبران
۲۰۱	۸۰. تحریم اقتصادی صهیونیسم
۲۰۳	۸۱. تحریم اقتصادی سعودی های وهابی
۲۰۷	۸۲. آنتن ماهواره
۲۱۲	۸۴. تشبّه به دشمن
۲۱۴	۸۳. نماد فرهنگی دشمنان و گروه های انحرافی
۲۱۶	۸۵. کروات و پایپون
۲۱۷	۸۶. مُد پرستی
۲۲۰	۸۷. تیرهای شیطان
۲۲۳	۸۸. خطر جابه جایی
۲۲۴	۸۹. باربی و تهاجم فرهنگی
۲۲۶	۹۰. کالاهای قاچاق
۲۳۰	فصل سوم: گذشتگان و تولید ملی
۲۳۱	۹۱. نقش علما و مسئولین در حمایت از تولید ملی
۲۳۱	یک: علما و تولید ملی

- دو: مسئولان و تولید ملی ۲۳۵
- سه: نمایندگان مجلس و تولید ملی ۲۳۸
- چهار: خیانت سلسله ی پهلوی به تولید ملی ۲۴۱
- حُسن ختام ۲۴۵
- یادی از گذشته، نگاهی به آینده ۲۴۶
- یک: ما می توانیم! ۲۴۷
- دو: از شاگردی تا استادی ۲۴۷
- سه: جایگاه اول در سطح منطقه ۲۴۹
- چهار: باش تا صبح دولت بدمد! ۲۵۰
- کتابنامه ۲۵۴
- درباره مرکز ۲۶۸

عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات

مشخصات کتاب

سرشناسه: تقی زاده، علی اکبر، ۱۳۵۱ -

عنوان و نام پدیدآور: عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات / علی اکبر تقی زاده؛ تهیه و تدوین اداره امور فرهنگی آستان قدس رضوی؛ [به سفارش] آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.

مشخصات نشر: مشهد: آستان قدس رضوی، شرکت به نشر، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۹۷ ص.

فروست: به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)؛ ۲۱۴۶.

شابک: ۲۰۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۰۲-۲۶۵۱-۳

وضعیت فهرست نویسی: فایا

یادداشت: کتاب حاضر قبلاً تحت عنوان "تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی" توسط انتشارات قدس رضوی در سال ۱۳۹۱ منتشر شده است.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۹۳ - ۱۹۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی.

موضوع: خامنه ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- دیدگاه درباره اقتصاد

موضوع: Khamene'i, Sayyed -- Views on economics علیه السلام

موضوع: اسلام و اقتصاد

موضوع: Islamic Economics -- Economic as علیه السلام

موضوع: اسلام و کار و کارگری

موضوع: Labor -- Religious as علیه السلام -- Islamic Economics

موضوع: خودکفایی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع : عليه السلام Religious as utarchy -- Islam -- icts

موضوع : خود کفایی

موضوع : عليه السلام utarchy

موضوع : رشد اقتصادی -- ایران

موضوع : Economic develo عليه السلام Iran -- ment

موضوع : ایران -- سیاست اقتصادی

موضوع : Iran -- Economic iciency عليه السلام

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. اداره امور فرهنگی

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده : شرکت به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

شناسه افزوده : Behnashr Com عليه السلام (stan Quds Razavi Publications)any

رده بندی کنگره : ۲/۲۳۰/۲BP/ت۷۴ت۹ ۱۳۹۶

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۸۳۳

شماره کتابشناسی ملی : ۴۶۸۲۶۶۴

ص: ۱

اشاره

بخش اول: توجه به جا گاه و اهمت تول د ملی / ۱۳ ی ی ی

فصل اول: وظیفه و سیره / ۱۵۱. تولید؛ وظیفهای الهی / ۱۶

۲. بر دوش زمین سوار شو د! / ۱۷ ی

۳. خطر و تاهی در تولید / ۱۸ ک

۴. تولید؛ سیرهی انبیا و ائمه اطهار / ۱۹ □

۵. سیرهی حضرت علی □ در تولید / ۲۰

۶. لازمهی وطندوستی / ۲۱

فصل دوم: تولید و تحقق شعارهای انقلاب / ۲۳

۷. ک: استقلال / ۲۴ ی

۸. دو: آزادی / ۲۶

۹. سه: اسلامخواهی / ۲۷

فصل سوم: تولید ملی؛ پایهی امنیت ملی / ۳۱

۱۰. ی: امنیت شغلی / ۳۲ ک

۱۱. دو: الف (امنیت غذا ی / ۳۴ ی

ب) امن ت در تأم ن مواد غذایی / ۳۶ ی ی

۱۲. سه: امنیت دارو ی / ۳۷ ی

۱۳. چهار: امنیت نظامی / ۳۸

۱۴. پنج: امنیت در تأمین انرژی هستهای / ۴۰

۱۵. بهترین الای مصرفی / ۴۲ ک ی

بخش دوم: رابطه‌ی تولد ملی و ایجاد اشتغال پادار / ۴۵ ی ی ی

۱۶. تکیه بر دسترنج خود در تأمین معیشت / ۴۶

۱۷. سربار دگران نبودن / ۴۷ ی

۱۸. تأمین معیشت خانواده / ۴۹

۱۹. سب درآمد از راه حلال / ۵۱ ک

۲۰. اشتغال؛ مانع فساد / ۵۳

بخش سوم: وظائف و نقش دولت / ۵۵ ی

۲۱. لزوم حمات از تولید ملی / ۵۶ ی

ص: ۵

۲۲. لزوم نظارت مستمر بر فعالیتهای اقتصادی / ۵۸
۲۳. لزوم نظارت بر تجار و صنعتگران / ۶۰
۲۴. نظارت بر قیمتها و نترل آن / ۶۱ ک
۲۵. جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی / ۶۳
۲۶. نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیتها / ۶۵
۲۷. مدت بحرانهای اقتصادی / ۶۵ ی ی
۲۸. نظارت بر واردات / ۶۸
۲۹. وارد ردن الاهی واسطهای / ۶۹ ک ک
۳۰. اجاد روحیهی خود نترلی در بازاران / ۷۱ ک ی ی
۳۱. برخورد قضایی با مفسدن اقتصادی / ۷۳ ی
۳۳. برخورد قضایی با محت رین / ۷۵ ک
- بخش چهارم:وظاف و نقش صاحبان ثروت و سرما ه / ۷۷ ی ی
- فصل اول: اهمیت سرما بهگذاری / ۷۹
۳۴. ادای حق محرومان با سرما هگذاری اقتصادی / ۸۰ ی
۳۵. پیشگامبودن اولیای خدا در سرما هگذاری اقتصادی / ۸۱ ی
۳۶. لزوم سرما هگذاری اقتصادی / ۸۲ ی
۳۷. سه نوع هز نه / ۸۳ ی
۳۸. سرما هگذاری اقتصادی برای فرداهای دنیا / ۸۴ ی
۳۹. سرما هگذاری اقتصادی؛ ذخیرههای برای آخرت / ۸۵ ی
۴۰. سرما هگذاری اقتصادی؛ از مصادق انفاق در راه خدا / ۸۷ ی ی

۴۱. عبادت‌بودن سرما هگذاری اقتصادی / ۸۸ ی

۴۲. سرما هگذاری اقتصادی؛ از مصادق شکر نعمت / ۸۹ ی ی

فصل دوم: با ستهای نظام تولد و عرضه / ۹۱ ی ی

الف: اهداف تولید / ۹۲

۴۳. جلب خشنودی خدا / ۹۲

۴۴. آبادانی آخرت / ۹۳

ب: با ستهای فراند تولید / ۹۴ ی ی

۴۵. شروع ار با راز و نیاز با خدا / ۹۴ ک

۴۶. تولید الهای موردنیاز جامعه / ۹۶ ک

۴۷. رعای یفیت در تولید / ۹۷ ک ی

۴۸. رعای یفیت؛ خواستهی رهبران دنی / ۹۸ ک ی ی

ص: ۶

. نقش رعایا کیفیت در احساس رضای از زندگی / ۹۹ ک ی ی

۵۰. فواید تولید الای با کیفیت / ۱۰۰ ک ک ی

۵۱. زبای ظاهری / ۱۰۱ ی ی

۵۲. کم به گسترش ارزش ها / ۱۰۲ ک

۵۳. خودداری از کم به هنجارش نان / ۱۰۴ ک ک

۵۴. تولید برپا هی علم و تخصص / ۱۰۵ ی

۵۵. ب ه ارگیری نیروی ار متخصص / ۱۰۶ ک ک ک

۵۶. رعایا حق ارگر / ۱۰۸ ک ی

۵۷. عمل به تعهدات در برابر نیروی ار / ۱۰۹ ک

۵۸. عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع / ۱۱۰

فصل سوم: با ستهای نظام عرضهی الا / ۱۱۱ ک ی

۵۹. اهمیت عرضهی الا / ۱۱۲ ک

۶۰. تبلیغ و معرفی الا / ۱۱۳ ک

۶۱. دفترچه راهنمای استفاده از الا / ۱۱۴ ک

۶۲. حذف واسطه‌های غیر ضروری / ۱۱۵

۶۳. قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه / ۱۱۶

۶۴. پرهیز از بالابردن قیمتها به صورت ساختگی / ۱۱۷

۶۵. حرمت سودهای نا عادلانه / ۱۱۸

بخش پنجم: نقش و وظایف ارگر / ۱۲۱ ک ی

۶۶. توجه به ارزش ارگری / ۱۲۲ ک

۶۷. مانند مجاهد راه خدا / ۱۲۳

۶۸. وجدان اری ارگران / ۱۲۴ ک ک

۶۹. نمودهای عملی وجدان اری / ۱۲۶ ک

۷۰. رعایت مقررات و وظائف / ۱۲۷ ی ی

بخش ششم: نقش و وظیفه مردم در تولد ملی / ۱۳۱ ی ی

فصل اول: لزوم خرید الای ارانی / ۱۳۳ ک ی ی

۷۱. خرید الای ارانی؛ مصداق جهاد اقتصادی / ۱۳۴ ک ی ی

۷۲. تعصب نسبت به خرید الای ارانی؛ تعصبی پسند ده / ۱۳۵ ک ی ی ی

۷۳. خرید مستقیم از تولید ننده / ۱۳۵ ک ی

فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان / ۱۳۷

۷۴. پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فروماگان / ۱۳۸ ی

ص: ۷

. پرهیز از داد و ستد با انسانهای آلوده / ۱۳۹

۷۶. تحریم خرید الای دشمنان؛ تحریم در مقابل تحریم / ۱۴۲ ک ی ی ی ی

۷۷. برائت عملی از دشمنان خدا / ۱۴۳۷۸. مقاومت و خوشننداری / ۱۴۵ ی

۷۹. قطع رابطهی اقتصادی با مستکبران / ۱۴۷

۸۰. تحریم اقتصادی صهیونیسم / ۱۴۹ ی

۸۱. تحریم اقتصادی سعودیهای وهابی / ۱۵۱ ی

حرمت خرید برخی از الاها / ۱۵۳ ک ی

۸۲. آنتن ماهواره / ۱۵۴

۸۳. نماد فرهنگی دشمنان و گروههای انحرافی / ۱۵۷

۸۴. تشبّه به دشمن / ۱۵۸

۸۵. روات و پاپیون / ۱۶۰ ک

۸۶. مُد پرستی / ۱۶۱

۸۷. ت رهای ش طان / ۱۶۳ ی ی

۸۸. خطر جابهجایی / ۱۶۵

۸۹. باربی و تهاجم فرهنگی / ۱۶۶

۹۰. الاهای قاچاق / ۱۶۸ ک

فصل سوم: گذشتگان و تولد ملی / ۱۷۱ ی

۹۱. نقش علما و مسئولین در حمایت از تولد ملی / ۱۷۲ ی

ک: علما و تولید ملی / ۱۷۲ ی

دو: مسئولان و تولید ملی / ۱۷۵

سه: نمایندگان مجلس و تول دملی / ۱۷۷ ی

چهار: خ انت سلسلهی پهلوی به تول دملی / ۱۷۹ ی ی

حُسن ختام / ۱۸۳

یادی از گذشته، نگاهی به آینده / ۱۸۴

ی: ما میتوانم! / ۱۸۵ ک ی

دو: از شاگردی تا استادی / ۱۸۵

سه: جایگاه اول در سطح منطقه / ۱۸۷

چهار: باش تا صبح دولت بدمد! / اعلیه السلام علیه السلام

کتابنامه / ۱۹۱

ص: علیه السلام

انسان موجودی است سر تا پا نیاز؛ نیاز به خوراک، پوشاک، مسکن، دارو، وسایل حمل و نقل، علم و دانش و مانند آن. خداوند متعال هیچ کدام از نیازهای انسان را به صورت حاضر و آماده در اختیارش قرار نداده است، بلکه آنچه آدمی به آن نیاز دارد، به صورت خام آفریده و او را مکلف کرده است تا مواد خام موجود در طبیعت را با استفاده از علم و فن آوری، به کالای مصرفی برای پاسخ دادن به نیازهایش تبدیل کند. لذا "مال" در فرهنگ قرآن، به منزله‌ی ستون فقرات فرد و جامعه است که بدون آن انسان قدرت قیام و ایستادگی ندارد. (۱) بنابراین جامعه‌ی تهی دست و فقیر که اهل تولید نیست، مانند فردی است که ستون فقرات ندارد، لذا چنین جامعه‌ای قدرت قیام و ایستادگی برای حفظ دین خود در مقابل دشمنانش (هوای نفس، شیاطین، مستکبرین و زورگویان) را ندارد و چه بسا به کفر کشیده شود. (۲)

همین طور مال به منزله‌ی خون در بدن، مایه‌ی حیات فرد و جامعه است و مانند خون که باید در تمام بدن در گردش باشد، باید بین تمام افراد بشر در گردش باشد تا همه، طعم حیات را بچشند. (۳)

لذا جامعه‌ای که مال ندارد، حیات ندارد. بنابراین به حکم عقل و وحی، بر فرد و جامعه لازم است که در تهیه‌ی آنچه مایه‌ی قوام و حیات فرد و جامعه است، با تکیه بر کار و تلاش، برای تولید نیازمندی‌های مصرفی خود، جز به فضل الهی محتاج و نیازمند نباشند.

خصوصاً با توجه به خوی استثمارگری و منفعت طلبی که در بسیاری از انسان‌های دنیا طلب و مادی گرا وجود دارد، تمام سعی و تلاش مستکبران و استثمارگران، در طول تاریخ بر چپاول و یغماگری ثروت و منابع دیگران بوده و هست تا تمامی کشورها و انسان‌ها را با سوق دادن به سمت مصرف گرایی و دور نگه داشتن از چرخه‌ی تولید، وابسته‌ی به خود نگه دارند. بنابراین همان گونه که در روایات معصومین علیهم السلام از کار و تلاش تعبیر به عزت شده است (۴)، تنها راه دستیابی به عزت و قدرت در برابر دنیای استکبار و رسیدن به آزادی و استقلال، در گرو تکیه بر تولید ملی و کار و تلاش است. بر مبنای این جهات و ده‌ها نکته‌ی دیگر است که مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی"، دهه‌ی چهارم انقلاب را دهه‌ی «پیشرفت و عدالت» نامیدند و چندین سال است که شعار سال را با محور مسائل اقتصادی نام گذاری می‌کنند:

سال ۱۳ علیه السلام ۷: نوآوری و شکوفایی.

ص: ۹

۱- (سوره‌ی مبارکه‌ی نساء، آیه‌ی ۵)

۲- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۰۷)

۳- (سوره‌ی مبارکه‌ی حشر، آیه‌ی ۷)

۴- (الوافی، ج ۱۷، ص ۱۲۳)

سال ۱۳۸۸ علیه السلام: اصلاح الگوی مصرف.

سال ۱۳۸۹: همت مضاعف، کار مضاعف.

سال ۱۳۹۰: جهاد اقتصادی.

سال ۱۳۹۱: تولید ملی؛ حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی.

نام گذاری امسال (۱۳۹۱) به سال «تولید ملی؛ حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی» توسط رهبر حکیم و دور اندیش جمهوری اسلامی ایران، ما را بر آن داشت تا گامی کوچک در راستای منویات معظم له برداشته و این موضوع را از زاویه ی نگاه آیات و روایات و سیره ی معصومین علیهم السلام در حد بضاعت اندک خود بررسی کنیم.

مخاطب مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» در تحقق این شعار عبارتند از: دولت و همه ی مسئولان، سرمایه داران، کارگران و عموم مردم.

مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» فرمودند: «همه ی مسئولین کشور، همه ی دست اندرکاران عرصه ی اقتصادی و همه ی مردم عزیزمان را دعوت می کنم به این که امسال را سال رونق تولید داخلی قرار بدهند. بنابراین شعار امسال، «تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی» است. ما باید بتوانیم از کارِ کارگر ایرانی حمایت کنیم؛ از سرمایه ی سرمایه دار ایرانی حمایت کنیم؛ و این فقط با تقویت تولید ملی امکان پذیر خواهد شد. سهم دولت در این کار، پشتیبانی از تولیدات داخلی صنعتی و کشاورزی است. سهم سرمایه داران و کارگران، تقویت چرخه ی تولید و اتقان در کار تولید است، و سهم مردم که به نظر من از همه ی این ها مهم تر است؛ مصرف تولیدات داخلی است.

ما باید عادت کنیم، برای خودمان فرهنگ کنیم، برای خودمان یک فریضه بدانیم که هرکالایی که مشابه داخلی آن وجود دارد و تولید داخلی متوجه به آن است؛ آن کالا را از تولید داخلی مصرف کنیم و از مصرف تولیدات خارجی به جد پرهیز کنیم» (۱).

در کتاب حاضر این موضوع در شش بخش سامان یافته است:

در بخش اول، به بررسی اهمیت و جایگاه تولید ملی پرداخته و به این مباحث اشاره شده است:

تولید؛ وظیفه ای الهی، خطر کوتاهی در تولید ملی، سیره ی انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام، لازمه ی وطن دوستی،

مهم ترین راه تحقق بخشیدن به شعارهای انقلاب مانند شعار: «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی»، راه رسیدن به امنیت اقتصادی، امنیت غذایی، امنیت دارویی، امنیت نظامی، امنیت در تأمین انرژی و بالاخره بهترین کالای مصرفی.

در دومین بخش، رابطه‌ی بین تولید ملی و اشتغال مورد عنایت قرار گرفته است؛ با مباحثی چون:

لزوم تکیه بر دست رنج خود در تأمین معیشت، سربار دیگران نبودن، لزوم تأمین معیشت خانواده توسط مردان، لزوم کسب درآمد از راه حلال و در نهایت، نقش اشتغال در پیشگیری از به فساد کشیده شدن افراد جامعه. البته پر واضح است که لازمه‌ی تحقق هر یک از این محورها ایجاد فرصت شغلی به تعداد نیروی جویای کار و تنها راه ایجاد فرصت شغلی پایدار برای نیروی جویای کار نیز، تکیه بر تولید ملی است.

در بخش سوم، نقش و وظیفه‌ی دولت مردان در ارتباط با تولید ملی مورد کنکاش قرار گرفته است:

لزوم حمایت از تولید ملی، لزوم نظارت مستمر بر فعالیت های اقتصادی، لزوم نظارت بر فعالیت های اقتصادی تجار و صاحبان صنایع، نظارت بر قیمت ها و کنترل آن، نظارت بر واردات، جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی، نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیت ها، مدیریت

بحران های اقتصادی، نظارت بر واردات، ایجاد روحیه‌ی خود کنترلی در بازاریان و برخورد قضایی لازم و قاطعانه با مفسدین اقتصادی و محترکان گوشه‌ای از وظایف دولت در این زمینه است.

بخش چهارم به وظایف و نقش صاحبان ثروت و سرمایه اشاره دارد.

مباحث این بخش به سه فصل تقسیم می شود:

فصل اول: توجه به جایگاه و اهمیت سرمایه گذاری اقتصادی

در فصل مذکور به این مباحث پرداخته شده است: لزوم ادای حق محرومان با سرمایه گذاری اقتصادی، پیشگام بودن اولیای خدا در سرمایه گذاری اقتصادی، لزوم سرمایه گذاری اقتصادی، شیوه‌ی صحیح هزینه کردن دارایی ها، سرمایه گذاری اقتصادی برای فرادهای زندگی، سرمایه گذاری اقتصادی؛ ذخیره‌ای برای آخرت، سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق انفاق در راه خدا، عبادت بودن سرمایه گذاری اقتصادی و سرمایه گذاری؛ از مصادیق شکر نعمت.

فصل دوم: بایسته‌های نظام تولید و عرضه را مورد بررسی قرار داده که خود، به سه قسم تقسیم می شود:

الف: اهداف تولید؛ تولید با هدف جلب خشنودی خداوند و تولید با هدف آبادانی آخرت، دو محور هدف گزارى فعالیت های اقتصادی را تشکیل می دهد.

ب: بایسته‌های فرآیند تولید که عبارتند از: شروع کار با راز و نیاز با خدا، تولید کالاهای مورد نیاز جامعه، رعایت کیفیت در تولید، رعایت کیفیت؛ خواسته‌ی رهبران الهی، نقش رعایت کیفیت در احساس رضایت از زندگی، فواید تولید کالای با کیفیت، توجه به زیبایی کالا، کمک به گسترش ارزش ها، خودداری از کمک به هنجارشکنان، تولید بر پایه‌ی علم و تخصص، به کارگیری نیروی کار متخصص، رعایت حق کارگر، عمل به تعهدات در برابر

نیروی کار و عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع.

فصل سوم: این فصل به بایسته های نظام عرضه می پردازد؛ شامل:

اهمیت عرضه ی کالا، تبلیغ و معرفی کالا، دفترچه راهنمای استفاده از کالا، حذف واسطه های غیر ضروری، قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه، پرهیز از تبانی در بالا بردن قیمت ها و حرمت سودهای ناعادلانه.

در بخش پنجم، نقش و وظایف کارگر در فرآیند تولید مورد بررسی قرار گرفته است که توجه به ارزش کارگری، مانند مجاهد راه خدا، لزوم داشتن وجدان کاری در تولید کالای با کیفیت، نمودهای عملی وجدان کاری و رعایت مقررات و وظایف کاری، از عناوین این بخش است.

در بخش ششم یعنی واپسین بخش؛ به نقش و وظیفه ی مهم مصرف کننده ها و عامه ی مردم اشاره شده است که به یک معنی، بیشترین نقش را در حمایت از تولید ملی با خرید کالای ایرانی دارند؛ این بخش در سه فصل بررسی شده است:

فصل اول: لزوم خرید کالای ایرانی؛ در این فصل به عناوین زیر پرداخته شده است:

خرید کالای ایرانی؛ مصداق جهاد مالی، تعصب نسبت به خرید کالای ایرانی؛ تعصبی پسندیده و خرید مستقیم از تولیدکننده،

فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان؛ مباحث مطرح شده در این فصل عبارتند از:

پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فرومایگان، پرهیز از داد و ستد با انسان های آلوده، تحریم در مقابل تحریم، برائت عملی از دشمنان خدا، مقاومت و خویشتن داری، قطع رابطه ی اقتصادی با مستکبران، تحریم اقتصادی صهیونیسم، تحریم اقتصادی سعودی های وهابی، حرمت خرید برخی از کالاها مانند: آنتن ماهواره و آنچه حاوی نماد فرهنگ غرب است، کروات و پاپیون، تشبه به دشمن، مُدپرستی و مبارزه با کالای قاچاق.

فصل سوم: در این فصل، به بررسی نقش علما و مسئولین در حمایت از تولید ملی پرداخته و گوشه هایی از خیانت سلسله ی پهلوی به تولید ملی بیان شده است و در نهایت در عنوان «یادی از گذشته؛ نگاهی به آینده»؛ فرازهایی از فرمایشات رهبر کبیر انقلاب اسلامی «رضوان الله تعالی علیه» و مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» به بهانه ی حُسن ختام تقدیم گردیده است.

به امید روزی که با ظهور مهدی موعود؛ حضرت ولی عصر «ارواحنا له الفداه»، و در پرتو مدیریت دینی آن حضرت، تمامی بشریت، طعم معنویت، استقلال، آزادی و رفاه و آسایش را بچشد!

علی اکبر تقی زاده

بخش اول: توجه به جایگاه و اهمیت تولید ملی

اشاره

ص: ۱۳

با توجه به نقشی که تولید، در تأمین نیازمندی های فردی و اجتماعی، حفظ دین، استقلال، آزادی، عزتمندی و پیشرفت و تعالی فرد و جامعه دارد، اهمیت موضوع تولید، خود به خود روشن می شود. خداوند متعال نیازمندی های انسان را به صورت مواد خام در طبیعت قرار داده است و تمام نظام هستی را مسخر انسان قرار داده و از آدمی خواسته تا با کار تولیدی بر روی آن، نیازهایش را بر طرف سازد و عزتمندانه زندگی کند. اولین کسانی که به این خواسته ی خداوند جامه ی عمل پوشاندند، پیامبران الهی و جانشینان آنان بودند که دامداری، کشاورزی، بافندگی و صنعت را پایه گذاری کردند. در این مجال بخشی از زوایای اهمیت تولید را بررسی می کنیم.

فصل اول: وظیفه و سیره

اشاره

ص: ۱۵

۱. تولید؛ وظیفه ای الهی

«هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ»

اوست که شما را از زمین ایجاد کرده و از شما خواسته است تا با تصرف در زمین، آن را قابل بهره برداری و آباد کنید؛ پس، از او آموزش بخواهید و سپس به سویش باز گردید که پروردگار من نزدیک و اجابت کننده (دعایتان) است». (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. تعبیر «اسْتَعْمَرَكُمْ» و استعمار، در اصل به معنای واگذاری آبادی و سازندگی زمین به دیگران است؛ یعنی خدا وسایل سازندگی و آبادانی زمین را در اختیار انسان گذارده است و آباد کردن زمین را با استفاده از منابع موجود در آن از انسان درخواست کرده است. (۲)

۲. حضرت آیت الله جوادی آملی «حفظه الله تعالی» نیز در تفسیر این آیه فرموده اند: «این آیه از اصل اصیل و پر برکت و مظلوم استعمار سخن می گوید؛ استعمار در فرهنگ قرآن به معنای طلب جدی و درخواست مؤکد عمران زمین، آباد کردن معادن، کوه ها، دریاها، صحراها، جنگل ها، ساحل ها و ... است. خداوند همه ی این امور را به طور «بکر» آفرید و فکر آباد کردن و بهره برداری از آن ها را به بشر داد و دستور استیفای عادلانه منافع آن را صادر کرد و از او خواسته است زمین را برای خود آباد کند و محتاج غیر خداوند متعال نباشد، آزاد و مستقل باشد؛ نه سلطه پذیر باشد و نه سلطه گر: (لَا تَظْلُمُونَ وَ لَا تَظْلَمُونَ)». (۳)

۳. بر اساس این آیه ی شریفه، وظیفه ی ما این است که با انجام کار تولیدی بر روی منابع و معادن زمین، آن ها را تبدیل به فرآورده های مصرفی و قابل استفاده در بخش های کشاورزی، دامداری، صنعتی، نفت، پوشاک و ... کنیم و نه این که مواد خام موجود در زمین را به کشورهای استعمارگر شرق و غرب واگذار کنیم و فرآورده های آن را چندین برابر قیمت بخریم؛ امری که خواست کشورهای صنعتی و استکباری است و از این راه به استثمار و چپاول کشورهای جهان سوم می پردازند و برای همیشه، آنان را وابسته و برده ی خود نگه می دارند.

مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی»،

در این زمینه می فرمایند: «اسلام ما را مأمور کرده است که از ثروت عظیم زمین به نفع بشر استفاده کنیم؛ «وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا» خداوند متعال این زمین را- که همه ی خیرات و منابع حیاتی برای بشر در دل آن گنجانده شده است- در اختیار انسان

ص: ۱۶

۱- (سوره ی مبارکه ی هود، آیه ی ۶۱)

۲- (تفسیر قرآن مهر، ج ۹، ص ۲۵۶)

۳-) اسلام و محیط زیست، ص ۲۵۴؛ تفسیر انسان به انسان، ص ۲۰۵

قرار داده و از او می خواهد که آن را آباد کند و منابع حیاتی را به نفع زندگی بشر از آن بیرون بکشد. زمین، منبع منابع فراوان برای ایجاد حیات طیبه ی انسانی است؛ ما می خواهیم این را برای کشور خود تأمین کنیم؛ ما می خواهیم به دستور اسلام عمل کنیم. آن جا که زمین آباد می شود، اگر با رعایت حدود و ضوابط الهی باشد، زندگی انسان هم آباد می شود.

ایران اسلامی می خواهد از این افسونِ باطل خودش را نجات دهد. داعیه ی ما این است که می خواهیم کشور و خاک و سرزمین ما به دست خود مردم و به سود آن ها اداره و استخراج شود و مورد استفاده قرار گیرد. کسانی که امروز با ایران اسلامی دشمنی و عناد می ورزند، این را نمی خواهند؛ مایل نیستند خانه و زمین و خاک این ملت در اختیار خود این ملت باشد؛ می خواهند بیایند بهره را ببرند و ملت را تحقیر کنند»^(۱).

۲. بر دوش زمین سوار شوید!

«هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ؛ اوست کسی که زمین را برای شما رام گردانید، پس در فراخنای آن رهسپار شوید و از روزی [خدا] بخورید و رستاخیز به سوی اوست»^(۲).

پیام ها و نکته ها

۱. مقصود از “ذُلُول” و رام بودن زمین، حاصل خیزی و آمادگی آن برای انواع تصرفات و اکتشافات است.^(۳) این تعبیر، جامع ترین تعبیری است که ممکن است درباره ی زمین بشود؛ چرا که این مرکب راهوار با حرکات متعدد و بسیار سریعی که دارد آن چنان آرام به نظر می رسد که گویی مطلقاً ساکن است، در عین حال اشاره ای است به این که تا گامی برندارید و تلاشی نکنید بهره ای از روزی های زمین نخواهید داشت! تعبیر به “رزق” نیز تعبیر بسیار جامعی است که تمام مواد غذایی زمین را اعم از حیوانی و گیاهی و معدنی شامل می شود.^(۴)

۲. “مَنكَب” به معنای شانه است و شانه، بهترین عضو برای قرار گرفتن بار بر روی آن است. شانه ی زمین، یعنی قسمت هایی از زمین که بار رزق شما بر آن است.^(۵) مانند استفاده از کوه ها که محل ذخیره ی آب و معادن هستند. و نیز سد سازی، کشاورزی، دامداری در

ص: ۱۷

(۱) - بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۷۱

(۲) - سوره ی مبارکه ی ملک، آیه ی ۱۵

(۳) - دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۱۱۰

(۴) - تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۳۳ علیه السلام

(۵) - تفسیر نور (۱۰ جلدی)، ج ۱۰، ص ۱۵۳

مراعات، درختکاری در جنگل ها جهت تهیه ی چوب، استخراج معادن از کوه ها و تبدیل آن به فرآورده های مصرفی و صدها نمونه ی دیگر از مصادیق عمل به این آیه است.

۳. «فَأْمُشُوا» به معنای بر دوش زمین سوار شوید! فعل امر است و به اتفاق علمای علم اصول، فعل امر، ظهور در وجوب دارد؛ بنابراین تلاش برای استفاده ی تولیدی از منابع و معادن زمینی و رسیدن به استقلال اقتصادی، واجب است و جامعه ای که در این زمینه کوتاهی کند، مسئول و مستحق مؤاخذة و عقاب الهی است.

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم نیز می فرمایند: « رزق خود را در لایه های پنهان زمین بجوید! » (۱) لایه های زمین یعنی؛ کشاورزی، باغداری، استخراج معادن و مانند آن، بنابراین، آیه ی شریفه و روایت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم، دعوت کننده ی ما به کارهای تولیدی بر روی منابع طبیعی زمین است.

۳. خطر کوتاهی در تولید

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تُرَابًا ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ؛

امام علی می فرماید: ملتی که آب و زمین کشاورزی به اندازه ی کافی دارد- ولی آب ها را مهار و زمین را اصلاح نکنند و از آن ها بهره برداری ننمایند- و در اثر کم کاری یا بدکاری محتاج گردد؛ از رحمت حق دور باد! (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. شخص و یا کشوری که بهره مند از امکانات، سرمایه و منابع طبیعی باشند، ولی با کوتاهی در استخراج و تولید آن نیازمند به غیر خود باشند؛ از رحمت خدا دور می گردد و شخص یا جامعه ای که از رحمت خداوند دور شود؛ محکوم به شکست و نابودی خواهد بود.

چنین گمان نشود که تنها امت های گذشته به جهت مخالفت با فرمان های الهی و انبیای خود از رحمت حق دور شدند؛ ... بلکه این خطر برای امت های دیگر نیز مطرح است. بنابراین اگر قرآن کریم، یا امامان معصوم علیهم السلام که انسان کامل و همسان با قرآن

هستند، فرمانی جهت اصلاح زندگی بشر و سلامت محیط زیست بیان کردند ولی جامعه به آن توجه نکند؛ موجب دوری از رحمت الهی خواهد بود. (۳)

ص: ۱ علیه السلام

۱- (حکمت نامه ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم، ج ۱۳، ص ۴۰

۲- (قرب الاسناد، ص ۵۵؛ مفاتیح الحیاه، ص ۵ علیه السلام .

۳- (اسلام و محیط زیست، ص ۳ علیه السلام

۲. کشور ما به لطف الهی، سرشار از آب و هوا و زمین مناسب برای کشاورزی، دامداری و باغداری، در همه ی فصول سال می باشد. همین طور برخوردار از معادن و مواد اولیه ی طبیعی متنوع و فراوان است. با این امکانات و ظرفیت ها اگر در تأمین و تهیه ی نیازمندی های جامعه، محتاج بیگانگان باشیم؛ دوری از رحمت الهی (از قبیل عزت، استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و...)، ما را تهدید خواهد کرد.

۳. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «تلاش و کوشش دولت و ملت باید این باشد که به جای خام فروشی مواد اولیه و معدنی که سبب وابستگی کشور به خارج برای تأمین نیازمندی ها و خرید فرآورده های آن به چندین برابر قیمت می شود؛ آن ها را پایه ی تولید ملی قرار دهند تا هم معضل اشتغال حل شود و هم با صادرات فرآورده های این مواد، برای کشور ارز آوری داشته باشیم و هم شوکت و عزت و استقلال خود را حفظ کنیم». همچنین ایشان در سال ۷۹ در نامه ای به سران قوای سه گانه مبنی بر ابلاغ سیاست های کلی نظام در بخش نفت و گاز فرمودند: «هشتم: جایگزینی صادرات فرآورده های نفت و گاز و پتروشیمی به جای صدور نفت خام و گاز طبیعی».(۱)

همین طور ایشان سرّ عقب ماندگی کشورهای جهان سوم را عدم استفاده ی بهینه از منابع خود می دانند و می فرمایند: «اگر شما ملاحظه می کنید جوامعی عقب افتاده و فقیر هستند و گاهی زمینی که روی آن زندگی می کنند، منبع ثروت های عظیم است، اما خودشان لخت و گرسنه اند؛ به خاطر این است که به این وظیفه عمل نشده است. در این عقب افتادگی، دو چیز نقش داشته است: یکی غفلت ها و تنبلی های خود آن ملت ها، و دیگر دخالت های موزی گرانه و سلطه جویانه ی قدرت های فراملیتی و بین المللی به صورت استعمار و انواع دخالت های فرهنگی، اقتصادی و غیره».(۲)

۴. تولید؛ سیره ی انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام

عَلِيٌّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: «رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَعْمَلُ فِي أَرْضٍ لَهُ قَدِ اسْتَنْقَعَتْ قَدَمَاهُ فِي الْعَرَقِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيْنَ الرَّجَالُ فَقَالَ يَا عَلِيُّ قَدْ عَمِلَ بِالْيَدِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي فِي أَرْضِهِ وَ مِنْ أَبِي فَقُلْتُ لَهُ وَ مَنْ هُوَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ آيَاتِي عَلَيْهِمُ السَّلَامُ كُلُّهُمْ كَانُوا قَدْ عَمِلُوا بِالْيَدِ بِهِمْ وَ هُوَ مِنْ عَمَلِ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ الْأَوْصِيَاءِ وَ الصَّالِحِينَ؛

علی ابن حمزه به نقل از پدرش می گوید: امام کاظم علیه السلام را دیدم که در زمین زراعی اش، کشاورزی

ص: ۱۹

۱- (مکتوبات، سال ۱۳۷۹، ص ۱۰۷)

۲- (بیانات، سال ۱۳۷۹، ص ۷۱)

می کرد و پاهای حضرت، خیس عرق شده بود. به آن حضرت گفتم: کارگران کجایند؟ حضرت پاسخ داد: ای علی! کسانی که از من و پدرم بهتر بودند، با دست خود و در زمین خود، کار می کردند. پرسیدم آنان چه اشخاصی بودند؟ حضرت فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و امیرالمؤمنین علیه السلام و همه ی پدرانم؛ همه ی آنان با دست خود به کارهای دستی می پرداختند و سیره ی تمام انبیا و رسولان و مردان صالح بوده است»^(۱).

پیام ها و نکته ها

۱. انبیای الهی و اوصیای ایشان؛ اولین کسانی بودند که به دستور خداوند متعال جامه ی عمل پوشیدند. لذا خود اشتغالی و رو آوردن به مشاغلی که امروزه ما آن را به نام مشاغل آزاد می شناسیم، سیره ی انبیا و اولیاءعلیهم السلام بوده است. مبتکر و پایه گذار بسیاری از صنایع تولیدی، انبیا علیهم السلام بوده اند؛ کشتی سازی، زره بافی، آهنگری، دامداری، بافندگی، کشاورزی، خیاطی، نجاری، تجارت، حصیربافی، بنایی و... نمونه ای از کار انبیا علیهم السلام برای امرار معاش بوده است.^(۲) در سیره ی حضرت علی علیه السلام می خوانیم که ایشان می فرمایند: «مرا در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می دیدی که از گرسنگی، سنگ بر شکم می بستم، در حالی که امروزه، صدقه ی مالم بالغ بر چهل هزار دینار است».^(۳) آری؛ می توان مانند حضرت علی علیه السلام با کار و تلاش تولیدی، به حدی از رشد و شکوفایی اقتصادی رسید که علاوه بر تأمین نیازمندی های خود، به دیگران نیز کمک کرد.

۲. انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام، الگوی علمی و عملی انسان ها به ویژه مسلمانان هستند، لذا باید به پیروی از سیره و سنت آنان، فرهنگ کار و تلاش به ویژه در کارهای تولیدی، به فرهنگی عمومی تبدیل شود و بیکاری، ننگ و عار تلقی گردد؛ همان گونه که در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم اگر به حضرت خبر می دادند که فلانی بیکار است، می فرمود: «از چشم من افتاد».^(۴)

۵. سیره ی حضرت علی علیه السلام در تولید

قَالَ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «لَقِيَ رَجُلًا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ تَحْتَهُ وَ سَقُّ مِنْ نَوَى فَقَالَ لَهُ مَا هَذَا يَا أَبَا الْحَسَنِ تَحْتَكَ فَقَالَ مَائَةٌ أَلْفٍ عَدَقِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَغَرَسَهُ فَلَمْ يُعَادِرْ مِنْهُ نَوَاهُ وَاحِدَةً»

حضرت امام باقر علیه السلام می فرماید: مردی امیر المؤمنین علیه السلام را در حالی ملاقات کرد که آن

ص: ۲۰

(۱-) الكافي (ط- الإسلامية)، ج ۵، ص ۷۶

(۲-) میزان الحکمه، ج ۱۱، ص ۲۴۳ و ماهنامه ی مبلغان، ش ۱۵۳، ص ۹

(۳-) دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۲۶۲

(۴-) جامع الأخبار، ص ۱۳۹

حضرت مقدار زیادی هسته‌ی خرما با خودش حمل می‌کرد؛ آن شخص با شگفتی از حضرت پرسید: ای ابالحسن! این‌ها چیست که با خودت می‌بری؟ آن حضرت فرمود: صد هزار درختِ خرما؛ اگر خداوند بخواهد! آن مرد گفت: حضرت تمام دانه‌ها را کشت، بدون این که یکی از آن هسته‌ها را رها کند». (۱)

پیام‌ها و نکته‌ها

۱. امام علی علیه السلام برای زندگی شخصی و خانوادگی خود نیاز به تولید این همه درخت نداشتند، این را می‌توان از زندگی قانعانه و صدقات و موقوفات حضرت فهمید. ولی برای این که خدمت به خلق خدا، تلاش برای تولید بیشتر و ایجاد اشتغال، خودکفایی جامعه و امنیت غذایی را دوست دارد و در صدد فرهنگ سازی فرهنگ کار و تلاش است، دست به این گونه فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی می‌زند.

۲. در کشوری که به نام کشور اهل بیت علیهم السلام معروف است و اکثر جمعیت آن را نیروی جوان و جویای کار تشکیل می‌دهد، باید به تبعیت از اهل بیت علیه السلام، تلاش برای تولید بیشتر به همراه قناعت در مصرف، به یک فرهنگ عمومی تبدیل شود. انتظار مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" نیز از جوانان همین است. ایشان می‌فرمایند: «ما امروز به جوانی احتیاج داریم که بداند سرنوشت خود او و سرنوشت جامعه‌ی او و سرنوشت خانواده‌ی بزرگ او، وابسته به کار و تلاش اوست؛ اهل تلاش باشد، اهل کار باشد، اهل جدیت باشد، اهل پی‌گیری باشد، اهل تنبلی نباشد، اهل وادادگی و لأبالی‌گری نباشد». (۲)

امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" نیز راه نجات از استضعاف را در گرو کار دانسته و می‌فرمایند: «ان شاء الله مردم ما که همیشه به استضعاف کشیده شده بودند، با تلاش و کوشش دارای همه چیز گردند!» (۳)

۶. لازمه‌ی وطن دوستی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «عُمِّرَتِ الْبُلْدَانُ بِحُبِّ الْأَوْطَانِ؛

امام علی علیه السلام می‌فرماید: شهرها با وطن دوستی آباد می‌شوند». (۴)

ص: ۲۱

۱- (الكافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۷۵

۲- بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۵۰

۳- صحیفه‌ی امام، ج ۱۸، ص ۳۸۸

۴- تحف العقول، النص، ص ۲۰۷

۱. مطلوب بودن وطن دوستی

اساساً انسان رابطه‌ی مادی و معنوی فراوانی با زادگاه خود دارد و تاریخ زندگی اش با آن پیوند ناگسستنی پیدا کرده است؛ همین پیوند، سبب علاقه‌ی او به وطن می‌شود و همین علاقه، انگیزه‌ی حفظ و دفاع و عمران و آبادی آن می‌گردد.

در حدیث دیگری از همان حضرت می‌خوانیم: «از نشانه‌های ارزش و شخصیت انسان آن است که نسبت به عمر از دست رفته - که در آن کوتاهی کرده است - اشک بریزد و نسبت به وطنش علاقه مند باشد»^(۱) همین طور حدیث معروف «حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ؛ علاقه به وطن، از نشانه‌های ایمان است»^(۲)، نیز در منابع مختلفی نقل شده است.

از مجموع آنچه گفته شد، می‌توان نتیجه گرفت که عشق و علاقه به زادگاه و وطن، هم ریشه‌هایی در قرآن مجید دارد و هم در روایات و هم در منطق عقل^(۳).

۲. کسی که حب به وطن داشته باشد، علاقه مند به رشد و پیشرفت و توسعه‌ی کشورش خواهد بود؛ و رشد و توسعه‌ی کشور نیز در گرو کار و تلاش و تولید ملی است. بنابراین حب به وطن اقتضا می‌کند که تمام شهروندان ایرانی با هر مذهب و مسلکی که دارند، به هر شکلی که می‌توانند (سرمایه‌گذاری اقتصادی در ایران، خرید کالای ایرانی، انتقال علم و فن آوری از خارج به داخل و...) از تولید ملی حمایت کنند و به کاروان تعالی بخشان ایران ملحق شوند.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می‌فرماید: «یکی از با اولویت‌ترین کارها عبارت است از مسئله‌ی علم و فن آوری؛ این در کشور لازم است. ما در این زمینه‌ها یک عقب‌افتادگی مزمین تاریخی فاحشی داریم، که گناهی به گردن آن کسانی است که با سیاست خودشان، با رفتار خودشان، با طمع ورزی‌های خودشان، با سهل‌انگاری‌های خودشان؛ این بیماری مزمین را بر یک چنین ملت بزرگی تحمیل کردند. و ما حالا می‌خواهیم خودمان را از زیر این بار، از زیر این بختک سنگین خلاص کنیم. بنابراین من، شما، مسئولین ذی‌ربط، مسئولین بخش‌های مختلف کشور و هر انسان با شرف در این کشور که امکانی دارد، باید در این زمینه تلاش کند؛ هر کس به قدر خودش. همه مسئولند... همه باید تلاش کنیم، همه باید کار کنیم، همه باید بدویم تا بتوانیم این عقب‌افتادگی تاریخی تحمیل شده‌ی بر خودمان را جبران کنیم؛ این یک مسئله‌ی جدی است»^(۴).

ص: ۲۲

۱- مستدرک سفینة البحار، ج ۱۰، ص ۳۷۵

۲- همان

۳- پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۲، ص ۲۲۲

۴- بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۶۱

فصل دوم: تولید و تحقق شعارهای انقلاب

اشاره

ص: ۲۳

انقلاب اسلامی ایران از آغاز مانند هر انقلابی همراه با شعارهایی بود که نشان دهنده ی اهداف و چشم انداز جمهوری اسلامی ایران و انقلابیون است؛ شعارهایی که به دلیل هماهنگی آن با فطرت انسان ها، نه تنها برای یک مسلمان بلکه برای همه ی آزاد اندیشان جهان اعم از مسلمان و غیر مسلمان، جذاب و بیدارکننده ی وجدان های خفته است و به همین دلیل مورد تبعیت بسیاری از ملت ها قرار گرفته و بیداری اسلامی و بیداری وجدان های خفته را در سراسر عالم به دنبال داشته است.

از مهم ترین وظایفی که بر دوش همه ی ما وجود دارد، حفظ این شعارها و تلاش برای تحقق بخشی آن در کنار انتقال به نسل های بعدی است.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرماید: «جمهوری اسلامی به معنای حقیقی - یعنی همان جمهوری اسلامی که امام "رضوان الله تعالی علیه" برای ما پایه گذاری کرد و به کشور ما هدیه داد- می تواند همین خصوصیات را تأمین کند؛ اقتدار بین المللی را، اقتدار سیاسی را، عزت را، رفاه دنیا و آبادی معنوی آخرت را؛ اما مراقب باشید یک نظام جمهوری اسلامی تقلبی نخواهند برای ما درست کنند؛ کاری که در ده سال گذشته هم بعضاً حرکاتی انجام گرفت، اما خدای متعال مهار کرد؛ مردم بیدار بودند، هشیار بودند، اجازه ندادند. می خواستند کارهایی بکنند، شعارهای امام را به موزه بسپارند؛ صریحاً می گفتند که این ها کهنه شده! نه، شعارهای انقلاب، کهنه شدنی نیست؛ همیشه تازه است، همیشه برای آحاد مردم جذاب است. شعاری که به نفع مستضعفین است، شعاری که به نفع عزت ملی است، شعاری که در آن مقاومت و ایستادگی است؛ این شعارها هیچ وقت کهنه نمی شود؛ برای هیچ ملتی کهنه نمی شود، برای نظام ما هم کهنه نخواهد شد».^(۱)

تکیه بر تولید ملی یکی از مهم ترین ابزارهای تحقق بخش شعارهای انقلاب است که به بیان برخی از این شعارها بسنده می کنیم.

۷. یک: استقلال

«...لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا...»

و خداوند هرگز بر زیان مؤمنان، برای کافران راه تسلطی قرار نداده است».^(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از شعارهای اصیل انقلاب اسلامی ایران، شعار استقلال خواهی و عدم وابستگی

ص: ۲۴

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۸، ص ۱۵۳

۲- (سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۱۴۱

سیاسی، اقتصادی، علمی و فرهنگی بوده است. رهبر کبیر انقلاب اسلامی "رضوان الله تعالی علیه" می فرمایند: «- عرض می کنم که- همه جا تا برسد به پیرمردها، تمام مدارس ایران، جوان های ایران؛ در مدرسه، در دانشگاه، در هر جا، فریادشان این است که ما آزادی می خواهیم، ما استقلال می خواهیم، ما یک حکومتی که استقلال را از ما سلب کرده است؛ این را نمی خواهیم».(۱)

۲. سیاست تمامی کشورهای استکباری و استعماری، وابسته ننگه داشتن کشورها در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی است. لذا سعی می کنند تا با انحصار علم و تولید در خود، و مصرفی ننگه داشتن سایر کشورها، همواره آنان را وابسته به خود ننگه دارند. این سیاست را در این سال های اخیر با فشار بر ایران برای کنار نهادن فن آوری انرژی هسته ای که در سال های نه چندان دور آینده، مهم ترین منبع تأمین انرژی خواهد بود، شاهدیم.

۳. این آیه تأکید دارد که مسلمین باید به گونه ای زندگی کنند که زمینه ی سلطه ی کفار و دولت های بیگانه و استعمارگر را بر مسلمین فراهم نکنند. این آیه با اطلاقی که دارد شامل استقلال نظامی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... می شود. بنابراین «دولت اسلامی باید از هر کاری که راه نفوذ کافران و بیگانگان را برای سلطه بر مسلمانان هموار کند، خودداری کنند و یکی از راه های نفوذ آنان نیازمندی های اقتصادی است».(۲)

۴. لازمه ی رسیدن به

استقلال در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، تکیه بر تولید ملی است؛ و تکیه بر تولید ملی در گرو حمایت دولت از چرخه ی تولید داخلی از یک سو، و ترجیح کالای ایرانی بر کالاهای مشابه خارجی از طرف مصرف کنندگان از سوی دیگر است. بنابراین بیایید همه دست به دست هم دهیم و هم قسم شویم که تا وقتی کالای ایرانی وجود دارد از خرید کالای خارجی خودداری کنیم. به ویژه در این زمان که دشمنان اسلام با یکدیگر هم قسم شده اند تا با تحریم اقتصادی و فشارهای بین المللی، ما را وادار به تسلیم کنند.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «امروز مسئله ی اصلی کشور ما استقلال است. برادران و خواهران عزیز! انقلاب برای ما استقلال سیاسی را به بار آورد؛ این جرأت را به این ملت داد که در مقابل نظام غیر عادلانه ی سلطه در دنیا بایستد. اما اگر این ملت بخواهد این استقلال سیاسی را، این عرض اندام فرهنگی را در مقابل سلطه گران عالم حفظ کند، باید پایه های اقتصادی خود را محکم کند؛ این، ریشه دواندن استقلال در کشور است؛ و این وابسته است به تولید، به کار، به شکوفایی کار، به نوآوری در بخش های مختلف کار؛ از مرکز تحقیقات و آزمایشگاه گرفته، تا توی محیط کارگاه ها، تا توی محیط مزرعه؛ در همه جا بایستی

ص: ۲۵

(۱) صحیفه ی امام، ج ۵، ص ۱۱۰

(۲) دائرة المعارف قرآن کریم، ج ۳، ص ۱۶۱

این نوآوری وجود داشته باشد. آن وقت است که دشمنان خون خوار و هتاک استقلال ملت ایران با ناکامی دهان های خودشان را خواهند بست و کناری خواهند نشست» (۱).

۵. عدم حمایت از تولیدات داخلی، واردات بی رویه ی کالا- (خصوصاً توسط شرکت ها و ادارات دولتی و وابسته به آن)، ترجیح کالای خارجی بر کالای داخلی در هنگام خرید توسط شرکت ها و ادارات دولتی و آحاد مردم و... می تواند زمینه ساز سلطه ی اقتصادی و سیاسی دشمنان بر جامعه ی اسلامی شود.

۸. دو: آزادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: « اِحْتَجَّ إِلَى مَنْ شِئْتُمْ تَكُنْ أَسِيرَهُ وَ اسْتَتَعَنَ عَمَّنْ شِئْتُمْ تَكُنْ نَظِيرَهُ وَ أَفْضَلُ عَلَيَّ مَنْ شِئْتُمْ تَكُنْ أَمِيرَهُ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: دست نیاز به سوی هر که خواهی دراز کن تا اسیر او شوی؛ و از هر که خواهی بی نیازی جوی تا همتای او گردی؛ و به هر که خواهی خوبی کن تا فرمانروای او باشی!» (۲).

پیام ها و نکته ها

۱. نیازمندی به دیگران در تأمین نیازهای ضروری زندگی، سبب بردگی و وابستگی فرد و یا جامعه در مقابل صاحبان ثروت و قدرت می شود و بی نیازی از صاحبان ثروت و قدرت با خودکفایی در تولید نیازمندی های زندگی، سبب همتایی و هم طرازی با قدرت ها می گردد، احسان و صادرات مازاد بر مصرف داخلی به دیگر کشورها نیز سبب نیازمندی دیگران به ما و فرمانروایی ما بر آن ها می شود. بنابراین اگر می خواهیم اقتصاد ما از وابستگی به قدرت های استکباری و استعماری رها و رهاتر شود و به مرحله ی صدور انقلاب به شکل وسیع تر و گسترده تر برسیم، باید به خودشکوفایی و صادرات کالا و علم و فن آوری دست یابیم.

۲. از شعارهای اصیل و اولیه ی انقلاب اسلامی ایران؛ شعار "استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی" بوده و هست. حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" در این باره می فرمایند: «سیاست دولت اسلامی؛ حفظ استقلال، آزادی ملت و دولت و کشور، و احترام متقابل بعد از استقلال تمام خواهد بود» (۳).

راه تحقق این شعارها تکیه بر تولید ملی و عدم وابستگی اقتصادی به بلوک شرق و غرب

ص: ۲۶

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۷، ص ۸

۲- (میزان الحکمه، ج ۳، ص ۱۲۳

۳- (صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۴۱۱

است. رهبر کبیر انقلاب "رضوان الله تعالى علیه" در این زمینه نیز می فرماید: «اگر مملکت شما در اقتصاد نجات پیدا نکند، وابستگی اقتصادی داشته باشد؛ همه جور وابستگی ها دنبالش می آید. وابستگی سیاسی هم ما پیدا می کنیم. وابستگی نظامی هم پیدا می کنیم. برای این که وقتی ما چیزی نداشته باشیم که استفاده ازش بکنیم، دستان را دراز کنیم طرف امریکا؛ او می تواند به ما تحمیل کند همه چیز را. ما وقتی می توانیم که زیر بار او نرویم که در این قضیه قدرتمند باشیم. یک وقت او تشر بزند می گویم نه؛ ما احتیاجی نداریم. حالا هم به او می گویم که ما احتیاج خودمان را سلب می کنیم؛ خودمان می رویم سراغ کار. خدا زمین به ما داده، آب هم به ما داده، زمین های زیاد، زمین های موات زیاد، ... باید همه دست به دست هم بدهند، و کار، کار الهی است؛ کاری است که عبادت است امروز. اطاعت امر خداست

امروز کشاورزی و باید این کشاورزی را تقویت کرد. هر کس هر جور می تواند باید تقویت بکند، به طوری که ان شاء الله ما از این گرفتاری خارج بشویم و از سایر گرفتاری ها هم امیدوارم که خارج بشویم!»^(۱)

۹. سه: اسلام خواهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ كَانَ فِي يَدِهِ شَيْءٌ مِنْ رِزْقِ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ فَلْيَصْلِحْهُ فَإِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ إِذَا احتَاجَ الْمَرْءُ فِيهِ إِلَى النَّاسِ كَانَ أَوَّلُ مَا يَبْدُلُهُ لَهُمْ دِينَهُ»

امام علی علیه السلام می فرماید: هر کس در دستش چیزی از رزق خداوند وجود دارد، باید آن را درست مدیریت و نگهداری کند؛ زیرا شما در زمانی به سر می برید که اگر محتاج دیگران شوید اول چیزی که در قبال دریافت کالا و کمک از دیگران باید پرداخت کنید، دینتان است.»^(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. ماهیت و هویت انقلاب، اسلام خواهی ملت به رهبری امام راحل "رضوان الله تعالى علیه" بود؛ آن پیر فرزانه در پاسخ به اسلام ستیزی ملی گرایان و منافقان می گوید: «ملت ایران رأی داده است به جمهوری اسلامی؛ هر چه زحمت داشته و توان داشته است در طبق اخلاص گذاشته است؛ گفته ما اسلام را می خواهیم؛ شما اگر با اسلام بد هستید، حُب تشریف ببرید اروپا و امریکا و هر جا دلتان می خواهد، آن جا زندگی کنید! یا همین جا زندگی کنید و اگر ملت را می خواهید، هی نگویید که ملت با من است، ملت با من است؛ "ملت با اسلام است"»

ص: ۲۷

(۱) صحیفه ی امام، ج ۱۱، ص ۴۲۷

(۲) شرح نهج البلاغه لابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۱۲

نه با من است و نه با شما و نه با دیگری. من اگر یک کلمه ای بر خلاف اسلام بگویم، همین ملت می ریزند و من را از بین می برند. ملت، اسلام را می خواهد. ملت شخص نمی خواهد. شخص پرست نیست ملت. ملت می خواهد که قوانین اسلام در این مملکت پیاده بشود. ملت این همه زحمت کشیده است که دین اسلام را برقرار کند در یک مملکتی که صدها سال و در این اخیر، پنجاه سال کوشش شد به این که اسلام را کنار بگذارند؛ کوشش شد به این که روحانیت را کنار بگذارند و تضعیف کنند. ملت، روحانیت را به تبع اسلام می خواهد. اگر- خدای نخواست- روحانی هم بر خلاف اسلام [عمل] بکند، آن هم یک ساواکی است. فرقی نمی کند؛ بدتر از ساواکی هم هست!

این معناها را از گوش هایشان بیرون کنند آقایان که این مردم دیگر از جمهوری اسلامی کنار رفته اند. خیر، شماها کنار رفته اید. شما خودتان را علاج کنید. مرض های باطنی تان را علاج کنید که نویسند که این مملکت دیگر رفته از بین. این مملکت از بین نرفته؛ و این جمهوری اسلامی هم سر جای خودش هست؛ و این مردم هم دنبال جمهوری اسلامی هستند؛ و این مردم هم از مجلس؛ مادامی که مجلس بر طریقه ی اسلام باشد، و از دولت؛ مادامی که دولت بر طریقه ی اسلام باشد، و از رئیس جمهور؛ مادامی که رئیس جمهور در طریق اسلام باشد، طرفداری می کنند. هر کدامتان بلغزید، مردم دیگر از شما طرفداری نمی کنند. برای این که

مردم اسلام را می خواهند. امر دایر می شود بین من و پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم؛ کدام مسلمان است که ترجیح بدهد من را؟ امر دایر می شود بین شما و اسلام؛ کدام مسلمان است که شما را بر اسلام ترجیح بدهد؟ این خیال ها را از کله هایتان بیرون کنید که الا این اگر وضعی بشود، مردم دیگر آن مردم نیستند. مردم اسلام را می خواهند؛ تا آخر هم می خواهند» (۱).

۲. در این سخن، امام علی علیه السلام بین مدیریت منابع مالی- به گونه ای که استقلال و خودکفایی در برابر بیگانگان را به دنبال داشته باشد- و حفظ دین، رابطه برقرار می کنند و می فرمایند راه حفظ دین؛ حفظ بی نیازی از دشمنان و بیگانگان است. منظور از دین، ابعاد اجتماعی و سیاسی دین (مانند: جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، تولی و تبری، استقلال طلبی، ظلم ستیزی و ظلم ناپذیری و مدیریت دینی جامعه) است و نه صرفاً ابعاد فردی دین که مزاحمت و خطری برای مستکبرین ندارد. اگر ملتی از نظر اقتصادی وابسته به دشمنان اسلام باشد، برای تأمین نیازمندی های خود، اول باید ابعاد اجتماعی و سیاسی دین و عزت و اقتدار خود را کنار نهد تا دشمنان حاضر به همکاری با او شوند.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در این زمینه می فرمایند: «یکی از مسائلی که در این مذاکرات جهانی مطرح شد و آن را بعضی از اروپایی ها و دیگران گفتند، این بود که ما نه تنها

ص: ۲۸

با انرژی اتمی صلح آمیز در ایران مخالفتی نداریم، بلکه خودمان برایشان نیروگاه می‌سازیم و خوراکش را هم می‌دهیم. از نظر ما این موضوع قابل قبول نیست؛ زیرا آن نیروگاهی که غربی‌ها بخواهند برای ما بسازند و سوختش را هم بدهند، به درد ایران نمی‌خورد؛ آن، به گروگان دادن ایران و ایرانی است! من یک وقت راجع به نفت گفتم اگر این نفتی که دست کشورهای این منطقه است، در دست اروپایی‌ها بود و بنا بود آن‌ها به شما مردم ایران و مردم سایر کشورهایی که امروز نفت تولید می‌کنند، بفروشند، برای هر استکانش جان‌شما را می‌گرفتند! حالا میلیون‌ها بشکه را به قیمت ثمن بَخس می‌خرند و پولی که بابت آن می‌دهند، مثل ندادن است. اگر غربی‌ها بخواهند سوختِ نیروگاه ما را بدهند، آن را به هزاران شرط می‌دهند: چرا فلان حرف را گفتید؟ نمی‌دهیم؛ چرا فلان حرف را نگفتید؟ نمی‌دهیم؛ جمهوری اسلامی زیر بار این حرف‌ها نمی‌رود» (۱).

ص: ۲۹

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۲، ص ۱۴۶)

یکی از آثار و فواید تولید ملی، امنیت بخشی به جامعه است. نعمت امنیت، از مهم ترین نعمت هایی است که خداوند به یک جامعه ارزانی می کند. پیامبر گرامی اسلام علیه السلام امنیت و سلامتی را دو نعمتی می داند که مردم قدر آن را نمی دانند و نسبت به آن ناسپاسی می کنند.^(۱) امنیت یعنی جامعه به حدی از رشد و شکوفایی برسد که از جانب بیگانگان هیچ گونه فشار و تهدید و تعرضی را احساس نکند. همین طور فعالان اقتصادی و آحاد مردم، نسبت به وضعیت شغلی و آینده ی اقتصادی خود و وضع بازار و تأمین مایحتاج خود، ترس و دلهره و اضطراب نداشته باشند. امنیت ابعادی دارد که در این نوشتار به مواردی می پردازیم که با تولید ملی ارتباط بیشتری دارند.

۱۰. یک: امنیت شغلی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: رِفَاهِيَةُ الْعَيْشِ فِي الْأَمْنِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: «رفاه زندگی در داشتن امنیت است».^(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. از اهداف مهم هر فرد در زندگی فردی و خانوادگی، ایجاد رفاه برای خود و خانواده است. در واقع زندگی از نظر داشتن امکانات می تواند دارای سه سطح باشد:

یک: داشتن امکانات در حد ضروریات زندگی مانند: مسکن، مواد غذایی، پوشاک و وسایل خانه در حد ضرورت.

دو: برخورداری از رفاهیات زندگی، یعنی؛ علاوه بر داشتن ضروریات زندگی برخوردار از امکاناتی باشد که نیازهای زندگی او را مناسب با وضع زمانه و در حد معقول پوشش دهد مانند: مسکن وسیع، وسیله ی نقلیه ی مناسب و امکانات رفاهی نظیر: ماشین لباسشویی، جارو برقی، فریزر و...

سه: زیاده روی در تهیه ی امکانات و وسایل زندگی بر اساس مُدپرستی و تجمل گرایی و اشرافی گری. به طور مثال صرفاً به دلیل آمدن مد جدید به بازار هنوز وسیله ای را که قابل استفاده است، کنار بگذارد و مد جدید تهیه کند و یا فقط بر اساس این که سال جدید شده، بخواهد دکوراسیون زندگی اش را عوض کند.

ص: ۳۲

۱- (الخصال، ج ۱، ص ۳۴)

۲- (تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷)

از منظر دین مبین اسلام قسم اول و دوم پسندیده، ولی قسم سوم نکوهیده است و چون اسلام، رفاه زندگی را تحت عنوان "توسعه در رزق" برای همگان خواستار است، باید زمینه و بستر رسیدن به زندگی رفاهی و نه تجملاتی، برای همگان فراهم باشد؛ و این در صورتی ممکن خواهد بود که همگان از شغل مناسب و پایدار برخوردار بوده و امنیت شغلی و اقتصادی داشته باشند.

۲. امنیت اقتصادی در چند سطح قابل بررسی است:

یک: امنیت اقتصادی در سطح فردی: یعنی تمام آحاد جامعه با فراهم بودن زمینه اشتغال و برخورداری از شغل مناسب، احساس امنیت اقتصادی داشته باشند و نگران فردهای زندگی نباشند.

دو: امنیت اقتصادی در سطح کلان جامعه: یعنی مناسبات اقتصادی و تجاری حاکم بر جامعه در مجرای صحیح و مناسبی قرار داشته باشد.

با توجه به سیاست کوچک سازی دولت، نمی توان امنیت اقتصادی و شغلی را برای تمامی افراد در شغل های مدیریتی و اداری دنبال کرد، لذا لازم است با گسترش صنایع تولیدی در سطح کشور، همراه با اقداماتی که به برخی اشاره می شود، زمینه اشتغال پایدار را برای تمامی افراد جامعه فراهم آورد تا رفاه و آسایش نسبی برای همگان حاصل آید و فاصله طبقاتی پدید نیاید و یا تشدید نشود.

برخی اقدامات لازم در این راستا عبارتند از: ایجاد تسهیلات مناسب و کارشناسی شده و ارائه ی آن به متقاضیان، فرهنگ سازی استفاده از کالای ایرانی توسط مردم و شرکت ها، آموزش های کاربردی به نوجوانان و جوانان که منتهی به مهارت آموزی در شغل های مناسب و مورد نیاز جامعه می شود، ثبات سیاست های اقتصادی کشور، مبارزه با مفاسد اقتصادی مانند: رانت خواری، رشوه، پارتی بازی و اختلاس، جذب دانشجو در دانشگاه ها متناسب با نیاز جامعه، حمایت از بخش تولید، کنترل واردات و برنامه ریزی پایدار برای صادرات.

۳. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در این باره می فرمایند: «این خطاست اگر خیال کنیم اسلام با پیشرفت و توسعه و رفاه مادی جامعه، مخالف است؛ به هیچ وجه این طور نیست. جامعه ای که در آن، پیشرفت علمی و عملی، پیشرفت فن آوری و پیشرفت دنیایی مردم وجود داشته باشد؛ اسلام این را برای پیروان خود می پسندد. تشویق اسلام به علم و عمل و تلاش و فعالیت، از همین جهت است. سنت الهی بر این قرار گرفته است که هر ملتی تلاش و کار کند، بدون تردید نتیجه ی آن را خواهد دید. بنابراین اسلام، حیات مادی مردم را هم تأمین می کند؛ منتها غرق شدن در حیات مادی، فراموش کردن ارزش های معنوی، ایجاد شکاف بین طبقات جامعه و فاصله انداختن بین قشرهای مختلف مردم را نمی پسندد و نمی پذیرد؛ و این،

«اگر می خواهید کشور ایران آباد شود؛ رفاه و رونق اقتصادی، پیشرفت همه جانبه، عزت سیاسی، امنیت اجتماعی، امنیت شغلی، دانش و پیشرفت تحقیقات از یک طرف و معنویت از یک طرف؛ این کشور را روشن و نورانی کند، دو چیز را باید در نظر بگیرید؛ این دو چیز، وظیفه ی همه ی قشرها، مخصوصاً قشرهای آگاه است. کاسب، کشاورز، صنعتگر، کارگر، محصل، استاد، معمم، فرهنگی و روحانیون محترم، این دو چیز را باید با هم در نظر بگیرند؛ یکی این که در سازندگی کشور، همه باید با هم شرکت کنند. دوم این که در سازندگی نَفْسِ خود کوشش کنند؛ «و تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (۲).

(سوره ی مبارکه ی نور، آیه ی ۳۱)

۱۱. دو: الف) امنیت غذایی

اشاره

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «شَرُّ الْبِلَادِ بَلَدٌ لَا أَمْنَ فِيهِ وَ لَا خِصْبَ»

امام علیعلیه السلام می فرماید: بدترین شهرها شهری است که نه امنیت داشته باشد و نه در آن فراوانی و حاصل خیزی باشد» (۳).

پیام ها و نکته ها

۱. «خِصْب» هم به معنای حاصل خیزی آمده و هم به معنای فراوانی (۴).

یکی از شاخه های امنیت، امنیت غذایی است و امنیت غذایی جامعه در گرو فراوانی مواد غذایی است؛ و فراوانی مواد غذایی؛ اگر بخواهد تداوم داشته باشد و همیشگی باشد و نه مقطعی، در گرو تکیه بر تولیدات داخلی است. تولید داخلی نیز در گرو داشتن خاک حاصل خیز است.

۲. کشور ما به لطف الهی با برخورداری از خاک و آب مناسب، این ظرفیت را دارد که با استفاده ی بهینه از آب و زمین، حمایت های دولت از بخش کشاورزی، ذخیره سازی به موقع آب با گسترش صنعت سدسازی، اصلاح روش آبیاری و کشاورزی و جلوگیری از واردات بی رویه و آسیب زنده به تولیدات داخل، به قطب تولید در منطقه تبدیل شود.

یکی از مهم ترین انتقادهایی که حضرت امام «رضوان الله تعالی علیه» به شاه خائن داشتند،

- ١-) بیانات، سال ١٣٨٤، ص ٦٨
- ٢-) بیانات، سال ١٣٧٤، ص ١٠٠
- ٣-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ٤٤٧
- ٤-) فرهنگ معاصر عربی- فارسی، ص ١٦٧

از بین بردن امنیت غذایی در سایه ی قانون اصلاحات ارضی و انقلاب سفید بود؛ ایشان با کمال تأسف و دردمندی می گویند: «شاه که در آغاز طرح- به اصطلاح- «انقلاب سفید» به دهقانان نوید می داد که در سایه ی اصلاحات ارضی، غله ی مورد نیاز کشور در داخل تأمین می شود، اکنون به جای خجالت زدگی افتخار می کند که دو میلیون و نیم تُن گندم و چهارصد هزار تُن برنج در سال جاری وارد کرده است! در صورتی که مطلعین می دانند که یک استان ایران؛ مثل خراسان، قدرت تهیه ی گندم برای تمام کشور را داشت و این قدرت را «انقلاب سفید شاه» سلب کرد».(۱)

«گاهی وقت ها تأسف می خورم به این که، خوف این معنا دارم که اگر خدای نخواستہ یک جنگی پیدا بشود ایران چند روز می تواند آذوقه داشته باشد؛ اگر این «کشتی های آذوقه بیاور» یک وقتی نخواهند آذوقه بدهند به ایران؟! آن هایی که کارشناسند می گویند که ایران سی و سه روز برای خودش می تواند ارزاق تهیه کند. چه ایرانی؟! ...خدا- ان شاء الله- لعنتشان کند! این ها این کار را کردند که زراعت را از دست مردم به کلی گرفت... شما ببینید مجلات را! این ها گاهی وقت ها خودشان خیلی با مبالغه، خیلی با مباحثات [می گویند] که ما چقدر گندم وارد کردیم، چقدر جو وارد کردیم، چقدر مثلاً چه وارد کردیم؛ خوب بیچاره! [از] این که باید خجالت بکشید! شمایی که باید گندم صادر کنید، شمایی که یک آذربایجانتان بس بود برایتان و باقی اش را باید صادر کنید، حالا نشستید مباحثات می کنید که ماییم که باید وارد کنیم! باید خجالت بکشید از این «اصلاحات ارضی تان»!»(۲)

۳. عموم مردم و همه ی مصرف کنندگان نیز می توانند با خرید تولیدات داخلی و ترجیح تولیدات داخلی بر تولیدات خارجی مشابه، نقش تعیین کننده و بی بدیلی در حمایت از کشاورزان، دامداران و تولید کنندگان داشته باشند.

۴. مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» می فرماید: «سال گذشته که اعلام شد کشور به خودکفایی در گندم رسیده است، به نظر من حقیقتاً یک عید بزرگ برای این کشور بود. بنده از کشاورزان، از مدیران بخش کشاورزی، از جوانان عالمی که در این کار کمک کردند؛ از اعماق دل متشکر شدم، مطمئناً ملت هم متشکر شد؛ این حادثه ی بزرگی بود. مردان و جوانانی همت کردند که این کار بشود، و شد. ما همان کشوری هستیم که در دوران طاغوت، پایه ی کشاورزی ما را متزلزل کردند، برای این که ما را وابسته کنند؛ برای این که بازار برای گندم خودشان و بقیه ی محصولات کشاورزی دیگران- بیگانگان- درست کنند. با این افزایش جمعیت- امروز کشورمان بیش از دو برابر اول انقلاب

ص: ۳۵

۱- صحیفه ی امام، ج ۳، ص ۷۳

۲- صحیفه ی امام، ج ۳، ص ۲۵۱

جمعیت دارد- اگر بنا بود ما مثل آن روز آن ها از نظر گندم محتاج بیگانگان باشیم، برای هر تَن گندمی که به ما می دادند، یک مَن سنگین، یک بار سنگین تحقیر بر روی دوش این ملت سوار می شد؛ هر وقت هم که مایل بودند، می توانستند این را قطع کنند؛ اما ملت ما در گندم به خود کفایی رسید. عین همین قضیه باید در بقیه ی محصولات مهم و اساسی غذایی به وجود بیاید؛ در برنج، در روغن، در گوشت، در لبنیات که نیازهای کشور است. باید کشور به دیگران اصلاً محتاج نباشد و مردم کشور بدانند که شما قشر کشاورز و دامدار با غیرت خود، با ایمان خود، با همت خود، غذای آن ها را تأمین می کنید و مردم محتاج این نیستند که از دیگران درخواست کنند؛ هم پول بدهند، هم مَن بکشند، هم دائم تَه دلشان نگران باشد که اگر یک مشکلی به خاطر یک مسأله ی سیاسی و غیره پیش آوردند، چه کنیم؟ کشاورز ایرانی برای ملت ایران امنیت غذایی را تأمین می کند؛ این، افتخار بزرگی است؛ قدر خودتان را بدانید! من این را عرض می کنم برای این که در سرتاسر کشور، جوانان مناطق کشاورزی که گاهی جاذبه ی مشاغل دیگر آن ها را به خود جذب می کند، بدانند که ارزش و کرامت و تأثیر این شغل از اکثر مشاغل دیگر، در زندگی جمعی ملتشان بالاتر است و جای گسترش هم دارد.

امروز دیگر آن روزی امروز دیگر آن روزی نیست که یک کشاورز در طول سی، چهل سال همیشه روی یک قسمت از زمین کار کند و یک مشت گندم به دست بیاورد؛ نخیر، امروز فنون جدید، دانش های جدید، تجربه های جدید وارد میدان شده اند. شما می بینید که بازده متوسط چهار تَن گندم را یک انسان با همت، به یازده، دوازده تَن در هکتار می رساند؛ همین کار در برنج، در زیتون و در گلزا هم شده است. دیگر این طور نیست که منطقه، منطقه ی محدودی باشد. جوان ها وارد بشوند، آموزش های لازم را بگیرند؛ آن هایی که می توانند، تحصیلات لازم را در زمینه ی خاک، آب و مسائل گوناگون کشاورزی ببینند، بعد، به جان این سرزمین پُربرکت بیافتند و برکات الهی را از آن استخراج کنند؛ این کار ممکن است. دستگاه های دیگر هم البته باید کمک کنند» (۱).

ب) امنیت در تأمین مواد غذایی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «شَرُّ الْأَوْطَانِ مَا لَمْ يَأْمَنْ فِيهِ الْقَطَّانُ»؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: بدترین وطن ها آن است که شهروندان آن، امنیت نداشته باشند» (۲).

ص: ۳۶

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۲۴۳)

۲- (تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷)

۱. در دین مبین اسلام تأکید فراوانی بر کشاورزی، باغداری و دامداری شده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می فرمایند: «بر شماست که دامداری و کشاورزی کنید! چرا که آن دو، بامداد و شامگاه خیر رسانند؛ درآمد و رشد نیکویی دارند».(۱)

۲. اگر خودکفایی در تولید مواد غذایی و سوخت و صنعت و ... نباشد و کشور متکی به واردات باشد، کشورهای استکباری و استعماری، با هدف وابسته نگه داشتن و تاراج منابع و تحمیل سیاست های استعماری خود، با تحریم اقتصادی و قطع واردات، امنیت غذایی و اقتصادی کشور را به خطر می اندازند. لذا برای پیشگیری و مبارزه با تحریم اقتصادی دشمنان اسلام، باید همه ی ما دست به دست هم بدهیم و کشورمان را آباد کنیم.

۳.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" با تأکید بر اهمیت امنیت غذایی می فرمایند: «امروز کشور ما- که مورد سوءنیت و کینه ورزی قلدرهای دنیاست؛ علت این کینه ورزی هم این است که این کشور حاضر نیست زیر بار قلدری قلدرها برود- بیش از همیشه به امنیت غذایی احتیاج دارد؛ تا برای نان، برای خوراک روزمره اش، برای روغنش، برای گوشتش محتاج کشورهای دیگر نباشد؛ محتاج کسانی که می توانند در مقابل این عطیه، شرف او را مطالبه کنند، نباشد؛ امنیت غذایی برای کشور ما خیلی مهم است».(۲)

۴. خوشبختانه بعد از انقلاب، روند رو به رشدی را در رسیدن به خودکفایی اقتصادی داشته ایم که باید این روند با شدت بیشتری تداوم یابد: مثلاً کل تولیدات محصولات کشاورزی در سال پنجاه و هفت، ۲۳۴۴۹ هزار تُن بوده است، در حالی که در سال هشتاد و شش، به ۱۰۱۵۶۲ هزار تُن رسیده است. تولید گندم در سال پنجاه و هفت، ۴۰۲۷ هزار تُن بوده است و در سال هشتاد و شش، به ۱۵۸۸۷ هزار تُن رسیده است. تولید دانه های روغنی نیز از ۲۶ هزار تُن به ۶۲۸ هزار تُن رسیده است؛ در همین بازه ی زمانی جمع تولیدات دامی از ۳۳۴۲ هزار تُن به ۱۱۳۳۵ هزار تُن رسیده؛ و جمع تولیدات شیلات و آبزیان از ۵۰ هزار تُن در سال پنجاه و شش به ۴۰۰ هزار تُن در سال هشتاد و شش رسیده است.(۳)

۱۲. سه: امنیت دارویی

«قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا نِعْمَةَ أَهْنَأُ مِنَ الْأَمْنِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: هیچ نعمتی گوارتر از امنیت نیست».(۴)

ص: ۳۷

۲- (بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۲۴۳

۳- (روایت انقلاب اسلامی ایران، ص ۱۰۷

۴- (تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷

۱. همان گونه که اشاره شد امنیت ابعاد مختلفی دارد که امنیت دارویی از مهم ترین آن هاست، زیرا بازیابی سلامتی و نجات جان هزاران انسان، وابسته به آن است و این در شرایطی است که اگر کشور ما در این زمینه خودکفا نباشد و وابسته به خارج باشد، امنیت دارویی به خطر

می افتد؛ زیرا تجربه نشان داده که دنیای استکبار حاضر است برای تحمیل سیاست های استعماری خود، از راه قطع صادرات دارو، با جان هزاران نفر انسان بی گناه بازی کند. خودداری از تأمین سوخت رآکتور هسته ای تهران که داروهای بیماری های خاص را تولید می کند و تحریم صادرات داروهای مورد نیاز بیماران به ایران، نمونه ای از این اقدامات خصمانه و ضد بشری کشورهای به اصطلاح حامی و مدافع حقوق بشر است.

۲. تأکید بر تکمیل چرخه ی سوخت هسته ای که کاربردهای وسیع و متنوع علمی و کاربردی دارد، در راستای رسیدن به خودکفایی در امر تولید دارو و ده ها هدف صلح جویانه ی دیگر است؛ مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «علوم هسته ای طیف وسیعی از نیازهای پزشکی، انرژی و صنعتی را پوشش می دهد که هر یک، از اهمیت شایسته ای برخوردار است. به این دلیل می توان گفت که فن آوری هسته ای جایگاه برجسته ای را در حیات اقتصادی به خود اختصاص داده است و با گذر زمان و افزایش نیازهای صنعتی، پزشکی و انرژی به طور فزاینده ای اهمیت آن بیشتر خواهد شد و به همین میزان، تلاش برای دست یابی به انرژی هسته ای و بهره گیری از آن نیز افزایش می یابد. ملت های خاورمیانه که مانند دیگر ملت های جهان، تشنه ی صلح و امنیت و پیشرفت اند؛ حق دارند که با بهره گیری از این فن آوری، جایگاه اقتصادی و موقعیت برتر نسل های آتی خود را تضمین کنند. شاید یکی از اهداف غبارآلود کردن فضا در مورد برنامه های صلح آمیز هسته ای جمهوری اسلامی ایران، این است که مانع از توجه جدی ملت های منطقه به این حق طبیعی و ارزشمند خود شوند» (۱).

۱۳. چهار: امنیت نظامی

« وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسِيَّتْطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُؤْفَ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ؛

و هر چه در توان دارید از نیرو و اسب های آماده بسیج کنید، تا با این [تدارکات]، دشمن خدا و دشمن خودتان و [دشمنان] دیگری را جز ایشان- که شما نمی شناسیدشان و خدا آنان

را می شناسد- بترسانید. و هر چیزی در راه خدا خرج کنید پاداشش به خود شما بازگردانیده می شود و بر شما ستم نخواهد رفت» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی "قُوّه" به معنای قدرت و نیروست، اما این کلمه ی کوچک و پرمعنا شامل انواع وسایل جنگی و سلاح های مدرن هر عصر و تمام نیروها و امکانات مادی و معنوی می شود. جالب این است که این واژه، یک معنای سیال دارد که در طی زمان کهنه نمی شود و در هر عصری مصادیق نو می یابد و شامل سلاح های جدید می شود؛ این یکی از رمزهای جاودانگی دفاع اسلامی است.

۲. در تفسیر قرآن مهر آمده: «دشمنان حق و عدالت و استقلال و آزادی ملت ها بر اساس منطق و اصول انسانی عمل نمی کنند؛ بلکه در صورتی که ملت های مسلمان ضعیف باشند، هر گونه بتوانند، نظرهای خود را بر آنان تحمیل می کنند؛ از این روست که مسلمانان نیاز به یک نیروی نظامی قوی و بازدارنده دارند که دشمنان را به هراس اندازد. اگر مسلمانان به همین آیه ی قرآن عمل می کردند، امروز کشورهای اسلامی این گونه مورد تهاجم استکبار جهانی قرار نمی گرفت. (اکنون که این مطالب را می نویسم، کشورهای عراق و افغانستان توسط آمریکا و انگلیس اشغال شده و آمریکاییان، امروز-۲۹/۵/۱۳۸۳- در بغداد و نجف، حمام خون به راه انداخته اند؛ فاجعه ای که چشم ما را اشکبار و دل ما را خونبار کرده و اگر مسلمانان از ناراحتی آن بمیرد جا دارد)» (۲).

۳. در صورتی این هدف برآورده می شود و دشمن می ترسد که کشور در امر تولید سلاح های مدرن و روز، و آموزش و آماده سازی نیروهای نظامی خود کفا باشد و وابسته به خارج نباشد؛ زیرا ارتشی که در آموزش نیروهای نظامی و تسلیحات نظامی خود وابسته به خارج باشد، هرگز بازدارنده نخواهد بود و نمی تواند در دل دشمن، ترس و وحشت ایجاد کند. چراکه؛ یک: هر زمانی که بخواهند می توانند کشور را تحریم کرده و از واردات تجهیزات نظامی جلوگیری کنند.

دو: هرگاه بخواهند، با ایجاد فضای رعب و وحشت بر منطقه و ایجاد فضای رقابت تسلیحاتی بین کشورهای منطقه، سلاح های خود را به چندین برابر به ما می فروشند.

سه: کشورهای استعماری و استکباری، هرگز حاضر نمی شوند سلاح های روز و مدرن خود را به کشورهای دیگر، خصوصاً به کشورهای مخالف خود بفروشند، بلکه همواره سلاح هایی

ص: ۳۹

۱- (سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۰)

۲- (تفسیر قرآن مهر، ج ۸، ص ۱۱۳)

را به ما می‌فروشند که حداقل مربوط به یک نسل قبل است و تسلیحات روز خود را برای حفظ برتری نظامی، نزد خودشان نگه می‌دارند.

چهار: آنان هرگز فناوری و حتی گاهی نحوه‌ی استفاده از تسلیحات را به کشورهای دیگر صادر نمی‌کنند، لذا کشور وارد کننده، برای به کارگیری و تعمیر تسلیحات و آموزش نیروهای نظامی همواره به آنان نیازمند است.

پنج: هر زمانی که بخواهند به راحتی آب خوردن، به کشورهای وابسته به خود، حمله‌ی نظامی می‌کنند و در کوتاه‌ترین زمان، آن کشور را به اشغال خود در می‌آورند؛ زیرا کاملاً از مقدار و مکان تسلیحات آن کشور باخبرند و راه مقابله با آن را با توجه به برتری نظامی‌ای که همواره برای خود محفوظ می‌دارند، می‌دانند.

شش: با توجه به این نکات، ضرورت خودکفایی در تولید تسلیحات روز و مدرن و پیشرفته روشن می‌شود؛ در این صورت است که دشمن می‌ترسد و ارتش و نیروهای مسلح ما می‌توانند به یک قدرت بازدارنده تبدیل شوند، زیرا:

- هرگز، دشمن بر آورد دقیقی از مکان و مقدار تسلیحات ما ندارد و همواره از قدرت نظامی و سلاح‌هایی که احتمال می‌دهد ما داشته‌ولی آن را رسانه‌ای نکرده باشیم، در هراس است.

- قدرت تحمیل سیاست‌های زورگویانه خود را ندارد.

- خطر تحریم تسلیحاتی، کشور ما را تهدید نمی‌کند.

۱۴. پنج: امنیت در تأمین انرژی هسته‌ای

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «الْإِسْلَامُ يَغْلُو وَ لَا يُغْلَى عَلَيْهِ»

امام علی علیه السلام می‌فرماید: اسلام از (همه‌ی ادیان) برتر می‌شود، ولی هیچ دین و نظامی بر اسلام برتر نمی‌شود» (۱).

پیام‌ها و نکته‌ها

۱. اسلام از نظر منطق و عقلانیت چون مبتنی بر وحی الهی و مبانی عقلی و فطری است، از نظر فکر و منطق، بر همه‌ی ایده‌ها و ادیان (اعم از ادیان بشری و یا ادیان الهی تحریف شده) برتری دارد. از نظر عملی و ظاهری نیز اگر مسلمانان به وظایف سیاسی، اقتصادی، نظامی و... عمل کنند، بر همه‌ی قدرت‌ها و در تمامی میدان‌های اقتصادی و نظامی و علمی برتر خواهند بود؛ مثلاً قرآن کریم در جنگ‌های نظامی، بیست مؤمن صابر و مقاوم را بر دویست جنگجوی

ص: ۴۰

دشمن غالب می داند؛(۱) ولی در موردی که مؤمنین گرفتار ضعف ایمان و اراده شوند و به دنیا و مظاهرش روی آورند؛ می گوید: الان صد نفر بر دویست نفر می توانید به اذن خداوند غالب شوید.(۲) این نشان می دهد که در اسلام قابلیت برتری بالقوه با رعایت وظایف دینی وجود دارد و ما باید این قابلیت ها را به فعلیت برسانیم.

۲. هر چند ظاهر این جمله، خبریه است و ظهور در معنای فوق دارد، ولی می تواند جمله ی خبریه به داعی انشاء باشد، در این صورت بر همه ی دولت مردان و بر عموم مسلمین به عنوان یک تکلیف الهی، واجب است که از هر اقدامی که زمینه ی سلطه ی کفار و دشمنان خدا را فراهم می کند، پرهیز کنند و از هر اقدامی که زمینه ی اقتدار نظام اسلامی را فراهم می کند، فروگذاری نکنند.

یکی از شاخه های امنیت، امنیت در داشتن انرژی هسته ای و چرخه ی سوخت هسته ای است؛ زیرا در آینده ی نه چندان دور و با اتمام ذخایر نفتی، مهم ترین منبع تأمین انرژی خواهد بود.

تأکید مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" مبنی بر لزوم خودکفایی در چرخه ی سوخت هسته ای، در همین راستا می باشد. ایشان می فرمایند: «خلاصه ی حرف دشمن این است که به ملت ایران می گوید شما فن آوری هسته ای را نداشته باشید! چرا؟ برای این که فن آوری هسته ای، شما را در عرصه های مختلف نیرومند می کند؛ شما این فن آوری را نداشته باشید تا ضعیف بمانید، تا بتوان راحت تر به شما زورگویی کرد! مردم باید توجه کنند که اعماق حرف دشمن چیست. مسأله این است؛ انرژی هسته ای و توانایی تولید سوخت هسته ای، در طول سال های نه چندان دور آینده، یک نیاز مبرم و قطعی برای ملت ایران است. اگر ملت ایران امروز برای کشور خود، فن آوری هسته ای را تحصیل نکنند، چند سال بعد، آن روزی که این جوان ها وارد بازار کار و فعالیت می شوند، آن روزی که جمعیت ملت ایران میلیون ها نفر از حالا بیشتر است؛ آن روز، ملت در یکی از اساسی ترین نیازهای خود مجبور است دستش را به طرف بیگانگان و احیاناً دشمنان دراز کند. مثل این که امروز ما نفت نداشته باشیم؛ نفت یک منبع تمام شدنی و تجدیدناپذیر است، نفت تا ابد که باقی نمی ماند؛ اگر این طور که امروز مصرف می شود، مصرف شود، تا بیست سال، بیست و پنج سال دیگر نفت ملت ایران تمام خواهد شد. دنیا به جای نفت به سراغ انرژی های جایگزین رفته است که از همه مهم تر و

قابل اطمینان تر؛ انرژی هسته ای است. اگر کشور ما بیست سال دیگر انرژی هسته ای نداشته باشد، برای راه اندازی یک کارخانه، دستش به سمت کسانی دراز است که پیشرفت ملت ایران

ص: ۴۱

۱- (سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۵)

۲- (سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۶)

را به هیچ قیمتی نمی پسندند؛ آبرو و عزت ملت را می گیرند تا یک مختصری از آنچه که در اختیار دارند، به این ملت بدهند.

اگر این نفتی که امروز در اختیار ماست، در اختیار اروپا و امریکا بود، ما برای هر بشکه اش باید در مقابل آن ها سجده می کردیم تا یک بشکه نفت به ما بدهند؛ مگر می دادند؟! این ها می خواهند پانزده سال، بیست سال آینده ملت ایران برای نیاز صنعتی و کشاورزی خود و برای جریان حیات در کشور خود، محتاج آن ها باشد؛ برود در خانه ی آن ها... اگر امروز مسئولین و دست اندرکاران ما این را تأمین نکنند؛ بیست سال بعد همه ی مردم حق خواهند داشت این ها را لعنت کنند. آن روز هم نمی شود به دست آورد. وقتی یک ملت احتیاج به چیزی دارد؛ به او گران فروشی می کنند، به او نمی دهند، او را تحقیر می کنند و به او بی اعتنایی می کنند. آن چیزی که امریکا به ما می گوید، این است که شما این فن آوری را که خودتان هم به دست آورده اید، این را بگذارید کنار، ما به شما سوخت هسته ای می دهیم. یعنی چه؟ یعنی شما نیروگاه بسازید، بعد برای سوخت این نیروگاه بیاید سراغ ما تا ما با هر شرایط و هر قیمتی که دلمان خواست، آن را به شما بدهیم. مثل این می ماند که امروز نفت در اختیار امریکا باشد، بخواهد به ما نفت بدهد. شما فرض کنید اگر در این شرایط، ما برای تولید انرژی در داخل کشور احتیاج به نفت یا گازوئیل داشتیم و می خواستیم آن را از آمریکایی ها بگیریم، با ما چه رفتاری می کردند؟! ملت ایران را چقدر تحقیر می کردند؟! این که می گویم انرژی هسته ای یا به تعبیر درست تر فن آوری هسته ای، چرخه ی سوخت و امکان غنی سازی هسته ای حق مسلم ملت ماست؛ این به معنای این است که اگر این را امروز برای این ملت تأمین نکنیم، فردا این ملت دست گدایی به سوی دشمنان و مخالفین خودش دراز کند. ملت ما زیر بار این حرف نخواهد رفت» (۱).

۱۵. بهترین کالای مصرفی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ، وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ»؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هرگز کسی غذایی بهتر از دست رنج خود نخورده است. پیامبر خدا؛ داوود، از دست رنج خود امرار معاش می کرد» (۲).

ص: ۴۲

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۸

۲- (میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۱۲۱

۱. بهترین غذا آن است که از دست رنج خود انسان باشد، لازمه اش آن است که همه ی افراد، برخوردار از شغل مناسب باشند تا بتوانند از دست رنج خود مانند انبیا امرار معاش کنند؛ و لازمه ی اشتغال همگان نیز، تکیه بر تولید ملی و خرید کالای ایرانی است.

۲. بهترین غذا برای افراد جامعه آن است که محصول دست رنج همان جامعه باشد، لازمه ی نیل به این هدف نیز، این است که جامعه در امر تولید -خصوصاً تولید مواد غذایی- خود کفا باشد. بهترین بودن شاید به این خاطر باشد که استفاده از مواد غذایی تولیدی کشور، سبب کمک به اشتغال فرزندان، برادران و دوستان خود ما، مانع خروج ارز از کشور و عدم وابستگی کشور به خارج می شود. با اصلاح فرایند چرخه ی تولید تا توزیع و مصرف، این امکان فراهم می گردد که محصولات، ارزان تر به دست مصرف کننده برسد.

۳. اگر خوردن، کنایه از مصرف باشد، می توان این سخن را به تمامی کالاهای مصرفی سرایت داد؛ بر این اساس، بهترین کالای مصرفی در تمامی سطوح مصرف، کالایی است که محصول دست رنج فرزندان همین مرز و بوم باشد.

بخش دوم: رابطه ی تولید ملی و ایجاد اشتغال پایدار

اشاره

ص: ۴۵

یکی از مهم ترین شاخصه های دولت موفق، کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال پایدار برای افراد جویای کار است. زیرا بسیاری از جرایم و مفسد اقتصادی، اخلاقی و جنایی، ریشه در بیکاری دارد. همین طور افزایش سن ازدواج، از هم گسیخته شدن نظام خانواده، شیوع اعتیاد و... از آثار ویران گر بیکاری است. از طرفی در اسلام تأکید فراوانی بر کسب حلال و پرهیز از مال حرام شده است. با توجه به سیاست بسیاری از دولت ها مبنی بر کوچک کردن دولت، نمی توان و نباید برای همگان، شغل دولتی و اداری را انتظار کشید، لذا تحقق این هدف ارتباط بسیار نزدیکی با تولید ملی پیدا می کند. بنابراین اگر می خواهیم ازدواج جوانان ما به تأخیر نیافتد، اگر می خواهیم سفره ی همه ی هم وطنانمان غذای حلال نهاده شود، اگر می خواهیم هیچ مردی شب هنگام با دست خالی و شرمندگی به منزل بر نگردد، اگر می خواهیم جوانان ما به دام اعتیاد گرفتار نشوند، اگر می خواهیم فساد، سرقت، جنایت، اختلاف خانوادگی و... در جامعه ی اسلامی ما کم شود، باید همه ی آحاد جامعه (اعم از دولت مردان و عامه ی مردم) با یک تصمیم جمعی به حمایت از تولید ملی، نیروی کار ایرانی و سرمایه ی ایرانی برخیزند و همگان عزمشان را جمع کنند که تا کالای ایرانی وجود دارد، از کالای خارجی استفاده نکنند.

۱۶. تکیه بر دست رنج خود در تأمین معیشت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «أَنْتِي وَاللَّهِ لَا أُرْأُكُمْ مِنْ فَيْئِكُمْ دِرْهَمًا مَا قَامَ عِدْقُ بَيْتِرِبْ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: به خدا قسم از بیت المال شما درهمی برای خود بر نخواهم گرفت تا آن گاه که یک درختِ خرما در مدینه داشته باشم».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. امیر مؤمنان؛ علی علیه السلام با این که رهبر مردم بود و مانند هر مسئول دیگری حق داشت به میزان لازم و مکفی از بیت المال حقوق دریافت کند، ولی این کار را نمی کرد و زندگی خود را از راه دست رنج خود، از راه کشاورزی و باغداری اداره می کرد؛ «نقل کرده اند که آن حضرت، هنگامی که از جهاد فراغت پیدا می کرد، به آموزش مردم و داوری کردن میان ایشان می پرداخت و چون از این تکلیف می آسود، در باغچه ای که داشت با دست خود، کار می کرد و در هنگام کار، ذکر می گفت».(۲)

۲. مسئولین مملکتی که تقریباً نیمی از عمر خود را به طور مستقیم و غیر مستقیم، در راه

ص: ۴۶

(۱) - الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۸، ص ۱۸۲

(۲) - الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۳، ص ۳۲۳

خدمت به نظام اسلامی می گذرانند؛ حق دارند، به میزان متعارف و لازم، از بیت المال (متناسب با موقعیت شغلی خود) حقوق دریافت کنند؛ همان گونه که حضرت علی علیه السلام این حق را داشتند. مسلماً ما نمی توانیم مانند حضرت علی علیه السلام دریافت حقوقی خود از بیت المال را به صفر برسانیم و فقط متکی به

استفاده از دست رنج غیر اداری خود باشیم؛ ولی پیشنهاد می شود تا این عزیزان نیز از اوقات فراغت خود، برای انجام کارهای تولیدی-به ویژه تولید علم- در راستای مسئولیت و تخصصی که دارند استفاده کنند؛ این کار، هم سبب گسترش فرهنگ کار و تلاش می شود، هم فضای کاری و اداری را علمی می کند، هم سبب رشد و تعالی علمی کارمندان و مسئولین می گردد و هم اتکای آنان به بیت المال کمتر می گردد.

۳. سیره ی بسیاری از علمای ما نیز از گذشته همین بوده که تا جایی که امکان داشته با انجام کارهای علمی و حتی کشاورزی، از دست رنج خودشان استفاده کرده و سعی می کردند کمتر از وجوهات شرعی استفاده کنند- درحالی که استفاده از وجوهات، به مقدار نیاز و در حد متعارف اشکالی ندارد- الا این نیز مقدار وجوهاتی که به عنوان شهریه به طلاب و علما پرداخت می شود، پایین ترین حقوق در میان تمام اقشار جامعه است و بلکه فاصله ی چشم گیری حتی با حقوق کارگری دارد و طلبه ها و علما، همزمان با تحصیل، با انجام کارهای علمی- تبلیغی سعی می کنند متکی به دست رنج و زحمت خود باشند. لذا به تبع سیره ی سلف، باید سعی طلبه ها بر این باشد که با انجام کارهای علمی و تبلیغی و با تولید علم، بیش از آن که به استفاده از وجوهات متکی باشند، به استفاده از محصول دست رنج علمی و تبلیغی خود متکی باشند.

۴. حالا که سخن از کارهای تولیدی علما و مبلغین شد، خوب است همین جا به نقش و وظیفه ی علما در حمایت از تولید ملی اشاره کنیم.

یک: پشتیبانی تبلیغاتی از تولیدگران و تولیدات داخلی در بخش های کشاورزی، دامداری، صنایع تبدیلی و تولیدی.

دو: مصرف کالاهای داخلی و تشویق جامعه به مصرف تولیدات داخلی.

سه: هدایت تولیدگران در اتقان و افزایش کمیت و کیفیت فرآورده های گوناگون.

چهار: تأکید بر کار محوری به جای مدرک محوری در نظام ارزشیابی آموزشی و اقتصادی کشور. (۱)

۱۷. سربار دیگران نبودن

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلِمَةً عَلَى النَّاسِ؛

ص: ۴۷

امام صادق علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: از رحمت خداوند دور است دور؛ آن کس که سربار دیگران باشد! (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر هر مسلمان لازم است شغل مناسبی داشته باشد تا هم خودش سربار جامعه نباشد و در قبال خدماتی که از هموعان خود دریافت می کند، خدمتی به آن ها ارائه کند و هم با تأمین زندگی خود از راه تلاش و کوشش، زندگی عزتمندانه ای داشته باشد و به خاطر ناتوانی در تأمین نیازمندی های خانواده، نزد آن ها احساس شرمندگی نکند.

۲. متکی بودن به دیگران در قالب تکدی گری و دست نیاز دراز کردن به سوی دیگران، همان گونه که در فرهنگ دینی ما ضد ارزش است، باید در سطح جامعه نیز به عنوان یک ضد ارزش و امری منفی درآید؛ به گونه ای که افراد، به ویژه افراد سالم و جوان، از این کار احساس شرم کنند و به راحتی به خود اجازه تکدی گری ندهند. حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" در پاسخ به این سوال که حکم تکدی و گدایی کردن در اسلام چیست؟ می فرمایند: «اگر همراه با دروغ و فریب نباشد، حرام نیست؛ اگر چه مکروه است.» (۲)

آیت الله مظاهری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «بیکاری از نظر اسلام بسیار ناپسند است و بر کسی که قدرت کار دارد؛ لازم است کار کند و حق برداشت از بیت المال را ندارد- حتی اسلام کسی را که قدرت کار دارد غنی و بی نیاز می داند- و در فقه مسلم است کسی که قادر به کار باشد، حقی بر مسلمین و در بیت المال ندارد و چون کسی است که ثروت بالفعل داشته باشد.» (۳)

لازمه ی این کار، مبارزه با پدیده ی تکدی گری و جمع آوری متکدیان از سطح شهر از یک سو، و حمایت از اقشار آسیب دیده و آسیب پذیر مانند: افرادی که به دلیلی مانند معلولیت، سالمندی، از دست دادن نان آور زندگی، یتیمی، بیماری و... توان تولید و کار ندارند؛ توسط عامه ی مردم، نهادها و سازمان های حمایت کننده؛ چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی از سوی دیگر است و از همه مهم تر لازم است زمینه برای ایجاد اشتغال افراد جامعه فراهم شود، تا حیناً افرادی که توان کار و تلاش دارند، در اثر نیاز، ناچار به تکدی گری نشوند.

۳. برای تحقق اهداف فوق باید دولت مردان بر اساس شرایط جغرافیایی و استعدادها و امکانات طبیعی، سرمایه را میان مردم در مناطق گوناگون توزیع کنند تا هر کسی به اندازه ی استعداد خویش در نوآوری و شکوفایی تولید بکوشد، تمام نیازهای جامعه تأمین گردد و کسی با صدقه زندگی نکند. البته فقر طبیعی

ص: ۴۸

۱- (توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۲۲؛ الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۴، ص ۱۲)

۲- (استفتاءات امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص ۴۵)

۳-) مقایسه ای بین سیستم های اقتصادی، ج ۱، ص ۱۹۲

که دامنگیر سالمندان، بیماران، بی سرپرستان و خردسالان است ناگزیر بوده و باید از طریق مساعدت محترمانه برطرف گردد و در بیت المال اسلامی [هم] برای این گروه، سهم ویژه ای پیش بینی شده است. (۱)

۱۸. تأمین معیشت خانواده

قال الصادق عليه السلام: «مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ يَعُولُ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: از رحمت خداوند دور است دور؛ کسی که نان خوران خود را تأمین نکند و آنان را ضایع سازد». (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در نظام اسلامی، مردان مسئول تأمین معیشت خانواده هستند؛ لذا هر مردی باید از شغلی مناسب برخوردار باشد تا بتواند هزینه های زندگی خود و خانواده اش را تأمین کند.

حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" درباره ی مسئولیت اقتصادی مردان در قبال خانواده می فرماید:

«نفقه، چیزی است که زن به طور متعارف برای گذران زندگی خود به آن نیاز دارد. بر این پایه، اموری که شامل نفقه ی واجب می شود و شوهر از نظر شرعی مکلف است برای همسرش فراهم کند، عبارتند از: خوراک، پوشاک، مسکن، اثاث خانه، خدمتکار؛ در صورتی که به داشتن آن عادت داشته باشد و دیگر امور ضروری و لازم از قبیل تهیه ی وسایل سرما و گرما، داروهایی که به طور متعارف کمتر کسی در

طول ماه و سال از آن ها بی نیاز باشد و مانند آن. تأمین دیگر نیازهای زن، غیر از آنچه ذکر شد؛ مانند دادن پول برای خرید کتاب، انفاق به فقیران و هدیه دادن، بر شوهر واجب نیست». (۳)

نیز می فرمایند: «زنی که از شوهر اطاعت می کند، اگر مطالبه ی خرجی کند و شوهر ندهد؛ می تواند جهت الزام شوهر به پرداخت نفقه، به حاکم شرع مراجعه نماید، اگر ممکن نباشد؛ به عدول مؤمنین مراجعه نماید، اگر آن هم ممکن نباشد؛ به فساق مؤمنین مراجعه نماید». (۴)

۲. چون مردان مسئول تأمین هزینه های زندگی هستند، لذا اگر جوانی شغل مناسبی نداشته باشد؛ یا تن به ازدواج نمی دهد و یا اگر تمایل به ازدواج داشته باشد دختر خانم ها و خانواده هایشان، به راحتی، با این ازدواج موافقت نمی کنند. لذا یکی از مهم ترین علل تأخیر در ازدواج و افزایش سن

ص: ۴۹

- ۲- (توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۲۲؛ الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۴، ص ۱۲
- ۳- (احکام اقتصادی خانواده، ص ۴۰
- ۴- (توضیح المسائل امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ص ۵۰۷

ازدواج؛ بیکاری جوانان و یا نداشتن امنیت شغلی یعنی عدم وجود شغل پایدار و با ثبات است. پرداختن به تولید ملی و نهادینه کردن فرهنگ کار، تا حد زیادی این معضل بزرگ را حل خواهد کرد.

۳. چون در فرهنگ اسلامی، مردان مسئول تأمین معیشت خانواده هستند و زنان در هیچ مقطعی از زندگی خود، مسئولیتی در این جهت ندارند، لذا در امر اشتغال، اولویت اول باید با مردان باشد؛ مگر در مواردی که حضور زن به عنوان جنس زن، ضرورت داشته باشد. بنابراین اولویت اول دولت و صاحبان صنایع، برای ایجاد فرصت های شغلی باید متوجه مردان باشد و برنامه ریزی در این جهت، به گونه ای باشد که تا هنگامی که متقاضی جنس مرد برای اشتغال وجود دارد، فرصت های شغلی جز در مواردی که حضور زن ضرورت دارد، به زنان واگذار نشود. روشن است که دادن هر فرصت شغلی به زنان با وجود متقاضی جنس مرد، به معنای بیکار گذاشتن یک نفر نان آور خانواده، تأخیر در تشکیل خانواده، افزایش فساد به خاطر افزایش سن ازدواج، کم رنگ شدن انگیزه ی ازدواج در زنان شاغل و ده ها مشکل و بحران دیگر خواهد بود.

حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" مهم ترین شغل زن را پرورش و تربیت نسل آینده دانسته و می فرمایند:

«شغل تربیت فرزند، که این از همه ی شغل ها بالاتر است؛ یک فرزند خوب، شما اگر به جامعه تحویل بدهید، برای شما بهتر است از همه ی عالم. اگر یک انسان شما تربیت کنید، برای شما به قدری شرافت دارد که من نمی توانم بیان کنم. پس شما یک شغلستان این است که بچه های خوب تربیت کنید. دامن مادرها دامن است که "انسان" از آن باید درست بشود».^(۱)

۴. بیایم با خرید کالای ایرانی، اشتغال فرزندان و هم وطنان خود را تضمین کنیم، تولید کنندگان را به امر تولید دلگرم کرده و مانع تأخیر در ازدواج و شرمندگی شدن نان آوران در نزد خانواده هاشان شویم.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «مناسبات اقتصادی و اجتماعی غلط یعنی چه؟ یعنی رواج قاچاق، رباخواری، مصرف گرایی افراطی و گرایش به تفاخر در استفاده از مصنوعات خارجی در مقابل نمونه های داخلی آن؛ که معنایش این است که کارگر ایرانی را به نفع کارگر خارجی بیکار می کنند. باید افتخار به استفاده ی از مصنوعات داخلی در مردم و مسئولان بیدار شود. در

درجه ی اول، خود مسئولان و دستگاه های دولتی و قوای سه گانه، و در درجه ی بعد، آحاد مردم به این نکته توجه کنند و اهمیت دهند».^(۲)

«شما می روید یک جنسی را از بازار تهیه کنید- یک لباس، یا فرض بفرمایید یک وسیله ی خانه؛

ص: ۵۰

۱- صحیفه ی امام، ج ۸، ص ۹۰

۲- بیانات، سال ۱۳۸۳، ص ۶۷

یک ظرف- نوع داخلی اش هست، نوع خارجی اش هم هست؛ یک مقداری به خاطر تبلیغات خارجی، یک مقدار به خاطر پُز دادن به این که این جنس خارجی است، یک مقدار به خاطر رسوبات فرهنگی قبلی؛ که جنس داخلی فایده ای ندارد و یک مقدار هم شاید به خاطر مرغوب تر بودن جنس خارجی- این مرغوب تر بودن هم ممکن است یکی از عوامل باشد، لیکن به هر حال تعیین کننده نیست- شما آن را انتخاب می کنید. یعنی چه کار می کنید: یک کارگر ایرانی را بیکار می کنید و یک کارگر غیر ایرانی را به کار وادار می کنید. خوب، مگر بیکاری، امروز مشکل عمده ی جامعه ی ما نیست. وقتی شما این طور کردید، بنده این طور کردم، آن برادر دیگر، آن خواهر دیگر، و یکی یکی از این روش پیروی کردیم، نتیجه چه می شود؟ نتیجه، ورشکستگی کارخانه ی داخلی، بیکاری کارگر داخلی و در نهایت باعث ناامیدی سرمایه گذار داخلی می شود. بیکاری هم که به دنبال خودش؛ اعتیاد، فساد و اختلافات خانوادگی می آورد و به دنبال آن، حوادث سیاسی و اجتماعی فراوان به وجود می آید».(۱)

۵. به کارگیری کارگر ایرانی توسط کارفرمایان و صاحبان شرکت ها، سبب می شود معضل بیکاری کمتر شود، همین طور باعث می شود کارگرهای خارجی به کشور ما سرازیر نشده و در ایران جا خوش نکنند.

از نظر قانونی نیز به کارگیری نیروی کار خارجی ممنوع است: به وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می شود به منظور جلوگیری از حضور نیروی کار غیرمجاز خارجی در بازار کار کشور، بابت هر روز اشتغال غیرمجاز هر کارگر خارجی، کارفرمای مربوطه را معادل پنج برابر حداقل دستمزد روزانه جریمه نماید. در صورت تکرار تخلف، این جریمه دو برابر خواهد شد، درآمد حاصله به حساب درآمد عمومی کشور واریز می گردد.(۲)

۱۹. کسب درآمد از راه حلال

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ حَلَالًا فَتِيحَ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کس از دست رنج خود و از راه حلال بخورد- و زندگی اش را اداره کند- تمام درهای بهشت به روی او گشوده می شود تا از هر دری که بخواهد وارد بهشت شود».(۳)

ص: ۵۱

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۱۶۷)

۲- (مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دوره ی ۷، ص ۶۸۳۱)

۳- (جامع الأخبار، ص ۱۳۹)

۱. تأکید اسلام بر این است که هر شخصی باید از دست رنج خود، از راه حلال و قانونی استفاده کند. قبولی اعمال صالح، تأثیر پذیری از نصیحت و موعظه‌ی دیگران، رسیدن به کمال، نورانیت قلب و... نیز وابسته به کسب حلال است.

این تأکید نشان‌دهنده‌ی این است که باید هر فردی در جامعه، برای اداره‌ی زندگی خود، برخوردار از شغلی قانونی و حلال و مناسب باشد. این هدف، جز با گسترش تولید ملی حاصل نمی‌شود؛ و راه‌اندازی هر کارخانه و یا کارگاه تولید، مساوی با ایجاد ده‌ها و گاه صدها و هزارها فرصت شغلی مستقیم و غیر مستقیم است.

۲. اشتغال، منحصر به شغل‌های دولتی و اداری نیست بلکه شغل‌های آزادی که با دست انجام می‌گیرد نیز از شریف‌ترین شغل‌ها به حساب می‌آید؛ مشاغلی مانند: کشاورزی، دامداری، امور صنعتی، تعمیرات و... نباید جوانان ما برای خود شأن کاذبی به وجود آورند؛ شأن خود را از بسیاری از شغل‌های با ارزش و مورد نیاز جامعه مانند کشاورزی بالاتر بدانند، در نتیجه دایره‌ی اشتغال را بر خود تنگ کرده و خود را از برخی شغل‌ها محروم کنند. آنچه باید برای یک فرد، ننگ و عار باشد بیکاری و سربار دیگران بودن است و نه داشتن فلان شغلی که حلال و سالم است. حضرت آیت‌الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" می‌فرمایند: «کارگر نباید از انجام هیچ کار مفیدی امتناع ورزد و شأن خود را فراتر از آرایه‌ی کار سودمند بداند؛ چنان که خصیصه‌ی انبیا و اولیا: چنین بوده است. حضرت ادریس نبی علیه السلام لباس می‌دوخت و نوح پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم نجاری می‌کرد و ابراهیم خلیل و موسای کلیم علیه السلام شبان بودند و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم نیز مدتی را به شبانی و زمانی را به تجارت گذراندند و علیصلی الله علیه و آله وسلم قنات و نخلستان احداث می‌کرد و... علی علیه السلام درباره‌ی رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می‌فرماید: "پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم کفش و لباس خود را با دست خویش وصله می‌کرد". نیز درباره‌ی حضرت داوود علیه السلام می‌فرماید: "خداوند به داوود علیه السلام وحی فرستاد که تو بنده‌ی خوبی هستی؛ اگر از بیت المال ارتزاق نمی‌کردی و با دست خویش کار می‌کردی. داوود، چهل روز گریست و خداوند، آهن را برای او نرم کرد و او نیز با آهن نرم شده، زره می‌ساخت و به هزار درهم می‌فروخت و این گونه از بیت المال بی‌نیاز شد» (۱).

۳.

با خرید کالاهای ایرانی در بخش‌های مختلف تولیدی اعم از محصولات دامی و کشاورزی، تولیدات صنایع از قبیل لوازم خانه، البسه و پارچه، خودرو و لوازم خودرو و... می‌توانیم به گسترش ایجاد اشتغال از راه حلال کمک کنیم.

اگر می‌خواهیم اشتغال به قاچاق کالا، تولید و توزیع مواد مخدر، خودفروشی و حیثیت‌فروشی، خرید و فروش کالاهای حرام، زورگیری، سرقت و... از جامعه رخت بر بندد؛ راه حل ریشه‌ای

آن، برخورد پلیسی و قضایی نیست؛ راه حل اساسی آن، حمایت از کار و سرمایه‌ی ایرانی و حمایت از تولید ملی با خرید کالای ایرانی است.

۲۰. اشتغال؛ مانع فساد

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «وَجُعِلَ الْخُبْزُ مُتَعَدِّراً لَا يُنَالُ إِلَّا بِالْحِيلَةِ وَالْحَرَكَهَ لِيَكُونَ لِلْإِنْسَانِ فِي ذَلِكَ شُغْلٌ يَكْفُهُ عَمَّا يُخْرِجُهُ إِلَيْهِ الْفَرَاغُ مِنَ الْأَشْرِ وَالْعَبَثِ»

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: نان را خداوند طوری قرار داده است که جز با رنج و مشقت و تلاش و حرکت (کاشت، داشت، برداشت و ذخیره‌سازی) به دست نمی‌آید؛ تا انسان به کسب حلال مشغول شود و به خاطر بیکاری و بطالت، در سرمستی و فساد غوطه‌ور نگردد». (۱)

پیام‌ها و نکته‌ها

۱. بسیاری از مفاسد اجتماعی مانند: اعتیاد، مفاسد اخلاقی، سرقت، و... ریشه در بیکاری و نداشتن شغل مناسب دارد. لذا لقمان حکیم به فرزندش می‌گوید: «من همه‌ی مرارت‌ها را تجربه کردم ولی تلخ‌تر از فقر چیزی نیافتم». (۲)

۲. برای این‌که انسان ملزم به کار کردن شود و از مفاسد بیکاری در امان بماند، خداوند مواد اولیه را در عالم خلقت قرار داده است تا بشر برای تأمین نیازمندی‌های خود ناچار به کار کردن بر روی این مواد و تبدیل آن‌ها به کالای قابل استفاده شود. طبیعی است که با تبدیل مواد اولیه به کالای قابل مصرف، صدها و گاه هزارها فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم ایجاد می‌شود. مثلاً نان یکی از نیازهای ماست؛ برای تهیه‌ی آن باید کشاورز گندم بکارد، شرکت‌های صنعتی وسایل و ابزار کشاورزی (وسایل کشت و داشت و برداشت و حمل و نقل) را تولید کنند، راننده‌ها آن را حمل کنند، سیلودار آن را نگهداری کند، کارخانه‌های آرد، گندم‌ها را آرد کنند، راننده‌ها آن را به ناوایی‌ها حمل کنند، ناوایی‌ها آن را پخت کنند، مصرف‌کننده‌ی نهایی نان را بخرد و در آخر هم ضایعات نان را بفروشند.

با توجه به نکته‌هایی که در بخش تولید و اهمیت آن بیان شد، لزوم ایجاد فرصت‌های شغلی، حمایت از کار و سرمایه‌ی ایرانی و خرید کالای ایرانی روشن می‌شود؛ زیرا مفاسد بیکاری جز با این راهکارهای بنیادین حل نمی‌شود. آری؛ امروز تولید ملی راهکار درمان فقر عمومی و مفاسد اجتماعی، راهکار پاسداری از آسایش فرد و جامعه و ضامن استقلال و اقتدار نظام اسلامی است. (۳)

ص: ۵۳

۱- (توحید المفضل، ص ۸۷)

۲- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۱۹۳)

۳- (ماهنامه‌ی مبلغان، ش ۱۵۳، روحانیت و تولید ملی، ص ۷)

بخش سوم: وظایف و نقش دولت

اشاره

ص: ۵۵

تشکیل نظام اسلامی از ضروریات دین اسلام و مذهب تشیع است؛ چرا که بدون حکوت اسلامی، اجرای احکام اسلامی در امور سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی، نظامی و حتی امور فردی و مذهبی مسلمانان معطل و مختل خواهد شد. (۱) لذا مهم ترین وظیفه ی دولت اسلامی اجرا و پیاده سازی احکام اجتماعی و سیاسی اسلام در تمام ابعاد نظامی، سیاسی، فرهنگی و از جمله سیاست های اقتصادی اسلام می باشد. در نظام اقتصادی اسلام، تأکید فراوانی بر تولید مواد غذایی، کشاورزی، باغبانی، دامداری، صنعتی، نظامی و... شده است، همین طور تأکید فراوانی بر فقرزدایی، توزیع ثروت بین تمام افراد جامعه و در یک کلام، عدالت اجتماعی و اقتصادی به موازات پیشرفت اقتصادی وجود دارد. تحقق این اهداف جز با نظارت، مدیریت و پشتیبانی دولت از فعالیت های اقتصادی و بانکی، حاصل نمی شود. بخشی از عناوین مرتبط با نقش دولت، در این نوشتار بررسی می شود.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" درباره ی عرصه های حضور حکومت در اقتصاد می نویسند: «مراقبت بر امور اقتصادی همراه با اعمال قانون و برخورد با متخلفان، وضع مقررات لازم راجع به فعالیت های اقتصادی از قبیل: وضع مقررات ضد انحصاری، مقررات حفظ محیط زیست، مقررات بهداشت کار، مقررات رابطه ی کارگر و کارفرما، و مالک و مستأجر، مقررات مربوط به تنظیم بازار پولی، مقررات مربوط به ممنوعیت تولید و عرضه ی کالاهای مضر و هنجارشکن مانند: مواد مخدر، کالای مسروقه و مشروبات الکلی، ملزم کردن افراد بر رعایت قوانین؛ ممانعت از ورود برخی کالاها مانند: کالاهای لوکس و غیر ضرور که باعث خروج ارز و سرمایه های ملی از کشور می شود یا کالایی که به تولید ملی آسیب می رساند و یا موجب سلطه ی بیگانگان می شود». (۲)

۲. لزوم حمایت از تولید ملی

كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلْأَشْتَرِ حِينَ وَّلَاهُ مِصْرَ: «ثُمَّ اسْتَوْصِ بِالتَّجَارِ وَ دَوَى الصَّنَاعَاتِ وَ أَوْصِ بِهِمْ خَيْرًا الْمُقِيمِ مِنْهُمْ وَ الْمُضْطَرِبِ بِمَالِهِ وَ الْمُتَرَفِّقِ بِدِينِهِ فَمَا نَهَمُ مَوَادُّ الْمَنَافِعِ وَ أَشْيَابُ الْمَرَاقِ وَ جَلَابِهَا مِنَ الْمَبَاعِدِ وَ الْمَطَارِحِ فِي بَرِّكَ وَ بَحْرِكَ وَ سَهْلِكَ وَ جَبَلِكَ وَ حَيْثُ لَا يَلْتَمُّ النَّاسُ لِمَوَاضِعِهَا وَ لَا يَجْتَرُّونَ عَلَيْهَا فَإِنَّهُمْ سَلِمُوا لَا تُخَافُ بَأْتِقَتَهُ وَ صَلِّحْ لَا تُخْشَى غَائِلَتَهُ وَ تَفَقَّدْ أُمُورَهُمْ بِحَضْرَتِكَ وَ فِي حَوَاشِي بِلَادِكَ؛

امام علی علیه السلام خطاب به مالک اشتر هنگامی که والی مصر بود، می نویسد: درباره ی بازرگانان و اهل صنعت سفارش نیک کن؛ خواه آنان که در شهرها مقیم باشند، یا آنان که میان این شهر و آن شهر با مال خود در آمد و شد هستند، که اینان مایه ی منافع و اسباب آسایش و آورنده ی

ص: ۵۶

(۱) مفاتیح الحیاه، ص ۴۳۳

(۲) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۲۸۳، با تلخیص

کالاها از جاهای دور، از دریا و خشکی و کوه و دشت هستند، و این همه چیزها را از جاهایی می آورند که مردمان را نیرو و جرأت رفتن به آن گونه جاها نیست. پس آنان، صلح و سلمی هستند که بیمی از حيله و مکر و بدبختی در آن نمی رود و باید که به امور ایشان چه در حضور خودت و چه در اطراف کشورت رسیدگی شود»^(۱).

پیام ها و نکته ها

۱. معلوم است که این گونه سخنان درباره ی بازرگانان و تاجران مسلمان متعهد است که از ظلم، گران فروشی، احتکار و جمع مال بسیار پرهیز دارند و خود، به صورتی- بنا بر اصل مسلمانی- خدمت گزار جامعه و پشت و پناه محرومان و فرودستان و مستضعفان هستند و تن به کار می دهند و کار می کنند.^(۲)

۲. «استوص» به معنای خویشتن را به چیزی سفارش کردن یا سفارش های دیگران را درباره ی چیزی پذیرفتن است.^(۳) بنابراین حضرت به مالک اشتر توصیه می کنند که خودت را سفارش کن که مراقب و حامی تجار و صاحبان صنایع تولیدی باشی، لذا باید دولت مردان خود را موظف به حمایت از این گروه بدانند و برنامه ریزی اقتصادی و قراردادهای اقتصادی با سایر کشورها و واگذاری تسهیلات، در راستای حمایت از تولید و تجارت باشد.

مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» در این زمینه می فرمایند: «ما احتیاج داریم که از سرمایه گذاری حمایت بشود؛ کارآفرینی بشود؛ تولید داخلی ترویج بشود؛ با قاچاق و فساد، مجدانه مبارزه بشود؛ اشتغال به عنوان یک مبنای اصلی و یک هدف مهم دنبال بشود؛ ثبات و شفافیت و انسجام سیاست ها و مقررات اقتصادی انجام بشود- مقررات اقتصادی ای که امروز یک چیزی بگوییم، فردا عوضش بکنیم؛ فایده ای ندارد- مقررات اقتصادی و قوانین ما باید هم ثبات داشته باشند که مردم بتوانند روی آن برنامه ریزی کنند، هم باید منسجم باشد و با هم بخواند و شفاف باشد. بازاریابی جهانی، یکی از مهم ترین وظایف برای رونق اقتصادی کشور است که جزو کارهایی است که ما نکرده ایم و جزو کم کاری های ماست»^(۴).

حضرت امام «رضوان الله تعالی علیه» می فرمایند: «بدانید که نژاد آریا و عرب، از نژاد اروپا و امریکا و شوروی

کم ندارد و اگر خودی خود را بیابد و یأس را از خود دور کند و چشمداشت به غیر خود نداشته باشد، در دراز مدت قدرت همه کار و ساختن همه چیز را دارد و آنچه انسان های شبیه به اینان به آن رسیده اند شما هم خواهید رسید؛ به شرط اتکال به

ص: ۵۷

۱- (الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۲، ص ۷۴۶

۲- همان

۳- پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱۱، ص ۴۹

۴- بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۶۸

خداوند تعالی و اتکا به نفس و قطع وابستگی به دیگران و تحمل سختی ها برای رسیدن به زندگی شرافتمندانه و خارج شدن از تحت سلطه ی اجانب. و بر دولت ها و دست اندرکاران است؛ چه در نسل حاضر و چه در نسل های آینده که از متخصصین خود قدردانی کنند و آنان را با کمک های مادی و معنوی تشویق به کار نمایند و از ورود کالاهای مصرف ساز و خانه برانداز جلوگیری نمایند و به آنچه دارند، بسازند تا خود، همه چیز بسازند» (۱).

۳. چند راهکار پیشنهادی برای حمایت از فعالان اقتصادی

الف: تبلیغ کالاهای ساخت داخل و پرهیز از تبلیغ کالاهای خارجی در رسانه های عمومی مانند صدا و سیما، نشریات و...

ب: مبلغین، خطیبان، معلمان و همه ی کسانی که به نوعی تأثیر خطابی نسبت به دیگران دارند نیز باید مبلغ کالای ایرانی باشند.

ج: تشویق فعالان بخش تولیدی از طرف دولت نیز به نوعی حمایت از فعالان اقتصادی محسوب می شود؛ تجربه نشان داده که تشویق یک گروه، الهام بخش جامعه به سمت آن فعالیت است مثلاً وقتی از ورزشکاران تجلیل شود، هزاران نفر با مشاهده ی آن ها مشتاق فعالیت های ورزشی می شوند، بنابراین همان گونه که دولت در عرصه ی ورزش میلیاردها تومان هزینه می کند، برای تشویق فعالان اقتصادی (به ویژه تولید کنندگان و صادرکنندگان) نیز خوب است مقداری هزینه کند تا افراد مشتاق شوند سرمایه ها و ابتکاراتشان را در بخش تولید به کار گیرند.

د: جلوگیری از واردات کالاهایی که مشابه آن در کشور تولید می شود.

۲۳. لزوم نظارت بر تجار و صنعت گران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «تَفَقَّدَ أُمُورَهُمْ بِحَضْرَتِكَ وَ فِي حَوَاشِي بِلَادِكَ وَ اعْلَمَ مَعَ ذَلِكَ أَنَّ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضَيْقًا فَاحْشَا وَ شُحًا قَبِيحًا وَ اخْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ وَ تَحَكُّمًا فِي الْبِيَاعَاتِ وَ ذَلِكَ بَابُ مَضْرَبِهِ لِلْعَامَّةِ وَ عَيْبٌ عَلَى الْوُلَاهِ فَاَمْنَعُ مِنَ الْاِخْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ مَنَعَ مِنْهُ»

امام علی علیه السلام می فرماید: مراقب امور بازاریان و کسانی که نبض اقتصادی جامعه در اختیارشان هست، باش! چه کسانی که در حضور تو هستند و چه کسانی که در دیگر شهرها مشغول فعالیت اقتصادی اند؛ و بدان که بسیاری از بازاریان، انسان هایی تنگ نظر و سخت گیر، حریص، بخیل و انحصار طلب هستند و به میل خود برای کالاهایی که در اختیار دارند قیمت تعیین می کنند. با این

اوصاف این گونه بازرگانان به ضرر و زیان عموم مردم هستند و وجودشان مایه ی ننگ حاکمان است. پس، از این که عده ای نبض بازار را در انحصار خود قرار دهند جلوگیری کن؛ همان گونه که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم چنین می کرد!» (۲).

پیام ها و نکته ها

۱. امام علی علیه السلام به چهار نقطه ضعف مهم که می تواند دامنگیر تجار و صنعتگران شود؛ اشاره می کند:

یک: تنگ نظری فاحش: اشاره به آن ها دارد که انحصارطلب هستند و تنها به منافع خود می اندیشند و حاضر نیستند دیگری در صنعت و تجارت پرورش پیدا کند(۳) و یا تنگ نظرند؛ یعنی فقط به منافع دنیوی می نگرند و از منافع معنوی و پیامدهای آخرتی به کلی غافل اند، لذا مهم برای آن ها کسب درآمد از هر راه و به هر قیمتی است.

دو: بُخل قبیح: اشاره به کسانی است که حاضر نیستند چیزی از درآمد خود را در کاهای خیر و به نفع محرومان جامعه مصرف کنند،(۴) یا حاضر نیستند حتی مالیات و وجوهات شرعی مالشان را پرداخت کنند و به هر شیوه ای از پرداخت مالیات و وجوهات مال خود فرار می کنند.

سه: احتکار: احتکار بر دو قسم است؛

الف: احتکار اجناس: یعنی انبار کردن اجناسی که مورد نیاز جامعه هست تا با کمبود جنس در بازار، قیمت ها بالا برود و با فروش جنس با چندین برابر قیمت، به سودهای کلانی برسند.

ب: احتکار در منافع: یعنی عده ای خاص، نظام عرضه و توزیع و یا واردات کالاهای

ص: ۶۰

(۱-) وصیت نامه، متن، ص ۴۰

(۲-) نهج البلاغه (للصیحی صالح)، ص ۴۳۸

(۳-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱۱، ص ۵۲

(۴-) همان

موردنیاز جامعه را در انحصار خود قرار دهند و به دلخواه قیمت گذاری و عرضه کنند و هر از چند گاهی، با احتکار اجناس، خودداری از

عرضه ی کالا و انواع شگردهای دیگر، موجی از گرانی را در بازار ایجاد کنند.^(۱)

چهار: تحکیم [و حاکمیت] بر قیمت گذاری ها بدون توجه به منافع مردم و قدرت خرید آن ها، به این ترتیب که از طرق مختلف برای ایجاد بازار سیاه و بالا بردن نرخ ها به صورت کاذب تلاش کنند؛ گاه دست به دست یكدیگر بدهند تا قیمت ها را به طور مصنوعی بالا نگه دارند.^(۲)

۲. انحصارگرایی و احتکار، همراه با عدم نظارت دولت، زمینه را برای گرانی و تورم و یا واردات بی رویه ی کالاهای بی کیفیت خارجی فراهم کرده و به تولید ملی و قدرت خرید مردم آسیب می زند. این امر سبب کاهش تولید داخلی و رو آوردن مردم به

خرید کالاهای ارزان قیمت و بی کیفیت خارجی می شود و زمینه ی نارضایتی آنان را در پی دارد که چه بسا در دراز مدت منجر به شورش های اجتماعی گردد.

۳. امام علی علیه السلام راه حل این معضل را در جلوگیری از احتکار و انحصارگرایی، نظارت بر قیمت گذاری ها و برخورد قضایی مناسب و عادلانه با متخلفین اقتصادی می داند.

۴. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در خصوص لزوم مبارزه با مفاسد اقتصادی می فرماید: «راه های کسب ثروت باید مشروع باشد. اگر کسانی از راه های نامشروع کسب ثروت کردند؛ این فساد است و باید اصلاح شود. اگر کسانی از امتیازات بی جا استفاده کردند، ثروت های بادآورده به دست آوردند و دیگران را به قیمت این که خودشان ثروتمند شوند، فقیر کردند؛ این فساد است و باید اصلاح شود. اگر در جامعه امتیازات انحصاری به وجود آوردند و همه نتوانستند از فرصت های برابر استفاده کنند؛ این فساد است و باید اصلاح شود. اگر امنیت شغلی و ثبات مقررات نبود، اگر انسانی که می خواهد در جامعه کار کند، دست و پایش را بستند و برای تلاش کردن، به او فرصت ندادند؛ این ها فساد است و باید اصلاح شود. اگر در جامعه گرایش مصرفی رو به رشد است؛ این فساد است. اگر در تلاش های اقتصادی، دلّالی بر تولید ترجیح دارد؛ این فساد است. این ها را باید اصلاح کرد. اصلاحات این هاست».^(۳)

۲۴. نظارت بر قیمت ها و کنترل آن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «وَلْيُكْنَ الْبَيْعُ بَيْعًا سَمَحًا بِمَوَازِينٍ عَدْلٍ وَ أَسْعَارٍ لَا تُجْحِفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُشْتَاعِ؛

ص: ۶۱

٢-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ١١، ص ٥٢

٣-) بیانات، سال ١٣٧٩، ص ١٦

امام علی علیه السلام می فرماید: باید خرید و فروش آسان و بر مبنای موازین عدل و با قیمت هایی که نه به زیان تولیدکننده و فروشنده باشد و نه به زیان مصرف کننده و خریدار، استوار باشد» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از وظایف دولت این است که با نظارت بر بازار، باید بی واسطه یا با واسطه از تغییرات قیمت ها اطلاع یابد و در صورت لزوم برای اصلاح آن اقدام نماید (۲).

۲. یکی از معیارهایی که هم تولیدکنندگان و فروشندگان، و هم ناظران باید در قیمت گذاری در نظر بگیرند، این است که قیمت ها در سطحی تعیین شود که منافع و سود فروشندگان و مصرف کنندگان، هر دو رعایت گردد و به هیچ کدام اجحاف نشود. اگر سود کالا در حدی باشد که تولید آن برای تولیدکنندگان و سرمایه گذاران، توجیه اقتصادی نداشته باشد، سرمایه گذار، تولیدکننده و فروشنده متضرر می شوند و انگیزه ی لازم را برای تداوم و تقویت خط تولید پیدا نمی کنند. همچنین اگر قیمت ها به طور سرسام آور و غیر منطقی و چندین برابر قیمت تمام شده تعیین شود، اجحاف در حق مصرف کننده است.

۳. دولت ضمن نظارت بر قیمت ها حق ندارد قیمت کالاها را پایین تر از حد طبیعی که با سختی تولید و وضع طبیعی بازار- مانند خشک سالی، تورم جهانی، افزایش نرخ حمل و نقل، بالا رفتن قیمت مواد اولیه و... همهانگ است، تعیین کند؛ زیرا در این صورت به تولید کننده ستم شده و به حرکت تولید آسیب وارد می شود؛ بلکه وظیفه دارد با عوامل غیر طبیعی مانند: احتکار، تبانی و توطئه بر

قیمت معین و ایجاد بازار سیاه

که قیمت ها را از حد طبیعی بالاتر می برند، رویارویی کند؛ زیرا در غیر این صورت به مشتری و مصرف کننده ظلم می شود. (۳)

از مجموع سخنان فقهای اهل بیت و اهل سنت به دست می آید که بنا بر اصل اولی، حاکم اسلامی حق قیمت گذاری اجناس را ندارد و قیمت ها را فروشندگان و نظام عرضه و تقاضا معین می کنند، ولی در صورتی که اجناس از لوازم ضروری و مایحتاج مردم باشد و فروشندگان با ایجاد جنگ روانی و احتکار و بازار سیاه و به هدف سودجویی و ستم به مردم از فروش عادلانه کالاها امتناع ورزند، حاکم می تواند به قیمت گذاری اقدام کند، اما در صورتی که گرانی کالا بر اثر کمبود و بحران طبیعی مثلاً خشکسالی و مانند آن باشد؛ در این جا دولت نمی تواند فروشندگان را وادار کند که کالاهای خود را به قیمت سال های فراوانی عرضه کنند، هرچند با نظارت مستمر، از افزایش نامتعادل و غیر طبیعی قیمت ها جلوگیری می کند و همچنین با

ص: ۶۲

۲- (دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۵۲۰

۳- (توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۹۴، با تلخیص

وارد کردن کالا- به بازار و فراهم ساختن تسهیلات گمرکی و اجازه ی واردات از دیگر مناطق، به توازن عرضه و تقاضا و تعادل قیمت ها کمک می کند.^(۱)

۲۵. جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی

«...كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ؛ ... تا اموال بین ثروتمندان شما در جریان نباشد».^(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. این آیه، یک اصل اساسی را در اقتصاد اسلامی بازگو می کند و آن این که جهت گیری اقتصاد اسلامی چنین است که در عین احترام به "مالکیت خصوصی" برنامه طوری تنظیم شده که اموال و ثروت ها در دست گروهی متمرکز نشود تا پیوسته در میان آن ها دست به دست بگردد. البته این به آن معنی نیست که ما پیش خود قوانین وضع کنیم و ثروت ها را از گروهی بگیریم و به گروه دیگری بدهیم، بلکه منظور این است که اگر مقررات اسلامی در زمینه ی تحصیل ثروت و همچنین مالیات هایی همچون خمس و زکات و خراج و غیر آن و احکام بیت المال و انفال درست پیاده شود، خود به خود چنین نتیجه ای را خواهد داد که در عین احترام به تلاش های فردی، مصالح جمع [نیز] تأمین خواهد شد و از دو قطبی شدن جامعه (اقلیتی ثروتمند و اکثریتی فقیر) جلوگیری می کند.^(۳) مال

مایه ی قوام جامعه است و جامعه ی تهی دست، قدرت قیام و قوام ندارد. مثل مال در جامعه، مثل جریان خون در شرابین و رگ هاست؛ همان گونه که جاری نشدن خون در بعضی از رگ ها موجب فلج شدن آن عضو می شود، مال نیز باید در همه ی شرابین جامعه جریان داشته باشد. خدای سبحان در سوره ی مبارکه ی

حشر فرموده: «مال به گونه ای توزیع شود که فقط در دست توانگران تداول نشود...». در نظام سرمایه داری، ثروت های کلان و سنگین در دست گروه خاصی است؛ آن هایی که در دنیا داد و ستدهای مهم را انجام می دهند، محدودند؛ به طوری که گاه ممکن است شرکت ها، تراست ها، کشتی ها یا هواپیماهای متعددی را خریداری کرده و بفروشند؛ ولی قرآن، مال را به منزله ی خون در پیکر جامعه می داند که باید در تمام عروق جامعه، جریان داشته باشد و چون مال، مایه ی قوام جامعه است، نباید آن را سفیهانه فراهم کرد و سفیهانه مصرف نمود.^(۴)

همان طوری که مال نباید در اختیار سفیه قرار گیرد، نباید در قلمرو قدرت گروهی خاص واقع شود؛ زیرا اگر ثروت جامعه در گرو گروهی معین قرار گیرد، دیگران قدرت قیام نخواهند

ص: ۶۳

۱- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۳۰۲)

۲- (سوره ی مبارکه ی حشر، آیه ی ۷)

۳- (تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۵۰۷؛ تفسیر نور (۱۰جلدی)، ج ۹، ص ۵۴۴؛ تفسیر قرآن مهر، ج ۲۰، ص ۲۹۰)

داشت؛ خواه آن گروه ثروتمند، اشخاص حقیقی باشند؛ نظیر نظام سرمایه داری غرب، یا اشخاص حقوقی باشند؛ نظیر نظام دولت سالاری شرق.

آنچه در نظام دین سالاری اسلام معتبر است، آن است که همگان راه برای درآمد کافی و مشروع داشته باشند؛ گرچه در اثر اختلاف استعدادها درآمدها مساوی نیست، ولی عادلانه خواهد بود و نه تنها اسراف یا اتراف در صرف و حبس و اکتناز و احتکار و ... در جمع زیان بار است، بلکه نفس تمرکز قدرت اقتصادی در شخصیت حقیقی یا حقوقی ممنوع می باشد؛ گرچه با اسراف یا اتراف مقرون نباشد. (۱)

انحصارگرایی اقتصادی در نظام اقتصادی بین المللی سبب شده که تقریباً ۸۳ درصد کل درآمد جهان، در مناطق توسعه یافته یعنی در اختیار جمعیتی کمتر از ۲۳ درصد مردم جهان باشد و بیش از سه چهارم جهان، فقط ۱۷ درصد کل تولید جهان را در دست داشته باشند و جهان سوم با ۷۷ درصد از جمعیت، کمتر از ۲۰ درصد درآمد دنیا را داشته باشند. (۲)

انحصارگرایی اقتصادی که ریشه در بخل صاحبان ثروت و علم و فن آوری دارد، سبب طغیان ثروتمندان علیه خدا، بی توجهی به ارزش های الهی و طغیان علیه کشورها و طبقات محروم و استعمار و استثمار آن ها، تخریب محیط زیست، اسراف و تجمل گرایی، گسترش و شیوع مفاسد اخلاقی و ... می شود، همین طور سبب طغیان و شورش محرومان در دراز مدت شده و هرج و مرج به بار می آورد، نیز باعث رشد مفاسد اجتماعی نظیر قتل، سرقت، ناامنی، تجاوز و ... می گردد.

۲. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، جلوگیری از ایجاد انحصار توسط بنگاه های اقتصادی غیر دولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات را از جمله این اصول می دانند. (۳)

۳. برای جلوگیری از انحصارگرایی، دولت می تواند چند برنامه را در دستور کار خود داشته باشد؛

الف: دادن تسهیلات به عموم متقاضیان

با دادن تسهیلات بانکی به تمام کسانی که علاقه مند به فعالیت اقتصادی هستند از انحصارگرایی افرادی خاص جلوگیری کرده و عموم اقشار جامعه را وارد چرخه ی نظام عرضه، توزیع و واردات کالا نماید.

ب: توزیع مساوی درآمدهای عمومی بین تمام مردم؛ مثل پرداخت یارانه و سهام عدالت.

ج: گسترش صنایع تولیدی و تجاری در سطح کشور با استفاده از نیروهای بومی هر استان و شهر و روستا.

د: دریافت مالیات و تشویق به پرداخت خمس و زکات در طبقه ی ثروتمند و متمکن جامعه.

ه: توجه به رشد اقتصادی همه ی نقاط کشور و پرهیز از تمرکز صنایع و شرکت های اقتصادی در مناطق پُر برخوردار.

۱- (سرچشمه ی اندیشه، ج ۲، ص ۲۲۲

۲- (جوان و اقتصاد زندگی، ص ۲۷

۳- (مکتوبات، سال ۱۳۸۴، ص ۹

۲۲. لزوم نظارت مستمر بر فعالیت های اقتصادی

قَالَ الرَّضَاعِلِيُّ السَّلَامُ: «إِذَا فَعَلَ النَّاسُ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ وَارْتَكَبَ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا يَشْتَهِي وَ يَهْوَاهُ مِنْ غَيْرِ مُرَاقَبَةٍ لِأَحَدٍ كَانَ فِي ذَلِكَ فَسَادُ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ وَ وُثُبُ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ؛

امام رضا علیه السلام می فرماید: هنگامی که مردمان به انجام دادن کارهای ممنوع پردازند و هر انسانی هر کاری را که دلش می خواهد (و منافع شخصی و یا گروهی او اقتضا می کند)، انجام دهد و هیچ کس نظارتی بر کارشان نداشته باشد، مردم گرفتار تباهی و فساد می گردند و به اموال و نوامیس یکدیگر حمله ور می شوند»^(۱).

ص: ۵۸

(۱) - عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۹۹

۱. در نظام اقتصاد اسلامی (بر خلاف نظام اقتصادی لیبرالیسم که مبتنی بر آزادی و رهایی افراد در تولید، عرضه و نرخ گذاری است)، انسان در کارهای اقتصادی و شیوه های کسب درآمد و توزیع و مصرف و عرضه؛ آزاد نیست و باید در چهارچوب قوانین

شرعی و با لحاظ مصالح فردی و اجتماعی و معنوی و تحقق عدالت اجتماعی و اقتصادی فعالیت کند؛ لذا نظارت لازم و مستمر دولت بر فعالیت بازار، ضرورت دارد. (۱)

۲. مراقبت بر بازار در صدر اسلام به گونه ای معمول بود که ناظران بر بازار را «عامل السوق» می نامیدند و از وظایف مهم آنان: رسیدگی به وزن ها، پیمانها و گردآوری مالیات هایی بود که بر مراکز کسب و صنعتگران، وضع می گردید. (۲)

۳. اگر نظارتی بر بازار و فعالیت های اقتصادی نباشد، بر اساس حس منفعت طلبی و خودخواهی که در طبیعت همه وجود دارد، هر کسی به فکر جلب منفعت حداکثری برای شخص خود و یا گروه وابسته به خود خواهد بود؛ و این باعث می شود که گناهمانی مانند: کلاه برداری، دروغگویی، کم فروشی، احتکار، گران فروشی، تقلب، قاچاق کالا، ربا خواری، رشوه و... گسترش یابد و گروهی یک درصدی با در دست گرفتن شریان اقتصادی کشور، خون نود و نه درصد جامعه را بمکند.

۴. تولید ملی و رغبت مردم به خرید کالای ایرانی در گرو تولید کالای مرغوب و با قیمت مناسب می باشد که قابلیت رقابت با کالاهای وارداتی را داشته باشد. رسیدن به این هدف مهم نیز در گرو نظارت مستمر بر چرخه ی تولید، عرضه، نرخ گذاری، واردات، قاچاق کالا و... می باشد.

مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» در فرمان هشت ماده ای به سران قوا فرمودند: «خشکانیدن ریشه ی فساد مالی و اقتصادی و عمل قاطع و گره گشا در این باره، مستلزم اقدام همه جانبه به وسیله ی قوای سه گانه مخصوصاً دو قوه ی مجریه و قضائیه است. قوه ی مجریه با نظارتی سازمان یافته و دقیق و بی اغماض، از بروز و رشد فساد مالی در دستگاه ها پیش گیری کند و قوه ی قضائیه با استفاده از کارشناسان و قضات قاطع و پاک دامن، مجرم و خائن و عناصر آلوده را از سر راه تعالی کشور بردارد. بدیهی است که نقش قوه ی مقننه در وضع قوانین که موجب تسهیل راهکارهای قانونی است و نیز در ایفای وظیفه ی نظارت، بسیار مهم و کارساز است.» (۳)

۱- (امام رضا علیه السلام، زندگی و اقتصاد، ص ۳۱، با تلخیص و تغییر

۲- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۲۸۳

۳- (مکتوبات، سال ۱۳۸۰، ص ۵

۲۶. نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیت ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «لَا يَتَّبِعِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَدَعَ ذَلِكَ فِي أَيْدِي أَعْدَاءِ الْإِسْلَامِ فَيَكُونَ شَوْكَةً عَلَيْهِ؛

امام علی علیه السلام

می فرماید: به مال احدی از مردم؛ چه مسلمان نمازگزار و چه غیرمسلمانی که در پناه اسلام است، دست درازی نکنید! مگر اسب و سلاحی که علیه اسلام به کار گرفته شود؛ زیرا سزاوار مسلمان نیست که اسب و سلاح را در دست دشمنان اسلام واگذارد تا موجب شوکت ایشان بر ضد او شود» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس تعلیل حضرت که می فرمایند: وجود سلاح نظامی در دست دشمنان اسلام، سبب شوکت آنان بر مسلمین می شود؛ می توان گفت هر چیزی که سبب شوکت کفار بر مسلمین شود، همین حکم را دارد و از جمله این موارد؛ وابستگی اقتصادی به دشمنان به ویژه در کالاهای اساسی است.

۲. حضرت علی علیه السلام در دوران حکومتش، اهل ذمه (کفاری که با رعایت شرایطی در کشور اسلامی زندگی می کنند) را از ورود به برخی شغل های حساس مانند صرافی ها که نقش مهمی در مبادلات پول های خارجی با داخلی و بالعکس داشتند، منع می کردند؛ زیرا حضرت مایل نبودند که یکی از شریان های مهم اقتصادی، در اختیار کسانی باشد که به گونه ای دلبسته بیگانگان هستند و نمی توانند امانتدار مصالح امت اسلام باشند (۲). بنابراین اقلیت های دینی که در مملکت اسلامی به عنوان شهروند ایرانی زندگی می کنند، ضمن حفظ آزادی در دینی که دارند و می توانند مانند سایر شهروندان ایرانی، برای کسب معیشت و تأمین نیازمندی های زندگی خود به کار و تلاش مشغول گردند، نباید متصدی اموری شوند که زمینه ی سلطه ی آنان را بر مسلمین فراهم می سازد یا ممکن است در مقاطع حساسی با دشمنان اسلام همنا شوند و با همدستی دشمنان بیرونی، بحران های اقتصادی و مالی را بر کشور تحمیل کنند.

۲۷. مدیریت بحران های اقتصادی

«قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَابًّا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سَبِيلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعُ شِدَادٍ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ؛

گفت: هفت سال با جدیت زراعت می کنید و آنچه را درو کردید، جز کمی که می خورید، در خوشه های خود باقی بگذارید!- و ذخیره نمایید!- پس از آن، هفت سال سخت - و خشکی

ص: ۶۵

و قحطی - می آید که آنچه را برای آن سال ها ذخیره کرده اید، می خورند جز کمی که (برای بذر) ذخیره خواهید کرد» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. گاه کشور در اثر بلایای طبیعی نظیر خشکسالی، سیل، زلزله و...، یا در اثر بحران های سیاسی مثل تحریم اقتصادی و یا بر اثر موج آفرینی بنگاه های اقتصادی منفعت طلب، با بحران اقتصادی و کمبود مواد غذایی یا موجی از گرانی مواجه می شود که باید آمادگی لازم و به موقع را برای مدیریت این گونه بحران ها داشته باشد.

۲. دولت می تواند با ذخیره سازی کالاهای اساسی و عرضه ی آن در موقع لازم، بحران های اقتصادی را مدیریت کند. لازم است این ذخیره سازی از محل تولیدات داخلی و در طول سال باشد، تا هم از تولید ملی حمایت شود و هم شرکت های تولیدی داخلی با ظرفیت بالای تولید مشغول تولید باشند؛ که خود این امر سبب کاهش قیمت تمام شده ی کالا و افزایش اشتغال نیز می شود.

انقلاب اسلامی ایران از بدو شکل گیری، همواره دستخوش بحران بوده است؛ چه بحران های طبیعی مانند: سیل و زلزله و خشکسالی، چه بحران های اجتماعی و سیاسی مانند: توطئه ی منافقین و فتنه جویان و ترور شخصیت های طراز اول انقلاب، هشت سال دفاع مقدس و... ولی به لطف خداوند و با تدبیر هوشمندان و الهی حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" و مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" و هوشیاری ملت، این تهدیدها تبدیل به فرصتی برای رشد و تعالی بیشتر شده است که به برخی اشاره می شود:

یک: قطع رابطه با آمریکا یعنی؛ ختم چپاول گری ها

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" فرموده اند: «ما این قطع رابطه را به فال نیک می گیریم؛ چون که این قطع رابطه دلیلی بر قطع امید امریکا از ایران است. ملت رزمنده ی ایران این طلیعه ی پیروزی نهایی را که ابرقدرت سفاکی را وادار به قطع رابطه - یعنی خاتمه دادن به چپاول گری ها - کرده است، اگر جشن بگیرد حق دارد» (۲).

دو: ترورهای کور شخصیت ها؛ سبب بیداری ملت

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" فرموده اند: «این انقلاب باید زنده بماند، این نهضت باید زنده بماند؛ و زنده ماندنش به این خونریزی هاست. بریزید خون ها را؛ زندگی ما دوام پیدا می کند. بکشید ما را؛ ملت ما بیدارتر می شود. ما از مرگ نمی ترسیم؛ و شما هم از مرگ

ص: ۶۶

۱- (سوره ی مبارکه ی یوسف، آیات ۴۷ و ۴۸)

۲- (صحیفه ی امام، ج ۱۲، ص ۲۳۳)

ما صرفه ندارید. دلیل عجز شماست که در سیاهی شب، متفکران ما را می کشید. برای این که منطقی ندارید. اگر منطقی داشتید که صحبت می کردید؛ مباحثه می کردید. لکن منطقی ندارید، منطقی شما ترور است! منطقی اسلام ترور را باطل می داند! اسلام منطقی دارد؛ لکن با ترور شخصیت های بزرگ ما، شخص های بزرگ ما، اسلام ما تأیید می شود»^(۱).

سه: تحریم اقتصادی؛ فرصتی برای خود کفایی

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" فرموده اند: «شما امروز خودتان بحمدالله قدرت در دست دارید و خودتان تمام رشته ها را در دست دارید و با همه ی توطئه هایی که آن ها کردند، همه را خود شما خنثی کردید و همین تحریم اقتصادی برای شما یک تحفه ی آسمانی بود که فکرهای متفکران ما را به راه انداخت و بحمدالله رو به خود کفایی می روند»^(۲).

«... و به خوبی و عینیت دیدید که در این مدت کوتاه پس از تحریم اقتصادی همان ها که از ساختن هر چیز، خود را عاجز می دیدند و از راه انداختن کارخانه ها آنان را مأیوس می نمودند، افکار خود را به کار بستند و بسیاری از احتیاجات ارتش و کارخانه ها را خود رفع نمودند و این جنگ و تحریم اقتصادی و اخراج کارشناسان خارجی، تحفه ای الهی بود که ما از آن غافل

بودیم. اکنون اگر دولت و ارتش، کالاهای جهان خواران را خود، تحریم کنند و به کوشش و سعی در راه ابتکار بیفزایند، امید است که کشور خود کفا شود و از در یوزگی از دشمن نجات یابد»^(۳).

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در این باره می فرمایند: «در زمینه ی مسائل اقتصادی هم من باید به ملت عزیزمان عرض کنم که علی رغم موج عظیم و طوفان خانه برانداز رکود اقتصادی و بحران اقتصادی در عالم، و علی رغم تحریم هایی که علیه ایران به خاطر مسئله ی انرژی هسته ای و دیگر مسائل انجام گرفت، مسئولین کشور توانسته اند بر این موج فائق بیایند و تا حدود زیادی تبعات و آثار منفی این موج را در کشور کنترل کنند و نگذارند که ملت ما در این موج عظیمی که خیلی از کشورها را دچار مشکلات بسیار زیادی کرد؛ بغلتد و ملت سرپای خود بایستد. إن شاء الله پیشرفت های اقتصادی باید روز به روز شکوفاتر بشود و ملت را خوشحال تر کند و إن شاء الله امکان و زمینه ی پیشرفت های گوناگون را در عرصه های مختلف به وجود بیاورد»^(۴).

چهار: پشت سر گذاشتن بحران رحلت حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" با انتخاب هوشمندانه ی مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی".

ص: ۶۷

۱- صحیفه ی امام، ج ۷، ص ۱۸۳

۲- صحیفه ی امام، ج ۱۶، ص ۲۷۶

۳- صحیفه ی امام، ج ۲۱، ص ۴۳۴

پنج: پشت سر گذاشتن فتنه‌هایی نظیر فتنه‌ی سال ۸۸، با صبر و بردباری و روشنگری و بصیرت افزایی.

۲۸. نظارت بر واردات

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَا تَزَالُ هَذِهِ الْأُمَّةُ بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَلْبَسُوا لِبَاسَ الْعَجَمِ وَ يَطْعَمُوا أَطْعَمَهُ الْعَجَمِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ ضَرَبَهُمُ اللَّهُ بِالذُّلِّ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: همواره حضرت علی علیه السلام می فرمود: همیشه این امت در خیر خواهند بود تا مادامی که لباس بیگانه را نپوشند و از غذاهای آنان استفاده نکنند؛ ولی هنگامی که چنین کنند خداوند آنان را ذلیل و خوار خواهد کرد!» (۱)

پیام‌ها و نکته‌ها

۱. وابستگی امت اسلامی به بیگانگان در خوراک و پوشاک که دو نیاز از نیازهای اساسی است، سبب ذلت و خواری جامعه‌ی اسلامی است و در واقع حضرت علی علیه السلام تأکید دارند که نیازمندی‌های ضروری جامعه باید در داخل تأمین شود و جامعه‌ی اسلامی در نیازمندی‌های اساسی خود نباید به بیگانگان محتاج باشد؛ لذا ذکر خوراک و پوشاک از باب نمونه است و موضوعیت ندارد. همین‌طور خوراک و پوشاک از کالاهای مصرفی است و نباید یک جامعه کالاهای مصرفی خود را به‌طور مستقیم از خارج

وارد کند، زیرا این کار به اشتغال و تولید داخلی ضربه‌ی مهلک وارد می‌کند و چه بسا شرکت‌های تولیدی داخلی را گرفتار ورشکستگی کند.

۲. خرید کالاهای اساسی از خارج، القاکننده‌ی روحیه‌ی خودکم‌بینی در تأمین نیازمندی‌های اساسی و احساس حقارت در برابر بیگانگان است و باعث می‌شود که به‌هنگام درگیری با بیگانگان، صدور چنین کالاهایی وجه‌المصالحه‌ی کوتاه‌آمدن امت اسلامی در برابر بیگانگان قرار گیرد. نیز خرید کالاهای وارداتی به معنای کمک به گسترش فعالیت‌های اقتصادی در کشورهای بیگانه و قدرت روزافزون آنان است و سبب بیکار ماندن نیروی کار هم‌وطنان ما و تضعیف قدرت اقتصادی جامعه‌ی اسلامی می‌شود.

۳. ورود کالاهای بیگانه خصوصاً از کشورهایی که دشمن اسلام و مسلمین هستند، سبب می‌شود تا آن‌ها آرام‌آرام فرهنگ خود را نیز در ضمن صادرات کالا وارد جامعه کنند، به‌طور مثال؛ کشورهای صادرکننده، با هدف ایجاد زمینه‌های تحریک جنسی و گسترش مفاسد

ص: ۶۸

اخلاقی، لباس‌هایی متناسب با فرهنگ خود که نمایش‌دهنده‌ی جذابیت‌های جنسی زن و مرد است و حداقلی از پوشش را دارد، وارد کشورهای دیگر می‌کنند. (۱)

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در این باره می‌فرماید: «واردات بی‌رویه قطعاً ضرر خواهد زد؛ دستگاه‌های سیاست‌گذار کشور و کسانی که سیاست‌های اجرایی را تنظیم می‌کنند، به این نکته باید توجه کنند. فراوانی و ارزانی، چیز خیلی خوبی است، اما از آن مهم‌تر و بهتر، رشد صنعت داخلی است؛ قوام گرفتن صنعت داخلی است. این درست نیست که ما به دلایل گوناگونی که غالباً هم دلایل واهی است، دروازه را به روی واردات باز کنیم. من بارها به مسئولین - مسئولین گوناگون در بخش‌های مختلف دولتی - گفتم: اگر فلسفه‌ی شما، منطق شما برای افزایش واردات و تسهیل واردات ساخته‌های صنعتی این است که می‌گویید کیفیت مصنوعات داخلی باید بالا برود، خب فشار را روی این بخش بگذارید. سیاست‌هایی وجود دارد که می‌شود وادار کرد، مجبور کرد تولیدکننده‌ی داخلی را به این که کیفیت را ارتقا بدهد. بدترین گزینه برای بالا بردن کیفیت داخلی این است که ما راه را برای مصنوعات خارجی باز کنیم؛ این، بدترین گزینه است. گزینه‌های بهتری وجود دارد برای این که ما کیفیت را بالا ببریم». (۲)

۲۹. وارد کردن کالاهای واسطه‌ای

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ اشْتَرَى الْحِنْطَةَ زَادَ مَالَهُ وَ مَنْ اشْتَرَى الدَّقِيقَ ذَهَبَ نِصْفُ مَالِهِ وَ مَنْ اشْتَرَى الْخُبْزَ ذَهَبَ مَالُهُ؛

امام علی علیه السلام می‌فرماید: کسی که گندم بخرد؛ بر مالش افزوده می‌شود و کسی که آرد بخرد؛ نیمی از مالش از بین می‌رود و کسی که نان بخرد؛ تمام مالش از بین می‌رود». (۳)

پیام‌ها و نکته‌ها

۱. در حدیثی شبیه به این روایت از امام صادق علیه السلام نقل شده که می‌فرماید: «خرید گندم، فقر را دور می‌کند؛ خرید آرد، فقر می‌آورد؛ و خرید نان، مایه‌ی نابودی است». (۴) یعنی هر چه جامعه از کار و تولید فاصله بگیرد، به فقر و تهی‌دستی نزدیک‌تر می‌شود. (۵) در این روایت نیز

ص: ۶۹

(۱) - با استفاده از دانشنامه‌ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۵۴۲

(۲) - بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۲

(۳) - تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۱۶۲

(۴) - توسعه‌ی اقتصادی بر پایه‌ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۱۷

(۵) - همان

حضرت علی علیه السلام به سه نوع خرید اشاره می کنند که می تواند به عنوان یک اصل در واردات کالا، مبنای کار قرار گیرد.

یک: خرید گندم که در نظام اقتصادی، نقش کالای واسطه ای را ایفا می کند؛ یعنی از گندم می توان در تولید گندم و فرآورده های گندم مانند: انواع نان های صنعتی و سنتی، انواع شیرینی و... استفاده کرد. وارد کردن این نوع از کالا چون می تواند عامل ایجاد اشتغال و گسترش تولید شود، در مقایسه با دو گروه دیگر بهتر است. وارد کردن فولاد، تکنولوژی تولید و... مانند: انواع کارخانه های تولیدی، از این قبیل است.

دو: خرید آرد که می تواند در مرحله ای پایین تر نسبت به گندم، نقش کالای واسطه ای را ایفا کند و در خدمت تولید قرار گیرد؛ وارد کردن این گونه کالاها در اولویت دوم می تواند مورد توجه قرار گیرد، چون وارد کردن این قبیل کالاها نیز می تواند در خدمت تولید و اشتغال باشد. شاید وارد کردن قطعات کالا و مونتاژ آن در داخل، وارد کردن پارچه، وارد کردن شمش طلا و... در این طیف از واردات قرار گیرد؛ ولی چون به فرمایش حضرت سبب می شود نیمی از مال انسان با خرید این دسته از کالاها هدر برود، باید تدابیری اندیشیده شود که وارد کردن این گونه کالاها نیز به حداقل برسد.

سه: خرید نان که کالایی مصرفی است و مستقیماً بدون این که تغییری در آن ایجاد گردد مصرف می شود؛ وارد کردن چنین کالاهایی که فقط سبب خروج ارز از کشور و ضربه زدن به تولیدات داخلی و اشتغال می شود جز در مواردی ضروری مثل تنظیم بازار، یا وارد کردن کالایی غیر ضروری که به هر دلیلی تولید آن در داخل صرفه اقتصادی ندارد، توصیه نمی شود.

بنابراین وارد کردن مواد غذایی مصرفی، دارو، میوه و تره بار، وسایل حمل و نقل هوایی و ریلی و زمینی، تجهیزات نظامی، لوازم خانگی، پوشاک، فرش و لوازم صوتی، تصویری، ارتباطی و رایانه ای باید به حداقل ممکن برسد.

۲. البته در این روایت، این سه نوع کالا در قیاس با همدیگر مورد سنجش قرار گرفته است، لذا در امر واردات، جهات دیگری هم هست که باید مورد توجه قرار گیرد و این روایت ناظر به آن جهات نیست. مثلاً وارد کردن کالاهای واسطه ای نیز چنان چه در موردی سبب وابستگی به قدرت های استکباری شود، خصوصاً در مواردی مانند انرژی هسته ای که در آینده ی نه چندان دور به نیازی اساسی برای کشور تبدیل خواهد شد، به صلاح نیست و باید دولت مردان بکوشند تا در این گونه موارد، کشور به استقلال کامل دست یابد.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «در جلسه ی مسئولین و کارگزاران نظام، توصیه کردیم، گفتیم واردات را مدیریت کنید؛ نمی گوئیم متوقف کنید؛ یک چیزهایی باید

بیاید، یک چیزهایی باید نیاید، یک مدیریت صحیحی باید انجام بگیرد؛ این مسلماً هست»^(۱).

همین طور معظم له در ابلاغ سیاست های نظام در برنامه ی دوم، یکی از سیاست ها را “گسترش تولید داخلی، به ویژه در زمینه ی کشاورزی و تأمین نیازهای اساسی جامعه و کاهش واردات اجناس مصرفی و غیر ضرور، همراه با افزایش کیفیت فرآورده ها در کشور و توسعه ی صادرات غیر نفتی” ابلاغ فرمودند.^(۲)

۳۰. ایجاد روحیه ی خود کنترلی در بازاریان

قَالَ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «كَانَ عَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْكُوفَةِ يَغْتَدِي كُلَّ بُكْرَةٍ فَيَطُوفُ فِي أَسْوَاقِ الْكُوفَةِ سُوقًا سُوقًا وَمَعَهُ الدَّرَّةُ عَلَى عَاتِقِهِ وَكَانَ لَهَا طَرَفَانِ وَكَانَتْ تُسَمَّى السَّبِيَّةَ قَالَ فَيَقِفُ عَلَى أَهْلِ كُلِّ سُوقٍ فَيُنَادِيهِمْ يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ قَدَّمُوا لِاسْتِخَارَةِ وَتَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَةِ

وَاقْتَرَبُوا مِنَ الْمُتَبَاعِينَ وَتَزَيَّنُوا بِالْحِلْمِ وَتَحَافُوا عَنِ الظُّلْمِ وَانصَبُوا الْمَظْلُومِينَ وَلَمَّا تَقَرَّبُوا الرَّيَا وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبَخَّسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ قَالَ فَيَطُوفُ فِي جَمِيعِ أَسْوَاقِ الْكُوفَةِ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَقْعُدُ لِلنَّاسِ؛

امیرالمؤمنین علیه السلام در ایام خلافت در کوفه هر روز، اول صبح به بازار می رفت و بازار به بازار سرکشی می کرد و تازیانه ای همراه داشت که دارای دو سر بود و به آن “سبیه” می گفتند؛ و بر سر هر بازاری می ایستاد و با صدای بلند می فرمود: “ای جماعت تجار! قبل از هر چیز از خداوند طلب خیر کنید و برکت را در آسان گیری در معامله بجوید! به خریداران نزدیک شوید، خود را به بردباری بیارید، از ستم کردن دوری کنید و با مظلومین انصاف داشته باشید (یعنی خود را به جای آنان تصور کنید) و به ربا نزدیک نشوید، کیل و وزن را کامل ادا کنید (کم فروشی نکنید)، اجناس مردم را کمتر از آن چه هست، بر ندارید و در زمین، فساد به راه نیاندازید! آن حضرت، همین طور در همه ی بازارها می گشت و این توصیه ها را تکرار می نمود، سپس بر می گشت و به امور مردم رسیدگی می کرد»^(۳).

پیام ها و نکته ها

۱. دولت و حکومت نمی تواند برای تک تک بازاریان ناظر بیرونی بگذارد، ضمن این که پلیسی کردن فضای جامعه نیز خیلی مطلوب نیست، لذا بهترین راهکاری که حضرت علی علیه السلام در کنار برخورد قضایی با متخلفان اجرا می کنند، این است که حس خود کنترلی را با تذکرات هر روزه در بازاریان ایجاد کنند تا هر کسی خودش پلیس خود باشد و رفتارش را کنترل کند.

ص: ۷۱

۱- (بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۳۶

۲- (مکتوبات، سال ۱۳۷۲، ص ۶۵

۳- (من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۹۴

از طرفی به فرمایش رسول خدا علیه السلام مهیاترین نقطه ی زمین برای حضور ابلیس و زبردستانش و برای سوق دادن فعالان اقتصادی (اعم از تولید کننده، فروشنده و خریدار) به سوی گناه، بازار و مراکز فعالیت های اقتصادی است؛ او از آغاز شروع فعالیت اقتصادی، شروع به وسوسه گری می کند و افراد را به کم فروشی، گران فروشی، تولید و عرضه ی کالاهای مضر و مفسده انگیز، دروغگویی، فریبکاری، ربا و رشوه، کلاه برداری و... ترغیب می کند. (۱) از این جهت است، فعالان اقتصادی بیشترین نیاز را به تذکر و پند و نصیحت مستمر دارند، لذا پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم و حضرت علی علیه السلام خود، شخصاً به صورت سرزده از بازار سر می زدند و بازاریان را به رعایت تقوا و ارزش ها، ذکر و یاد خدا و نماز اول وقت و... دعوت می کردند و تذکرات لازم را به آنان می دادند. امروزه به دلیل رعایت مسائل امنیتی و مشغله ی زیاد مسئولین ارشد مملکت، شاید نتوان از آن ها انتظار سرکشی به بازار را داشت، ولی سایر مسئولین مانند: برخی از وزرای مسئول، استاندارها، فرماندارها، شهردارها، رؤسای شوراهای شهر و... چگونه؟ آیا شده این عزیزان در دوره ی مسئولیت خود، یک بار سری به بازار عرضه ی میوه و تره بار، مواد غذایی و... بزنند؛ از نزدیک وضعیت حاکم بر بازار را تماشا کنند و تذکرات لازم را به بازاریان بدهند؟!

۲. چند پیشنهاد اجرایی

یک: نهادهای تبلیغاتی با کمک و همکاری اتحادیه های صنفی، برنامه های منظم تبلیغی، در قالب های متنوع تبلیغی از قبیل نصب پوستر، تهیه ی روزنامه، تولید نرم افزار، تبلیغ چهره به چهره، همایش های هفتگی و... داشته باشند.

دو: تشکیل گروه های ویژه ی امر به معروف و نهی از منکر اقتصادی.

سه: نصب دعا‌های مخصوص بازار و آغاز فعالیت تجاری در مکانی مناسب و در معرض دید بازاریان.

چهار: ساخت مسجد و نمازخانه در مراکز اقتصادی و پخش اذان و اقامه ی نماز جماعت؛ امری که متأسفانه در سال های اخیر یا به کلی نادیده گرفته شده و یا بسیار کم رنگ شده است به طوری که امروزه ساخت مراکز تجاری بدون نمازخانه و مسجد را فراوان شاهدیم.

در گذشته بین مراکز تجاری و مساجد و حوزه های علمیه پیوند عمیقی وجود داشته است و در اثر همین پیوندها بود که تجار مسلمان، در بسیاری از سفرهای تجاری، اسلام را با خود به کشورهای کفر به ارمغان برده و نقش یک مبلغ را ایفا می کردند؛ کم نیست مناطقی از جهان که اسلام و تشیع به برکت حضور یک تاجر مسلمان به آن جا رفته است، همچنین اگر می بینیم که در شکل گیری انقلاب اسلامی، بازاریان نقش اساسی و تعیین کننده ای ایفا کردند، به برکت همین پیوند عمیق بود.

ص: ۷۲

از باب نمونه می توان به چند مورد که در کتاب دائره المعارف فقه مقارن آمده است اشاره کرد:

بازار تهران؛ که در ابتدای آن یک مدرسه ی علمیه وجود دارد و در گذشته بازاریان هر بامداد قبل از شروع درس در درس های عمومی فقه و قرآن شرکت می کردند.

یا در اصفهان؛ دو مسجد بزرگ در دو سوی بازار و بیش از سی و سه مدرسه ی علمیه و مسجد در طول بازار و ایوان نظام الملک در مدخل بازار (محل برگزاری نماز جمعه)، بازار اصفهان را تبدیل به بازار اسلامی کرده است. (۱)

در مشهد مقدس نیز زمانی که

خود من از درس مکاسب استاد صالحی "حفظه الله تعالی" در مسجد گوهرشاد فیض می بردم، شاهد حضور برخی از بازاری های اطراف حرم مطهر در درس مکاسب بودم.

پنج: پخش نواهای دلنشین دعا، زیارت، سرود و تواشیح در مناسبت ها.

شش: برگزاری کارگاه هایی تحت عنوان کارگاه رزق حلال برای فعالان اقتصادی؛ به صورت مستمر.

هفت: برگزاری کلاس آموزش احکام اقتصادی، قبل از دادن مجوز فعالیت اقتصادی.

هشت: تأکید بر اهمیت و پاداش عرضه و خرید کالای ایرانی، به کارگیری نیروی کار ایرانی، تبلیغ کالای ایرانی در مراکز اقتصادی و خودداری از عرضه ی کالای قاچاق، کالاهای ساخت کشورهای دشمن اسلام و مسلمین و کالاهای مفسده انگیز؛ با تأکید بر گناه بودن و آثار سوء آن ها از سوی نهادهای ذی ربط.

۳۱. برخورد قضایی با مفسدین اقتصادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي كِتَابِهِ إِلَى مَالِكِ الْأَشْتَرِ "رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ": «قَالَ فَاَمْنَعُ مِنَ الْاِحْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مَنَعَ مِنْهُ وَ لِيَكُنِ الْبَيْعُ بَيْعًا سَمِحًا بِمَوَازِينِ عَدْلٍ وَاسْمًا لَمَّا يُجْحَفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُبْتَاعِ فَمَنْ قَارَفَ حُكْرَهُ بَعْدَ نَهْيِكَ إِيَّاهُ فَتَكُلْ وَ عَاقِبْ فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ؛

امام علی علیه السلام در نامه ای خطاب به مالک اشتر "رحمه الله علیه" می فرماید: از احتکار جلوگیری کن؛ که رسول خدا علیه السلام از آن منع فرمود! و باید که خرید و فروش آسان صورت پذیرد و با میزان عدل انجام گیرد و با نرخ هایی؛ نه به زیان فروشنده و نه به زیان خریدار. و آن که پس از منع تو دست به احتکار زند، او را کیفر ده تا مایه ی عبرت دیگران گردد، و در کیفر دادن زیاده روی مکن! (۲)

ص: ۷۳

٢-) وسائل الشيعه، ج ١٧، ص ٤٢٧؛ الحياه، ترجمه ى احمد آرام، ج ٦، ص ٢٩٠

۱. گزارش‌های متعددی از برخورد پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم و حضرت علی علیه السلام با متخلفین اقتصادی مانند: گران فروشان، محترکان، کسانی که غش در معامله می‌کردند و... رسیده است و این نشان می‌دهد که یکی از اصول مسلم برای کنترل بازار و حاکمیت قانون بر بازار، برخورد قضایی مناسب با متخلفان است.

۲. حمایت از تولید ملی و کار و سرمایه‌ی ایرانی اقتضا می‌کند با هر پدیده‌ای که تولید ملی را تهدید می‌کند، برخورد لازم صورت گیرد؛ لازمه‌ی این کار این است که نخست نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قوانین لازم و حمایت‌کننده از تولید ملی را به تصویب برسانند و در مرحله‌ی بعد، دولت و همه‌ی مجریان، با قاطعیت و صلابت و ضمن همکاری قوه‌ی قضائیه، با هر آنچه به تولید ملی و کار ایرانی آسیب می‌رساند برخورد لازم قضایی را انجام دهند.

نظارت بر عملکرد بنگاه‌های اقتصادی و برخورد قضایی بازدارنده و به موقع با متخلفین اقتصادی، می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در کنترل بازار و حمایت از تولید ملی داشته باشد و مانع اجحاف عده‌ای منفعت‌طلب به مردم شود. لازم است تمامی دستگاه‌های نظارتی اعم از وزارت اطلاعات، مجلس شورای اسلامی، وزارت صنایع، اتحادیه‌های صنفی و...، بازار و فعالیت اقتصادی افراد و بنگاه‌ها را در طول سال رصد کنند و از بروز مفسد اقتصادی قبل از این که به بحرانی اجتماعی و اقتصادی تبدیل شود، جلوگیری نمایند؛ از جمله: برخورد با کسانی که به نام فعالیت‌های اقتصادی، تسهیلات بانکی و دولتی دریافت می‌کنند ولی آن‌ها را در جای

دیگری به کار می‌گیرند، برخورد با کسانی که از پرداخت مالیات فرار می‌کنند، برخورد با محترکان و رشوه‌گیران، برخورد با واردات بی‌رویه و ضررزننده به تولید ملی، برخورد با رانت‌خوران، ویژه‌خواران، کم‌فروشان و گران‌فروشان، برخورد با قاچاق کالا- و... برخورد با کسانی که غیرقانونی از کارگران خارجی استفاده می‌کنند، برخورد قاطع با واردکننده‌های کالاهایی که تولید داخلی مشابه دارد به ویژه در همان زمانی که فصل عرضه‌ی کالای ایرانی است و به جد به تولید ملی آسیب می‌رساند و...

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" مبارزه با فساد را خصوصاً در این دوران که دوران شکوفایی اقتصادی مملکت است یک ضرورت می‌دانند و می‌فرمایند: «یکی از وظایف امروز آقایان مبارزه با فساد است؛ چون کشور به ثمردهی رسیده و وقت میوه‌چینی است. زحمات گذشته‌ی شما به تدریج ثمر می‌دهد و امکانات در کشور در حال افزایش است. چنین موسمی همیشه و در همه‌ی تاریخ، موسم خطرناکی بوده است. موسم ورود آدم‌های سوءاستفاده‌کن و فرصت‌طلب و کج‌دست و بددل و سیاه‌روست که وارد می‌شوند و اگر توانستند، از غفلت‌ها سوءاستفاده می‌کنند. خیلی مراقب این جهت باشید. شاید ما ده سال پیش این قدر به مراقبت

نیاز نداشتیم- اگرچه همیشه مراقبت لازم است- زیرا آن وقت چیز زیادی برای بردن و دزدیدن نبود؛ ولی امروز چیز زیادی برای بردن و دزدیدن وجود دارد. من محاکمات جنجالی این روزها را جزو افتخارات نظام می دانم. وجود فساد تعجب آور نیست؛ مبارزه نکردن با فساد تعجب آور است. این محاکمات معنایش این است که نظام جمهوری اسلامی با هیچ کس رودربایستی و شوخی ندارد و هر انگیزه ی فساد را در هر جا ببیند سرکوب می کند؛ به خصوص آن فسادی که مثل خوره و کرم داخل درخت، بناست که اصل بنا را پوسانده و پوک کند و از بین ببرد. هر جا که با این مسأله در مجموعه ی خودتان برخورد کردید، با کمال قدرت و بدون هیچ گونه ابا و امتناع و با تکیه بر همان روش ها و طریقه های قانونی- که بحمدالله ما برای همه ی این کارهای اساسی قانون داریم- با آن مبارزه کنید». (۱)

۳۳. برخورد قضایی با محتکرین

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى رِفَاعَةَ: «أَنَّ عَنِ الْحُكْمَةِ فَمَنْ رَكِبَ النَّهْيَ فَأَوْجِعُهُ ثُمَّ عَاقِبُهُ بِإِظْهَارِ مَا اخْتَكَرَ؛

امیرالمؤمنین؛ علی علیه السلام در نامه ای به رفاعه (قاضی اهواز) نوشتند: از احتکار (کالاهای موردنیاز جامعه) جلوگیری کن! هر کس بعد از این فرمان، دست به احتکار کالا بزند، او را مجازات کن و او را وادار کن کالای احتکار شده را آشکار کند (و در معرض عرضه قرار دهد)!(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. احتکار کالای موردنیاز جامعه از حرام های مسلم فقہ اسلامی است که انسان را از نعمت های خاص و رحمت خداوند محروم کرده، سزاوار جهنمی شدن می کند و خیر و برکت را از زندگی می برد؛ همین طور خطر گرفتاری به برخی بیماری های سخت و ورشکستگی را به دنبال دارد.(۳)

۲. مسلمانی فقط به نماز خواندن و روزه گرفتن نیست؛ باید به تمام دستورات و مقررات الهی اعم از احکام فردی و اجتماعی و سیاسی دین پایبند باشیم. رعایت نکردن احکام فردی دین، فقط شخص مسلمان را متضرر می کند ولی رعایت نکردن احکام اجتماعی و سیاسی اسلام،

ص: ۷۵

(۱-) بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۷۷

(۲-) مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۳، ص ۲۷۷

(۳-) توسعه ی اقتصادی، ج ۱، ص ۲۷۸

جامعه‌ی اسلامی را متضرر می‌کند؛ زیرا احتکار معمولاً با هدف بالابردن قیمت‌ها صورت می‌گیرد که در این صورت، عامه‌ی مسلمین متضرر می‌شوند لذا پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «هرکس یک شب را در آرزوی گران تر شدن اجناس به ضرر مسلمانان به سر برد، خداوند عمل چهل سالش را از بین می‌برد».^(۱)

۳. به خاطر آثار زیان‌باری که احتکار در ضرر رسانی به عامه‌ی مردم، افزایش قیمت‌ها و بدبینی توده‌ی مردم نسبت به دولت دارد؛ لازم است دولت به همکاری قوه قضائیه و با قاطعیت، با احتکار مبارزه کند. زیرا احتکار می‌تواند ضربه‌ی بزرگی به تولید ملی بزند؛ چون سبب گران شدن اجناس و کاهش توان خرید مردم می‌شود، همین‌طور با ایجاد بحران در جامعه، دولت مردان گناه ناچار می‌شوند برای ایجاد تعادل در بازار، درهای واردات کالا را باز کنند و در نتیجه با عرضه‌ی واردات، ضربه‌ی زیادی به تولیدات داخلی وارد می‌شود.

۴. مقام معظم رهبری «حفظه الله تعالی» می‌فرمایند: «حرمت احتکار بر اساس آنچه در روایات آمده و نظر مشهور هم همان است، فقط در غلایت چهارگانه و در روغن حیوانی و روغن نباتی است که طبقات مختلف جامعه به آن نیاز دارند، ولی حکومت اسلامی هنگامی که مصلحت عمومی اقتضا کند، حق دارد از احتکار سایر احتیاجات مردم هم جلوگیری کند و اجرای تعزیر مالی بر محتکر در صورتی که حاکم صلاح بداند، اشکال ندارد».^(۲)

آیت الله شاهرودی «حفظه الله تعالی» می‌نویسد: «شکی نیست که احتکار اگر به قصد اضرار به مسلمانان و یا موجب اختلال در نظام زندگی اجتماعی آنان شود، حرام است؛ البته نه به عنوان احتکار بلکه به عنوان ثانوی که همان حرمت اضرار به مسلمانان یا حرمت ایجاد اختلال در نظام زندگی آنان است. از این جهت... هر نوع حبس کردن مواد غذایی و غیر غذایی از چیزهایی که در زندگی به آن احتیاج است را می‌تواند شامل شود».^(۳)

ص: ۷۶

۱- همان

۲- (أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص ۳۲۸

۳- (فرهنگ فقہ مطابق مذهب اهل بیت D، ج ۱، ص ۲۶۹

بخش چهارم: وظایف و نقش صاحبان ثروت و سرمایه

اشاره

ص: ۷۷

در نظام اقتصاد اسلامی بر اساس توحید در مالکیت که از شاخه های مهم توحید افعالی است، مالک اصلی اموال و سرمایه ها خداوند متعال است، (۱) و مال، امانتی در اختیار انسان می باشد تا برابر با دستور العمل مالک اصلی آن یعنی خداوند متعال، آن را به کار گیرد. (۲) خداوند متعال روی هم انباشته کردن ثروت را هدف نهایی زندگی انسان قرار نداده، (۳) بلکه مال و ثروت را ابزاری در راستای دست یابی به اهداف برتر مانند: تأمین نیازمندی های خود و خانواده، احسان و انفاق به نیازمندان، ترویج و تبلیغ دین، خودکفایی و پس اندازی برای آخرت قرار داده است و از همگان خواسته که داشته های مالی خود را به سه بخش تقسیم کنند؛ بخشی را به مصرف روزمره ی زندگی خود و خانواده و سایر نیازمندان برسانند، بخشی را برای نیازهای فردای زندگی؛ نهایت به مقدار یک سال پس انداز کنند و باقی مانده آن را در کارهای تولیدی سرمایه گذاری نمایند. لذا بر همه ی صاحبان ثروت و سرمایه لازم است؛ ثروت و سرمایه ی خود را در راستای تحقق این اهداف به کار اندازند و بخش مازاد بر نیاز روزانه و سالیانه ی خود را در راه شکوفایی اقتصاد اسلامی و در امور تولیدی به کار گیرند.

این بخش در سه فصل تنظیم شده است که در ادامه می آید.

ص: ۷۸

۱- (سوره ی مبارکه ی نور، آیه ی ۳۳)

۲- (بحار الأنوار (ط- بیروت)، ج ۷۲، ص ۳۰۵)

۳- (سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۳۴)

فصل اول: اهمیت سرمایه گذاری

اشاره

ص: ۷۹

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «إِنَّمَا وُضِعَتِ الزَّكَاةُ اخْتِبَارًا لِلْأَغْنِيَاءِ وَ مَعُونَةً لِلْفُقَرَاءِ وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَدَّوْا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ مَا بَقِيَ مُسْلِمٌ فَقِيرًا مُحْتَاجًا وَ لَأَشِدَّتْ غَنَى بِمَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ وَ إِنَّ النَّاسَ مَا افْتَقَرُوا وَ لَأَحْتَاجُوا وَ لَأَجَاعُوا وَ لَأَعْرُوا إِلَّا بِجُدُنُوبِ الْأَغْنِيَاءِ وَ حَقِيقٌ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَمْنَعَ رَحْمَتَهُ مَنْ مَنَعَ حَقَّ اللَّهِ فِي مَالِهِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: زکات برای آزمون ثروتمندان و مدد رساندن به زندگی فقیران مقرر شده است. اگر مردم زکات اموال خود را بدهند، هیچ مسلمانی فقیر و نیازمند نخواهد ماند و با مقداری که خدا برای او واجب کرده است، بی نیاز خواهد شد. به یقین مردمان، فقط از گناه توانگران (در نپرداختن حقوق فقرا) است که فقیر و نیازمند و گرسنه و برهنه می مانند و سزاوار است که خداوند متعال رحمتش را از این گونه افراد باز دارد» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. زکات در اصطلاح قرآن کریم و روایات، شامل هر نوع واجب مالی ابتدایی مانند: زکات اصطلاحی، زکات فطره، خمس و زکات باطنی می شود و اختصاصی به زکات اصطلاحی ندارد؛ زیرا قرآن کریم برای مقابله با پدیده ی فقر، کاهش فاصله ی طبقاتی و اجرای عدالت اقتصادی و اجتماعی، از آغاز نزول و به گونه های مختلف، به پرداخت بخشی از مال به نیازمندان جامعه تأکید کرده است، (۲) در حالی که زکات اصطلاحی در مدینه و آن هم با لفظ «صدقه» واجب شده است. (۳)

۲. یکی از انواع زکات واجب، زکاتی است تحت عنوان زکات باطنی. این زکات زکاتی است فراگیر که برای رفع فقر و محرومیت، به اموال توانگران تعلق می گیرد و از نظر مقدار، زمان و شرایط با زکات مصطلح متفاوت است و بر خلاف زکات مصطلح، حد نصاب ظاهر و مشخصی ندارد؛ بلکه به میزان محرومان در جامعه و توان مالی پرداخت کننده وابسته است. (۴)

آیات ۲۴ و ۲۵ سوره ی مبارکه ی معارج، آیه ی ۱۹ سوره ی مبارکه ی ذاریات، آیه ی ۴۴ سوره ی مبارکه ی مدثر، آیه ی ۳۴ سوره ی مبارکه ی حاقه، آیه ی ۳ سوره ی مبارکه ی ماعون، آیات ۱۷ و ۱۸ سوره ی مبارکه ی فجر و آیات ۳۴ و ۳۵ سوره ی مبارکه ی توبه، اشاره به این

ص: ۸۰

(۱) من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۷

(۲) سوره ی مبارکه ی توبه، آیات ۶۰ و ۱۰۳

(۳) زکات باطنی، ص ۱۷ به بعد

(۴) زکات باطنی، ص ۴۴، با تلخیص

حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" از این وظیفه، تحت عنوان "حق معلوم" یاد می کنند و می فرمایند: «یکی دیگر از حقوق مالی که از تراکم ثروت و انباشته شدن آن می کاهد، انفاق های ویژه ای است که به نام "حق معلوم" در اموال ثروتمندان منظور شده است؛ بدین معنا که آدمی در زندگی خود سهمیه ای برای محرومان و حمایت از امور جامعه در راه خدا - جز مالیات شرعی - قرار دهد و به طور مداوم آن را بپردازد». (۲)

بر این اساس بر ثروتمندان و توانگران لازم است به میزان توان مالی که دارند، تا مادامی که انسان های نیازمند و فقیر در جامعه وجود دارد، از راه های مختلف مانند: صدقه، هدیه، اعطای وام قرض الحسنه و... به این وظیفه دینی و شرعی خود عمل کنند.

مهم ترین و پسندیده ترین شکل کمک به دیگران، ایجاد فرصت های شغلی با راه اندازی کارهای تولیدی است؛ زیرا در این صورت، نیازمندان با کمال عزت و حفظ آبرو و حیثیت و از راه کار و تلاش، زندگی خود را تأمین می کنند و غبار احساس ذلت و خواری که معمولاً بر چهره ی دریافت کننده ی صدقات و انفاق و قرض الحسنه می نشیند، بر چهره ی آنان نمی نشیند.

۳۵. پیشگام بودن اولیای خدا در سرمایه گذاری اقتصادی

عَنِ الرَّوِيِّ: «أَعْطَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَبِي أَلْفَاءَ وَسَبْعِمِائَةِ دِينَارٍ وَقَالَ لَهُ: إِتَّجِرْ لِي بِهَا. ثُمَّ قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ لِي رَغْبَةٌ فِي رِبْحِهَا وَإِنْ كَانَ الرَّبْحُ مَرْغُوبًا فِيهِ، وَ لَكِنْ أَحْبَبْتُ أَنْ يَرَانِي اللَّهُ مُعَزَّوً وَ جَلًّا مُتَعَرِّضًا لِفَوَائِدِهِ؛

محمد بن عذافر از پدر خود روایت می کند که: امام صادق علیه السلام هزار و هفتصد دینار به من داد و فرمود: با این مبلغ، برای من تجارت کن! سپس فرمود: بدان که من رغبتی به سود آن ندارم؛ هر چند سود مطلوب است، بلکه دوست دارم خداوند عز و جل، ببیند که من در جستجوی نعمت او هستم». (۳)

پیام ها و نکته ها

۱. امام صادق علیه السلام بخشی از سرمایه ی خود را در اختیار دیگران قرار می دهند، که هم خود از منافع و سود آن بهره مند شوند و هم برای کسانی که سرمایه ی کافی برای تجارت و کار

ص: ۸۱

۱- (برای توضیح بیشتر پیرامون مفاد این آیات و همین طور روایات مربوط به آن، نک: زکات باطنی، ص ۹۱ به بعد

۲- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۴۴۷

۳- (میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۱۲۸

ندارند، ایجاد اشتغال کنند تا آنان نیز با کار و تلاش از دست رنج خود، آبرومندان و عزتمندان زندگی شان را اداره کنند.

۲. شخص امام صادق علیه السلام رغبت چندانی به درآمدهای حاصل از این فعالیت اقتصادی ندارند، ولی چون خداوند فعالیت صحیح اقتصادی را دوست دارد، سرمایه‌ی خود را در این مسیر به کار می‌اندازند. این درس بزرگی برای تمام شیعیان و ارادتمندان به آن حضرت است تا سرمایه‌ها و درآمدهای اضافی زندگی خود را در مسیر تولید و ایجاد اشتغال به کار اندازند و از مصرف‌های اسراف‌گونه و تجمل‌گرایانه به جد پرهیز کنند.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" ضمن گلایه از مصرف‌های اسراف‌گونه می‌فرمایند: «بسیاری از کسانی که سرمایه دارند، پول دارند، درآمدهای کلانی دارند؛ نمی‌دانند این درآمدها را چگونه باید صرف کنند. این جا هم باز همان اصلاح الگوی مصرف خود را نشان می‌دهد. پول را به جای سرمایه‌گذاری تولیدی، صرف تجملات می‌کنند؛ سفرهای خارجی بیهوده، بی‌ثمر، پرخرج و احياناً فسادآور، بهانه برای تغییر وسایل خانه، وسایل زندگی؛ این چیزها یک حرکت مسرفانه است نسبت به ثروت. می‌شود پول را، درآمد را سرمایه‌گذاری کرد. امروز وسایل این کار فراهم است. با فعال شدن بورس‌هایی که در کشور هست، می‌توان سرمایه‌گذاری کرد. همه می‌توانند آنچه را که دارند، در سرمایه‌گذاری‌ها دخالت بدهند» (۱).

۳. سیره‌ی امام صادق علیه السلام، به دولت مردان ما این درس را می‌دهد که فکری برای جذب نقدینگی و پول‌های سرگردان در دست مردم کنند و با ساز و کاری مناسب، آن‌ها را جذب فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی مناسب نمایند تا هم مردم به اسراف و خریدهای زاید و غیر ضرور که خود، ایجاد تورم می‌کند رو نیاورند و هم سیستم اقتصادی و تولیدی و چرخ اقتصاد بر سرمایه‌ی ایرانی متکی باشد و تولید کنندگان ناچار نباشند برای جذب سرمایه با خارج نشینان و شرکت‌های خارجی قراردادهایی ببندند که ممکن است خود، زمینه ساز وابستگی ما به خارج باشد.

همین‌طور سیره‌ی امام صادق علیه السلام این درس را برای عموم مردم دارد که پول‌های زاید بر نیاز خود را در چهارچوب قوانین شرعی و در امور تجاری و اقتصادی به کار اندازند و از تجمل‌گرایی، زیاده‌روی در مصرف و یا روی آوردن به فعالیت‌های ناسالم اقتصادی مثل ربا پرهیزند.

۳۶. لزوم سرمایه‌گذاری اقتصادی

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: «مَا يُخْلِفُ الرَّجُلُ شَيْئًا أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَالِ الصَّامِتِ قُلْتُ: كَيْفَ يَصْنَعُ بِهِ قَالَ يَجْعَلُهُ فِي الْحَائِطِ يَعْنِي فِي الْبُسْتَانِ أَوْ الدَّارِ؛

ص: ۸۲

زراره می گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: انسان از خود چیزی دردناک تر از مال راکد (پول نقد یا طلا و نقره) بر جای نمی گذارد. زراره پرسید: چه باید بکند؟ حضرت فرمود: آن را در تولید باغ و مزرعه و یا تولید مسکن به کار گیرد» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. «مال صامت» در مقابل «مال ناطق» به کار برده می شود. منظور از مال ناطق؛ حیوانات و منظور از مال صامت؛ جمادات مانند پول نقد و طلا و نقره است. (۲)

۲. «مال ناطق» که بخش غالب آن در قالب دآمداری نمود دارد؛ خود به خود مولد است. توصیه ی امام صادق علیه السلام این است که مال صامت را نباید روی هم به صورت راکد نگه داشت، بلکه باید از آن در جهت کارهای تولیدی و ایجاد اشتغال که ارزش افزوده را به دنبال دارد، استفاده کرد. در فرهنگ اسلام از مال اندوزی و روی هم انباشتن ثروت به شدت نهی شده است. حضرت آیت الله مکارم شیرازی «حفظه الله تعالی» در این زمینه می فرمایند: «ویژگی قوام بخشی در مال این است که در چرخه ی تولید و توزیع قرار گیرد و به دور از انباشته شدن و راکد ماندن، برای همگان - تحت شرایطی - قابل دسترسی باشد» (۳).

لذا از بررسی این روایت و سایر آیات و روایات اقتصادی، فهمیده می شود که جمع کردن مال و ثروت و هر روز بر آن افزودن، مورد قبول اقتصاد اسلامی نیست؛ بلکه باید از راه صحیح، درآمد کسب نمود؛ به اندازه ی نیاز، مصرف کرد و مازاد آن را بعد از ادای حقوق آن، در مسیر سرمایه گذاری و یا کمک کردن به نیازمندان خرج نمود که البته راه اول یعنی سرمایه گذاری، در بسیاری از موارد و شرایط، صحیح تر به نظر می رسد؛ چون هم تولید را افزایش می دهد، هم بیکاری را کم می کند و هم انگیزه ی تولید کالاهای دیگر را فزونی می بخشد. (۴)

۳۷. سه نوع هزینه

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ سَمِعْتُ الرَّضَاءَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: «إِنَّ الْأَنْسِيَانَ إِذَا أَدْخَلَ طَعِيمًا سَيِّئَةً خَفَّ ظَهْرُهُ وَاسْتَرَاحَ وَكَانَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا يَشْتَرِيَانِ عُقْدَةً حَتَّى يُحْرَزَ إِطْعَامُ سَنَّتَيْهِمَا؛

حسن ابن جهم می گوید: از امام رضا علیه السلام شنیدم که می فرمود: انسان هنگامی که خوراک یک سالش را ذخیره کند، سبک بار شده و احساس راحتی و آرامش می کند. همچنین فرمود:

ص: ۸۳

۱- (الكافي (ط-الإسلامية)، ج ۵، ص ۹۱

۲- (مجمع البحرين، ج ۲، ص ۲۰۹

۳- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۴۲۷

امام باقر و امام صادق علیه السلام هرگز زمین کشاورزی نمی خریدند مگر این که ابتدا خوراک سالشان را پس انداز می کردند» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. از بررسی مجموع روایات مربوط به سیره ی معصومین علیهم السلام بر می آید که آن بزرگواران، درآمدهایشان را به سه گونه هزینه می کردند:

یک: بخشی از درآمدهایشان را برای تأمین نیازمندی های خود، خانواده و سایر نیازمندان جامعه در قالب انفاق، وقف، صدقه، اطعام، قرض الحسنه و پرداخت خمس و زکات هزینه می کردند.

دو: بخشی از درآمدهایشان را برای هزینه های زندگی در نهایت به مدت یک سال پس انداز می کردند. (۲)

سه: مازاد بر این دو بخش را در راه سرمایه گذاری مانند خرید زمین کشاورزی به کار می گرفتند.

۲. این سیره معصومین علیهم السلام باید مبنای کار ما در هزینه کردن اموال قرار گیرد یعنی؛ مانند امامان؛ درآمدهای خودمان را به سه بخش تقسیم کنیم: “مصرف” به مقدار نیاز و به دور از اسراف (منظور از مصرف، مطلق مصرف است؛ چه برای تأمین نیازهای خود و خانواده، و چه برای رسیدگی به محرومان؛ “پس انداز” تا حد یک سال؛ و “سرمایه گذاری” مازاد بر آن دو بخش، در بخش های تولیدی اعم از کشاورزی، صنعتی، مسکن و... .

۳. لازم است دولت با همکاری نظام بانکی و بخش خصوصی، پول های سرگردان مردم را در قالب اوراق مشارکت و یا واگذاری سهام شرکت های تولیدی، در قالب یک برنامه ی منظم و با رعایت موازین شرعی جذب کنند. این کار باید به یک روند و فرهنگ عمومی و پایدار تبدیل شود؛ به گونه ای که هر فرد در هر زمان اگر پول زایدی داشت، مراجعه کرده و آن را تبدیل به سرمایه کند.

۳۸. سرمایه گذاری اقتصادی برای فرداهای دنیا

قَالَ أَبُو عَیْدٍ اللَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - لِمَصَادِفِ مَوْلَاهُ: «اتَّخِذْ عُقْمَدَةً أَوْ ضَيْعَةً فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَزَلَتْ بِهِ النَّازِلَةُ أَوْ الْمَصِيبَةُ فَذَكَرَ أَنَّ وَرَاءَ ظَهْرِهِ مَا يُقِيمُ عِيَالَهُ كَانَ أَشْحَى لِنَفْسِهِ؛

امام صادق علیه السلام به خدمتکار خود به نام مصادف می فرمایند: برای خودت زمین کشاورزی

ص: ۸۴

(۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۸۹

(۲-) الگوی مصرف، ص ۸۴

و یا سرمایه ای فراهم کن، زیرا هرگاه برای مرد، رخداد ناخوشایند و یا مصیبتی پیش آید و به یاد آورد سرمایه ای دارد که می تواند با تکیه بر آن زندگی خود و خانواده اش را اداره کند، مردن و یا تحمل مصیبت برای او آسان تر خواهد بود» (۱).

پیام ها و نکته ها:

۱. «عُقده» به معنای زمین کشاورزی و بارور و یا زمین پُر از درخت و گیاه است. (۲) «ضَمَّعَهُ» به چیزی گفته می شود که می تواند درآمد زا باشد مانند: صنعت، تجارت، کشاورزی و... (۳)

۲. انسان تا سن خاصی توان کار کردن دارد و بعد از آن ناگزیر است به دلیل کاهش توان جسمانی و روحی و روانی، از میزان کارش کم کند. در حالی که نیازمندی های او نه تنها کمتر نمی شود بلکه چه بسا به دلیل بیماری های دوران میانسالی و کهنسالی و یا افزایش مهمان و... بیشتر نیز می شود. در کنار این مسائل، حوادث غیر مترقبه ای هم هست که ممکن است هر لحظه، جان و یا سلامتی اش را تهدید کند. لذا لازم است انسان بخشی از درآمدش را به سرمایه گذاری اقتصادی برای فردهای زندگی اختصاص دهد تا در دوران سالمندی یا هنگام بیماری با تکیه بر آن به زندگی عزتمندانه خود ادامه دهد و ناچار به انجام کارهای فوق توانش نشود و اگر جانش در اثر حادثه ای به خطر افتاد، دغدغه ی گذران زندگی خانواده اش را برای بعد از حیات خود نداشته باشد.

۳۹. سرمایه گذاری اقتصادی؛ ذخیره ای برای آخرت

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «سِتُّ خِصَالٍ يَنْتَفِعُ بِهَا الْمُؤْمِنُ بَعْدَ مَوْتِهِ: وَلَمَدٌ صَالِحٌ يَسْتَتَفِرُّ لَهُ وَ مِصْرَفٌ يَحْفُ يُقْرَأُ فِيهِ وَ قَلْبٌ يَحْفِرُهُ وَ غُرْسٌ يَغْرِسُهُ وَ... وَ سُنَّةٌ حَسَنَةٌ يُؤْخَذُ بِهَا بَعْدَهُ»

امام صادق علیه السلام می فرماید: شش خصلت است که مؤمن بعد از مرگش از آن بهره می برد: فرزند صالحی که برای پدر و مادرش طلب آموزش کند، نوشته ای که بعد از او مورد استفاده قرار گیرد، چاه آبی که حفر می کند، نهال و درختی که می کارد، ... و سنت حسنه ای که پایه گذاری می کند و بعد از او مورد استفاده قرار می گیرد» (۴).

ص: ۸۵

۱- (مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱۹، ص ۴۲)

۲- (فرهنگ ابجدی عربی - فارسی، ص ۶۱۸)

۳- (النهاية فی غریب الحدیث و الاثر، ج ۳، ص ۱۰۸)

۴- (الخصال، ج ۱، ص ۳۲۳)

۱. انسان در هر سه مقطع زندگی (دنیا، برزخ و قیامت) نیاز به خوراک، پوشاک، مسکن و امکانات زندگی دارد و بر اساس آموزه های دینی، رابطه ی دنیا با آخرت مانند رابطه ی فصل کشت با فصل برداشت است؛ یعنی فردای قیامت چیزی را برداشت خواهیم کرد که امروز کشته ایم و امروز هر چه به کاریم فردای قیامت همان را برداشت خواهیم کرد. (۱)

۲. بر این اساس، انسان موظف است در دنیا از طریق کار و تلاش، نیازمندی های خود و خانواده اش را تأمین کند، ولی آخرت جای عمل نیست و باید در همین دنیا، با ایمان و انجام اعمال صالحه (مانند انفاق، صدقه، وقف، پرداخت خمس و زکات و...) برای تأمین نیازمندی های فردای قیامت خود؛ آن هم به اندازه ی ابدیت، ذخیره سازی و پس انداز کنیم. قیامت روزی است که انسان خود عملش را به شکل نعمت های بهشتی و یا عذاب های جهنمی مشاهده می کند؛ (۲)

لذا خداوند در آیه ی ۲۵ سوره ی مبارکه ی بقره می

فرماید: «هرگاه میوه ای از باغ های بهشت، روزی ایشان می شود، می گویند: "این همان است که پیش از این [نیز] روزی ما بوده است"».

حضرت آیت الله جوادی آملی در تفسیر این آیه می فرماید: «عمل انسان نیز مانند خودش جاوید است و چون میوه های بهشتی ظهور همین اعمال است، بنابراین هر بار که در بهشت ثمری (میوه ای) نصیب بهشتیان می شود، می یابند که آن ثمر (میوه) همان عقیده، اخلاق و عمل صالحی است که خداوند در دنیا روزی آنان کرده بود و اکنون به صورت این میوه ها دیده می شود.» (۳)

لذا کسانی که از داشته های دنیایی خود برای فردای آخرتشان استفاده ای نکرده اند، همین که مرگشان فرا می رسد، می فهمند که دستشان خالی است و تقاضای بازگشت به دنیا می کنند تا با انفاق مال خود در راه خدا، ذخیره ای برای آخرت تدارک ببینند اما با جواب منفی مواجه می شوند که: «و از آنچه روزی شما گردانیده ایم، انفاق کنید، پیش از آن که مرگ یکی از شما فرا رسد و بگوید: پروردگارا! چرا تا مدتی بیشتر [اجل] مرا به تأخیر نینداختی تا صدقه دهم و از نیکوکاران باشم؟» (۴) و در قیامت نیز با حسرت می گویند: «ای کاش در دنیا، برای این زندگانی ام (زندگی آخرتی و حقیقی خود) عمل صالح و کار نیکی پیش فرستاده بودم!» (۵)

مولوی نیز در مثنوی می گوید:

چون سجودی یا رکوعی مرد کشت شد در آن عالم، سجود او بهشت

۲- (سوره های مبارکه ی آل عمران، آیه ی ۳۰؛ کهف، آیه ی ۴۹؛ یس، آیه ی ۵۴؛ تحریم، آیه ی ۷؛ عنکبوت، آیه ی ۵۵)

۳- (تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۴۸۰)

۴- (سوره ی مبارکه ی منافقون، آیه ی ۱۰)

۵- (سوره ی مبارکه ی فجر، آیه ی ۲۴)

چون ز دستت رُست ایثار و زکات گشت این دست، آن طرف نخل و نبات

۳. بر اساس روایت فوق؛ تولید نسل صالح، تولید علم سودمند، حفر چاه آب و درخت کاری و پایه گذاری هر سنت سودمندی که ماندگار باشد و برای مردم سودمند باشد، ذخیره ای برای آخرت انسان است و تا مادامی که این امور وجود داشته باشد، سود و بهره ای به حساب آخرتی کسی که آن را تولید و احداث کرده، واریز می شود.

۴. ظاهراً بیان موارد شش گانه، خصوصیتی ندارد و از باب نمونه است؛ و ملاک و معیار این است که انسان به وجود آورنده ی اثری باشد که ماندگار بوده و برای جامعه سودمند باشد، لذا با الغای خصوصیت می توان نتیجه گرفت که سرمایه گذاری اقتصادی برای ایجاد فرصت های شغلی با احداث شرکت ها و کارخانه های تولیدی، راه اندازی مؤسسات پژوهشی و هر امری که برای جامعه مفید باشد، همین حکم را دارد. (۱)

۴۰. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق انفاق در راه خدا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «شَرُّ الْمَالِ مَا لَمْ يُنْفَقْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْهُ وَ لَمْ تُؤَدَّ زَكَاتُهُ؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: بدترین اموال آن است که بخشی از آن در راه خداوند هزینه نشود و زکات آن پرداخت نگردد». (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. بهترین نحوه ی استفاده از مال آن است که انسان آن را تبدیل به سرمایه ای ماندگار کند تا در تمام مقاطع حیات- دنیا، برزخ و آخرت- برای انسان سودآور بوده و پشتوانه ای برای او، جهت تأمین نیازمندی های زندگی باشد. تأسیس شرکت های تولیدی و صنعتی؛ با هدف ایجاد اشتغال، تأمین آتیه ی زندگی، خودکفایی کشور اسلامی و مقابله با فشارها و تحریم های اقتصادی دشمنان اسلام، می تواند از بهترین راهکارها در این زمینه باشد؛ زیرا هم سبب بهره مندی شخص تولید کننده در دنیا می شود و هم ذخیره ای برای قبر و قیامت او است؛ چراکه ایجاد اشتغال- در صورتی که با اهداف فوق باشد- از برترین مصادیق انفاق در راه خداست.

۲. انفاق در راه خداوند نمونه های مختلف و متنوعی دارد مانند: کمک مستقیم به نیازمندان، دادن وام قرض الحسنه به اقشار نیازمند و... ولی از همه ی این ها بهتر و مهم تر؛ به جریان انداختن سرمایه در امور تولیدی و ایجاد اشتغال است که سبب زندگی عزتمندانه ی کارگران و امنیت شغلی آنان

ص: ۸۷

(۱-) برای مطالعه ی قاعده ی الغای خصوصیت و قیاس مستنبط العله مراجعه شود به: دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۸۴

(۲-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۳۶۹

می گردد؛ زیرا احساس عزت، شخصی را که کار کرده و از این راه، کسب درآمد می نماید، همراهی می کند ولی شخصی که صدقه یا قرض الحسنه دریافت می کند، همواره احساس شرمساری دارد. (۱)

۴۱. عبادت بودن سرمایه گذاری اقتصادی

۱۱۷۷۵- قَالَ جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «يَا مُحَمَّدُ! لَوْ كَانَتْ عِبَادَتُنَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ لَعَمِلْنَا ثَلَاثَ خِصَالٍ: سَيَقَى الْمَاءَ لِلْمُسْلِمِينَ، وَ إِغَاثَةَ أَصْحَابِ الْعِيَالِ، وَ سَتَرَ الذُّنُوبِ؛

جبرئیل علیه السلام فرمود: ای محمد! اگر قرار بود ما در روی زمین عبادت کنیم، سه کار می کردیم: آب دادن به مسلمانان، کمک کردن به مردان عیال وار و پوشاندن گناهان [دیگران]». (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. هدف از خلقت انسان، عبادت خداست. عبادت یعنی نهایت خضوع و خشوع در برابر خداوند متعال یعنی؛ هدف ما در تمام کارها جلب رضایت و خشنودی خداوند باشد. بنابراین انجام هر کاری که مطلوب و محبوب خداوند است اگر به همین نیت انجام گیرد عبادت است. (۳)

استاد قرائتی "حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند: «معنای عبادت یعنی؛ آدم کاری کند که رنگش رنگ الهی باشد...

لذا اگر کسی کاسبی بکند، برای این که من کار می کنم؛ کارگری هستم، کارمند هستم، استاد هستم، قالی می بافم، بنایی می کنم، مهندس هستم، استاد دانشگاه هستم، هر کس ... برای این که خدا این کار را دوست دارد، برای این که خرج خودم را در بیاورم، خرجی زن و بچه ام را در بیاورم و نیاز به جامعه نداشته باشم، بار بر جامعه نباشم؛ همین کار هم عبادت است. (۴)

ایجاد اشتغال با سرمایه گذاری اقتصادی، یکی از بهترین مصادیق خدمت به خلق خدا و انفاق در راه خداست که اگر با این هدف انجام شود، عبادت است.

آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" نیز در این باره می فرمایند: «هدف - از - آفرینش - انسان - همان است که انسان خداوند را عبادت کند؛ نه غیر او را و انسان جز عبادت کار دیگری ندارد. عبادت صبغه ی الهی کار بشر است که بخشی از آن به صورت نماز، روزه، حج و مانند آن ظهور دارد و بخش دیگر آن به صورت تلاش در تولید و قناعت در مصرف، تا نیاز جامعه ی بشری به طور کلی بر طرف شود. چنین انسانی، خواب و بیداری وی رنگ معنوی دارد؛ زیرا می خوابد که

ص: ۸۸

۱- (برگرفته از درس تفسیر آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی"، سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۳۴؛ جوان و اقتصاد

زندگی، ص ۱۰۱

۲- (میزان الحکمه، ج ۷، ص ۱۶

۳- (مظفر، اصول فقه، ج ۱، ص ۲۷۲

۴- (قرائتی؛ برنامه ی درس هایی از قرآن، سال ۸۹، ص ۱

خستگی کار گذشته رفع گردد و نیروی کار آینده فراهم شود. چنین انسانی لذت های مادی را نیز مقدمه ی خدمت به جامعه ی انسانی دانسته و در همین راستا برنامه ریزی می کند» (۱).

۲. در این روایت، جبرئیل علیه السلام می گوید: اگر قرار بود ما فرشته ها در روی زمین به عبادت خداوند پردازیم یکی از کارهای عبادی ما کمک کردن به مردان عیال وار و دارای خانواده بود؛ انسان می تواند به طرق مختلفی در قالب صدقه، کمک بلاعوض، اطعام، قرض الحسنه و... به دیگران کمک کند، اما همان گونه که بارها اشاره شد بهترین شکل کمک، کمک به دیگران در قالب ایجاد اشتغال است و ایجاد اشتغال نیز غالباً با سرمایه گذاری اقتصادی و راه اندازی شرکت های تولیدی، توزیعی و یا خدماتی صورت می پذیرد.

۳. بر اساس این روایت، اولویت اشتغال با مردانی است که مسئولیت اقتصادی خانواده بر دوش ایشان هست. صاحبان شرکت های اقتصادی و بنگاه های معاملاتی و هر شخص حقیقی یا حقوقی که به دنبال استخدام نیرو است، نباید به تبع فرهنگ اقتصاد سرمایه داری که فقط به فکر کسب درآمد بیشتر و هزینه ی کمتر به هر شکل و قیمتی هستند؛ باشند بلکه باید به فکر کمک و دیگران باشند، و روشن است که اولویت در جذب نیرویی است که شرعی و قانونی در قبال خانواده مسئول است و باید پاسخگوی نیازهای آنان باشد؛ در این صورت است که به گفته ی حضرت جبرئیل علیه السلام کار شخص کارآفرین، عبادت به حساب می آید. مبنای محاسبه ی کسی که به دنبال خدمت و عبادت است، نفع مادی و زودگذر دنیوی و شخصی نیست؛ بلکه مبنای محاسبه ی او جلب خشنودی خداوند و منافع مادی و معنوی در کنار هم هست.

اشتغال بانوان جز در مواردی که ضرورت خاصی - مانند: عرصه ی پزشکی بانوان و تعلیم و تربیت - ایجاب کند، هر چند ممکن است با حفظ شئون اسلامی اشکال شرعی نداشته باشد، اما به یقین در اولویت اول نیست؛ همچنین نه به صلاح خود آنان است، نه به صلاح ارباب رجوع و همکاران مرد آن ها، نه به صلاح خانواده و نه به صلاح جامعه.

۴۲. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق شکر نعمت

قَالَ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ: «وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ لَا تَشْكُرُونَ اللَّهَ تَعَالَى بِشَيْءٍ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَبَعْدَ الْإِعْتِرَافِ بِحُقُوقِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ مُعَاوَنَتِكُمْ لِإِخْوَانِكُمُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى دُنْيَاهُمْ...»

امام رضا علیه السلام می فرماید: بدانید که بعد از ایمان به خداوند متعال و بعد از اعتراف به حقوق اولیای الهی از آل محمد؛ پیامبر خدا علیه السلام، هیچ شکری نزد خدا دوست داشتنی تر از این نیست

ص: ۸۹

(۱) - حق و تکلیف در اسلام، ص ۲۶۲، با اندکی تغییر

که برادران مؤمن خود را در کارهای دنیایی شان یاری رسانید...» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. هر فردی وظیفه‌ی خود می‌داند که در برابر نعمت و خدمتی که از دیگران دریافت می‌کند، از ایشان سپاس‌گزاری و تشکر کند. هر آنچه داریم، نعمت‌هایی است که خداوند متعال مستقیم یا غیر مستقیم؛ به ما عطا نموده است. از نمونه‌های بارز نعمت‌های خداوند؛ اموال و دارایی‌هایی است که در اختیار داریم، شکر- عملی- این نعمت اقتضاء می‌کند که آن را در جهت‌ی که مورد رضا و خشنودی خداوند است به کار بندیم.

یاری رساندن به برادران ایمانی در قالب احسان و انفاق، اعطای قرض الحسنه و از همه مهم‌تر ایجاد اشتغال، از نمونه‌های بارز شکر عملی این نعمت است.

۲. حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" درباره‌ی اهمیت شکرگزاری می‌فرماید: «شکرگزاری، همان قدردانی از نعمت است؛ خواه در عمل باشد، خواه به وسیله‌ی زبان و یا قلب، و کفران و ناسپاسی نعمت؛ بی‌اعتنایی به نعمت‌ها، تحقیر و تزییع آن‌ها و عدم توجه به صاحب نعمت است.

مهم‌ترین بخش شکرگزاری، همان شکر عملی است؛ چه بسیارند کسانی که با زبان، شکر خدا می‌گویند ولی در عمل کفران می‌کنند.

کسانی که اسراف و تبذیر می‌کنند یا بخیل هستند، کسانی که نعمت‌های الهی را وسیله‌ی فخر فروشی بر دیگران قرار می‌دهند یا بر اثر نعمت مست می‌شوند و طغیان می‌کنند؛ همه‌ی آن‌ها ناسپاس‌اند و در طریق کفران نعمت گام بر می‌دارند. به عکس؛ آن‌ها که نعمت‌های الهی را کتمان نمی‌کنند، آشکار و پنهان انفاق می‌نمایند و با گسترش نعمت، تواضع آن‌ها در مقابل خالق و خَلق بیشتر می‌شود و سعی دارند نعمت‌ها، همه در جای خود مصرف شود و چیزی از آن ضایع نگردد؛ آن‌ها بندگان شکرگزاری هستند و شایسته‌ی فزونی نعمت. (۲).

۳. پیامبر اکرم علیه السلام می‌فرماید: «خداوند در اموال ثروتمندان به مقدار رفع نیاز نیازمندان، حق قرار داده است که اگر ثروتمندان این حق را پرداخت کنند هیچ فقیر و نیازمندی باقی نمی‌ماند». (۳) لذا شکر عملی نعمت اقتضا می‌کند که ثروتمندان این حق را ادا کنند؛

ادای این حق به شکلی که هیچ فقیری باقی نماند و همگان عزتمندانه زندگی خود را اداره کنند، با ایجاد اشتغال و سرمایه‌گذاری اقتصادی ممکن خواهد بود.

ص: ۹۰

۲- (اخلاق در قرآن، ج ۳، ص ۸۸

۳- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۳، ص ۴۹۶

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «السَّاعِي عَلَى وَالِدَيْهِ لِيُكْفَهُمَا أَوْ يُغْنِيَهُمَا عَنِ النَّاسِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَ مَنْ سَعَى عَلَى زَوْجٍ أَوْ وَلَدٍ لِيُكْفَهُمْ وَيُغْنِيَهُمْ عَنِ النَّاسِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَ السَّاعِي عَلَى نَفْسِهِ لِيُغْنِيَهَا وَيُكْفَهَا عَنِ النَّاسِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَ السَّاعِي مُكَائِرَةً فِي سَبِيلِ الشَّيْطَانِ؛

پیامبر اکرم علیه السلام می فرماید: آن که بکوشد تا پدر و مادرش را تأمین کند یا آنان را از مردم بی نیاز سازد، [کارش] در راه خداست؛ و آن که بکوشد تا همسر یا فرزندانش را کفاف بخشد و از مردم بی نیاز کند، [نیز] در راه خداست؛ و آن که تلاش می کند تا خودش را بی نیاز کند و از مردم مستغنی سازد، [هم] در راه خداست؛ و آن که تلاش می کند تا بر دارایی خود بیافزاید؛ در راه شیطان است» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. تولید از دیدگاه اسلام دارای اهدافی الهی است؛ شامل

الف: حفظ عزت و بی نیازی از فرومایگان.

ب: گسترش رفاه معقول و عزتمندانه برای خانواده.

ج: تکریم خویشاوندان و همسایگان.

د: انفاق در راه خدا و رفع نیازهای فردی و اجتماعی (۲).

۲. مقصود و هدف نهایی زندگی انسان، بندگی خداوند است (۳). ما با یک رسالت بزرگ به نام "تبدیل زندگی به بندگی خداوند" به دنیا آمده ایم، (۴) لذا باید دلخوشی ما رسیدن به خدا باشد؛ یعنی باید به خاطر خدا کار، تولید و مصرف کرد (۵). باید زندگی را بر مبنای آنچه انسان را به خدا نزدیک و یا از خدا دور می کند مدیریت و تفسیر کرد. باید از انجام آنچه ما را به خدا نزدیک می کند خشنود باشیم و از انجام آنچه ما را از خدا دور می سازد ناراحت گردیم. بر این اساس، صنعت کار و تاجر مسلمان به این دلیل که خدا سرمایه گذاری اقتصادی و ایجاد اشتغال و تولید را دوست دارد، سرمایه گذاری اقتصادی می کند و جوانان این مرز و بوم را به خدمت می گیرد؛ درآمدش را نیز به خاطر خدا برای تأمین نیازمندی های زندگی خود و خانواده اش، به دور از

ص: ۹۲

۲- (مفاتیح الحیاہ، ص ۵۸۱)

۳- (سورہ ی مبارکہ ی ذاریات، آیہ ی ۵۶)

۴- (سورہ ی مبارکہ ی بقرہ، آیہ ی ۲۱)

۵- (سورہ ی مبارکہ ی انعام، آیہ ی ۱۶۲)

اسراف و تبذیر هزینه می کند و مازاد بر نیازش را هم در راه خدا انفاق می نماید؛ زیرا همه ی این کارها محبوب خداوند و نزدیک کننده ی انسان به خداست.

۳. هدف گزاری الهی نه تنها مانع رشد و توسعه نیست؛ بلکه دعوت به رشد و توسعه ی پایدار است. رشد و توسعه ی پایدار نیز در کنار توجه به محرومان و برقراری عدالت اجتماعی حاصل می گردد، لذا این دو در کنار هم موردپسند خداوند است؛ زیرا مانع شکاف طبقاتی و شورش طبقات مستضعف علیه طبقه ی دارا می شود. امروز که در حال نوشتن این کلمات نورانی و وحیانی هستیم،

شاهد قیام مردمی در کشورهای ثروتمند علیه طبقه ی حاکم و فروپاشی بسیاری از حاکمان وابسته به صاحبان قدرت و ثروت با رأی مردم هستیم. با مشاهده ی این صحنه ها است که ایمان ما نسبت به آموزه های دینی افزون تر می شود.

پس سیاست های اقتصادی دولت و فعالان اقتصادی باید بر این مبنا باشد که فقری در جامعه نباشد، باید کوشید که زمینه ای برای فقرزدایی از راه ایجاد اشتغال و کار و تلاش، برای تمام نیروهایی که قدرت بر کار کردن دارند حاصل گردد و این گروه، ناچار به تکدی گری و یا گذران زندگی با بیمه ی بیکاری نشوند، و فقط زندگی کسانی که در اثر یتیمی، سالمندی، معلولیت، بیماری و مانند آن، توان کار کردن ندارند، از راه کمک های مالی محترمانه، اداره شود.

۴۴. آبادانی آخرت

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَى الْآخِرَةِ الدُّنْيَا»؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: دنیا (امکانات و سرمایه ها) بهترین کمک و یاور برای آخرت است. (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بیش از ۱۵۰۰ آیه از آیات قرآن کریم درباره ی آخرت است. قرآن، دنیا را سرای موقت و آخرت را سرای پایدار و همیشگی انسان می داند و بین دنیا و آخرت، رابطه ای مستقیم و تنگاتنگ برقرار می سازد؛ یعنی اعمال انسان علاوه بر آثار و پیامدهایی که در دنیا به دنبال دارد، آثار و پیامدهایی نیز در آخرت بر جای می گذارد. اگر کسی دنیا را هدف قرار داده و به فکر آخرت نباشد، آخرت برای او به روز ضرر (۲) و حسرت (۳)

تبدیل می شود و می گوید: «ای کاش

ص: ۹۳

۱- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۷۲

۲- (سوره ی مبارکه ی تغابن، آیه ی ۹

۳- (سوره ی مبارکه ی مریم، آیه ی ۳۹

برای زندگی آخرتم از قبل چیزی فرستاده بودم!» (۱)

ولی کسی که آخرت را هدف قرار داده و از دنیا در راستای آخرت استفاده کرده؛ یعنی ثروت و امکاناتش را در راهی مصرف نموده که خداوند برای آن پاداش آخرتی در نظر گرفته است، شاد و خندان (۲) و با دستی پُر، به سوی بهشت روانه می شود (۳) و از این جهت

که توانسته از داده های خدا، در راه جلب خشنودی او و کسب آخرت استفاده کند و نتیجه اش ورود به بهشت شده؛ شکر و سپاس خدای را به جا می آورد. (۴)

۲. در نظام سرمایه داری غرب، ثروتمندان و صاحبان سرمایه، با کنار نهادن اصول اعتقادی و اخلاقی فقط به فکر کسب درآمد بیشتر همراه با هزینه ی کمتر، از هر راهی و به هر قیمتی هستند؛ مانند: توسعه ی منهای عدالت، جذب نیروی کار ارزان با حقوق کمتر - مثل خانم ها-، کم کردن از حقوق کارگر به بهانه های واهی، ترویج مصرف گرایی، کم فروشی و گران فروشی، تجارت مواد مخدر و مشروبات الکلی، تجارت سکس و...؛ زیرا هدف نهایی آنان انباشت بیشتر ثروت به همراه کسب لذت مادی افزون تر در همین دنیا است. آنان در مقابل محرومان احساس مسئولیتی ندارند، به انفاق در راه خدا، خدمت به خلق خدا، توشه برداری برای آخرت، رعایت حق دیگران، دستگیری از محرومان و... اعتقادی نداشته و همه ی این ها را ضد توسعه می دانند؛ چرا که فقط به منافع زودگذر دنیوی می اندیشند.

ولی سرمایه گذار و تولید کننده ی مسلمان که معتقد به مبانی اعتقادی و اخلاقی است و هدف زندگی را جلب رضایت و خشنودی خداوند و توشه برداشتن برای آخرت می داند، فعالیت های اقتصادی خویش را در قالب آن چیزی تنظیم می کند که سبب خوشایندی خداوند و آبادانی آخرت می شود. تولید بیشتر همراه با قناعت در مصرف، دستگیری از نیازمندان در قالب وقف، انفاق و صدقه، ایجاد فرصت های شغلی و به کارگیری نیروی کار با حقوق مکفی، پرداخت خمس و زکات، ساخت مراکز مذهبی، علمی، درمانی و آموزشی و... رفتارهای معمولی یک مسلمان به هنگام برخورداری از درآمد مکفی است؛ چون او بیش از آن که به منافع زودگذر مادی و دنیوی بیاندیشد، به منافع پایدار و همیشگی اخروی می اندیشد.

ب: بایسته های فرایند تولید

۴۵. شروع کار با راز و نیاز با خدا

ص: ۹۴

۱- (سوره ی مبارکه ی فجر، آیه ی ۲۴)

۲- (سوره ی مبارکه ی غاشیه، آیه ی ۸)

۳- (سوره ی مبارکه ی زمر، آیه ی ۷۳)

۴- (سوره ی مبارکه ی یونس، آیه ی ۱۰)

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «إِذَا دَخَلْتَ سُوقَكَ فَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا وَخَيْرِ أَهْلِهَا وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَ شَرِّ أَهْلِهَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُظْلَمَ أَوْ أُظْلِمَ أَوْ أُبْغِيَ أَوْ يُبْغَى عَلَيَّ أَوْ أُعْتَدَى أَوْ يُعْتَدَى عَلَيَّ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ وَ شَرِّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ وَ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: هنگامی که وارد محل کسب و کارت شدی بگو: خدایا! از تو خیر بازار و خیر اهل بازار را خواهانم و به تو پناه می برم از شر بازار و شر اهل بازار؛ خدایا! از این که به کسی ظلم کنم و یا کسی به من ظلم کند، یا از این که کسی به حق من تجاوز کند و یا من به حق کسی تجاوز کنم به تو پناه می برم؛ خدایا! از شر شیطان و سربازانش و از شر انسان های فاسق به تو پناه می برم! و خدا مرا بس است؛ هیچ معبودی جز او نیست، بر او توکل کردم؛ و او پروردگار عرش بزرگ است» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. در اهمیت و جایگاه دعا همین بس که خداوند در قرآن می فرماید: «قُلْ مَا يَعْجُبُكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ؛ اگر دعای شما نبود، خداوند به شما توجه و اعتنایی نداشت» (۲). اگر در زندگی انسان روح دعا کردن حاکم نباشد و اگر انسان با دعا سر و کار نداشته باشد، دست عنایت خدای متعال از او برداشته می شود و کسی که خدا به او توجه نکند و عنایتی نداشته باشد، روزگارش تیره تر از شب تار و سقوطش حتمی است (۳).

پایه و اساس نماز، روزه، خمس، زکات، حج و جهاد؛ دعا و راز و نیاز با خداست. همه، به ویژه جوان ها باید توجه به این مطلب داشته باشند که دعا یک معلم اخلاق و کارخانه ی انسان سازی است. بهترین چیز برای تهذیب نفس و برای این که صفت رذیله را از دل بر کند و به جای آن، فضیلت بارور کند؛ دعا و راز و نیاز با خداست (۴).

۲. شیطان قسم یاد کرده که انسان را به گمراهی بکشاند (۵) و بازار یکی از بهترین مکان ها و فرصت هایی است که در آن حاضر می شود تا با غافل کردن آدمی از یاد خدا و قیامت، زیبا جلوه دادن مال در چشم انسان، [ترغیب به] کسب مال از راه حرام و صرف آن در راه های ناروا و بخل ورزی در پرداخت حقوق واجب مال، او را به گمراهی بکشاند (۶).

ص: ۹۵

۱- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۶

۲- (سوره ی مبارکه ی فرقان، آیه ی ۷۷

۳- (سیر و سلوک، مقدمه، ص ۱۴۰

۴- (اخلاق و خودسازی در مکتب قرآن و اهل بیت علیهم السلام؛ ص ۱۵۴

۵- (سوره ی مبارکه ی حجر، آیه ی ۳۹

۶- (توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۲، ص ۹۰۸ - ۹۱۲

۳. همان گونه که با پرداخت مقداری مال به شرکت های بیمه، اموال خود را در برابر خطرات و سوانح احتمالی بیمه می کنیم؛ باید روح و روان خود را نیز در برابر خطرات آلودگی به گناه، تعدی به دیگران و وسوسه های شیاطین جن و انس بیمه کنیم. نیز برای پیشگیری از سوانح و خطرات مادی بهترین راهکار در کنار رعایت اصول امنیتی، استفاده از بیمه ی معنوی است. بیمه ی معنوی از راه چند دقیقه راز و نیاز در هر روز و پرداخت اندکی صدقه حاصل می شود.

۴. دعا و راز و نیاز روزانه به ویژه اگر با توجه به محتوای غنی موجود در ادعیه باشد، الهام بخش هر روزه ی یاد خدا و در نتیجه رعایت حق دیگران با خودداری از ظلم و تعدی می شود، همچنین روحیه ی ظلم ستیزی را در انسان تقویت خواهد کرد تا در کنار روحیه ی عدالت محوری، ظلم پذیر نیز نباشد و اجازه ندهد که دیگران به او ظلم کنند.

۴۶. تولید کالاهای مورد نیاز جامعه

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «وَأَنْوَاعِ صُنُوفِ الْأَمَانِ الَّتِي يَحْتَاجُ إِلَيْهَا الْعِبَادُ مِنْهَا مَنَافِعُهُمْ وَبِهَا قَوَامُهُمْ وَفِيهَا بُلْغَةُ جَمِيعِ حَوَائِجِهِمْ فَحَلَالٌ فِعْلُهُ وَتَغْلِيمُهُ وَالْعَمَلُ بِهِ وَفِيهِ لِنَفْسِهِ أَوْ لغيرِهِ»

امام صادق علیه السلام می فرماید: و انواع وسایل و ابزاری که مردمان به آن ها نیاز دارند و از آن ها استفاده می کنند و سامان یابی زندگی شان به آن هاست و نیازهای گوناگون ایشان با آن ها برآورده می شود؛ همه جایز است و باید باشد» (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس این فرمایش امام صادق علیه السلام در تولید، چهار اصل باید رعایت شود:

یک: کالای تولیدی مورد نیاز جامعه باشد؛ مانند: وسایل حمل و نقل عمومی - هوایی، زمینی، ریلی و دریایی -، انواع مواد غذایی، انواع دارو، لوازم خانه و وسایل ارتباطی مانند: گوشی همراه و...

دو: سود و منفعت جامعه در آن کالا ها باشد.

سه: مایه ی قوام و استواری جامعه باشد؛ قوام و استواری جامعه در این است که مردم آن در تولید کالاهای اساسی مانند: صنایع نظامی، انرژی هسته ای، مواد غذایی از قبیل روغن، گوشت، گندم و... خود کفا باشند. بنابراین تولید هر کالایی که قوام و استواری و استقلال و امنیت کشور وابسته به آن است باید در برنامه ی تولید قرار گیرد.

چهار: اقلام تولیدی باید نیاز توده ی مردم را بر طرف سازد؛ برخی از کالاها مورد نیاز قشر خاصی از مردم است و در میان عده ای خاص مورد استفاده قرار می گیرد مثل: برخی از

ص: ۹۶

اتومبیل های گران قیمت و کالاهای تزیینی؛ ولی برخی از کالاها استفاده ی فراگیر دارد مثل: پوشاک، غالب وسایل منزل، بیشتر مواد غذایی؛ انواع میوه ها، گوشت و...

تأکید بر تولید این گونه کالاها در کشور به دلیل نیاز فراوان جامعه، سبب ایجاد هزاران فرصت شغلی در چرخه ی تولید هر یک از آن ها می شود که می تواند مشکل اشتغال را به صورت پایدار حل کند. به طور مثال: بیشترین پارچه ی چادری به ویژه چادر مشکی در ایران مصرف می شود ولی حجم وسیعی از آن از خارج وارد می شود؛ اگر با کمک دولت و بخش صنعت و نساجی جلوی واردات این قبیل اجناس گرفته شود و از تولید داخلی آن حمایت گردد؛ هم می تواند مانع خروج ارز از کشور شود و هم باعث ایجاد اشتغال پایدار برای نیروهای جویای کار.

۴۷. رعایت کیفیت در تولید

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «...لَكِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ عَبْدًا إِذَا عَمِلَ عَمَلًا أَحْكَمَهُ»؛

پیامبر اکرم علیه السلام می فرماید: ... خداوند بنده ای را دوست می دارد که چون کاری انجام دهد، محکم کاری کند». (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. این سخن، قسمتی است از حدیثی که عبدالله بن سنان از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است؛ بخشی از حدیث چنین است: «نزد پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم آمدند و گفتند: سعد بن معاذ از دنیا رفته است. پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم برخاست و اصحاب به همراه او برخاستند. فرمود تا سعد را بشویند. بعد از اتمام غسل و کفن او را تشییع جنازه کرده و کنار قبرش آوردند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم خود به درون قبر سعد رفت و لحد وی را چید و آن را با دست خود آماده می کرد؛ و پیوسته می فرمود: "سنگ بدهید! گل بدهید!" و بدین گونه میان خشت ها را محکم می کرد. هنگامی که کار ساختن لحد را پایان داد و بر آن خاک ریخت و گور را پر کرد، فرمود: "من می دانم که این گور (و لحد آن) فرسوده می شود و

می پوسد، لیکن خدا بنده ای را دوست دارد که چون کاری انجام دهد، محکم کاری کند و آن را درست و استوار به انجام برساند (و سرسری نگیرد و ساخت آن را از سر خود وانکند)». (۲)

۲. تولید کنندگان باید برای ارتقای کیفیت کالاهای ساخت ایران بکوشند و با تولید کالای با کیفیت، ذهنیت منفی جامعه را نسبت به پایین بودن کیفیت کالای ایرانی دهند. نباید تولید کنندگان داخلی، کالای با کیفیت را روانه ی خارج از کشور کنند و کالای بی کیفیت را برای داخل کشور در نظر

ص: ۹۷

٢-) الحياه، ترجمه ى احمد آرام، ج ١، ص ٤٩٦، با تلخيص و تغيير

بگیرند. البته می توانند کالای درجه یک و دو و سه و... را با قیمت های مختلف داشته باشند تا هر کسی متناسب با توان مالی و سلیقه ی خود خریداری کند.

۳. تولید کنندگان، با گسترش خدمات پس از فروش و دادن ضمانت های لازم در دوره ای خاص، می توانند اعتماد و اطمینان مصرف کنندگان را نسبت به تولید و عرضه ی کالای با کیفیت خود جلب کنند. علاوه بر این، این کار سبب ایجاد فضای رقابتی بین شرکت های تولیدی در عرضه ی کالای با کیفیت تر می شود.

برای بسیاری از مصرف کنندگان، کیفیت و زیبایی کالا مهم است و نه ایرانی و یا خارجی بودن آن؛ لذا اگر کالای ایرانی از این دو شاخصه برخوردار باشد، خود به خود این طیف از خریداران را به سمت خود جلب خواهد کرد. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «مسئله ی واردات بی رویه و بی منطق ضرر بزرگی است، خطر بزرگی است؛ مردم هم باید این را بدانند. وقتی یک محصول خارجی را ما داریم مصرف می کنیم، در واقع داریم یک کارگر خودمان را بیکار می کنیم، یک کارگر دیگر را داریم به کار وادار می کنیم؛ این هست، منتها مسئله ی مرغوبیت و کیفیت خیلی مهم است و استحکام؛ این ها خیلی مهم است. اگر چنان چه جنس داخلی، تولید داخلی، این خصوصیات را داشته باشد، به طور طبیعی تمایل پیدا می شود»^(۱).

۴۸. رعایت کیفیت؛ خواسته ی رهبران دینی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ - عِنْدَ مَا وَقَفَ عَلَى خِيَاطٍ - : «يَا خِيَاطُ! تَكَلِّتُكَ الثَّوَاكِلُ! صِلِّبِ الْخِيُوَطَ، وَ دَقِّقِ الدُّرُوزَ، وَ قَارِبِ الْغَزَزَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يَحْشُرُ اللَّهُ الْخِيَاطَ الْخَائِنَ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ وَ رِدَاءٌ مِمَّا خَاطَ وَ خَانَ فِيهِ. وَ اخْذَرُوا السَّقَّاطَاتِ، فَإِنَّ صَاحِبَ الثَّوْبِ أَحَقُّ بِهَا، وَ لَا تَتَّخِذْ بِهَا الْأَيْدِيَ تَطْلُبُ الْمَكَاافَاةَ؛

امام علی علیه السلام آنگاه که بر در دکان خیاطی ایستاد - فرمود: ای خیاط! مادران بچه مُرده در عزای تو بگریند! نخ ها را محکم کن و درزها را باریک بگیر و کوک ها را نزدیک به هم بزن؛ زیرا از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم شنیدم که می فرمود: خداوند، خیاط خیانتکار را در پیراهن و ردایی از پارچه هایی که دوخته و در آن ها خیانت کرده است؛ محشور می کند. از برداشتن اضافات پارچه ها پرهیز کنید؛ زیرا صاحب جامه به آن ها سزاوارتر است؛ مبادا آن ها را به عنوان دستمزد و پاداش بردارید!^(۲)

پیام ها و نکته ها

چند توصیه از مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" درباره ی لزوم رعایت کیفیت در تولید:

ص: ۹۸

(۱-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۳۶

(۲-) میزان الحکمه، ج ۳، ص ۵۸۲

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالى" با تأسی از مولایشان؛ امیرمؤمنان علیه السلام همواره رعایت کیفیت در تولید را سفارش و گوشزد کرده اند که در این مجال به چند نمونه اشاره می شود.

۱. رعایت کیفیت؛ دستور اسلام

کارگران کشور، در هر نقطه که مشغول کار سازنده ای برای آبادانی کشور هستند، بدانند که مشغول مبارزه اند. این مبارزه را هر چه می توانید با کیفیت بهتر و محکم تر انجام دهید!... کارگر مسلمان باید کارش را بالاتر و بهتر از معیارها و حدود و استانداردهای کار اجرا کند و تحویل دهد. این، فرهنگ و دستور اسلامی است. (۱)

۲. لازمه ی آینده نگری و خوش نامی

در دنیا کمپانی هایی هستند؛ صد سال است این ها دارند کار می کنند، صد و پنجاه سال است دارند کار می کنند و محصولاتشان در دنیا فروش می رود. اسم این ها کافی است که جنس را توی بازار رایج کند؛ به خاطر این که درست کار کردند، خوب کار کردند، مشتری مطمئن است به این ها. شما می گوئید که ما سفارش کنیم به مردم که تولیدات داخلی را مصرف کنند. من که خُب چند سال است دارم سفارش می کنم؛ بنده که بارها گفته ام، منتها این با شعار درست نمی شود. (۲)

۳. اختصاص بودجه برای ارتقای کیفیت

چه خوب است کارخانه هایی که در کشور ما وجود دارد؛ چه آن هایی که در اختیار دولت است و چه آن هایی که در اختیار مردم است؛ - امروز تعداد زیادی از واحدهای تولیدی در اختیار مردم و مال خود مردم است - یک مقدار از درآمدشان را برای تحقیق، برای پیشبرد کار و برای کیفیت بخشیدن به کالای تولیدی شان صرف کنند. چرا ما باید بنشینیم که دیگری در اروپا یا در یک گوشه ی دیگر دنیا تحقیقی بکند و ما از او یاد بگیریم؟! مگر ما کمتر از آن ها هستیم؟! مگر ما کمتر می فهمیم؟! پس باید تحقیقات کنند، ابتکار کنند، تولید را جلو ببرند، صنعت را جلو ببرند، تولید را از لحاظ کیفیت و کمیت بالا ببرند! (۳)

۴۹. نقش رعایت کیفیت در احساس رضایت از زندگی

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «فِي الْجَيِّدِ دَعْوَتَانِ وَ فِي الرَّدِيِّ دَعْوَتَانِ يُقَالُ لِصَاحِبِ الْجَيِّدِ يَا رَكَ اللَّهُ فِيكَ وَ فِيْمَنْ بَاعَكَ وَ يُقَالُ لِصَاحِبِ الرَّدِيِّ لَا بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ وَ لَا فِيْمَنْ بَاعَكَ»

امام صادق علیه السلام می فرماید: در خرید و فروش کالای مرغوب و با کیفیت، دو دعا و در خرید و فروش کالای نامرغوب نیز دو دعا وجود دارد؛ به فروشنده ی کالای خوب گفته می شود:

ص: ۹۹

۲- (بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۳۵)

۳- (بیانات، سال ۱۳۷۲، ص ۲۵)

“خدا به تو و به کسی که این کالا را به تو فروخته، برکت دهد!” و به فروشنده ی کالای نامرغوب گفته می شود: “خدا به تو و به کسی که این کالا را به تو فروخته برکت ندهد!” (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. در زندگی دو چیز در کنار هم لازم و بایسته است: داشتن امکانات و وسایل رفاهی، همچنین داشتن برکت در عمر و ثروت و احساس خوشایندی، خوشبختی و رضایت از زندگی. امکانات زندگی، آسان و با هر نوع فعالیت اقتصادی (چه حلال و چه حرام) به دست می آید ولی برکت و احساس خوشایندی جز با رعایت حق دیگران و موازین عدل و انصاف حاصل نمی شود. کم نیستند کسانی که عالی ترین مدرک تحصیلی و پیشرفته ترین امکانات رفاهی را دارند ولی احساس خوشبختی و رضایت از زندگی را ندارند.

آمارها می گویند: علی رغم ریشه کن شدن بسیاری از بیماری های مهم قدیمی و بالا رفتن حد متوسط عمر انسانی، بیماری های روانی و انواع افسردگی ها، گسترش زیادی پیدا کرده است؛ به گونه ای که در درون خانه های مجلل و زندگی های مرفه، انسان های پژمرده، افسرده، ناراحت و نگران فراوانی را می یابیم. (۲)

۲. عوامل فراوانی در احساس شادکامی و خوشبختی دخالت دارند که یکی از آن عوامل، جلب رضایت مشتری با تولید کالای باکیفیت است. تولید و یا خرید و فروش کالای باکیفیت چون دعای خیر خریداران را به دنبال دارد، هم سود مادی و افزایش درآمد را به دنبال خواهد داشت و هم برکت و احساس راحتی و خوشایندی از زندگی را. برخلاف تولید و خرید و فروش کالای بی کیفیت که ممکن است سود مادی را به دنبال داشته باشد، ولی چون کارآیی لازم را ندارد، نفرین مصرف کننده را به دنبال دارد و این نفرین چون به تأیید امام معصوم علیه السلام رسیده است؛ باعث سلب برکت از زندگی می شود. لذا انسان هایی را می بینیم که با وجود داشتن امکانات زندگی و درآمد فراوان، هرگز احساس راحتی و رضایت از زندگی ندارند و همواره از وضع موجودشان می نالند.

۵۰. فواید تولید کالای باکیفیت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا فَلْيَتَّقِنْ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هرگاه یکی از شما می خواهد کاری انجام دهد؛

باید آن را محکم انجام دهد!» (۳)

ص: ۱۰۰

۱- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۲۰۲

۲- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۱۲۰

۱. تولید کالای باکیفیت- یعنی با رعایت استانداردهای لازم- از چند جهت مهم است:

یک: برای مصرف کننده به صرفه است؛ زیرا با تهیه ی یک محصول باکیفیت، سال ها خیالش راحت است و ناچار نیست برای تهیه ی یک کالا چندین بار و در فاصله ای کوتاه، هزینه کند.

دو: برای محیط زیست مناسب تر است؛ زیرا کمتر به عنوان زباله دور ریخته می شود و در نتیجه محیط زیست سالم تر می ماند.

سه: از جهت مصرف مواد اولیه ی تولید مناسب است؛ زیرا برای تهیه ی یک کالا، نیاز به مقدار زیادی مواد اولیه است و تهیه ی مواد اولیه گاهی پُر هزینه و با سختی همراه است و چه بسا در مدت کوتاهی سبب کمیاب شدن و یا نایاب شدن مواد اولیه شود.

چهار: به نفع تولید کننده است؛ زیرا سبب اعتماد مشتریان به آن شرکت می شود بنابراین هم خود این مشتری، به مشتری همیشگی این شرکت تولیدی تبدیل می شود؛ هم به تبلیغی بدون هزینه در نزد دیگران تبدیل می شود؛ همچنین دعای خیر خریداران را در پی دارد.

پنج: از همه مهم تر این که تولید باکیفیت، محبوب خداوند و سیره ی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و اولیای خدا است. بنابراین همه ی تولیدکنندگان می توانند به قصد این که تولید باکیفیت؛ محبوب خداوند است، کالای باکیفیت تولید کنند که در این صورت تولیدشان رنگ عبادت و معنویت به خود می گیرد.

۵. زیبایی ظاهری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ مِنَ الْعَامِلِ إِذَا عَمَلَ أَنْ يُحْسِنَ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: خداوند متعال دوست دارد کسی که کاری انجام می دهد، آن را زیبا و هنرمندانه انجام دهد» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. اسلام در تمام شئون حیات، به دو عنصر محوری اهمیت می دهد و همگان، به ویژه دولت مردان را مسئول تأمین آن دو رکن اساسی می داند: یکی استحکام عمل و دیگری هنرمندی و زیبایی آن؛ یعنی کاری که مطابق اصول علمی نباشد، چون متقن و استوار نیست؛ مقبول نیست و کاری که در عین اتقان و استواری، هنرمندانه و زیبا نیست؛ مطبوع و مطلوب نخواهد بود. خداوند نیز جهان را با همین دو اصل یعنی استحکام و زیبایی آفریده است و

دوست دارد که جانشین او در زمین، انسانِ وارسته ای باشد که معماری کارهای او فنی و زیباسازی های عمل او نیز هنرمندانه باشد»^(۱).

۲. هدف از تولید این است که مشتری آن را بپسندد و خریداری نماید؛ بر اساس حس زیبایی دوستی که در فطرت همه ی انسان ها نهفته است، طبیعی است که به دنبال کالایی با ظاهری زیبا باشند؛ و چون زیبایی امری نسبی است، هر یک از مشتریان ممکن است

رنگ و شکلی خاص را بپسندد، بنابراین تولید کننده های موفق کسانی هستند که کالای تولیدی خود را در قالب ها و رنگ های متنوع تولید کرده و در بسته بندی هایی زیبا عرضه نمایند تا بتوانند همه ی سلیقه ها را جذب کنند.

۳. گاهی خبرهای ناخوشایندی به گوش می رسد که برخی از کالاهای ما به صورت فله ای به خارج از کشور صادر می شود و آن کشورها، همان کالا را در بسته بندی زیبا و مناسب با چندین برابر قیمت به فروش می رسانند؛ در حالی که با اندکی تدبیر و سرمایه گذاری می توانیم صنایع بسته بندی را در کشور گسترش دهیم، کالاها را با قیمتی مناسب تر به بازار داخلی و خارجی عرضه کنیم و بر دامنه ی اشتغال برای نیروی کار جوان نیز بیافزاییم.

توصیه می شود با حمایت دولت، در نزدیکی مراکز تولیدی، صنایع بسته بندی کالا راه اندازی گردد تا ضمن ایجاد فرصت شغلی برای نیروهای بومی هر شهر و استان؛ هم از مهاجرت نیروی کار به شهرهای بزرگ جلوگیری شود، هم در حمل بار و نرخ تمام شده ی کالاهای تولیدی صرفه جویی شود و هم تولید کنندگان با عرضه ی مستقیم اجناس خود به شرکت های تولیدی، به سود واقعی کالای خود برسند.

۵۲. کمک به گسترش ارزش ها

«تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى؛

و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید»^(۲).

پیام ها و نکته ها

۱. حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" در تفسیر این آیه می فرماید: «آنچه در آیه ی فوق در زمینه ی تعاون آمده، یک اصل کلی اسلامی است که سراسر مسائل اجتماعی و حقوقی و اخلاقی و سیاسی را در بر می گیرد. طبق این اصل، مسلمانان موظف اند در کارهای

ص: ۱۰۲

(۱) - اسلام و محیط زیست، ص ۲۶۱

(۲) - سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۲

نیک، تعاون و همکاری کنند ولی همکاری در اهداف باطل و اعمال نادرست و ظلم و ستم، به طور مطلق ممنوع است؛ هر چند مرتکب آن، دوست نزدیک یا برادر انسان باشد»^(۱).

حضرت آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" این آیه را ناظر به ساختن مدینه ی فاضله و جامعه ی برین بر مبنای پر و تقوی دانسته و می فرماید: «مردم یکدیگر را با نیکی و پرهیزکاری کمک کنند و برای ترویج آن در جامعه و ریشه کن کردن فساد و تباهی بکوشند تا ارکان جامعه ی اسلامی بر پایه های تقوی بنا نهاده شوند»^(۲).

۲. بر اساس نکته ی فوق می توان گفت: تولید هر کالایی که به گسترش ارزش های دینی و الهی و رعایت اوامر و نواهی دینی در جامعه کمک می کند، از مصادیق کمک به نیکی و تقوی است. در ادامه به برخی از کالاها که تولید کننده ها می توانند با تولید آن به گسترش ارزش های دینی کمک کنند، اشاره می شود:

یک: تولید اسباب بازی با رعایت ارزش های اسلامی و با هدف آموزش آداب اسلامی.

توضیح این مطلب باید گفت: اسباب بازی ها دارای سه کارکرد اساسی می باشند:

الف: موجب سرگرمی کودکان می شوند.

ب: استعدادهای نهفته ی کودکان را شکوفا می کنند؛ این استعدادها بر دو قسم اند: استعدادهای خوب و استعدادهای بد.

ج: مانند معلم، مفاهیم و آموزه هایی را به طور غیرمستقیم به کودکان منتقل می کنند.

بنابراین اسباب بازی می تواند پرورش دهنده ی استعدادهای انسانی و ارزش های الهی در کودکان باشد و آن ها را به سمت خوبی ها هدایت کند، همچنین می تواند کودکان را به سمت ضد ارزش ها و ناهنجاری ها سوق دهد.^(۳)

دو: تولید پوشاکی که حجاب اسلامی در آن رعایت شود و به گسترش فرهنگ حجاب و عفاف کمک کند. تولیدکنندگان و طراحان مد و لباس می توانند با رعایت شئون اسلامی، هر ساله مدهای جدید مناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی عرضه کنند، تا هم به حس تنوع طلبی جامعه به ویژه در قشر جوان پاسخ دهند و هم به طراحان و تولیدکنندگان غرب گرا، مجال برای عرض اندام در فضای کشور اهل بیت علیهم السلام ندهند. متأسفانه خانواده های متدین و پایبند به ارزش ها، دل خونی از وضعیت آشفته ی بازار تولید پوشاک دارند؛ گاه یک زن مسلمان برای خرید یک مانتو تمام بازار پوشاک را زیر پا می گذارد ولی دریغ از وجود یک مانتو که در آن حدود شرعی ضمن برخورداری از ظاهری زیبا و کیفیتی مناسب، رعایت شده باشد؛ پس به

ص: ۱۰۳

۱- (تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۲۵۳)

۲- (تفسیر تسنیم، ج ۲۱، ص ۵۴۸)

ناچار باید بر خلاف میل باطنی خود از همان لباس های موجود خریداری کند.

خوشبختانه اخیراً در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی حرکت های مبارکی با هدف گسترش و حمایت از طراحی و تولید لباس های ملی همراه با رعایت ارزش های دینی شروع شده است که امیدواریم به سرنوشت غمبار عروسک های "دارا و سارا" گرفتار نشود.

سه: در طراحی و تولید لوازم التحریر، پوشش وسایل خانه، پرده، تابلوهای تزئینی و... می توان از نقش و تصاویری استفاده کرد که انتقال دهنده ی مفاهیم ارزشی به ذهن بیننده باشد.

چهار: به تمام تولیدکننده ها در تمام عرصه های تولیدی توصیه می شود؛ قبل از طراحی و تولید، اندکی بیاندیشند که چگونه می توانند کالایی را تولید کنند که زنده کننده ی ارزش های الهی در جامعه و در ذهن بیننده باشند. در این صورت به تولیدکننده و ترویج کننده ی ارزش های الهی برابر همان ثوابی داده می شود که به عمل کننده ی به ارزش ها داده می شود؛ بدون این که از پاداش هر یک [چیزی] کم شود. (۱)

۵۳. خودداری از کمک به هنجار شکنان

«وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ»

و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید و از خدا پروا کنید که خدا سخت کیفر است! (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در نظام اقتصادی سرمایه داری غرب؛ چون تنها سودآوری و کسب منافع مادی برای سرمایه داران مطرح است، کاری به زیان آور بودن کالای تولیدی ندارند، لذا گاهی زیان آورترین کالاها مانند مواد مخدر صنعتی و روانگردان را تولید و روانه ی بازار مصرف می کنند؛ ولی در فقه اسلامی، سودآور و یا زیان بار بودن یک کالا از لحاظ جسمی و روحی و معنوی، مورد عنایت قرار گرفته و تولید و خرید و فروش هر کالایی که زیان آور باشد-چه برای جسم، چه برای روح- تحریم شده است؛ مانند: تولید سلاح های کشتار جمعی، بمب اتم، مواد مخدر، شراب، فیلم های مبتذل، نوارهای موسیقی مناسب مجالس لهو و لعب و...

۲. بر اساس آیه ی فوق، تولید هر کالایی زمینه را برای ارتکاب گناه فراهم آورد؛ نهی شده است. بر این اساس از آیه ی فوق استفاده های حقوقی شده و برخی از خرید و فروش ها و قراردادهای تجاری که کمک به گناه محسوب می شود، حرام و ممنوع گردیده است؛ مانند:

ص: ۱۰۴

۲- (سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۲)

فروختن انگور به کارخانه های شراب سازی، فروختن اسلحه به دشمنان حق و عدالت و یا اجاره دادن محل برای انجام معاملات نامشروع و اعمال خلاف شرع و... که احکام آن ها به طور مفصل در کتاب های فقهی بیان شده است.

در روایتی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم آمده است: «هنگامی که روز قیامت بر پا شود، منادی ندا می دهد: کجا هستند ستمکاران و کجا هستند یاوران آن ها و کسانی که خود را شبیه آنان ساخته اند؛ حتی کسانی که برایشان قلمی تراشیده و یا دواتی را (با لایقه) آماده کرده اند؟ پس همه ی آن ها را در تابوت آهنی قرار می دهند، سپس در میان جهنم پرتاب می کنند» (۱).

۳. به گفته ی حضرت آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" شاید مراد از "اِثم"؛ گناهان شخصی نظیر: شراب خواری، قماربازی، زنا و بی عفتی، بی حجابی و بی حیایی و... باشد و مراد از "عُدوان" گناهان اجتماعی مانند: گمراه ساختن دیگران، تجاوز به جان، مال، ناموس و عرض و آبروی دیگران و... باشد. (۲)

۴. بر اساس نکته های فوق، تولید کالاهایی که ترویج کننده ی فرهنگ بی حجابی و بی حیایی و به نوعی سوق دهنده ی استفاده کننده به سمت بدی ها و ضد ارزش ها باشد، نوعی کمک به "اِثم" و "عُدوان" محسوب می شود که به برخی نمونه ها اشاره می گردد.

یک: تولید لباس های چسبان و نمایان کننده ی برجستگی های بدن؛ که مروج بی حیایی و بدحجابی و تهییج کننده ی شهوت در بیننده ها می باشد.

دو: تولید وسایل قمار، مواد منفجره و ترقه برای چهارشنبه سوری و...

سه: تولید اسباب بازی هایی که حاوی انواع موسیقی های مبتذل و آرایش های تند و زننده بوده و احیاناً دارای قابلیت رقص هستند.

چهار: تولید لوازم التحریر، کیف مدرسه، لوازم بهداشتی و آرایشی؛ با تصاویر و برجسب های باربی و نمادهای گروه ها و فرقه های انحرافی مانند: شیطان پرستی و...

پنج: تولید و ساخت طلای مردانه، تولید کروات و پاپیون، تولید جوراب های نازک و لباس های بدن نما برای استفاده در انظار عمومی و در معرض دید نامحرمان.

۵۴. تولید بر پایه ی علم و تخصص

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «يَا ابْنَ مَسْعُودٍ إِذَا عَمِلْتَ عَمَلًا فَاعْمَلْ بِعِلْمٍ وَ عَقْلٍ وَ إِيَّاكَ وَ أَنْ تَعْمَلَ عَمَلًا بِغَيْرِ تَدَبُّرٍ وَ عِلْمٍ فَإِنَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ يَقُولُ وَ لَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا؛

- ۱- (تفسیر قرآن مہر، ج ۵، ص ۳۳
- ۲- (تفسیر تسنیم، ج ۲۱، ص ۵۴۶، بانڈ کی تغیر

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: پسر مسعود! هر کاری را که می کنی؛ از روی عقل و دانش کن و از عمل بدون علم و تدبیر بپرهیز که خداوند می فرماید: «چون پیرزنی که نخ ها را پس از رشتن دوباره پنبه می کند؛ نباشید!» (۱). (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. زمانی تولید، تولیدی موفق خواهد بود که مبتنی بر علم و دانش و تخصص باشد؛ علم به باید و نبایدها و قوانین فقهی و حقوقی مربوط به تولید و تجارت در عرصه ی کشوری و بین المللی، علم به نیاز و سلیقه ی مصرف کننده، علم به فرایند تولید و استانداردهای لازم، علم به اولویت های تولید، علم به فن آوری و تکنولوژی روز و...

۲. لازمه ی پیوند علم و تولید، پیوند بین صنعت با نهادهای علمی اعم از دانشگاه و حوزه می باشد.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در این باره می فرمایند:

«این نکته ی بسیار مهمی است؛ این همان چیزی است که من روی آن تکیه می کنم: "متصل شدن مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده کننده از علم و تحقیق"؛ این ها همدیگر را زیر نظر داشته باشند و از هم استفاده کنند؛ هم آن ها می توانند تحقیق این ها را جهت بدهند، هم این ها می توانند فعالیت آن ها را جهت بدهند». (۳)

۵۵. به کارگیری نیروی کار متخصص

قَالَ الصَّادِقُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ ذِي صِنَاعَةٍ مُضْطَرٌّ إِلَى ثَلَاثِ خِلَالٍ يَجْتَلِبُ بِهَا الْمَكْسَبَ وَهُوَ أَنْ يَكُونَ حَازِقًا بِعَمَلِهِ مُؤَدِّيًّا لِلْأَمَانَةِ فِيهِ مُسْتَمِيلًا لِمَنْ اسْتَعْمَلَهُ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: هر صنعتگری ناگزیر باید از سه خصوصیت بهره مند باشد تا کسب و کارش رونق یابد؛ در کار خود ماهر باشد، امانت را در کار رعایت کند و نظر کسی را که کاری به او سپرده است جلب نماید». (۴)

پیام ها و نکته ها

۱. "حاذق" از ریشه ی "حَذَقَ" به معنای داشتن مهارت در کار است؛ به گونه ای که شخص،

ص: ۱۰۶

۱- (سوره ی مبارکه ی نحل، آیه ی ۹۴)

۲- (مکارم الأخلاق، ص ۴۵۸)

۳- (بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۱۰۱)

۴- (الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۴۴۳؛ تحف العقول، النص، ص ۳۲۲)

دشواری‌ها و ظرافت‌های کار را بدانند. (۱) بر این اساس کارفرما و نیروی کاری که به کار گرفته می‌شود؛ باید دارای تخصص و مهارت لازم برای تولید مطلوب، مرغوب و به روز باشند تا در امر تولید موفق باشند و بتوانند کالایی را با رعایت استانداردهای روز دنیا تولید و عرضه کنند.

لازمه‌ی این کار آن است که پیوند عمیقی بین بازار، صنعت و نظام آموزشی برقرار شود؛ نظام آموزشی در خدمت صنعت قرار گیرد و به پرورش نیروی کار متخصص و ماهر برای بخش‌های مختلف تولیدی به تناسب نیاز و براساس آخرین استانداردها پردازد، همچنین نظام تولید و صنعت نیز نیروی کار خود را از فارغ‌التحصیلان ماهر و متخصص نظام آموزشی جذب کنند.

کارفرما و صاحبان صنایع نیز خوب است دوره‌های آموزشی ضمن خدمتی را برای ارتقاء دانش و مهارت کارگزارانشان مطابق با آخرین دستاوردهای علمی و فنی در نظر بگیرند تا بهترین بهره‌وری را از نیروی کار خود داشته باشند.

۲. امانتدار باشد:

کارفرما و صاحب سرمایه از چند جهت امانتدار است:

امانتدار خدا: بر اساس توحید مالکیت که از شاخه‌های مهم توحید افعالی است، تمام آنچه داریم اعم از اعضا و جوارح، نیروی عقل و فکر، امکانات و اموال و... داده‌های الهی است که خداوند به عنوان امانت در اختیار ما قرار داده است تا هم خودمان به اندازه‌ی نیاز و به دور از اسراف و تبذیر از آن استفاده کنیم و هم، مازاد نیاز خود را در قالب انفاق، وقف، قرض الحسنه، ایجاد اشتغال و... در اختیار دیگران قرار دهیم.

امانتدار بیت المال: دولت برای حمایت از تولید ملی معمولاً تسهیلاتی را در اختیار کارآفرینان و صاحبان صنایع و تولید قرار می‌دهد؛ این تسهیلات به منزله‌ی امانت‌هایی است که در اختیار آنان قرار می‌گیرد و امانتداری اقتضا می‌کند که از آن تسهیلات، در همان جهتی استفاده کنند که برای آن منظور گرفته‌اند، و از هزینه کردن بی‌جای آن خودداری فرمایند.

امانتدار مردم: گاه مشتری سفارش تولید جنسی را به تولیدکننده می‌دهد و یا جنسی را در اختیار یک واحد تولیدی قرار می‌دهد تا برای او کالایی را تولید کند؛ این جنس و سفارش، امانتی است که تولیدکننده باید مطابق قراردادی که با مشتری بسته، همان طور که مشتری خواسته و با کیفیت مطلوب او؛ کالا را تولید و تحویل نماید.

۲. جلب نظر کارگر

تولید به طور مستقیم روی دوش کارگر قرار دارد؛ لذا باید زمینه و انگیزه‌ی لازم و مناسب برای کارگر جهت کار همراه با احساس مسئولیت وجود داشته باشد.

پرداخت حقوق مکفی، عادلانه و به موقع، پرداخت حق بیمه، در نظر گرفتن تعطیلات و مرخصی های لازم، برخورد مناسب و عاطفی و... بخشی از اقداماتی است که کارفرما می تواند برای حمایت و جلب نظر کارگر انجام دهد.

۵۶. رعایت حق کارگر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ ظَلَمَ أَجِيرًا أَجْرَهُ أَحْبَبَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرِهِ خَمْسِمِائَةَ عَامٍ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کس به کارگر در پرداخت مزدش ستم کند، خداوند اعمال نیک او را حبط می کند و بوی بهشت را بر او حرام می گرداند، در حالی که بوی خوش آن از فاصله ی پانصد سال تا بهشت استشمام می شود» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. شاید بتوان گفت کارگر مهم ترین نقش را در میزان بهره وری و تولید کالای باکیفیت ایفا می کند، لذا باید حقوق و مزایایی متناسب با نقشی که دارد، برای او تعیین شود.

۲. ظلم در مقابل عدالت است؛ عدالت یعنی هر چیزی را در جای مناسب خود قرار دادن (۲) و یا حق هر کسی را برابر با حقی که دارد به او دادن (۳). بنابراین عدالت به معنای مساوات و برابری نیست؛ بنابراین نمی توان برای تمامی کارگران حقوق یکسان و واحدی تعیین کرد، بلکه هر کارگر نسبت به توانمندی ها و نقشی که در تولید و یا خدمت دارد و نسبت به وقتی که صرف انجام کار می نماید، حقی متناسب با خود پیدا می کند. رعایت کردن این حق؛ عدالت است و عدم رعایت آن، یعنی پرداخت کمتر از حقتش؛ ظلم به او است. این که هر ساله برای طبقه ی کارگر حقوق یکسان و واحدی به عنوان حقوق پایه و حداقل اعلام شود، برای تمام کارگران خوب است؛ ولی لازم است شرکت ها و واحدهای تولیدی برابر با اضافه کاری و یا نقش آفرینی بیشتر برخی از کارگران بر حقوق ایشان بیافزایند.

۳. عدالت نسبت به کارگر اقتضا می کند که قبل از شروع به کار، برابر با میزان نقشی که در تولید و کار دارد، و برابر با ساعت کاری، حقوق مناسبی برایش تعیین و به او اعلام شود و توصیه می شود که حداقل، همان حقوقی که از جانب دولت برای کارگران اعلام شده است

ص: ۱۰۸

۱- (من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۲)

۲- (سبحانی، محاضرات فی الالهیات، ص ۱۶)

۳- (مکارم، الامثل فی تفسیر کتاب الله المنزل، ج ۴، ص ۳۴۶)

مبنا قرار گیرد. امام رضاعلیه السلام به شدت با کارفرمایی که بدون بستن قرارداد مشخص، کارگری را به کار گرفته بود،

برخورد کردند.^(۱) با کمال تأسف گاهی برخی از کارفرمایان، بر گه ی قرارداد بین خود و کارگر را بدون این که مفاد قرارداد در آن نوشته شده باشد، در اختیار کارگر قرار می دهند و با تهدید به اخراج، از او می خواهند که امضا کند؛ تا بعد خودشان بر اساس میل شخصی، آن را تکمیل کنند! کارگر نیز که خود را مجبور به ادامه ی کار می داند، به ناچار آن را امضا می کند. این گونه اقدامات، ظلم فاحش به کارگران است و سبب می شود که آن ها نیز به نوعی با کم کاری و یا هر اقدام دیگری واکنش نشان دهند. روشن است که در چنین فضایی نمی توان تولید با کیفیت و پایدار را انتظار داشت.

۵۷. عمل به تعهدات در برابر نیروی کار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ رَجُلٌ أُعْطِيَ بِي ثُمَّ غَدَرَ، وَ رَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَ رَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَ لَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: خداوند متعال فرمود: سه نفرند که در روز قیامت، من خود مدعی ایشانم؛ کسی که با من پیمان ببندد سپس پیمان بشکند، کسی که انسان آزاد را بفروشد و بهای فروش او را بخورد و کسی که کارگری را اجیر کند و از او کامل کار بکشد اما مزدش را نپردازد».^(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. کارفرما باید به موقع و در موعد مقرر حق بیمه و حقوق کارگر را پرداخت کند. پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «پیش از آن که عرق کارگر خشک شود؛ حقوق او را بپرداز!» همین طور امام صادق علیه السلام به سرکارگر کارگران خود بعد از پایان کار فرمودند: «قبل از آن که عرقشان خشک شود؛ حقوقشان را پرداخت کن!»^(۳) متأسفانه گاهی شنیده می شود که برخی از کارفرمایان تا ماه ها پرداخت حقوق کارگران را به تأخیر می اندازند. این کار ظلم فاحش به کارگری است که چه بسا در پایان ماه باید اجاره ی خانه و یا قسطی را پرداخت کند و چشم همسر و فرزندانش نیز به دست اوست.

۲. کارفرما باید بعد از انجام کار، نه تنها کمتر از میزان قراردادی که قبلاً توافق کردند به

ص: ۱۰۹

۱- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۲۸۹

۲- (میزان الحکمه، ج ۱، ص ۴۵

۳- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۲۸۹

کارگر ندهد بلکه حتی اگر می تواند مقداری بیشتر از مبلغ قرارداد به او پرداخت کند. پیامبر مهربانی ها؛ حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «خداوند هر گناهی را می آمرزد ولی گناه کسی که حقی از کارگر را نپردازد؛ نمی آمرزد». همچنین فرمودند: «یکی از پلیدترین گناهان؛ گناه کسی است که حق کارگر را نپردازد».(۱)

۳. اگر کسی کارمند یا کارگری را برای انجام کاری استخدام کند و در طی مدتی که او را استخدام کرده، برای آن کار به او مراجعه نکند؛ باید حقوق و دستمزد او را بپردازد؛ خواه کارگر یا کارمند در آن مدت بیکار بوده و یا به کار شخصی پرداخته باشد.(۲)

۵۸. عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «وَيْلٌ لِّصَّنَاعِ أُمَّتِي مِنَ الْيَوْمِ وَغَدٍ»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: وای بر صنعتکاران امت من از «امروز و فردا کردن!»(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. اگر بخش تولید خواستار رونق است و می خواهد مردم و شرکت ها(به ویژه شرکت های خارجی) به خرید از آن ها رغبت نشان دهند؛ باید به تعهدات خود عمل کنند، طبق قرارداد و در موعد مقرر کالا را به مشتری تحویل دهند و از امروز و فردا کردن جداً پرهیزند. امام رضا علیه السلام می فرماید: «سیره ی ما اهل بیت، این است که وعده های خود را مانند دینی بر عهده ی خود می دانیم».(۴)

۲. چون امر تولید بر دوش نیروی کار است، لازمه ی عمل به موقع به تعهدات کارفرما، این است که حمایت از نیروی کار و عمل به تعهدات در قبال آنان، همواره مدنظر جدی کارفرمایان باشد.

۳. برای این که شرکت های تولیدی بتوانند به تعهدات خود پایبند باشند؛ باید قراردادها را واقعی و بر اساس توان خود در امر تولید منعقد کنند و از بستن قراردادهای غیرواقعی که معمولاً فقط به منظور جذب مشتری و از دست ندادن او منعقد می شود، خودداری نمایند.

ص: ۱۱۰

۱- (وسائل الشیعه، ج ۱۹، ص ۱۰۸)

۲- (زندگی در پرتو احکام دین، ص ۱۵۳؛ به نقل از رساله ی نوین حضرت امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص

۱۷۵

۳- (من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۶۰؛ الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۵۷۵)

۴- (تحف العقول، النص، ص ۴۴۶)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «فَإِنَّ الْجَائِبَ إِلَى سُوقِنَا كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَالْمُحْتَكِرَ فِي سُوقِنَا كَالْمُلْحِدِ فِي كِتَابِ اللَّهِ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: همانا آورنده ی جنس به بازار ما، همانند جهاد کننده ی در راه خداست؛ و احتکارکننده ی جنس در بازار ما، همانند کسی است که در کتاب خدا، کافر شمرده شده است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی ”جَائِب“ به معنای آورنده ی کالا به بازار است، لذا عرضه ی کالا به بازار با هدف تأمین نیازمندی های مسلمین، خدمت به خلق خدا است و رونق بخشیدن به بازار مسلمین، پاداشی مانند مجاهد راه خدا دارد.

۲. واژه ی ”جالب“، در مفهومی گسترده، انتقال هرگونه سرمایه، فن آوری، مدیریت، کارآفرینی و کالاهای مورد نیاز به درون کشور را در بر می گیرد که خود زمینه ی رونق تجاری و رفاه عمومی را فراهم می سازد.(۲)

۳. قید ”فِي سَبِيلِ اللَّهِ“ این نکته را گوشزد می کند که جذب سرمایه از خارج و عرضه کردن کالا به ویژه کالاهای خارجی؛ باید در چهارچوب مصالح مسلمین و استقلال اقتصادی و سیاسی و فرهنگی نظام اسلامی باشد؛ و با رعایت مصالح اسلام و مسلمین است که پاداش مجاهد در راه خدا به فعال اقتصادی داده می شود.

بنابراین عرضه ی کالاهایی که فرهنگ عمومی جامعه را به سمت ابتذال و آلودگی سوق می دهد، این پاداش را ندارد؛ مانند: برخی از لباس که پوشش مناسب اسلامی در آن رعایت نمی شود، عرضه ی آنتن های ماهواره برای عموم مردم، ابزار قمار و لهو و لعب، سی دی و فیلم های مبتذل و بازی های رایانه ای تولیدی دشمنان اسلام و انقلاب، اجناس قاچاق و... بلکه از آن جهت که زمینه ی گناه را برای دیگران فراهم می کند؛ نوعی کمک کردن به دیگران برای ارتکاب گناه محسوب می شود، در حالی که خداوند در آیه ی دوم سوره ی مبارکه ی مائده می فرماید: «در گناه و تعدی به همدیگر کمک نکنید!»

۴. در این روایت ”جَائِب“ در مقابل ”مُحْتَكِر“ به کار رفته است. ”محتکر“ یعنی کسی که کالای موردنیاز جامعه را انبار و از عرضه ی آن به بازار خودداری نماید؛ تا با کمبود عرضه ی آن

ص: ۱۱۲

(۱-) حکمت نامه ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم، ج ۱۳، ص ۷۱

(۲-) اخلاق تجارت، ص ۳۰

کالا- در بازار، قیمتش بالا-تر رفته و در نتیجه با فروش آن به قیمت بالاتر، به سود بیشتری دست یابد. اگر فروشنده ای در این فضا از احتکار خودداری کند و کالای خود را در بازار به قیمت مناسب عرضه کند؛ ثواب مجاهد در راه خدا را دارد. مانند امام صادق علیه السلام که وقتی متوجه می شوند گندم در بازار گران شده است، به غلام خود دستور می دهند تا بر خلاف عرف رایج، گندم های داخل منزل را بفروشد و به مقدار نیاز روزانه، مانند سایر مردم از بازار گندم بخرد.^(۱)

۶۰. تبلیغ و معرفی کالا

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «ثَلَاثَةٌ يُدْخِلُهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ إِمَامٌ عَادِلٌ وَ تَاجِرٌ صَادِقٌ وَ شَيْخٌ أَفْنَى عُمُرَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: سه گروه هستند که بدون حسابرسی در صحرای محشر، وارد بهشت می شوند: رهبر عادل، تاجر راستگو و سالمندی که عمرش را در راه اطاعت خداوند سپری کرده باشد.»^(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در عصر حاضر با توجه به گستردگی شهرها و روستاها و کشورها، تولیدکننده ناگزیر است کالای خود را به مصرف کنندگان داخلی و خارجی معرفی کند. تبلیغات کالا باید صادقانه و مبتنی بر کارکردهای مثبت و واقعی کالا باشد؛ نه این که برای فریب افکار عمومی و فروش کالا، به تبلیغات دروغین و فریبنده روی آورند و ویژگی ها و کارکردهایی غیرواقعی برای کالا برشمارند؛ این کار، هم سبب فریب مشتری و ضرر و زیان او می شود و هم به ضرر و زیان تولیدکننده و فروشنده تمام می شود زیرا وقتی مشتری آثار تبلیغی را بعد از خرید، در آن کالا مشاهده نکند، به این شرکت تولیدی بدبین می شود و این سبب از دست دادن مشتری ها در درازمدت خواهد شد.

۲. در سال تولید ملی؛ صدا و سیما جمهوری اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، شهرداری ها و همه ی کسانی که به نوعی در تبلیغ و معرفی کالاها سهمی دارند، باید تبلیغ و معرفی کالای تولید ایران را وظیفه ی خود بدانند و از معرفی و تبلیغ پُر زرق و

برق و فریبنده ی کالاهای تولید کشورهای دیگر که سبب به وجود آمدن احساس نیاز کاذب، مدگرایی، چشم و هم چشمی و سوق دادن مردم به سمت خرید کالای خارجی می شود، به جد پرهیزند.

ص: ۱۱۳

(۱-) الگوی مصرف از نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۱۹

(۲-) ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، النص، ص ۱۳۳

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ يَبِيعُ شَيْئًا إِلَّا بَيَّنَّ مَا فِيهِ، وَلَا يَحِلُّ لِمَنْ عَلِمَ ذَلِكَ إِلَّا بَيَّنَّهُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: بر هیچ کس روا نیست چیزی را بفروشد؛ مگر این که هر عیب و ایرادی دارد به خریدار بگوید و هر کس فرد دیگری هم از آن عیب ها اطلاع داشته باشد؛ باید بگوید» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. لازم است حتی الامکان در کنار محصولات تولیدی، دفترچه ی راهنما هم وجود داشته باشد تا به معرفی کالا پردازد؛ ویژگی ها، مزایا، درجه ی مرغوبیت کالا و طرز استفاده از آن را بیان کند؛ همین طور اگر عوارض سوء دارد، آن عوارض را نیز صادقانه با مصرف کنندگان در میان بگذارد. به ویژه در برخی از داروها، مواد غذایی، نوشیدنی، دخانی و... که اطلاع از عوارض آن ها برای مصرف کننده از اهمیت بسیاری برخوردار است.

۲. بیان وزن دقیق کالا در اجناس بسته بندی شده مانند: مواد غذایی و... ضروری است.

۳. درجه ی مرغوبیت کالا در اقلامی نظیر پارچه و لوازم خانگی، میزان درصد مواد تشکیل دهنده ی کالا مانند درصد چربی در شیر و سایر مواد لبنی، نوع سازه در ساختمان سازی (اسکلت، نیمه اسکلت، غیر اسکلت، ضد زلزله و...)، بیان خصوصیات خودرو و... و در یک کلام؛ تمام اطلاعاتی که در فروش کالا و ارزش واقعی آن نقش دارد، باید بیان شود.

۴. اگر جنس مرغوب و غیر مرغوب با هم مخلوط است؛ [فروشنده] باید آن را به عنوان جنس مخلوط به فروش برساند و بگوید که این جنس، مخلوطی از خوب و بد است؛ مثل: چای مخلوط که مخلوطی از چای داخلی و خارجی است؛ اگر شیر با آب مخلوط است [باید] بگوید که این شیرها با کمی آب [هرچند کم] مخلوط شده است؛ و اگر کالایی مشابه کالای اصلی است [باید] بگوید این جنس مشابه جنس اصلی است؛ و گرنه پنهان نگه داشتن اطلاعاتی که در ارزش کالا و در خرید و فروش کالا نقش تعیین کننده ای دارد، به عنوان "غش در معامله" به شدت نهی شده است. (۲).

۵. زیر و روی کالاهای بسته بندی شده

مخصوصاً مواد غذایی مانند: میوه ها، خرما و... باید یکسان باشد و در صورت تفاوت، لازم است آن را بیان کنند.

ص: ۱۱۴

(۱) میزان الحکمه، ج ۸، ص ۴۳۰

(۲) الکافی (ط - دارالحدیث)، ج ۱۰، ص ۴۴

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ، دَعُوا النَّاسَ يَرْزُقُوا اللَّهَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ»؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: شهری نباید به جای روستایی اجناس او را بفروشد؛ مردمان را به حال خود واگذارید، خدا روزی بعضی از ایشان را به وسیله ی بعضی دیگر خواهد رساند».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از معضلات بازار و نظام اقتصادی موجود این است که کشاورزان، دامداران و باغبانان به دلیل ارزان بودن محصولاتشان احساس می کنند تولیداتشان با محاسبه ی وقت و سرمایه ای که برای تولید آن هزینه کرده اند؛ توجیه اقتصادی ندارد، لذا نسل جدید انگیزه ی زیادی برای پرداختن به این امور نشان نمی دهند. از طرفی ما مصرف کننده ها نیز گاهی با مراجعه به بازار میوه و تره بار، مواد غذایی و لبنیاتی و... به دلیل گران بودن محصولات از خرید منصرف شده و با دست خالی به منزل بر می گردیم. به طور مثال؛ گاه در گزارش های خبری می شنویم که پیاز، کیلویی سی تومان از کشاورز خریده می شود ولی کیلویی پانصد تا هزار تومان به دست مصرف کننده می رسد! این تفاوت قیمت چرا ایجاد می شود و به جیب چه کسانی می رود؟! جز این است که به جیب دلایل ها و واسطه های غیر ضروری می رود؛ بدون این که زحمت زیادی برای تولید آن کشیده باشند؟! آیا انصاف و عدالت است که حق کشاورز از یک کیلو پیاز سی تومان باشد در حالی که چندین ماه برای تولید محصول زحمت کشیده؛ سردی و گرمی چشیده و عرق ریخته، ولی حق یک دلال و واسطه ی غیر ضروری صدها تومان باشد؟!

۲. راه حل چیست؟ راه حل را پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم در حذف واسطه های غیر ضروری دانسته و فرموده اند: شهری نباید واسطه ی فروش اجناس روستاییان و بادیه نشینان باشد؛ لذا باید تدابیری اندیشیده و اجرا شود که خود تولید کننده با کمترین واسطه، جنس خود را به بازار مصرف عرضه کند؛ تا هم کالای تولید کننده با قیمتی که برای او توجیه اقتصادی دارد به فروش برسد و هم مصرف کننده، آن را با قیمتی ارزان تر خریداری نماید. خرید تضمینی کالا توسط دولت و یا شرکت های تعاونی، احداث سردخانه در مراکز تولید محصولات، نظارت و کنترل بازار از تولید تا مصرف و احداث کارخانه های تبدیل محصولات به فرآورده های مصرفی در مراکز تولید؛ نمونه ای از راهکارهای حل این معضل است.

ص: ۱۱۵

قَالَ الرَّضَاعِلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «رِبْحُ الْمُؤْمِنِ عَلَى أُخِيهِ رَبًّا إِلَّا أَنْ يَشْتَرِيَ مِنْهُ شَيْئًا بِأَكْثَرِ مِنْ مِائَةِ دِرْهَمٍ فَيَرْبِحُ فِيهِ قُوَّةَ يَوْمِهِ أَوْ يَشْتَرِيَ مَتَاعًا لِلتَّجَارَةِ فَيَرْبِحُ عَلَيْهِ رِبْحًا خَفِيفًا»

امام رضا علیه السلام می فرماید: سود گرفتن مؤمن از برادر دینی خود، ربا است؛ مگر این که کالایی از او بخرد که ارزش آن بیش از صد درهم باشد که در این صورت می تواند به اندازه ی گذران زندگی روزانه اش سود دریافت کند و یا کالایی را با هدف تجارت بخرد؛ که می تواند سود خفیف و اندکی از آن بگیرد» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. دریافت سود در داد و ستدهای تجاری مباح است؛ ولی باید دریافت سود در چهارچوب عدل و انصاف باشد. دریافت سودهای کلان و چندین برابر قیمت تمام شده؛ بی انصافی است و سبب رویگردانی مصرف کننده ها از خرید شده و فاصله ی طبقاتی را روز به روز زیادتر می کند.

اهل بازار نیز رونق خرید و فروش را با وجود سود کمتر و کالای ارزان تر بر قیمت های بالا که سبب بی رونق شدن داد و ستد می شود، ترجیح می دهند.

۲. نمی شود درصد مشخصی را برای میزان سود دریافتی معین کرد و آن را به همه دیکته نمود، لذا امام رضا علیه السلام می فرمایند: میزان سود دریافتی، خفیف و اندک (به مقدار هزینه ی زندگی) باشد؛ بنابراین سودهای کلان ناروا است. همین طور فرمودند: به مقدار تأمین نیازمندی های زندگی به دور از اسراف و تجمل گرایی باشد، یعنی تجار و معامله گران باید به سود اندک در حد گذران زندگی قانع باشند و به دنبال دریافت سودهای کلان نباشند.

۳. این که تولیدکنندگان و فروشندگان کالا، به سود اندک و به مقدار کفاف زندگی و برابر حق الزحمه ی خود برای تولید یا فروش، قانع باشند؛ سبب کاهش قیمت تمام شده ی کالای مصرفی می شود، در نتیجه؛ هم توان رقابت با شرکت های تولیدی دیگر به ویژه در حوزه ی واردات افزایش می یابد، هم سبب می شود که مردم تمایل بیشتری به خرید از بازار نشان دهند و هم شرکت های تولیدی ما توان رقابت با سایر کشورها در بازارهای جهانی را خواهند داشت.

۴. در این روایت معاملات به سه قسم تقسیم شده است:

یک: معاملات کوچک که طبعاً افراد نیازمند و فقیر به سراغ آن می آیند؛ در این جا توصیه شده که هیچ سودی گرفته نشود و به اصطلاح فروش به صورت "رأس المال" انجام پذیرد.

ص: ۱۱۶

دو: معامله با کسانی که قدرت بیشتری برای خرید دارند؛ در معامله با این افراد، اضافه نمودن سود عادلانه ای به اندازه ی نیاز روزانه بر اصل سرمایه، بلا مانع است.

سه: معامله با گروهی که جنسی را به عنوان تجارت از دیگری خریداری می کنند؛ در مورد آنان نیز به سود عادلانه ی آمیخته با ارفاق توصیه شده است. (۱)

۵. در ادامه، یک استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه ذکر می شود:

س: گرفتن چه مقدار سود در فروش کالا مجاز است؟

ج: مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" فرموده اند: «سود گرفتن حد معینی ندارد؛ بنابراین تا وقتی که به حد اجحاف نرسیده و بر خلاف مقررات دولت هم نباشد؛ اشکال ندارد ولی افضل بلکه مستحب آن است که فروشنده به آن مقدار سودی که هزینه هایش را تأمین می کند، اکتفا نماید». (۲)

حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" نیز در پاسخ به همین سوال فرموده اند: «موارد مختلف است و حد ثابتی ندارد؛ اما رعایت انصاف در هر حال شایسته ی هر مسلمانی است و اگر از طرف حکومت اسلامی نرخ معینی تعیین شده باشد، از آن نباید تخلف کرد». (۳)

۶۴. پرهیز از بالابردن قیمت ها به صورت ساختگی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَنَاجَشُوا وَ لَا تَدَابَرُوا»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: با همدستی یکدیگر قیمت ها را بالا نبرید و به یکدیگر پشت نکنید! (۴)

پیام ها و نکته ها

۱. «تَنَاجَشُوا» از ماده ی «نَجَشَ» و از باب «تفاعل» است؛ یکی از معانی باب تفاعل نیز به معنای «تظاهر» است. بر اساس این معنی، واژه ی «تَنَاجَشُوا» بیان کننده ی حالتی است که؛ فردی که قصد خرید کالایی را ندارد ضمن تبانی با فروشنده، قیمت آن را بیش از ارزش واقعی بالا ببرد و نزد مشتری اصلی کالا تظاهر کند که می خواهد آن را بخرد؛ تا کسی که مشتری اصلی است بشنود و به ناچار برای این که کالا را از دست ندهد؛ به قیمت بالاتر بخرد.

۲. معنای دیگر باب تفاعل، «مشارکت» است و در این صورت معنای حدیث این می شود

ص: ۱۱۷

(۱-) دائرة المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۲۷۷

(۲-) أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص ۳۷۰، س ۱۶۱۱

٣-) احكام اصناف، ص ١٦٣

٤-) معانى الأخبار، النص؛ ص ٢٨٤

که فعالان اقتصادی با همدستی و تبانی با یکدیگر، کالایی را بدون رعایت قیمت تمام شده و صرفاً بر مبنای زیاده طلبی و منفعت طلبی شخصی بالا ببرند.

بر اساس مبانی اصولی؛ یعنی ظهور صیغه ی نهی در حرمت، و جواز استعمال یک لفظ در بیش از یک معنی، هر دو معنی می تواند منظور باشد، بنابراین تبانی بر افزایش قیمت کالا توسط افراد، شرکت ها، اصناف، فروشندگان، راننده ها و... به هر گونه ای جایز نیست، مگر این که افزایش قیمت در پی افزایش هزینه های حمل و نقل، حقوق کارگران و یا افزایش مواد اولیه ی تولید باشد که در این صورت توجیه منطقی و عقلانی دارد.

۳. در نظام اقتصاد اسلامی، هدف تاجر و تولیدکننده ی مسلمان ضمن کسب درآمد حلال از راه داد و ستد عادلانه؛ خدمت به مسلمین از راه ایجاد اشتغال، تأمین نیازمندی های آنان و استقلال و امنیت بخشی به جامعه ی اسلامی است. بنابراین تاجر و فعال اقتصادی مسلمان، هیچ گاه به دنبال کسب ثروت بیشتر به قیمت ظلم به مصرف کننده از طریق قیمت گذاری ناعادلانه نخواهد بود.

۴. در فرهنگ اسلام تأکید فراوانی بر قناعت در کسب درآمد به میزانی که خداوند از راه فعالیت عادلانه ی اقتصادی روزی انسان نموده است، شده (۱)

و از حرص و زیاده طلبی در انباشت ثروت به شدت نهی کرده است، (۲)

این که جمعی از فعالان اقتصادی با

تبانی قبلی اقدام به افزایش قیمت کالا- در بازار کنند، از مصادیق بارز حرص و زیاده خواهی، عدم قناعت در کسب درآمد حلال و اجحاف در حق مصرف کننده می باشد.

۵. برگزاری مناقصه و مزایده چنان چه در فضای باز رقابتی و بدون صحنه سازی و تبانی های پشت پرده باشد، اشکالی ندارد و مشمول این نهی نمی شود. (۳)

۶۵. حرمت سودهای ناعادلانه

دعا أبو عبد الله عليه السلام مولى له يقال له: مُصَادِفٌ، فَأَعْطَاهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَقَالَ لَهُ: «تَجَهَّزْ حَتَّى تَخْرُجَ إِلَى مِصْرَ، فَإِنَّ عِيَالِي قَدْ كَثُرُوا... فَلَمَّا دَنَوْا مِنْ مِصْرَ اسْتَقْبَلْتَهُمْ قَافِلَةٌ... فَأُخْبِرُوا أَنَّهُ لَيْسَ بِمِصْرَ مِنْهُ شَيْءٌ، فَتَحَالَفُوا وَتَعَاقدُوا عَلَيَّ أَنْ لَا يَنْقُصُوا مَتَاعَهُمْ مِنْ رِبْحِ الدِّينَارِ دِينَارًا، فَلَمَّا قَبَضُوا أَمْوَالَهُمْ وَأَنْصَرَفُوا إِلَى الْمَدِينَةِ، فَدَخَلَ مُصَادِفٌ عَلَيَّ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَمَعَهُ كَيْسَانِ، فِي كُلِّ وَاحِدٍ أَلْفَ دِينَارٍ، فَقَالَ: جُعِلَتْ فِدَاكَ هَذَا رَأْسُ الْمَالِ وَهَذَا الْآخِرُ رِبْحٌ، فَقَالَ: إِنَّ هَذَا الرَّبْحَ كَثِيرٌ، وَلَكِنْ مَا صَيَّرْتَهُ فِي الْمَتَاعِ؟

- ١- (الكافي (ط-الإسلاميه)، ج ٢، ص ١٣٩
- ٢- (بحار الأنوار (ط - بيروت)، ج ٧٠، ص ١٦٠
- ٣- (دائرة المعارف فقه مقارن، ج ٢، ص ٣٧٨

فَجِدَّتْهُ كَيْفَ صَيَّنَعُوا وَ كَيْفَ تَحَالَفُوا، فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! تَحْلِفُونَ عَلَيَّ قَوْمٌ مُسْلِمِينَ أَلَّا تَبِيعُوهُمْ إِلَّا رِبْحَ الدِّينَارِ دِينَارًا؟! ثُمَّ أَخَذَ أَحَدَ الْكَيْسِيِّينَ فَقَالَ: هَذَا رَأْسُ مَالِي، وَلَا حَاجَةَ لَنَا فِي هَذَا الرَّبْحِ. ثُمَّ قَالَ: يَا مُصَادِفُ! مُجَادَلَةُ السُّيُوفِ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ؛

امام صادق علیه السلام غلام خود، مُصَادِف را فرا خواند، هزار دینار به او داد و فرمود: « آماده شو که [برای تجارت] به مصر بروی! چون عائله ام زیاد شده است... وقتی به مصر نزدیک شدند، کاروانی به استقبال آن ها آمد... و به اطلاعشان رساندند که کالاهای آن ها در مصر کمیاب است و با هم پیمان بستند که کالاهای خود را به کمتر از دو برابر خرید، ن فروشند. پس از فروش کالا- و گرفتن پول خود، به مدینه برگشتند. مصادف؛ با دو کیسه که در هر یک، هزار دینار بود، خدمت امام صادق علیه السلام رسید و عرض کرد: فدایت شوم! این کیسه، اصل سرمایه است و این یکی، سود آن. حضرت فرمود: این، سود زیادی است! با کالا چه کردی؟ مصادف برای امام توضیح داد که چه کردند و چگونه با هم عهد و پیمان بستند. حضرت فرمود: سبحان الله! علیه گروهی از مسلمانان هم پیمان می شوید که کالای خود را به آنان به کمتر از دو برابر خرید ن فروشید؟ آن گاه یکی از دو کیسه را گرفت و فرمود: این سرمایه ی من است و ما را به این سود نیازی نیست. سپس فرمود: ای مصادف! شمشیر زدن، آسان تر از به دست آوردن مال حلال است». (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. علت اعتراض امام صادق علیه السلام تنها نرخ سود بالا- نبود؛ بلکه از تبانی برای ایجاد انحصار و بازار سیاه و سود کلان حاصل از آن انتقاد کردند، چرا که این کار، قدرت انتخاب خریدار را سلب می کند و وی را به خرید کالا (با قیمت بالا) با توجه به نیازی که دارد وادار می کند. (۲)

۲. سودهایی که با تبانی فروشنده ها و به زیان مسلمانان به دست می آید، حرام است؛ زیرا مبتنی بر قیمت واقعی و تمام شده ی کالا نیست، بلکه مبتنی بر زیاده طلبی و تبانی عده ای منفعت طلب و دنیاپرست علیه مسلمانان است.

۳. اگر در شرایط عادی و با وجود فروشندگان متعدد که کالا- را به قیمت واقعی آن عرضه می کنند، و با فرض آگاهی خریداران از قیمت واقعی کالا، فروشنده ای بخواهد کالایش را گران تر از دیگران بفروشد، حرام نیست؛ زیرا نه مشتری مجبور به خرید از او است و نه فروش کالا با نرخ بالاتر باعث اضرار و فریب مشتریان می شود؛ هرچند از این جهت که قیمت بالا

ص: ۱۱۹

(۱-) میزان الحکمه، ج ۳، ص ۲۱۱

(۲-) اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث، ص ۲۰۶، با اندکی تغییر

بی انصافی و ناعادلانه است، از نظر اخلاقی بی اشکال نیست. (۱)

۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم سپاهی را به جنگ اعزام کردند. وقتی سپاه برگشت، فرمودند: «خوش آمد می گویم به مردمانی که جهاد اصغر را گذراندند ولی جهاد اکبر همچنان بر عهده ی آنان باقی مانده است». عرض شد: «ای رسول خدا! جهاد اکبر چیست؟» فرمودند: «جهاد با نفس». (۲)

“جهاد با نفس” یعنی جهاد با خواهش های غیرمنطقی، ناعادلانه و غیر مشروع نفس که یکی از مصادیق آن، سودهای ناعادلانه و باد آورده ای است که سبب فقیرتر شدن طبقه ی متوسط و ضعیف جامعه و ثروتمندتر شدن طبقه ی ثروتمند و مرفه می شود. همین شکاف طبقاتی در دراز مدت سبب شورش و قیام مستضعفین علیه صاحبان قدرت و ثروت می گردد. امام صادق علیه السلام با رد کردن این سود ظالمانه نشان می دهند که قهرمان مبارزه با نفس در جهاد اکبر هستند. چه خوب است شاگردان مکتب امام صادق علیه السلام نیز با بسنده کردن به سود اندک حلال و خودداری از سودهای کلان از طریق ایجاد بازار سیاه و تبانی در قیمت گذاری، در مبارزه با نفس در میدان جهاد اکبر، پیرو امام خود باشند.

ص: ۱۲۰

۱- (اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث، ص ۲۰۶)

۲- (میزان الحکمه، ج ۲، ص ۳۳۲)

بخش پنجم: نقش و وظایف کارگر

اشاره

ص: ۱۲۱

تولید به طور مستقیم بر دوش کارگر قرار دارد؛ اوست که باید به موقع سرِ کارش حاضر شود و کار را برابر با استانداردهای لازم انجام دهد؛ لذا باید از نظر روحی و روانی و توان جسمی، حس و حال و توان کار کردن را داشته باشد. این، در گرو آن است که همه ی مسئولین؛ به خصوص کارفرماها و صاحبان شرکت ها و صنایع به جایگاه کارگران و نقش آنان واقف باشند و حقوق و مزایای ایشان را به موقع و به اندازه و محترمانه پرداخت کنند؛ همان گونه که سیره و روش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه اطهار علیهم السلام بوده است.

کارگران نیز باید، با توجه به نقشی که در تولید دارند، اولاً به ارزش و جایگاه خود به عنوان یک کارگر نزد خداوند و اولیای او توجه داشته باشند، ثانیاً وظایف خود را با احساس مسئولیت و وجدان کاری انجام دهند و هدفشان تولید کالای با کیفیت، با ظاهری زیبا و چشم نواز، و با رعایت حدود شرعی و قانونی، در راستای پیشرفت و تعالی نظام مقدس اسلامی باشد و ثالثاً شأن خود را از کارهای یدی و مشاغل تولیدی بالاتر ندانند؛ مشکل برخی از بیکاران این است که بسیاری از شغل های تولیدی را که نجات بخش کشور است، در شأن خود ندانسته و دنبال شغل اداری می گردند. انبیای الهی که برترین انسان ها در طول تاریخ بشریت بوده و هستند، در کنار ارشاد و هدایت و تعلیم و تربیت جامعه، برخی از اوقاتشان را به شغل های به اصطلاح آزاد و یدی اختصاص می دادند. به طور مثال: حضرت آدم علیه السلام؛ کشاورزی، حضرت ادریس علیه السلام؛ خیاطی، حضرت نوح علیه السلام؛ نجاری، حضرت ابراهیم علیه السلام؛ کشاورزی و دامداری، حضرت یعقوب علیه السلام؛ دامداری، حضرت ایوب علیه السلام؛ دامداری و زراعت، حضرت شعیب علیه السلام؛ شبانی و کارگری، حضرت داود علیه السلام؛ زره سازی و آهنگری، حضرت هود و صالح؛ تجارت، حضرت لوط علیه السلام؛ زراعت، حضرت سلیمان علیه السلام؛ حصیر بافی و حکومت، حضرت عیسی علیه السلام؛ نجاری و حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم؛ تجارت و شبانی. (۱)

۶۶. توجه به ارزش کارگری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي عِدَادِ الْأَنْبِيَاءِ وَيَأْخُذُ ثَوَابَ الْأَنْبِيَاءِ»؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: کسی که از دست رنج خود هزینه های زندگی اش را تأمین کند، روز قیامت در شمار پیامبران خدا قرار می گیرد و پاداش پیامبران خدا را دریافت می کند. (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. کار کردن نزد پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم چنان از اهمیت و احترام برخوردار است که حضرت خم

ص: ۱۲۲

(۱) - ماهنامه ی مبلغان، ش ۱۵۳، ص ۹

(۲) - جامع الأخبار (لشعیری)، ص ۱۳۹

می شوند و دست کارگر را می بوسند. (۱)

۲. راه رسیدن به آن پاداش ها، تلاش در چهارچوب ارزش های الهی (کسب حلال) و با هدف جلب خشنودی خداوند و تأمین نیازمندی های خود و خانواده، و رسیدگی به محرومان است.

۳. وقتی کارگر نزد خداوند متعال و رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم محترم و با ارزش است؛ پس هر کارگری در هر کار مشروع و قانونی که مشغول کار است (اعم از کار اداری، خدماتی، کشاورزی، دامداری و...) باید نزد همه (کارفرما، مسئولان، خانواده، همسایه ها، دوستان و...) محترم باشد و همه با احترام به او نگاه کنند. خود کارگر نیز باید به خود و شغل خود با دیده ی احترام نگاه کند.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «ملت ایران باید قدر جامعه ی کارگری خود را بداند. ما باید در عرف مفاهیم دینی و اجتماعی خودمان، برای کلمه ی "کارگر" قداست قائل باشیم؛ کارگر یک قداست دارد. کارگر آن کسی است که دارد کار می کند تا ملت و کشورش به عزت استقلال دست پیدا کند. این باید برای همه ی ما به عنوان یک باور قطعی در بیاید؛ همه بدانیم که کارگر چقدر اهمیت دارد. این عنوان "کارگر" شامل همه ی کسانی است که دارند کار می کنند برای پیشرفت کشور، برای توسعه ی تولید در کشور، برای بهبود وضع کار در کشور». (۲)

۶۷. مانند مجاهد راه خدا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «الشَّاحِصُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ الْحَلَالِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که به دنبال کسب روزی حلال باشد؛ مانند کسی است که در راه خداوند مجاهدت می کند». (۳)

پیام ها و نکته ها

۱. جهاد از ماده ی "جَهَدَ" به معنای مشقت است و در اصطلاح شرع؛ عبارت است از: بذل جان، مال و توان خویش در راه اعتلای کلمه ی اسلام و اقامه ی شعائر ایمان. (۴) بنابراین کارگری که برای پیشرفت، استقلال و خود کفایی نظام مقدس اسلامی و تأمین نیازمندی های خود و خانواده اش تلاش می کند، مانند مجاهد میادین نبرد است.

رهبر کبیر انقلاب "رضوان الله تعالی علیه" می فرمایند: «همان طوری که سرحدات را قوای

ص: ۱۲۳

۱- (تأمین اجتماعی در اسلام، ص ۴۲ - ۵۰)

۲- (بیانات، سال ۱۳۸۷، ص ۷)

۳- (عوالی اللثالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة، ج ۳، ص ۱۹۴)

مسلح نگهداری می کنند و با شجاعت و شهامت از اسلام دفاع می کنند و جوانانی پُر ارزش را از دست می دهند؛ مع ذلک، با کمال شجاعت به دفاع از کشور و اسلام مشغول هستند، در داخل کشور هم مجاهدین کارگر و مجاهدین کشاورز مجاهده می کنند نظیر همان مجاهدات. آن ها سرحدات را از آسیب حفظ می کنند و شما متن کشور را از وابستگی حفظ می کنید. آن ها مجاهد فی سبیل الله هستند و شماها هم مجاهد فی سبیل الله. همان طور که خون آن ها در پیش خدای "تبارک و تعالی" مقدس و ارجمند است، عَرَق شما هم در پیشگاه خدای تعالی مقدس است. اگر شما کارگران و کشاورزان سرتاسر کشور قیام کنید به امری که مصلحت کشور شما، استقلال کشور شما، آزادی شما؛ به او بستگی دارد، این کشور به پیش خواهد رفت و آسیب نخواهد دید».(۱)

«در روایات فرموده اند: قطره ی عرقی که از بدن کارگر می آید؛ مثل قطره ی خونی است که از شهدای در راه خدا بیاید. چقدر این ارزش دارد! آن هایی که الان در جبهه ها جنگ می کنند و در جبهه بحمد الله، پیروزمندانه جنگ می کنند و اخیراً هم پیروزی بزرگی به دست آورده اند و امید است پیروزی نهایی را به دست بیاورند؛ ان شاء الله! این چقدر ارزش دارد! عرق شما هم که در کارخانه ها می ریزد، همان ارزش را دارد؛ برای این که، شما هم برای احیای یک کشور، برای وابسته نبودن یک کشور به خارج، برای استقلال کشور اسلامی زحمت می کشید؛ آن ها هم برای دفاع از یک کشور اسلامی، دفاع از اسلام زحمت می کشند. آن ها کارگرند؛ مثل شما و شما مجاهدید؛ مثل آن ها و این یک نعمت بزرگی است که نصیب کارگرها در قشر وسیع و شما عزیزان [شده] که در کارخانه ها و در مواردی که صنعت در آن جا حکم فرماست، کار می کنید».(۲)

۶۸. وجدان کاری کارگران

«وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ؛

و حق مردم را کم نگذارید و در زمین برای فساد، تلاش نکنید!»(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. این که گفته می شود: "در ترازو و کِیل کم ندهید!" اختصاص به داد و ستد ندارد بلکه کنایه

ص: ۱۲۴

(۱) - صحیفه ی امام، ج ۱۴، ص ۳۲۹

(۲) - صحیفه ی امام، ج ۱۶، ص ۲۳۷

(۳) - سوره ی مبارکه ی شعراء، آیه ی ۱۸۳

از مطلق تصرفات و تعهدات است؛ بنابراین کاستن از هر کاری متناسب با همان کار است و این که می گویند: "کم نفروشید!" یعنی هر کاری که بر عهده ی شماست؛ از آن ندزدید! خواه خرید و فروش باشد و خواه غیر آن. (۱) مانند: وجدان کاری که کارگران شرکت های تولیدی باید داشته باشند و خود را در برابر کاری که بر عهده دارند، مسئول بدانند و در انجام تعهدات و رعایت دقت در کاری که بر عهده ی آن ها است کم نگذارند؛ چرا که کم گذاشتن از رعایت دقت لازم در تولید کالا، از مصادیق کم فروشی می باشد.

۲. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در اهمیت وجدان کاری می فرمایند:

«باید برنامه ریزی کنند!» وجدان کاری "باید فرهنگ عمومی مردم شود. باید اگر کسی کاری انجام می دهد، فکر کند که یک نفر بالای سرش ایستاده است؛ حتی اگر تنها، در اتاقی خلوت باشد. کار باید کامل، محکم، قوی، ابتکاری و همراه با نیاز انجام گیرد.

...هیچ کس در کارهای خود کوتاهی نکند و بیکاری را برای خود مغتنم نشمارد. هستند کسانی که در حال خستگی از کار هم، وقتی که کاری وجود دارد با کمال شوق کار می کنند. کسی از این ها نمی پرسد "شما چرا کار نکردید؟" فکر مؤاخذه ی الهی و نیاز مردم، این ها را به کار وادار می کند. این روحیه، باید همگانی شود. این، همان "وجدان کاری" است. (۲)

«وجدان کاری، یعنی افراد یک جامعه، خود را در قبال آن کاری که پذیرفته اند متعهد بدانند و نوعی احساس وجدان نسبت به آن داشته باشند و سرهم بندی و رفع تکلیف نکنند و آن کار را به صورت کامل انجام دهند. این ها از جمله ی خُلُقَاتِ یک ملت است که تأثیرش در زندگی و سرنوشت آن ها خیلی زیاد است.» (۳)

«علاوه بر جنبه ی شرعی، جنبه ی انسانی و تعهد در قبال خود کار، انسان خودش را مسئول بداند که کار را درست، کامل، قوی و بهترین انجام دهد؛ چه بالای سر او کسی باشد و چه نباشد. این، معنای "وجدان کاری" است. در اسلام که کار، عبادت و ارزش شمرده شده است، لازمه اش این است که هر کس کاری را قبول کرد و تعهد نمود، آن را به بهترین وجهی انجام دهد. این حرف، سر کلاس درس و پای خط تولید و داخل مزرعه و پای چرخ خیاطی و کار داخل خانه هم هست. در هر نوع کاری؛ که به این حساب، معلمی و تربیت و تعلیم هم یک کار است؛ آن هم یک کار بسیار ارزشمند، اگر کننده ی کار، وجدان کاری داشته باشد، آن کار به بهترین شکل انجام خواهد یافت. این، آن چیزی است که کلید مشکلات کشور است.

... وقتی همه ی کنندگان کار، با احساس وجدان کاری به کار پرداختند و فهمیدند در حالی که

ص: ۱۲۵

۱- (تفسیر موضوعی، ج ۷، سیره ی پیامبران در قرآن، ص ۹۰)

۲- (بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۲۳)

۳- (بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۶۶)

کار را می کنند؛ اگر صاحب کار هم نیست، اما خداوند متعال حاضر و ناظر است، کرام الکتابین حاضرند و ملائکه ی مقرب الهی نگاه می کنند؛ هر دقتی که برای بهبود کار بشود، مورد تحسین کرام الکتابین خواهد بود و در پرونده ی عمل کننده ی کار ثبت خواهد شد. این چیزها، در محاسبات بشری ما به حساب نمی آید و غالباً نمی بینیم، غفلت می کنیم و بدان توجه نداریم؛ اما در حساب خدا که این حرف ها نیست» (۱).

۶۹. نمودهای عملی وجدان کاری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا فِي عِفَافٍ كَانَ فِي دَرَجَةِ الشُّهَدَاءِ»؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کس تلاش کند تا زندگی اش را از راه حلال اداره کند، مانند مجاهد در راه خدا است و هر کس از راه حلال و با رعایت خویشتن داری مالی به دنبال کسب درآمد در دنیا باشد؛ در درجه ی شهدا می باشد» (۲).

پیام ها و نکته ها

۱. "عفت در مال" یعنی خویشتن داری در برابر خواسته های ناروای نفس در قلمرو مسائل مالی. نفس انسان چون لذت طلب و راحت طلب است، به دنبال کسب درآمد با کمترین زحمت و بیشترین لذت است و در این راه، فرقی بین راه های روا و ناروا نمی گذارد. به طور مثال: نفس انسان بدش نمی آید کاری را که می تواند در یک روز انجام دهد، با تعلل در انجام کار، آن را در چند روز انجام داده و برای کار یک روزه، حقوق سه روز کاری را دریافت کند یا در وقت کاری، به کارهای شخصی خودش بپردازد و یا در حضور کارفرما با جدیت کار کند ولی در نبود او، کم کاری و بی دقتی نماید. عفت در مسائل مالی یعنی؛ انسان وجدان کاری داشته باشد و به نمودهای عملی وجدان کاری عمل کند.

۲. نمودهای عملی وجدان کاری عبارتند از:

اگر انسان، وجدان خویش را زیر پا نگذارد و به بهانه جویی روی نیورد؛ در همه ی صحنه های زندگی، هر کاری را به نحو احسن انجام می دهد؛ از جمله:

- در انجام کار، برای خود امتیازی قائل نمی شود و همان طور که برای خود، کار می کند، برای دیگران نیز همان گونه کار می کند.

- ساعات کاری را به طور دقیق مراعات و از کم کاری به شدت پرهیز می کند.

ص: ۱۲۶

(۱) بیانات، سال ۱۳۷۶، ص ۲۷

(۲) المحججه البیضاء، ج ۳، ص ۲۰۳

- در انجام امور کاری خود، با دقت و سرعت عمل می کند و از مسامحه و سهل انگاری دوری می جوید.
- به سلسله مراتب، گردن می نهد و از نافرمانی و تمرد، پرهیز می کند.
- کار را با کیفیت خوب، سلیقه، نظافت و به طور کامل انجام می دهد.
- کمیت کار را نیز در نظر دارد و سعی می کند که حجم کار و زمان انجام آن در سطح استاندارد و متناسب با میزان بهره وری مطلوب نسبت به ساعت مقرر باشد.
- در کارها ابتکار و خلاقیت به خرج می دهد و در جهت بهبود روش ها و کاهش هزینه ها شیوه های مناسبی را به کار می گیرد.
- دستورهای مقامات مافوق را تا حصول نتیجه، به طور مستمر پی گیری می کند؛ همچنین مراحل پیشرفت کار را طبق برنامه و جدول زمان بندی آن، مد نظر دارد.
- نسبت به کار، علاقه و جدیت دارد و آن را با پشتکار و احساس مسئولیت انجام می دهد.
- اشتباه های خود را می پذیرد و به سرعت درصدد جبران برمی آید؛ و به این منظور از نظریات منطقی دیگران سود می جوید.
- از ابزار و امکانات به طور صحیح استفاده می کند و نسبت به آن ها افراط و اسراف روا نمی دارد.
- به همه ی قوانین و مقررات، پایبندی نشان می دهد.
- همیشه و همه جا مصالح عمومی را بر منافع شخصی ترجیح می دهد.
- نسبت به همکاران و هموعان، ایثار و فداکاری می کند و در موقع لزوم از نثار مال و جان خویش دریغ نمی ورزد. (۱)
- برای او حضور و عدم حضور کارفرما تفاوت نمی کند و در هر دو صورت به وظیفه و مسئولیت خود در حد توان عمل می نماید.

۷۰. رعایت مقررات و وظایف

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ فِي طَلَبِ الْحَلَالِ فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: کسی که برای تأمین نیازمندی های خانواده اش از راه حلال، بکوشد؛ در راه خدا گام بر می دارد». (۲)

١- (فقه مديريت، ص ٢٤

٢- (روضه الواعظين و بصيره المتعظين (ط-القديمه)، ج ٢، ص ٤٥٧

۱. در این روایت، بر کسب درآمد از راه حلال تأکید شده است.

ارتباط این روایت با وجدان کاری این است که اگر کارگری وجدان کاری نداشته باشد و معیارهای وجدان کاری را که در روایت قبل بیان کردیم رعایت نکند؛ حقوقی که در قبال کار می گیرد دچار اشکال خواهد بود. در این مختصر برای نمونه به چند فتوا و استفتاء از مراجع تقلید اشاره می شود.

س: بنده وکیل شخصی هستم، به این صورت که صاحب کار، پولی را به عنوان دستمزد برای کارگران به من می دهد، ولی من به کارگران، کمتر از آن مبلغ می دهم و بقیه ی آن را برای خودم بر می دارم؛ آیا جایز است؟

ج: جایز نیست. (۱)

س: چنان چه کارگر و یا کارمند از انجام شغلی که برای آن استخدام شده، سر باز زند، استحقاق اجرت ندارد و اگر حقوقی بدون انجام کار گرفته؛ ضامن است. (۲)

س: شخصی به عنوان عضو شورای اسلامی کارخانه ای انتخاب شده ولی همه روزه به جای حضور در کارخانه به تحصیل مشغول است و ماهیانه حدود شش هزار تومان به عنوان حقوق و مزایا از کارخانه دریافت می دارد. مستدعی است صحت و یا عدم صحت کار شخص یاد شده را بیان فرمایید!

ج: اگر کاری که برای آن استخدام شده را انجام نمی دهد، نمی تواند حقوق بگیرد. (۳)

س: در صورتی که کارمندی برای ساعت مشخصی در روز استخدام شود، اگر در آن ساعت ها مشغول مطالعه شود یا بدون اشتغال خاصی بیکار بماند؛ آیا در قبال آن ساعات می تواند حقوق دریافت نماید؟

ج: اگر کاری که باید انجام شود ترک می کند، جایز نیست. (۴)

س: برخی از کارمندان وظایف محوله ی خود را در ساعات اداری انجام نداده و بعد از ساعت اداری به آن می پردازند و در قبال آن اضافه حقوق دریافت می دارند، آیا این عمل جایز است؟

ج. جایز نیست. (۵)

س: بعضی از مشتریان بانک برای انجام سریع کارهایشان و دریافت خدمات بهتر، اموالی را

- ۲- (استفتاءات امام خمینی «رضوان الله تعالى علیه»، ج ۲، ص ۲۱۲
- ۳- (استفتاءات امام خمینی «رضوان الله تعالى علیه»، ج ۳، ص ۵۳۷
- ۴- (استفتاءات حضرت آیت الله بهجت «رضوان الله تعالى علیه»، ج ۳، ص ۳۰۵
- ۵- (استفتاءات حضرت آیت الله بهجت «رضوان الله تعالى علیه»، ج ۳، ص ۳۰۵

به کارمندان بانک می بخشند؛ با توجه به این که اگر کارمندان بانک آن کارها را برایشان انجام ندهند، چیزی به آنان نمی دهند، آیا در این حالت، گرفتن آن مال جایز است؟

ج: جایز نیست کارمندان در برابر انجام کار مشتریان که برای آن استخدام شده اند و هر ماه در برابر آن حقوق دریافت می کنند، از مشتریان چیزی بگیرند و همچنین مشتریان بانک نباید کارمندان را در برابر انجام کارهایشان با پول نقد یا غیر آن تطمیع کنند؛ زیرا این کار مستلزم فساد است. (۱)

- کارمند یا کارگری که استخدام می شود تا طی مدت تعیین شده، تنها برای استخدام کننده کار کند، جایز نیست که در آن مدت برای خود یا برای دیگری کار کند، مگر در برخی از کارهای جزئی که منافاتی با قرارداد استخدام او ندارد؛ مانند: صرف نهار یا خواندن نماز جماعت. (۲)

- اگر کارمند یا کارگر برای کار معینی استخدام شود ولی کار دیگری انجام دهد، مستحق دستمزد برای هیچ کدام از کارها نمی باشد. (۳)

ص: ۱۲۹

۱- (أجوبه الاستفتاءات «فارسی»، ص ۲۷۲، س ۱۲۴۱)

۲- (زندگی در پرتو احکام دین، ص ۱۵۳، نقل از رساله ی نوین حضرت امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص ۱۷۵)

۳- همان

بخش ششم: نقش و وظیفه ی مردم در تولید ملی

اشاره

ص: ۱۳۱

به فرمایش مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" مهم ترین نقش در تولید کالای ملی، بر دوش عامه ی مردم و مصرف کننده ها می باشد. اگر عامه ی مردم پی به اهمیت تولید ملی، لزوم حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی و خودکفایی و استقلال اقتصادی ببرند، به این راحتی تن به خرید کالای خارجی نمی دهند؛ حتی اگر آن کالا نسبت به نمونه ی ایرانی؛ قدری زیباتر و باکیفیت تر باشد.

تمام کشورهایی که امروزه شاهد رشد و شکوفایی اقتصادی آنان هستیم؛ در روزگار نه چندان دور، نه تنها در امر تولید نسبت به ما بهتر نبوده اند بلکه به مراتب از ما عقب تر بوده اند؛ ولی تصمیم گرفتند روی پای خود بایستند و جز کالای تولیدی خود را مصرف نکنند. بعد از این که در این راه موفق شدند، بر اساس خوی استعمارگری که در آن ها وجود داشت و دارد، دست اندازی به منابع سرشار سایر کشورها را آغاز کردند و با انواع حيله ها و ترفندها و با بی کفایتی و خود فروختگی پادشاهان و مسئولین غیر مسئول کشورهای به اصطلاح جهان سوم، منابع آن ها را یا به یغما بردند و یا به صورت مواد خام و با بهایی اندک از چنگ آنان خارج کردند و در مقابل، کالاهای تولیدی خود را با بهای فراوان روانه ی این کشورها نمودند. همچنین همراه با صدور کالا، فرهنگ مبتنی بر دنیاگرایی، مصرف گرایی، مدپرستی و شهوت رانی خود را نیز بر همگان تحمیل کردند. به این ترتیب آن کشورها را از نظر اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و... دنباله رو خود کردند و آنان شدند ارباب و همگان نوکر!

آیا وقت آن نرسیده تا با همتی عالی، عزمی عمومی و اندکی گذشت و چشم پوشی، به جای این که با مصرف کالای خارجی، روز به روز بر قدرت اقتصادی کشورهای خارجی به ویژه دشمنان قسم خورده ی خود بیافزاییم، به مصرف و خرید کالای ایرانی روی آوریم تا ضمن ارج نهادن به همت و تلاش کارگران ایرانی و دلگرمی بخشیدن به سرمایه گذاران اقتصادی؛ بر استقلال اقتصادی، سیاسی و فرهنگی خود در برابر دشمنان قدار و بی رحم بیافزاییم و پایه گذار تمدن اسلامی مبتنی بر آموزه های دینی جهت زمینه سازی برای ظهور نجات بخش بشریت، از دست استعمارگران تاریخ باشیم؟!!

«جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَالِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید!» (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. جهاد مالی در راه خداوند مصادیقی دارد؛ از جمله این که به خاطر اعتلای نظام اسلامی، خودکفایی در تولید، ایجاد اشتغال پایدار برای فرزندان ایران زمین، عدم وابستگی به خارج به ویژه قدرت های استکباری و... اقدام به خرید کالای ایرانی کنیم.

۲. بی گمان خرید کالای ایرانی سبب رونق گرفتن تولید ملی، رشد و شکوفایی اقتصادی و امنیت و استقلال اقتصادی و حتی سیاسی و فرهنگی کشور خواهد شد. همین طور به اشتغال پایدار جوانان و فرزندان ما کمک می شود؛ در این صورت است که دشمنان اسلام نمی توانند با فشار و تحریم، ما را وادار به پذیرفتن سیاست های استکباری و خصمانه خود کنند. پس بیاید در عزمی ملی، همه با هم (اعم از دولت مردان و شرکت ها و عامه ی مردم) با خرید کالای ایرانی و ترجیح آن بر کالای خارجی؛ به آبادانی، امنیت، استقلال و اشتغال پایدار میهن خود کمک کنیم!

۳. توصیه ی مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی"

«همه باید دست به دست هم بدهند تا تولید داخل رجحان پیدا کند؛ ارزش پیدا کند و فرهنگی بر جامعه ی ما و بر ذهن های ما حاکم شود که مصرف کردن تولید داخلی را ارزش بدانیم. ما به قیمت به کار واداشتن یک کارگر بیگانه که تولید او را مصرف می کنیم، یک کارگر داخل کشور را بیکار می کنیم. همه ی مسئولان کشور، سیاست گذاران کشور، مسئولان تبلیغات کشور، خود کارآفرینان، خود کارگران، دولت و بخش های مربوطه به این نکته باید اهمیت بدهند. امروز خوشبختانه بسیاری از محصولات و مصنوعات داخل کشور، برتر و گاهی بسیار برتر از مشابه های بیرونی و خارجی است. چرا ما باید نسبت به مصنوعات خودمان بی اعتنا باشیم؟ گذشت آن روزی که وابستگان به دستگاه قدرت به دست خودشان، با بیانات زهر آگین خودشان تلقین می کردند که ایرانی قادر به تولید و ساخت نیست. آن ها ایران را عقب انداختند.» (۲)

ص: ۱۳۴

(۱) - سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۴۱

(۲) - بیانات، سال ۱۳۸۸، ص ۱۴

۷۲. تعصب نسبت به خرید کالای ایرانی؛ تعصبی پسندیده

سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْعَصَبِيَّةِ فَقَالَ: «الْعَصَبِيَّةُ الَّتِي يَأْتُمُّ عَلَيْهَا صَاحِبُهَا أَنْ يَرَى الرَّجُلَ شَرَّارَ قَوْمِهِ خَيْرًا مِنْ خِيَارِ قَوْمِ آخَرِينَ وَ لَيْسَ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ وَ لَكِنْ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ أَنْ يُعِينَ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ؛

از امام سجاد علیه السلام پیرامون تعصب سوال شد؛ آن حضرت فرمود: تعصبی که گناه دارد آن است که شخص متعصب، افراد شرور و بد قوم خود را از اشخاص خوب اقوام دیگر بهتر بداند، ولی این که انسان قوم خود را دوست داشته باشد تعصب [باطل] نیست؛ تعصب [باطل] این است که انسان قومش را بر ستمگری کمک کند» (۱).

پیام ها و نکته ها:

۱. بر اساس این روایت، تعصب اگر به معنای دوست داشتن قوم خود باشد اشکالی ندارد، بنابراین خرید کالای ایرانی و به کارگیری نیروی کار ایرانی به خاطر علاقه ای که به اشتغال هموطنان خود داریم، نوعی محبت عملی به آنان است و اشکالی ندارد.

۲. نمونه ی دیگر تعصب پسندیده، تعصب در دفاع از حق و عدالت است؛ همان کاری که حضرت حمزه علیه السلام در دفاع از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم انجام دادند. حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" در بیان تعصب ایشان می فرمایند: «تعصب حمزه علیه السلام در دفاع از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم در مقابل مشرکان کثیف و ننگین و بی منطق، چیزی جز دفاع از حق و عدالت نبود و این تعصب ممدوح است. اگر حمزه علیه السلام به خاطر تعصب، چیزی بر خلاف حق و عدالت انجام می داد، مذموم بود» (۲).

بر همین مبنا، تعصب در خرید کالای ایرانی چون در جهت اعتلای نظام جمهوری اسلامی در برابر استکبار جهانی و مقابله با جنگ نرم دشمنان اسلام و تحریم های به اصطلاح فلج کننده ی آنان است، از سنخ تعصب حضرت حمزه علیه السلام برای دفاع از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم در برابر مشرکان و ممدوح می باشد.

۷۳. خرید مستقیم از تولیدکننده

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «لَا تَلَقَ وَ لَا تَشْتَرِ مَا تُلَقِّي وَ لَا تَأْكُلُ مِنْهُ؛

ص: ۱۳۵

(۱-) الكافي (ط - الإسلامية)، ج ۲، ص ۳۰۹

(۲-) اخلاق در قرآن، ج ۲، ص ۲۲۴

امام صادق علیه السلام می فرماید: به پیشباز (بار میوه و کالاهای روستایی که برای فروش به شهرها می آورند) مرو و آنچه این گونه باشد مخر و از آن مخور! (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. این کار (به پیشباز فروشندگان روستایی رفتن در بیرون شهر)، در اصطلاح فقهی، “تلقی رکبان” نامیده می شود؛ یعنی این که خریدار (یا فروشنده) از شهر خارج شود و جنس را پیش از ورود به شهر (و اطلاع تولیدکنندگان و فروشندگان از نرخ روز)، از آن ها بخرد. (۲) بر اساس تعلیلی که در روایات مربوط به “تلقی رکبان” آمده است، می توان ضرورت حذف واسطه های غیر ضروری میان تولید کننده و مصرف کننده ی نهایی را نتیجه گرفت که خاصیتی جز افزایش قیمت ندارند. (۳)

۲. شاید حکمت نهی از واسطه گری، دو سویه باشد یعنی؛ گاه واسطه گری سبب می شود که واسطه ها و دلال ها کالای تولیدی را از کشاورزان و دامداران و سایر تولید کنندگانی که برای تولید آن زحمت زیادی هم نکشیده اند، ارزان بخرند، آن را در انحصار خود در آورند و به قیمت بالایی بفروشند در حالی که این ها نیز برای تهیه و تولید آن زحمت چندانی نکشیده اند؛ که در این صورت، هم به تولید کننده و هم به مصرف کننده ظلم شده است.

۳. پیشنهاد می شود بازارچه هایی برای عرضه ی مستقیم تولیدات روستایی و عشایری در شهرها ی مختلف و در فصل تولید، در نظر گرفته شود تا هم واسطه های غیر ضروری از بازار تولید و عرضه حذف شوند، هم سود واقعی کالا به جیب تولید کننده برود و هم کالا با قیمت مناسب تر در اختیار مصرف کننده قرار گیرد. همچنین به همه ی مصرف کننده ها توصیه می شود که حتی المقدور اجناس خود را مستقیم از تولید کننده ها و یا اولین واسطه هایی خریداری کنند که وجودشان ضروری است و اجناس را با سودی عادلانه به فروش می رسانند.

ص: ۱۳۶

۱- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۶۸؛ الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۳، ص ۵۳۵

۲- (الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۵۷۷

۳- (اخلاق تجارت، ص ۴۰

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «إِيَّاكَ وَ مُخَالَطَةَ السَّفَلَةِ - فَإِنَّ السَّفَلَةَ لَا يُتَوَلَّى إِلَى خَيْرٍ - لَا تُخَالِطُوا وَ لَا تُعَامِلُوا إِلَّا مَنْ نَشَأَ فِي الْخَيْرِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: از آمد و شد و داد و ستد اقتصادی با انسان های فرومایه و پست پرهیز کنید، - زیرا ارتباط با انسان های فرومایه، عاقبت خوشی برای انسان ندارد و انسان را به خوبی و خیر نمی رساند- نیز آن حضرت فرمود: داد و ستد و معامله نکنید مگر با کسانی که در خوبی و خیر پدید آمده و رشد کرده اند.»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی "مُخَالَطَةَ" به معنای "ارتباط و آمد و شد" است(۲) و در واقع داد و ستد و مشارکت تجاری، مصداقی از آن به شمار می رود. از این رو، محدثان و فقیهان این روایت را در باب "آداب تجارت" آورده اند.(۳)

۲. «سِفَلَةٌ» به معنای فرد پست و فرومایه است(۴) ولی در منطق قرآن به کسی گفته می شود که تمام توجه او به عالم طبیعت است... و اصولاً از ماورای دنیا و عالم روحانیت بی خبر بوده، منکوس الی الطبیعه (واژگون به سوی طبیعت) است و هیچ گاه در این مقام برنیامده که خود را تهذیب کند؛ حرکت و نیروی روحانی و معنوی در خویشتن ایجاد نماید و پرده های سیاهی را که روی قلب او سایه افکنده، کنار زند؛ [چنین انسانی] در "اسفل السافلین" که آخرین حجب ظلمانی است، قرار دارد.(۵)

۳. داد و ستد با انسان های پست و فرومایه، مستقیم یا غیر مستقیم در رفتار و افکار انسان اثر می گذارد و او را به سمت و سوی دنیاگرایی، لذت طلبی و شهوت گرایی سوق می دهد؛ زیرا آنان هدفی جز دنیا و لذتی جز لذت مادی و شهوانی دنبال نمی کنند، اعتقادی به حرام و حلال و طهارت و نجاست ندارند و به طور معمول در تولید کالاهای مصرفی نیز توجهی به رعایت این جهات نخواهند داشت. لذا معاشرت با آنان خطر اباحه گری، بی مبالاتی و آلودگی روحی و ظاهری را برای وارد کننده و مصرف کننده و به تدریج کل جامعه در پی دارد، خصوصاً که امروزه یکی از راه های تهاجم فرهنگی دشمن، تهاجم به ارزش های دینی از راه صادرات کالای

ص: ۱۳۸

۱- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۸

۲- (فرهنگ معاصر عربی- فارسی، ص ۱۷۸

۳- (الکافی (ط-الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۸؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۶۴؛ علل الشرایع، ج ۲، ص ۵۲۷

۴- (النهایه فی غریب الحدیث و الأثر، ج ۲، ص ۳۷۶

۵- (تفسیر قرآن مهر، ج ۲۲، ص ۲۶۵

مصرفی به کشورهای هدف است.

۴. داد و ستد مداوم با این انسان ها که اوصافشان در بندهای قبل آمد، مستلزم وارد کردن کالاهای مصرفی است، و وارد کردن کالای مصرفی هم، سم مهلکی برای تولید ملی و اشتغال پایدار می باشد. بنابراین جز در موارد ضرورت نباید کالای مصرفی از کشورهای بیگانه وارد کرد. البته آموختن علم و فن آوری که مقطعی و گذراست؛ نه تنها اشکالی ندارد بلکه گاه ضرورت هم دارد، چرا که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می فرمایند: «علم را بیاموزید هر چند از چین باشد!»^(۱)

۵. لازم است کشورهای اسلامی با برقراری روابط تجاری و اقتصادی متقابل، نیازمندی های مصرفی یکدیگر را پوشش دهند تا در مواردی که به هر دلیل نمی توانند برخی از کالاهای مصرفی را تولید کنند، نیازمند کشورهای کفر نباشند و این احتیاجات را از طریق ارتباط تجاری با هم برطرف سازند تا؛ در نتیجه به جای کمک به اشتغال و مقتدرتر شدن کشورهای کفر، کشورهای مسلمان تقویت شوند و امت اسلامی رشد و شکوفایی و تعالی خود را باز یابد.

۶. چند فتوا و استفتاء فقهی در این زمینه بیان می شود:

- با توجه به این که یکی از شرایط تذکیه، مسلمان بودن ذبح کننده است؛ بنابراین حیوانی که به وسیله ی کافران ذبح شده، نجس و خوردن آن حرام است.

س: آیا چرمی که در کشور فرانسه به فروش می رسد (یا کفش چرمی و غیره) از آن جا که احتمال ورود از الجزایر را دارد، پاک است و پوشیدن یا استفاده کردنش اشکال ندارد؟

ج: در حکم میته است.

س: آیا پوست هایی که از خارج وارد می شود و در ساختن کفش و امثال آن به کار می رود پاک است یا نجس؟

ج: پوستی که از بلاد اسلامی وارد می شود، محکوم به طهارت است؛ مگر آن که ثابت شود که ذبح به طریق غیر شرعی بوده، و پوستی که از بلاد غیر اسلامی وارد می شود، محکوم به نجاست است مگر احراز شود که ذبح به طریق شرعی بوده یا احتمال داده شود که وارد کننده ی مسلمان، احراز تذکیه ی حیوان را نموده، سپس پوست را در دسترس مسلمین قرار داده است.^(۲)

۷۵. پرهیز از داد و ستد با انسان های آلوده

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «لَا تُعَامِلْ ذَا عَاهِهِ فَإِنَّهُمْ أَظْلَمُ شَيْءٍ»؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: با انسان هایی که بیمارند و یا دارای کالای آفت زده و معیوب

١-) مشكاه الأنوار فى غرر الأخبار، النص، ص ١٣٥

٢-) احكام مسافران خارج از كشور، ص ١١

پیام ها و نکته ها:

۱. «العاهه» جمع «عاهیات» به معنی آفتی است که در کشتزار و یا دام و جز آن افتد؛ «أهیل العاهات» نیز یعنی آنان که آفت زده شده اند. (۲) نویسنده ی کتاب اخلاق تجارت در صفحه ی ۸۸ کتابش می نویسد: مراد از «عاهه» آن گونه که از برخی روایات و تصریح بعضی از فقیهان بر می آید، همان بیماری های مُسری است. به هر حال چه منظور از این واژه، مطلق بیماری و آفت باشد و چه تنها بیماری های مسری را شامل شود، انسان در خرید محصولات کشاورزی و دامی و غذایی باید از سلامت محصول مطمئن باشد؛ زیرا بسیاری از بیماری های علاج ناپذیر و یا صعب العلاج، همچنین کاهش عمر طبیعی؛ ناشی از مصرف محصولات خوراکی و نوشیدنی ناسالم است. پس تولیدکنندگان و فروشندگان محصولات غذایی هم باید از سلامتی لازم برخوردار باشند.

بدین منظور لازم است وزارت بهداشت و درمان، نظارت کافی را بر بازار محصولات غذایی-از تولید تا مصرف- داشته باشد. باتوجه به آنچه گفته شد؛ منظور از «ذَا عَاهَه» این است که تولیدکننده و فروشنده مبتلا به بیماری و عدم سلامت جسمی باشد و یا این که خود شخص سالم ولی کالایی که به فروش می رساند دارای آفت بوده و برای سلامتی انسان زیان بار باشد.

۲. با پرهیز از خرید کالاهای مضر و یا بدون پروانه ی بهداشت، می توانیم به تولیدات سالم در کشور جهت دهیم و مانع رشد قارچ گونه ی شرکت های تولیدی مضر و ناسالم شویم.

وقتی مردم بدون توجه به آثار و پیامدهای مضر و آسیب زننده، کالاهایی مانند مواد مخدر سنتی و صنعتی، دخانیات، انواع نوشابه های گازدار، انواع چیپس و پفک و انواع غذاهای آماده نظیر: سوسیس، کالباس، فست فود و... را مصرف می کنند، پیامدش شیوع انواع بیماری ها و هزینه ی کلان درمان آن هاست.

۳. متأسفانه چون هدف در اقتصاد مبتنی بر سرمایه داری غرب، کسب سود حداکثری به هر قیمت و از هر راه است، گاهی تولیدکنندگان نظام اقتصاد سرمایه داری با علم به زیان آور بودن برخی محصولات، آن ها را تولید و روانه ی بازار مصرف می کنند و چه بسا با سازمان های بهداشتی، استاندارد و سازمان های نظارتی تبانی کرده و علامت بهداشتی بودن و یا استاندارد بودن را هم بر محصولات خود می زنند. داد و ستد با کشورهای کفر که اقتصادشان مبتنی بر

ص: ۱۴۰

۱- (الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۸

۲- فرهنگ ابجدی عربی - فارسی، ج ۱، ص ۵۹۷

معیارهای نظام سرمایه داری غرب است، خطر خرید و فروش کالاهای مضر را در پی خواهد داشت که به برخی از آن ها اشاره می شود:

- مواد مخدر طبیعی و صنعتی، انواع قرص های روان گردان و انواع دخانیات که خطر و ضررش بر کسی پوشیده نیست و استفاده از آن ها پایه ی بسیاری از بیماری ها و انحرافات اخلاقی و اقتصادی است.

- چای خارجی؛ چای خارجی به علت داشتن رنگ، مواد افزودنی معطر و کافئین، مناسب بدن نیست، به ویژه اگر با قند و شکر مصرف شود. همین طور سبب وابستگی به کشورهای بیگانه، خروج ارز از کشور و آسیب به چای کاران و صنعت چای کشور می شود؛ لذا بهتر است به جای آن از چای ایرانی استفاده گردد که فاقد رنگ و مواد افزودنی است و به جای قند و شکر نیز خرما یا کشمش مصرف شود. برای معطر کردن چای هم بهتر است از دارچین، میخک، نعناع، گل نارنج، گل محمدی و... استفاده کرد. (۱)

- نوشابه های صنعتی؛ نوشابه های صنعتی به دلیل دارا بودن مواد افزودنی مضر، گاز و رنگ، کاملاً برای بدن ضرر دارند و به هیچ وجه نباید استفاده شوند. همین طور خطر پوسیدگی دندان، چاقی، سوء تغذیه، تأثیر سوء در کلیه، پوست، استخوان ها، خواب، تعادل آب بدن و قاعدگی زنان را تشدید می کنند. (۲)

بهترین نوشابه و نوشیدنی طبیعی و مفید برای سلامتی بدن؛ دوغ، شیر شیره، آب و شیره ی خرما، سرکه شیره و شربت های گیاهی (آب میوه های طبیعی) می باشد. (۳)

- چیپس و پفک؛ خطرات مصرف پفک عبارتند از: بروز اختلال های رفتاری؛ اضطراب، پرخاشگری و تندخویی در کودکان، خراب شدن دندان ها به سبب بالا بودن میزان چسبندگی پفک، از بین رفتن اشتها ی طبیعی، سرطان زا بودن، افزایش احتمال ناباروری در بزرگسالی، خطر ابتلا به فشارخون، بیماری های قلبی و عروقی و سکته در بزرگسالی و... (۴)

۴. سلامتی روحی و روانی به مراتب مهم تر از سلامتی جسم است، بنابراین وقتی که باید از انسان های آلوده به بیماری های جسمی و یا از کالاهایی که ضرر جسمانی دارد، پرهیز کرد؛ به طریق اولی باید از انسان هایی که آلوده به گناه کفر و شرک هستند و یا کالاهایی که آلودگی روحی و روانی به دنبال دارند، نیز پرهیز نمود.

۵. برخی احکام فقهی داد و ستد با کفار عبارتند از:

یک: معامله و تجارت با کافران، اگر موجب ورشکستگی یا خوف ورشکستگی بازار

ص: ۱۴۱

۱- (غذا و تغذیه در آموزه های دینی و یافته های علمی، ص ۱۷۶

۲- (بخوانید و سالم بمانید، ص ۱۲۴

۳-) غذا و تغذیه در آموزه های دینی و یافته های علمی، ص ۱۷۶

۴-) بخوانید و سالم بمانید، ص ۱۲۳

مسلمانان شود، حرام است و بر مسلمانان واجب است که این گونه تجارت را ترک کنند.

دو: اگر روابط اقتصادی با کافران، موجب تعطیل شدن منابع اقتصادی کشور، رکود اقتصادی یا از بین رفتن ثروت ملی کشور اسلامی شود یا خوف آن وجود داشته باشد؛ حرام است.

سه: هرگونه رابطه (اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی) با کفار که موجب سلطه ی آنان بر کشور اسلامی یا مسلمانان شود، حرام است.

چهار: ربا گرفتن مسلمان از کافر حربی اشکال ندارد. (۱)

۷۶. تحریم خرید کالای دشمنان؛ تحریم در مقابل تحریم

«فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ؛ پس هر کس بر شما تعدی کرد، همان گونه که بر شما تعدی کرده، بر او تعدی کنید و از خدا پروا بدارید و بدانید که خدا با تقوای پیشگان است.» (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. نخستین گام در راه مقابله با دشمن، پذیرش وجود دشمن و دشمنی او در قالب جنگ سخت (حمله ی نظامی)، جنگ نیمه سخت (کودتای نظامی) و جنگ نرم (تهاجم فرهنگی، تغییر باورها، ارزش ها و...) است. جنگ نرم دارای ابعاد وسیع دینی، سیاسی، حقوقی، عاطفی، اجتماعی و اقتصادی است. در بُعد اقتصادی تلاش دشمن بر این است که اقتصاد کشورهای غیرصنعتی و پیشرفته، تک محصولی باشد، مثلاً اقتصاد ایران، یک اقتصاد نفتی باشد و سایر نیازهای خود را از خارج وارد کند و حتی در بخش کشاورزی محصولاتی مانند پنبه و توتون را تولید کند، ولی در تبدیل آن به فرآورده، خودکفا نباشد. وقتی اقتصاد یک کشور، تک محصولی باشد و نسبت به تمامی نیازمندی های خود متکی به خارج باشد؛ دشمنان می توانند بدون لشگرکشی و قطعنامه های سازمان ملل و فقط با تحریم و فشار اقتصادی، آن کشور را تسلیم سیاست های خود کنند. این حربه سال هاست علیه جمهوری اسلامی ایران اعمال می شود و در سال های اخیر تشدید شده است. بر اساس قانون داماتو که در سال ۱۹۹۶ به تصویب دولت آمریکا رسید، هر کشوری که در سال بیش از چهل میلیون دلار در ایران سرمایه گذاری کند، از تجارت با دولت آمریکا محروم خواهد شد. در سال ۲۰۰۷ میلادی هم برخی از مؤسسات

ص: ۱۴۲

۱- (احکام مسافران خارج از کشور، ص ۲۵؛ به نقل از تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۴۸۷ و ۵۳۹)

۲- (سوره ی مبارکه ی بقره، آیه ی ۱۹۴)

مالی و بانکی کشور؛ همچون بانک ملی، ملت، صادرات و سپه، مورد تحریم یک جانبه ی آمریکا قرار گرفتند. (۱)

آیا وقت آن فرا نرسیده که جنگ نرم دشمنان را - به ویژه در بُعد اقتصادی - جدی بگیریم و بر اساس آیه ی شریفه، به مقابله با آنان برخیزیم و متقابلاً در یک اقدام انقلابی، با تصمیم جمعی، خرید کالاهای تولید خارج را تحریم کرده و با خرید کالاهای ایرانی به رشد اقتصادی و خودکفایی در تولید کالاهای مصرفی کمک کنیم و این حربه ی دشمن را از اساس بی ثمر سازیم؟! امیدواریم ما؛ فرزندان رزمندگان میدان جنگ سخت که با ایثار و از خودگذشتگی دشمن را از این سرزمین بیرون راندند و شکست دادند، این بار نیز ایثار و از خودگذشتگی کرده و با خرید کالای ایرانی، در میدان جنگ نرم نشان دهیم که از نسل و تبار همان رزمندگان دیروزیم و خط و راه شهدا را فراموش نکرده ایم و حاضریم به خاطر شکست دشمن و رشد و تعالی انقلاب و میهن اسلامی خود، از اندکی زیباتر بودن، ارزان تر بودن، و یا هر امر دیگری که به خاطر آن، تن به خرید کالای خارجی می دهیم، بگذریم تا به استقلال اقتصادی و خودکفایی ملی برسیم.

۲. در فضایی که دشمنان ما، از ابزارهای رسانه ای، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و عاطفی برای ضربه زدن به جمهوری اسلامی استفاده می کنند، ما نیز برای خنثی کردن تبلیغات آن ها و همچنین به منظور ترویج اندیشه های ناب اسلامی و برای تقویت قدرت نرم خود، لازم است همه ی این ابزارها را در خدمت بگیریم و از هیچ کوششی فروگذار نکنیم. (۲)

امام علی علیه السلام می فرماید: «سنگ ستم را از همان جایی که آمده است؛ برگردانید! (در برابر توطئه های دشمن بی تفاوت و ستم پذیر نباشید!) زیرا شر جز با شر دفع نمی شود». (۳) حضرت در این بیان نورانی، راه مقابله با دشمنان را مقابله به مثل می دانند، بنابراین تحریم اقتصادی دشمن را باید با تحریم اقتصادی پاسخ گفت، جنگ نظامی اش را با جنگ نظامی، جنگ نرم او را با جنگ نرم، حملات سایبری اش را با حملات سایبری، حملات لفظی را با حملات لفظی و... .

در ضرب المثل های زبان شیرین فارسی نیز با مواردی در این زمینه برخورد می کنیم از جمله:

“جواب های؛ هوی است” یا “کلوخ انداز را پاداش سنگ است” و... (۴)

۷۷. برائت عملی از دشمنان خدا

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الرَّيْبِ وَالدَّعِ مِنَ بَعْدِي فَأَظْهِرُوا الْبِرَاءَةَ مِنْهُمْ

ص: ۱۴۳

۱- (جنگ نرم، ص ۱۲۸-۱۹۸، با تلخیص

۲- (جنگ نرم، ص ۲۲۸

۳- (نهج البلاغه (للصباحی صالح)، ص ۵۳۰

۴- (ماه در آب، ص ۱۷۹

وَ أَكْثَرُوا مِنْ سَبِّهِمْ وَ الْقَوْلَ فِيهِمْ وَ الْوَقِيعَةَ وَ بَاهْتُوهُمْ كَيْلًا يَطْمَعُوا فِي الْفَسَادِ فِي الْإِسْلَامِ وَ يَحْذَرُهُمُ النَّاسُ وَ لَا يَتَعَلَّمُوا مِنْ بَدْعِهِمْ
يَكْتُبِ اللَّهُ لَكُمْ بِذَلِكَ الْحَسَنَاتِ وَ يَرْفَعُ لَكُمْ بِهِ الدَّرَجَاتِ فِي الْآخِرَةِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: هرگاه دست اندازان به حریم دین و شبهه افکنان نسبت به ارزش های دینی را دیدید، بیزاری خود را نسبت به آنان آشکار سازید و بدی های آن ها را فراوان نقل کنید و آنان را با برهان و منطق مبهوت و محکوم کنید تا نسبت به ایجاد فساد در جامعه ی اسلامی طمع نورزند و مردم نیز از آن ها دوری کنند و آلوده به شبهات و راه و رسم زندگی آنان نشوند. در این صورت است که خداوند متعال برای چنین جامعه ای حسنه و سرنوشت نیک رقم می زند و بر درجات آخرتی آنان می افزاید. (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. مرحوم مجلسی "رضوان الله تعالی علیه" می گویند: «گویا مقصود از اهل ریب آن هایی هستند که در دین شک کنند و مردم را با القای شبهات به شبهه اندازند و گفته شده که مقصود کسانی هستند که پایه ی دین آن ها بر گمان و اوهام فاسده بنا نهاده شده مانند: علمای اهل خلاف». (۲) بی شک نمونه ی بارز این گروه، استکبار جهانی به رهبری آمریکا و صهیونیسم و چند کشور اروپایی مانند انگلیس و فرانسه است که با استفاده از صنایع فرهنگی نظیر: سینما، انیمیشن، ماهواره، اسباب بازی، بازی های رایانه ای، موسیقی و...، رسانه هایی مانند: رادیو، تلویزیون، مطبوعات، آژانس های خبری و... همچنین فن آوری های نوین ارتباطی مثل: اینترنت؛ در قالب انواع سایت، وبلاگ، چت و ایمیل، تلفن همراه در قالب پیام کوتاه، بلوتوث، ام ام اس و... و نیز با استفاده از واردات کالاهای هدفمند؛ سعی در ترویج فساد و فحشا، رواج خرافات، شبهات فکری و دینی، تبلیغ سبک زندگی غربی، مَدسازی و مُدگرایی، تضعیف نظام ولایی و فقهاتی، ترویج مصرف گرایی، ایجاد شائبه ی ناکارآمدی نظام اسلامی، تقویت تفکر سکولاریسم (جدایی دین از سیاست) و... دارند. (۳)

۲. امام صادق صلی الله علیه و آله وسلم از شیعیان و پیروان خود انتظار براءت و بیزاری جستن را در مقام عمل دارند و می خواهند که شیعیان شان بیزاری خود از دشمنان خدا را در عمل نشان دهند. لذا در پاسخ به فراخوان امام صادق علیه السلام برای مبارزه با اهل ریب و بدعت، باید همه دست در دست هم بسیج شویم و با استفاده از تمام امکانات، خرید کالاهای ساخت این گونه کشورها را تحریم کنیم؛ چرا که می تواند یکی از راه های بسیار مؤثر در نیل به این هدف باشد. ما با خودداری

ص: ۱۴۴

۱- (الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۷۵

۲- (اصول الکافی، ترجمه ی مصطفوی، ج ۴، ص ۸۴

۳- (ره توشه ی راهیان نور، محرم الحرام ۱۳۸۹، ص ۱۰۰ - ۱۷۹ و ۱۹۸ - ۲۱۴

از خرید کالاهای ساخت آمریکا، اسرائیل و برخی از سران کشورهای اروپایی نظیر انگلیس خبیث، می توانیم برائت و بیزاری عملی خود از آنان را به نمایش بگذاریم. همین طور پرهیز از استفاده از شبکه های ماهواره ای و اینترنتی و فیلم ها و بازی های رایانه ای و... که وابسته به دشمنان خداست، از مصادیق بارز اظهار برائت از دشمنان خدا می باشد.

۳. خرید برخی کالاهای ساخت کشورهای کفر که حاوی نمادهای فرهنگ دشمن است از آن جهت که ترویج کننده ی فرهنگ آن ها است؛ حرمت مضاعف دارد. در مجله ی فقه اسلامی زیر نظر آیت الله شاهرودی "حفظه الله تعالی" آمده: «پوشیدن لباسی که نقش صلیب و مانند آن دارد به قصد تشبه به کفار و تبعیت از آنان، جایز نیست؛ به دلیل وجود آیاتی که از تبعیت از کفار منع می کنند. اگر پوشیدن این گونه لباس ها به قصد زینت باشد؛ نه تبعیت و تشبه به کفار، در این صورت مکروه است و سزاوار است که این عمل ترک شود. این حکم در صورتی است که پوشیدن این گونه لباس ها، عنوان حرام دیگری از قبیل تضعیف حکومت یا جامعه ی اسلامی و یا ترویج مسیحیت، به خود نگیرد؛ و گرنه همچنان که نگهداری صلیب و نصب آن حرام است، پوشیدن لباسی که منقش به نقش صلیب باشد نیز حرام است؛ زیرا برای ریشه کن کردن ماده ی فساد، اتلاف صلیب واجب است».(۱)

۷۸. مقاومت و خویشن داری

«إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُوهُمْ وَإِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَضَرُّوا وَتَتَّقُوا لَّا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ؛ اگر نیکی به شما برسد، آن ها را ناراحت می کند و اگر حادثه ی ناگواری برای شما رخ دهد، خوشحال می شوند. [اما] اگر [در برابرشان] استقامت و پرهیزگاری پیشه کنید، نقشه های [خائنانه ی] آنان، به شما زیانی نمی رساند؛ خداوند به آنچه انجام می دهند، احاطه دارد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در آیات ۱۱۸ تا ۱۲۰ سوره ی مبارکه ی آل عمران به برخی از ویژگی های دشمنان خدا در برابر اسلام و مسلمین اشاره شده است؛ ویژگی هایی که از اول انقلاب به طور مشهود در رفتار دنیای استکبار علیه انقلاب اسلامی در قالب جنگ سخت و نرم، تهدید و تحریم، حمایت از فتنه گران، مخالفت با فن آوری هسته ای و انواع فشارهای سیاسی شاهد بوده و هستیم.

ص: ۱۴۵

(۱) - مجله ی فقه اهل بیت علیهم السلام (فارسی)، ش ۱۵، ص ۴۰

(۲) - سوره ی مبارکه ی آل عمران، آیه ی ۱۲۰

یک: «لَمَّا يَأْلُوْنَكُمْ خَبَالًا...»: «خَبَال» به معنای فساد و تباهی است. «لَا يَأْلُوْنَكُمْ خَبَالًا» یعنی در به فساد کشاندن شما از هیچ کوششی فروگذار نمی کنند. آنان در به فساد کشاندن نظام اجتماعی، سیاسی، اعتقادی، اقتصادی و فرهنگی مسلمانان، همه ی توانایی و امکانات خویش را به کار می گیرند. راه اندازی هزاران شبکه ی ماهواره ای، رادیویی، تلویزیونی و سایت اینترنتی علیه ارزش های انقلاب و اسلام، توزیع گسترده و گاه رایگان مواد مخدر، شراب؛ فیلم ها و سی دی های غیرمجاز و حمایت از فرقه های نوظهور نمونه ای از این اقدامات است.

دو: «وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ...»: «عَنْت» به معنای مشقت و ضرر است. یعنی آنان خواستار زحمت و ضرر شما هستند و می خواهند نظام و سازمان درونی شما به فساد کشیده شود. نا کارآمد جلوه دادن نظام اسلامی با سیاه نمایی و بزرگ نشان دادن مشکلات و ضعف ها و کوچک نشان دادن پیشرفت ها و توانمندی ها از این نمونه است.

سه: «قَدْ يَدَّبُّ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَ مَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ»: یعنی کینه و عداوت از گفتارشان به خوبی مشهود است ولی دشمنی و کینه توزی قلبی آنان بیش از آن اندازه ای است که در گفتارشان ظهور می کند.

چهار: «وَ إِذَا لَقَوْكُمْ قَالُوا ءَامَنَّا وَ إِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ»: یعنی آنان دو چهره دارند؛ آن گاه که نزد مسلمانان اند، سخن آن ها را تصدیق می کنند؛ اما در خلوت خود، از روی خشم سرانگشتان خویش را گاز می گیرند. نشانه اش همین مذاکرات مرسوم به ۵+۱ راجع به انرژی هسته ای است که هنگام مذاکره می گویند داشتن انرژی هسته ای حق مسلم شماست ولی بعد به بهانه های واهی با آن مخالفت می کنند و از انواع روش ها برای وادار کردن ایران در کنار نهادن انرژی هسته ای استفاده می کنند.

پنج: «إِنْ تَمَسَّكُمْ حَسِيْنَةٌ تَسُوْهُمْ وَ إِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوْا بِهَا»: یعنی مخالفان لدود اسلام بر اثر شدت کینه توزی، از پدید آمدن کمترین وسیله ی رفاهی و راحتی و آسایش برای مؤمنان، بدحال شده و از هر خیری، هرچند اندک، که به ایشان برسد ناخشنودند؛

همچنین از پیش آمدن سخت ترین و غمبارترین بدی و مصیبت برای مؤمنان، خوشحال می شوند. انواع تحریم ها از اول انقلاب، حمایت از فتنه گران به ویژه در فتنه ی سال ۱۳۸۸ و ترور دانشمندان هسته ای، نمونه ای از اقدامات خصمانه ی دشمنان اسلام است. (۱)

«إِنْ تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا لَمَا يَضْرِبُكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا...»؛ اگر در برابر دشمن مقاوم و خویشتن دار باشید، مکر و حيله های آنان هیچ آسیبی به شما وارد نمی کند». در این فراز از این آیه ی نورانی به دو

(-١) تفسير تسنيم، ج ١٥، ص ٤٣٣ و ٤٥٠، با اضافه

راهکار اشاره شده است:

یک: صبر و مقاومت؛ صبر به معنای تحمل کردن سختی ها و دشواری ها و پرهیز کردن از جزع و بی تابی، هنگام مواجهه با امور ناخوشایند است. (۱)

بر این اساس، اولین وظیفه در برابر دشمنان عبارت است از: صبر و مقاومت در برابر تحریم های اقتصادی با تکیه بر تولید داخلی و صبر و مقاومت در برابر تهدیدها، فشارهای سیاسی و حمله ی نظامی آنان.

دو: تقوی؛ تقوی به معنای خویشتن داری و خود نگهداری است. (۲)

خویشتن داری در جایی معنا می یابد که میل و کششی بر اساس گرایش های شهوانی (قدرت طلبی، شهوت پرستی، مال اندوزی، ثروت طلبی هدف گونه و تجمل گرایی) وجود دارد؛ ولی این کشش ها به مصلحت انسان نیست.

دشمن برای رسیدن به اهدافش، به پهن کردن دام شهوت در کنار تحریم و تهدید و حمله روی می آورد. وظیفه ی ما در برابر این حربه عبارت است از: خویشتن داری در برابر استفاده از شبکه های ماهواره ای، رادیویی، تلویزیونی، اینترنتی و رایانه ای دشمن؛ خویشتن داری در برابر خرید کالاهای ساخت دشمنان اسلام به ویژه کالاهایی که جنبه ی ترویج فرهنگ غرب را دارد مانند: عروسک های باربی و...؛ و نیز خویشتن داری در برابر درخواست فتنه گری و جاسوسی.

۷۹. قطع رابطه ی اقتصادی با مستکبران

«فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا إِيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ؛ با پیشوایان کفر پیکار کنید چرا که آن ها پیمانی ندارند شاید [با شدت عمل] دست بردارند!» (۳)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس این آیه مسلمانان موظفند با پیشگامان کفر مقاتله و مبارزه کنند؛ ولی نه از آن جهت که کافرند بلکه از آن جهت که سران کفر پایبند به تعهدات و قراردادهای بین المللی و دو جانبه و چند جانبه نیستند.

۲. خداوند در سوره ی مبارکه ی “ممتحنه”، داشتن رابطه ی سیاسی، تجاری، فرهنگی، ورزشی و... را با کشورهای کفر امضا کرده است؛ چون زندگی مسالمت آمیز با کافر امکان پذیر است؛

ص: ۱۴۷

۱- (اخلاق پژوهی حدیثی، ص ۱۸۹)

۲- (مفردات ألفاظ القرآن، ص ۸۸۱؛ اخلاق پژوهی حدیثی، ص ۸۹)

۳- (سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۱۲)

زیرا وی گرچه اصول الهی را نمی پذیرد، ولی اصول انسانی را می پذیرد؛ به عهد و پیمان های بین المللی و طرفینی پایبند است و به آن احترام می گذارد.

اما در سوره های مبارکه ی “انفال” و “توبه” داشتن رابطه با مستکبران را امضا نکرده است؛ زیرا مستکبر نه اصول الهی را می پذیرد و نه اصول انسانی را؛ خوی استکبار، پیمان شکنی و نقض عهد است، آنان همواره خود را از دیگران برتر دانسته و می خواهند خود را بر دیگران تحمیل کنند؛ می خواهند به هر شکلی بر کل جهان حکومت کرده و مدیرعامل دهکده ی جهانی با چند میلیارد انسان و اختیاردار مال و عرض و منابع آنان باشند.

دستور قرآن کریم این است که با مستکبر فقط باید ستیز کرد و هر گونه رابطه ی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با آنان ممنوع است؛ چون مستکبران در روابط خود با دیگران، فقط به فکر تحمیل سیاست و فکر و فرهنگ خود هستند. در مسائل تجاری و اقتصادی نیز درصددند از منابع و صنایع دیگران استفاده کنند ولی هرگز حاضر نیستند علم و فن آوری و تکنولوژی صنایع خود را در اختیار آن ها قرار دهند، تا دیگران همیشه وابسته به آنان باشند. (۱)

۳. در تأیید مطلب فوق به توصیه های “آنتونی پارسونز”؛ آخرین سفیر انگلیس در رژیم شاه، خطاب به بازرگانان انگلیسی توجه کنید که می گوید:

«نخستین کاری که این جا می کنید، این است که تا می توانید کالاهایتان را بفروشید و فقط در صورتی سرمایه گذاری کنید که برای فروش کالایتان چاره ای جز این کار نداشته باشید، اما اگر مجبور باشید در این جا سرمایه گذاری کنید، به میزان حداقل ممکن سرمایه گذاری کنید و صناعی را انتخاب کنید که قطعات و لوازم آن از انگلستان وارد شود؛ مانند صنایع موتناژ که در واقع سوار کردن قطعات صادراتی انگلیس در ایران است. در این محدوده و با توجه به این نکات، من معتقدم که ایران یکی از بهترین بازارهایی است که شما می توانید برای مصرف کالاهای خود در جهان سوم پیدا کنید.» (۲)

۴. با توجه به نکته ی فوق، هر گونه رابطه ی تجاری و اقتصادی با کشورهای مستکبر روا نمی باشد؛ کشورهای نظیر: آمریکا و انگلیس و برخی از کشورهای اروپایی که خوی استکباری آنان بر کسی پوشیده نیست.

در این زمینه به دو مسئله ی فقهی اشاره می شود:

یک: اگر در روابط تجاری با اجانب، خوف آن است که به بازار مسلمین صدمه ی اقتصادی وارد گردد و موجب اسارت تجاری و اقتصادی شود، واجب است قطع این گونه روابط و حرام است این نحو، تجارت. (۳)

ص: ۱۴۸

۱- (برگرفته از کتاب روابط بین الملل در اسلام، ص ۱۷۱ به بعد، با تلخیص و اندکی اضافه

۲- اسحاقی، مصرف مدبرانه در اسلام، ص ۱۰۹

۳- توضیح المسائل (محشی) امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ص ۷۶۲، م ۲۸۳۱

دو: اگر در روابط اقتصادی و غیر آن بر قلمرو اسلام و بلاد مسلمین، ترس باشد که بیگانگان بر آن تسلط سیاسی یا غیر آن پیدا کنند، که موجب استعمار آنان یا استعمار بلادشان ولو از حیث فرهنگی می شود، بر همه ی مسلمین واجب است که از چنین روابطی اجتناب کنند؛ و این گونه روابط، حرام می باشد. (۱)

۸۰. تحریم اقتصادی صهیونیسم

«لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عِدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَ لَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ؛

به طور قطع، دشمن ترین مردم نسبت به مؤمنان را، یهود و مشرکان خواهی یافت و نزدیک ترین دوستان به مؤمنان را کسانی می یابی که می گویند: "ما نصاری هستیم". این به خاطر آن است که در میان آن ها، افرادی عالم و تارک دنیا هستند و آن ها [در برابر حق] تکبر نمی ورزند». (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در این آیه ی شریفه، خداوند متعال به سه گروه اشاره می کند که دشمن اسلام و مسلمین هستند: یهودیان، مشرکان و مسیحیان. در میان این سه گروه، یهودیان و مشرکان بیشترین دشمنی را با اسلام و مسلمین دارند و مسیحیان، کمترین دشمنی را؛ البته منظور مسیحیانی است که در واقع مسیحی هستند؛ نه مسیحیان صهیونیسم که نه یهودی هستند و نه مسیحی!

حضرت امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" می فرماید: «هر کس مسیرش، مسیر اسلام نباشد؛ دشمن ما است... همه ی آن اشخاصی که بر خلاف مسیر ملت ما هستند، بر خلاف مسیر قرآن و اسلام هستند، بر خلاف مسیر پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه اطهار علیهم السلام هستند؛ این ها دارند با هم مجتمع می شوند و توطئه می کنند». (۳)

۲. با بررسی تاریخ اسلام می توان رد پای صهیونیست های یهود را در تمام توطئه ها و جنگ افروزی ها و تحریم ها علیه اسلام و مسلمین از ابتدای اسلام تاکنون مشاهده کرد. آنان خون و مال و عرض مسلمانان را برای خود حلال می شمارند، از هیچ اقدامی برای ضربه زدن به اسلام و مسلمین باکی ندارند و به هیچ عهدنامه و قطعنامه ی منطقه ای و بین المللی پایبند نیستند. بنابراین هر نوع داد و ستد با دشمنان خدا به معنای تقویت آنان برای توطئه ی بیشتر

ص: ۱۴۹

(۱-) تحریر الوسیله، ترجمه، ص ۳۲۹، م ۵

(۲-) سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۸۲

(۳-) دشمن شناسی از دیدگاه امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه"، ص ۱۵

علیه اسلام و مسلمین است، لذا هیچ بازرگان و تاجر مسلمانی به خود اجازه نمی دهد که به قیمت تقویت دشمنان اسلام، به فکر تأمین منافع زودگذر و شخصی باشد و منافع خود را بر منافع اسلام و مسلمین ترجیح دهد.

۳. در این زمینه به چند استفتاء و فتوا از مراجع عظام تقلید اشاره می شود:

س: آیا خرید و استفاده از تولیدات شرکت های حامی صهیونیسم جایز است و در این باب تفاوتی میان کالاهای مختلف (پوشاک، مواد غذایی، نرم افزار و...) وجود دارد و آیا تأسیس نمایندگی یا تولید تحت لیسانس آن شرکت ها درون کشور تفاوتی در مسأله ایجاد می کند؟ در ضمن استخدام در چنین شرکت هایی چگونه است؟

پاسخ حضرت امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه": «اسرائیل قیام مسلحانه بر ضد ممالک اسلامی نموده است و بر دُول و ملل اسلام؛ قلع و قمع آن لازم است. کمک به اسرائیل چه فروش اسلحه و مواد منفجره و چه فروش نفت، حرام و مخالفت با اسلام است. رابطه با اسرائیل و عمال آن، چه رابطه ی تجاری و چه رابطه ی سیاسی؛ حرام و مخالفت با اسلام است. باید مسلمین از استعمال امته ی (کالاهای) اسرائیل خودداری کنند!» (۱)

پاسخ مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی": «خرید هر گونه کالایی که موجب تقویت صهیونیسم شود؛ جایز نیست. باید از معاملاتی که به نفع دولت غاصب اسرائیل است، خودداری شود و وارد کردن و ترویج کالاهای آنان که از ساخت و فروش آن سود می برند، برای هیچ کس جایز نیست».

پاسخ حضرت آیت الله صافی گلپایگانی "حفظه الله تعالی": «در صورتی که چنین شرکت یا نهاد یا مؤسسه ای وجود داشته باشد، چه در داخل و چه در خارج، هیچ یک از سوالات جایز نیست و تفاوتی بین کالاها نیست».

پاسخ حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی": «خرید و فروش از شرکت هایی که وابستگی روشنی به شرکت های اسرایلی یا آمریکایی دارند، جایز نیست. استخدام و هر گونه فعالیت در چنین شرکت هایی حرام است».

پاسخ حضرت آیت الله نوری همدانی "حفظه الله تعالی": «هر شرکت و مؤسسه ای که در راه تقویت دشمنان اسلام اقدام می نماید و سود به دست آمده [را] در مسیر تضعیف اسلام و نظام اسلامی به کار می گیرد، فعالیت آنان جایز نیست و هر گونه همکاری با آنان حرام است» (۲).

مسأله ی فقهی:

«روابط تجاری و سیاسی با بعضی دُول که آلت دست دُول بزرگ جائر هستند از قبیل

ص: ۱۵۰

۱- صحیفه ی امام، ج ۲، ص ۱۳۹

۲- پاسخ به شبهات اینترنتی، ج ۵، ص ۱۵۶

دولت اسرائیل جایز نیست و بر مسلمانان لازم است که به هر نحو ممکن است با این نحو روابط مخالفت کنند و بازرگانانی که با اسرائیل و عمال اسرائیل روابط تجاری دارند، خائن به اسلام و مسلمانان و کمک کار به هدم احکام [اسلام] هستند و بر مسلمانان لازم است با این خیانتکاران؛ چه دولت ها و چه تجار، قطع رابطه کنند و آن ها را ملزم کنند به توبه و ترک روابط با این نحو دولت ها». (۱)

۸۱. تحریم اقتصادی سعودی های وهابی

قَالَ الصَّادِقُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَصَيَّرُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصَيَّرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ؛

امام صادق صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: با بدعت گزاران در دین خدا، همدم و همراه نشوید و با آنان همنشینی نکنید؛ زیرا در این صورت در نزد مردم از اهل بدعت به حساب می آید. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: انسان بر دین دوست و همنشین خود می باشد». (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. بدعت آن است که حلالی را حرام و یا حرامی را حلال کنند و چیزی از آیین خدا بکاهند یا چیزی بر آن بیافزایند؛ بدون آن که دلیل معتبری بر آن قائم باشد و یا این که آیین جدیدی اختراع کنند و مردم را به عنوان یک دین به سوی آن دعوت نمایند؛ این یکی از عظیم ترین گناهان کبیره است. (۳)

به یقین امروزه بارزترین و خطرناک ترین گروه بدعت گزار وهابیون هستند که بسیاری از آموزه های دینی را نه تنها از دین خارج کرده اند، بلکه با تفسیر غلط از آیات و روایات و تمسک به روایات جعلی و ساختگی، آن را از مصادیق شرک می دانند و به بهانه ی دفاع از توحید و مبارزه با شرک، همدوش با آمریکا و اسرائیل و جبهه ی جهانی کفر و استکبار، به مبارزه ی تمام عیار علیه مکتب اهل بیت علیهم السلام، شیعیان و انقلاب اسلامی ایران رو آورده اند و در هر جایی که پای نحس ایشان باز شده، ره آوردی جز اختلاف افکنی بین مسلمین و راه اندازی جوی خون از خون آنان نداشته است.

۲. مصاحبت و همنشینی مراتبی دارد که یکی از آن مراتب؛ داد و ستد می باشد. از این جهت

ص: ۱۵۱

۱- توضیح المسائل (محشی) امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ص ۷۶۳، م ۲۸۳۴

۲- الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۷۵

۳- مکارم شیرازی «حفظه الله تعالی»؛ پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱، ص ۵۷۸

داد و ستد با وهابیون که هم پیمان با صهیونیست ها و دنیای استکبار، دستشان به ریختن خون هزاران مسلمان بی گناه آلوده است و از هیچ اقدامی علیه مکتب اهل بیت علیهم السلام

پرهیز نمی کنند، در سفر حج و غیر آن روا نیست. زیرا با کمال تأسف اکثر کالاهایی که در این کشورها عرضه می شود مربوط به کشورهای استکباری است که دشمن اسلام و مسلمین هستند و خرید این کالاها باعث تقویت آنان می شود. به فرمایشی از امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" توجه کنید:

«کالاهایی که در حجاز به حجاج محترم عرضه می شود، آنچه مربوط به آمریکای مخالف با آرمان های اسلامی و اساساً مخالف با اسلام است؛ خریداری آن ها کمک به دشمنان اسلام و ترویج باطل است و از آن ها باید احتراز شود. انصاف نیست که جوانان عزیز ما در جبهه ها جان دهند و جانبازی کنند و شما با خرید این کالاها به جنایت کاران جنگی کمک کنید و به اسلام و جمهوری اسلامی و ملت مظلوم خود با این اعمال، دهن کجی نمایید. شما برای خودتان یا دوستانتان می توانید چیزهای مناسب از خود ایران تهیه نمایید که به دشمنان ایران و اسلام کمک نشود. این جانب وظیفه ی خود را ادا نمودم و شما باید که در زیارت خدا و رسول صلی الله علیه و آله وسلم،

به دشمنان آنان کمک ننمایید و موجب سرافکنندگی ملت و میهن خود نشوید. این ها تذکراتی است که به واسطه ی اهمیت آن، در سال های قبل داده شد و تکرار آن وظیفه ی این جانب است»^(۱).

استاد قرائتی "حفظه الله تعالی" نیز می فرماید:

«از خرید اجناسی که سودش به جیب دشمنان اسلام می رود جداً دوری نمایید! ای کاش مسئولین کشورهای اسلامی با ایجاد بازار مشترکی در مکه و مدینه، تولیدات کشورهای اسلامی را در معرض خرید و فروش قرار می دادند و با قطع رابطه ی اقتصادی با بیگانگان و به کسادی کشیدن بازار پر رونق آنان، سیلی محکمی بر صورتشان می نواختند»^(۲).

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" نیز می فرماید: «در حج، سرگرم شدن به خرید و فروش و معامله و این قبیل چیزها مضر است»^(۳).

حج موقعیتی است که به تجارت کلان و خدمات عمده ی دیگر نیاز دارد و دولت ها یا تجار کشورها، شرکت ها و کارخانه ها در آن نقش دارند. اگر کالاهای عمده از کشورهای اسلامی به بازار حج و در جهت تأمین تدارکات آن، حمل و نقل گردد، تأثیر بسیار عمیقی در اقتصاد کشورهای اسلامی خواهد داشت. عمده ی نیاز زائران می تواند از کشورهای اسلامی و به وسیله ی شرکت ها و بخش های اقتصادی مسلمین و دولت های اسلامی تأمین گردد و

ص: ۱۵۲

۱- صحیفه ی امام، ج ۲۰، ص ۹۷

۲- حج، ص ۲۷۷

در این صورت روا نیست کالایی که امکان تهیه ی آن از کشورهای اسلامی وجود دارد، از کشورهای دیگر تهیه شود، مانند: گوشت و مرغ که عمدتاً در موسم از کشورهای غربی خریداری و مصرف می شود و علاوه بر جنبه ی اقتصادی، خالی از شبهات شرعی هم نیست. اگر کشورهای اسلامی ضمن برنامه ای سنجیده و حساب شده با یکدیگر همکاری داشته باشند، می توانند بسیاری از این نوع کالاها را خود، تهیه و با نشان کشور اسلامی خود عرضه نمایند. در چنین صورتی است که آثار کلان اقتصادی حج در مجموعه ی جامعه ی اسلامی نمودار می گردد و میلیون ها نفر از دست اندرکاران تولید بهره می برند. همچنین توان اقتصادی مسلمین که زیربنای بسیاری از مسائل دیگر است، بالا می رود. تشکیل بازار مشترک اسلامی در حج، بهترین فرصت برای کشورهای مسلمان است تا این پیوند و مشارکت اقتصادی در طول سال ها نیز پابرجا بماند و بدان وسیله با فقر و بیکاری که دو عامل عمده ی مفسد هستند، مبارزه شود. تأثیر چنین پروژه ای بر سایر ابعاد زندگی مسلمین چون بُعد فرهنگی و سیاسی، نیز غیر قابل انکار است. در عصری که دشمنان اسلام برای جهانی سازی کشورها با هدف وابستگی دائم ملت ها به خود تلاش می کنند؛ مسلمین می توانند برای جهانی شدن مکتب و آرمان خود با اهداف انسانی و الهی، در عزمی عمومی گام بردارند و وحدت امت را پایه ریزی کنند. جمعیت ها و تشکل های بین الملل اسلامی هم می بایست در این راستا حرکت کنند و به صرف شعار و اجلاس و تعارفات بسنده نکنند. (۱)

حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند: «زوّارِ خانه ی خدا باید از تمام کارهایی که موجب وهن مذهب است، اجتناب ورزند؛ مانند: بازگشت از مسجدالحرام و مسجدالنبی و صفوف جماعت؛ هنگام اذان یا نزدیک اذان و پرداختن به خرید و فروش در بازارها و خیابان ها یا بازگشتن با اجناس خریداری شده به سمت کاروان ها در چنان ساعاتی؛ بلکه این کارها را کنار بگذارند و به جماعت پیوندند». (۲)

حرمت خرید برخی از کالاها

بی شک دشمنان اسلام برای مبارزه با اسلام و انقلاب و برای تأثیرگذاری بر روح و روان مسلمانان به ویژه کودکان، نوجوانان و جوانان و ترویج و بسط و تعمیق فرهنگ آلوده و پست مادی و غرق در ابتذال و شهوات خود، از انواع ابزارها و امکانات و فن آوری های بسیار پیشرفته استفاده می کنند تا روند جهانی شدن را به نفع خود مدیریت کرده، همگان را همراه

ص: ۱۵۳

۱- (فصلنامه ی میقات حج، ش ۳۷، ص ۴۵)

۲- (مناسک عمره ی مفرده، ص ۲۷۵)

خود سازند و مدیریت فکری، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جهان را در دست بگیرند. امروزه دشمنان اسلام در کنار استفاده از جنگ سخت نظیر: تلاش برای ایجاد کودتا، شورش، انقلاب، جنگ داخلی و حمله ی نظامی؛ در حرکتی مهم تر، پیچیده تر و خرنده تر؛ از جنگ نرم مانند: ایجاد اصلاحات آمریکایی، راه اندازی جنبش های اجتماعی مخالف نظام، استفاده از انقلاب مخملی و رنگی و... برای ایجاد تغییر در حکومت های مخالف و همراه کردن آنان با خود جهت به قدرت رساندن افراد جریان های همسو استفاده می کنند.

جنگ نرم شامل هرگونه اقدام روانی، تبلیغاتی، رسانه ای و فرهنگی است که جامعه یا گروه هدف را نشانه می گیرد و بدون درگیری نظامی و اعمال خشونت، رقیب را به انفعال و یا شکست و تسلیم وا می دارد و او را همراه خود می کند. ابزار دشمن در جنگ نرم، بیشتر رسانه های عمومی نظیر ماهواره، بازی های رایانه ای، شبکه های رادیویی و تلویزیونی، اسباب بازی ها و... می باشد.

با توجه به این نکته باید در استفاده از فن آوری ها، شبکه ها و تولیدات هدفمند و جهت دار دشمن، کمال مراقبت و احتیاط را به خرج داد و نباید به راحتی از کنار آن گذشت؛ به ویژه که تأثیرپذیری از رسانه ها تدریجی و در درازمدت شکل می گیرد؛ بدون این که حتی گاه خود انسان هم متوجه این تغییرات در خود بشود.

از این رو در سال تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی باید از خرید و فروش، تعمیر و عرضه ی آنچه دشمن را در این راستا کمک می کند به شدت پرهیز نماییم و نقش سربازان پیاده نظام و بی اجر دشمنان را در راستای نیل به اهدافشان بازی نکنیم.

۸۲. آتنن ماهواره

«وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنَّ آتِبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ»

هرگز یهود و نصاری از تو راضی نخواهند شد، تا [به طور کامل، تسلیم خواسته های آن ها شوی، و] از آیین [تحریف یافته ی] آنان، پیروی کنی. بگو: «هدایت، تنها هدایت الهی است!» و اگر از هوی و هوس های آنان پیروی کنی، بعد از آن که آگاه شده ای؛ هیچ سرپرست و یآوری از سوی خدا برای تو نخواهد بود». (۱)

ص: ۱۵۴

۱. این آیه در عین این که خطاب به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم است، خطاب به همه ی مسلمانان در طول تاریخ نیز هست که: هرگز یهود و نصاری از شما راضی نخواهند شد، مگر آن که تسلیم بی چون وچرای آنان شوید و از اصول و ارزش های الهی کناره بگیریید، ولی شما باید با قاطعیت، دست رد به سینه ی آن ها بزنید و بدانید تنها راه سعادت، راه وحی است؛ نه پیروی از تمایلات این و آن. دشمن، به کم راضی نیست؛ فقط با سقوط کامل و محو مکتب و متلاشی شدن اهداف شما راضی می شود. (۱)

۲. دشمنان اسلام گاهی با جنگ سخت، گاهی با تحریم و تهدید و گاه با تهاجم و شیخون فرهنگی سعی در ترویج و تحمیل فرهنگ خود بر دیگران دارند. آنان فقط به فکر اغنای غرایز و شهوات انسان هستند؛ مانند: استفاده از شبکه های ماهواره ای که برای نفس انسان بسیار جذاب و لذت بخش است؛ نیز در صدد از میان بردن فرهنگ های مخالف خود به ویژه ارزش های دینی و معنوی می باشند، لذا با راه اندازی هزاران شبکه ی ماهواره ای، تلویزیونی، رادیویی و سایت این هدف را دنبال می کنند. بنابراین لازم است خریداران و بازرگانان از خرید و فروش تجهیزاتی که با هدف استفاده از شبکه های ماهواره ای دشمنان اسلام تولید و فروخته می شوند، خودداری کنند. تک تک ما اعم از تجار و مصرف کننده ها نیز باید در تصمیمی دینی و خیرخواهانه؛ با خودداری از خرید، نصب و استفاده از تجهیزات ماهواره ای در مسیر عاقبت به خیری خود و خانواده هامان حرکت نماییم.

۳. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

س: آیا خرید، نگهداری و استفاده از دستگاه گیرنده ی برنامه های تلویزیونی از ماهواره جایز است؟ اگر دستگاه گیرنده، مجانی به دست انسان برسد چه حکمی دارد؟

ج: دستگاه آنتن ماهواره ای از این جهت که صرفاً وسیله ای برای دریافت برنامه های تلویزیونی است که هم برنامه های حلال دارد و هم برنامه های حرام، حکم آلات مشترک را دارد. لذا خرید و فروش و نگهداری آن برای استفاده در امور حرام، حرام و برای استفاده های حلال، جایز است. ولی چون این وسیله برای کسی که آن را در اختیار دارد، زمینه ی دریافت برنامه های حرام را کاملاً فراهم می کند و گاهی نگهداری آن، مفاسد دیگری را نیز در بر دارد، خرید و نگهداری آن جایز نیست مگر برای کسی که به خودش مطمئن است که استفاده حرام از آن نمی کند و بر تهیه و نگهداری آن در خانه اش مفسده ای هم مترتب نمی شود؛ لکن اگر قانونی در این مورد وجود داشته باشد باید مراعات گردد. (۲)

س: آیا خرید و فروش دستگاه دریافت کننده ی کانال های

ماهواره ای برای گرفتن کانال های ماهواره ای جمهوری اسلامی ایران برای کسی که در خارج از آن زندگی می کند، جایز است؟

ج: دستگاه مذکور هر چند از آلات مشترکی است که قابلیت استفاده ی حلال را دارد ولی چون غالباً از آن بهره برداری حرام می شود و علاوه بر این بهره گیری از آن در خانه، مفسد دیگری را هم در بر دارد، بنابراین خرید و استفاده از آن در خانه جایز نیست، مگر برای کسی که اطمینان دارد از آن بهره برداری حرام نمی کند و نصب آن در خانه نیز مفسده ی دیگری را در بر ندارد. (۱)

س: نصب آنتن ماهواره برای استفاده از برنامه های تلویزیون های خارجی چه حکمی دارد؟ با توجه به این که: در اکثر برنامه ها، به خصوص فیلم های سینمایی، ترویج فساد و فحشا و پخش اعمال جنسی به صورت عریان یا نیمه عریان مشاهده می شود، برخی یا اکثر برنامه های آن بر اساس نیت سوء یا مقاصد شوم اجانب بر علیه اسلام و مسلمین هدف گذاری شده است و جنبه ی تهاجم فرهنگی دارد و با مصالح مسلمین هماهنگ نیست و از طرفی، برخی از برنامه های آن ناظر بر پیشرفت بشری در کلیه ی زمینه هاست و اطلاع از آن، مفید به نظر می رسد.

ج: چنان چه نصب این آنتن ها موجب اشاعه ی فساد در سطح جامعه یا در خانواده شود، به یقین حرام است و وجود بعضی از برنامه های آموزنده، کافی برای رفع حرمت نمی باشد. مسلمانان باید دقت داشته باشند که این مسائل، جزئی از تهاجم فرهنگی برای نابود ساختن اخلاق و متزلزل کردن پایه های ایمان و در نتیجه سلطه ی سیاسی و اقتصادی و فرهنگی بر کشورهای اسلامی است؛ سلطه ای که باعث نابودی دین و دنیای آن ها؛ هر دو می شود. (۲)

س: آیا آنتن ماهواره جزو آلات لهو است؟ خرید و فروش و استفاده از آن، چه حکمی دارد؟

جواب: با وجود فساد، استفاده از آن و خرید و فروش آن جایز نیست. (۳)

س: آیا خرید و نصب آنتن های ماهواره ای در منازل جایز است؟ ثانیاً استفاده افراد از برنامه ها چگونه است؟ ثالثاً آیا منع کودکان از دیدن برنامه ها، مجوز تهیه و نصب آنتن و استفاده ی بزرگ ترها (پدر و مادر) می باشد یا خیر؟

ج: اولاً- با توجه به آنچه مطلعین اظهار می دارند برنامه های ماهواره اکثراً موجب شیوع فحشا و منکر مخصوصاً در رابطه با نسل جوان می باشد؛ لذا خرید و نصب آنتن های ماهواره ای جایز نیست.

ثانیاً صرف استفاده از برنامه ها، اگر خارج از برنامه های فوق الذکر باشد و موجب انحراف

ص: ۱۵۶

۱- توضیح المسائل (محشی) امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ص ۹۷۶، س ۱۲۱۳

۲- استفتاءات جدید حضرت آیت الله مکارم شیرازی «حفظه الله تعالی»، ص ۴۹۵، س ۱۶۰۹

۳-) استفتاءات حضرت آیت الله بهجت «رضوان الله تعالی علیه»، ص ۲۲۲، س ۴۰۸۷

اخلاقی و یا اعتقادی و غیره نباشد، مانعی ندارد.

ثالثاً اگر استفاده بزرگ ترها در همان محدوده ای باشد که در جواب دوم ذکر شد، مانعی ندارد. ولی در عین حال عدم جواز خرید و نصب، به قوت خود باقی است. (۱)

۸۴. تشبّه به دشمن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُشَبَّهُ الزُّيُّ بِالزُّيِّ حَتَّى يُشَبَّهَ الْخُلُقُ بِالْخُلُقِ؛ وَ مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ؛ يَا مَبْرَأَ كَرَمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مَي فَرْمَايِد: ظَوَاهِرِ اَفْرَادِ بَا هَم يَكْسَانَ نَمِي شُود، مَگَرِ اَن گَاه كِه خُلُقِ وَ خَوِي اَيْشَانَ بَا يَكْدِيگَرِ بَرَابَرِ گَرَدَد؛ وَ هَرِ كَسِ بِه گَرُوهِي شَبَاهَتِ جُويِد، دَرِ شَمَارِ اَنَانَ مَحْسُوبِ مَي شُود.» (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. خرید کالاهای تولیدی دشمنان اسلام چون مبتنی بر فرهنگ لذت گرایی و شهوت پرستی می باشد، سبب می شود که استفاده از آن ها به تدریج با تأثیری که بر روح و روان انسان می گذارد، مصرف کننده را به سمت شهوت و لذت سوق دهد. این که برخی معتقدند ما مواظب خودمان هستیم و استفاده ی این گونه کالاها در ما هیچ اثری نمی گذارد، ساده اندیشی است؛ زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم که سخنان ایشان ریشه در وحی الهی دارد، می فرماید: «همگونی

ص: ۱۵۸

۱- (جامع المسائل فارسی - حضرت آیت الله فاضل لنکرانی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۱، ص ۲۴۶، س ۱۰۰۱)

۲- (حکمت نامه ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم، ج ۱۳، ص ۱۲۵)

ظاهری، همگونی فکری و روانی را به دنبال دارد؛ به گونه ای که با مرور زمان و به تدریج، فکر و رفتار انسان، همان فکر و رفتار دشمنان خدا می شود». لذا مشاهده می کنیم بین انسان هایی که در استفاده از محصولات تولیدی هدفمند دشمنان ابایی ندارند، گرایش به شهوت رانی و ارتباط های لذت گونه مشوب به حرام و بی میلی به رفت و آمد با علما و متدینین و مراکز مذهبی مانند مساجد، به وفور مشاهده می شود. شاید به همین دلیل باشد که خداوند در قرآن کریم می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید، یهود و نصاری را دوستان خود مگیرید که بعضی از آنان دوستان بعضی دیگرند و هر کس از شما آن ها را به دوستی گیرد، از آنان خواهد بود. آری؛ خدا گروه ستمگران را هدایت نخواهد کرد».(۱)

۲. سال هاست که مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" از تهاجم فرهنگی و بلکه شیخون فرهنگی و در این اواخر از ناتوی فرهنگی دشمنان سخن می گویند؛ معنای این سخن آن است که دشمن از راه های مختلف از جمله: تولید اقلام خاص به دنبال ترویج و اشاعه ی فرهنگ خود و حمله به ارزش های اسلامی و شیعی هست و در این راه، سرمایه گذاری کلان و تلاش وافر می کند. تولید انواع مواد مخدر، مشروبات الکلی، فیلم های مبتذل و ضد اسلامی و ضد ایرانی، تولید عروسک "باربی" به همراه دوستش "کن" با هدف

ترویج شهوت گرایی و ارتباطات نامشروع گسترده، تولید بازی های رایانه ای با هدف اشاعه ی فحشا و خشونت گرایی و زمینه سازی برای تهاجم نظامی به کشورهای اسلامی خصوصاً ایران، نمونه هایی از این اقدامات است.

۳. با توجه به مطالب گفته شده، همه باید در یک حرکت قاطع برای سلامتی روح و روان خود و فرزندانمان تصمیم بگیریم که در مرحله ی اول از خرید و فروش کالاهای ساخت دشمن به ویژه کالاهای هدفمند خودداری کنیم.

در ادامه به نمونه هایی از این کالاها اشاره می شود:

یک: انواع عروسک های ساخت کشورهای بیگانه از قبیل: عروسک "باربی" در نمادهای مختلفش، عروسک "کن"، عروسک "لی لی آلمانی"، عروسک "میچ"، عروسک "اسکیپر" و...؛ جالب است بدانیم که عربستان سعودی در سال ۲۰۰۳ میلادی خرید و فروش عروسک باربی را به دلیل عدم تطابق با فرهنگ اسلامی ممنوع اعلام کرد، ولی متأسفانه در کشور ما این نوع عروسک و موارد مشابه آن به وفور مشاهده می شود.

دو: وسایلی که در بردارنده ی تصاویر باربی و سایر تصاویر مستهجن می باشد مانند: لوازم التحریر، کیف مدرسه، وسایل اتاق کودک، وسایل حمام، لباس مهمانی، لباس خواب و... .

سه: لباس هایی که ترویج کننده ی شهوت و آلودگی اخلاقی می باشند مانند: لباس های تنگ،

ص: ۱۵۹

کوتاه و چسبیده به بدن، لباس های پاره، لباس های جذب کننده ی نامحرمان و... .

۴. چند استفتاء و مسأله ی فقهی از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

س: با توجه به تهاجم فرهنگی دشمنان اسلام و مسلمین که می خواهند همچون گذشته با تغییر لباس مردان، به ویژه جوانان، چادر و روپوش زنان و یا نازک بودن آن لباس ها، جامعه را به فساد بکشانند؛ تولید و مصرف این گونه لباس ها چه حکمی دارد؟ و نیز عکس های برهنه ی زن های بی حجاب و یا مردان بدنام که بر روی بالش ها، روفرشی ها، ظروف و پاره ای از البسه انداخته می شود چه صورتی دارد؟ به طور کلی حکم آنچه در مسیر ترویج فساد اخلاق جامعه و کمک به تهاجم فرهنگی دشمنان اسلام و مسلمین باشد، چیست و وظیفه ی مسلمین در قبال آن کدام است؟

ج: هر کاری که موجب اشاعه و توسعه ی فرهنگ های فاسد و بیگانه باشد جایز نیست؛ ولی تولید لباس های نازکی که می تواند در منزل مورد استفاده ی زن در برابر همسرش باشد، اشکالی ندارد و دیگران نباید از آن سوء استفاده کنند. (۱)

س: پوشیدن لباس مبتذل، تنگ و مهیج غربی برای زن و مرد چه حکمی دارد؟

ج: چون معرضیت برای مفسده دارد، جایز نیست. (۲)

- خرید، فروش، توزیع و تکثیر نوارهای ترانه، عکس های مبتذل و مستهجن، عکس های مینیاتور از زنان و مردان به صورت محرک یا نیمه عریان، کتاب ها و مجلاتی که باعث ایجاد جو فرهنگی فاسد و غیر اسلامی در بین جوانان می شود، نوارهای ویدیویی حاوی فیلم های مبتذل، موسیقی، آواز، رقص و...، کاپلن با تصاویر برهنه ی زنان و یا با تصاویر رقص دسته جمعی، فرش هایی با

تصاویر مبتذل و هر چیزی که در بردارنده ی تصاویر مستهجن و ترویج دهنده ی بدحجابی و فساد و فحشا باشد؛ به فتوای همه ی مراجع تقلید جایز نیست. (۳)

۸۳. نماد فرهنگی دشمنان و گروه های انحرافی

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيَّ نَبِيٌّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ قُلٌّ لِلْمُؤْمِنِينَ لَا يَلْبَسُوا لِبَاسَ أَعْدَائِي وَلَا يَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِي وَلَا يَسْلُكُوا مَسَالِكَ أَعْدَائِي فَيَكُونُوا أَعْدَائِي كَمَا هُمْ أَعْدَائِي»؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: خداوند متعال به یکی از پیامبرانش وحی کرد که به مؤمنان بگو: لباس دشمنان من را نپوشید، غذای خاص آنان را نخورید و راه دشمنان من را نپیمایید؛ زیرا در این صورت شما نیز مانند آنان دشمن من به حساب می آید. (۴)

پیام ها و نکته ها

۱. منظور از لباس و غذای دشمنان اسلام، لباس و غذاهایی است که مخصوص آن هاست، نماد فرهنگ آنان به حساب می آید

و با هدف گسترش اباحه‌گری و مفاسد و تحریک جنسی طراحی می‌شود مانند: لباس‌های کوتاه و چسبیده به بدن، لباس‌های پاره و یا لباس‌هایی با تصاویر و نوشته‌های مستهجن و رنگ‌های محرک که موازین شرعی در آن لحاظ نشده و یا مانند عروسک‌های باربی، اسباب‌بازی‌ها و کیف و لوازم التحریری که حاوی تصاویر باربی و سایر نمادهای فرهنگ غرب و گروه‌های انحرافی نظیر شیطان پرستان است.

۲. شاید اطلاع داشته باشید که برای ساختن این مدها، متخصصین روان‌شناس، جامعه‌شناس و حتی متخصصین نظامی، مدت‌ها به مطالعه می‌پردازند و راجع به تأثیری که یک مد خاص می‌تواند در یک جامعه از خود به جای گذارد، آینده‌نگری و تحلیل می‌کنند و هنگامی که تصویب شد، با شگردهای عجیبی به تبلیغ آن می‌پردازند، سپس در راستای نیل به اهداف خود، این اجناس را گاه با قیمت‌های بسیار نازل در کشورهای هدف مانند کشور ما به فروش می‌رسانند. به راستی با چه هدف و انگیزه‌ای این همه متحمل هزینه می‌شوند؟! آیا دلسوز ما هستند؟! آیا صرفاً در پی اهداف و منافع اقتصادی هستند؟!

۳. بر ملت شریف، متدین و انقلابی ایران، که با هشت سال مقاومت و دفاع در برابر شرق و غرب عالم توانست برای همیشه، درس عبرتی به دشمنان و متجاوزان بدهد، لازم است که در

ص: ۱۵۷

۱- (استفتاءات جدید حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی «حفظه الله تعالی»، ص ۵۳۴، س ۱۷۵۸)

۲- (استفتاءات حضرت آیت‌الله بهجت «رضوان الله تعالی علیه»، ص ۱۷۶، س ۵۲۱۱)

۳- (درآمدهای حلال و حرام، ص ۲۰۰)

۴- (من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۵۲)

جنگ نرم نیز با خودداری از خرید کالاهایی که با این هدف و از جانب دشمنان خدا طراحی و عرضه می شود؛ به وظیفه ی خود در مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی دشمن عمل کنند تا هم خود را از خطر ملحق شدن به صف دشمنان اسلام مصون و محفوظ نگه دارند و هم محیط جامعه، مدرسه ها و خانه ها را از خطر آلودگی های دیداری و تصویری سالم بدارند، همچنین روح و روان پاک فرزندان دلبدشان را از خطر گرایش به انحراف و مفساد جنسی و شهوانی پاک نگه دارند.

۴. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

خرید و فروش صلیب که علامت مسیحیان است به صورت طلا و نقره یا شکل دیگر توسط مسلمانان چه صورتی دارد؟

آیات عظام بهجت "رضوان الله تعالی علیه"، سیستانی، مکارم و تبریزی "حفظهم الله تعالی": «جایز نیست».

حضرت آیت الله فاضل لنکرانی "رضوان الله تعالی علیه": «بر مؤمنین لازم است از اموری که موجب ترویج فرهنگ اجانب (بیگانگان) است اجتناب کنند».

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی "حفظه الله تعالی": «حرام است و از بین بردن هیأتش واجب است».(۱)

۸۵. کروات و پاپیون

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ عُدَّ مِنْهُمْ»؛

امام علی علیه السلام می فرماید: هر کس خود را شبیه قومی قرار دهد از آنان به حساب می آید».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از مهم ترین ابعاد تهاجم فرهنگی دشمنان، رفتارسازی است؛ یعنی سعی و تلاش

ص: ۱۶۰

(۱) - درآمدهای حلال و حرام، ص ۲۱۴

(۲) - دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۵۱۳

می کنند تا رفتارهای متناسب با فرهنگ خود را بر همه ی ملت ها تحمیل کنند. آنان نمادهایی را به عنوان فرهنگ خود طراحی می کنند و استفاده از آن را برای همگان شایع می سازند تا نشان بدهند که دیگران تابعشان بوده و چیزی را ارزش می دانند که آن ها ارزش بدانند.

۲. خرید و فروش لباس ها و کالاهایی که نماد دشمنان اسلام است و استفاده از آن ها انسان را حتی در قیافه و ظاهر شبیه آنان می کند، روا نیست. زیرا هر چند ممکن است قریب به اتفاق کسانی که از این گونه نمادها استفاده می کنند، فکر و ایده ی دشمنان خدا را قبول نداشته باشند ولی حداقل نقش سیاهی لشکر را برای دشمنان اسلام بازی می کنند و با عمل و قیافه ی ظاهری خود، دشمنان خدا را در تداوم راه خود دلگرم می سازند. خرید و فروش صلیب، کروات و پاپیون، نمادهای شیطان پرستی و نمادهای فرقه های انحرافی از این قبیل است.

۳. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

س: آیا استفاده از کروات و پاپیون جایز است؟

ج: سزاوار نیست مؤمن با زدن کروات خود را از زئی مؤمنین خارج کند و پاپیون زدن اشکال دارد؛ و الله العالم. (۱)

س: استفاده از کروات و خرید و فروش آن چه حکمی دارد؟

ج: اشکال دارد. (۲)

س: پوشیدن کروات چه حکمی دارد؟

ج: به طور کلی پوشیدن کروات و دیگر لباس هایی که پوشش و لباس غیرمسلمانان محسوب می شوند به طوری که پوشیدن آن ها منجر به ترویج فرهنگ منحط غربی شود، جایز نیست. (۳)

۸۶. مُدِ پَرَسْتِي

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَهَ بِغَيْرِنَا؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: از ما نیست کسی که خود را (در پوشش، آرایش و آداب و رسوم) شبیه دشمنان ما (کفار و منافقان) کند». (۴)

پیام ها و نکته ها

۱. منظور از "غَيْرِنَا" دشمنان اسلام مانند کفار و منافقان می باشند. در قرآن کریم انسان ها به

- ١-) استفتاءات جديد حضرت آيت الله تبريزي «حفظه الله تعالى»، ص ٤٧٦، س ١٩٣٧
- ٢-) استفتاءات حضرت آيت الله بهجت «رضوان الله تعالى عليه»، ص ١٨٣، س ٣٩٦٨
- ٣-) أجوبه الاستفتاءات (فارسي)، ص ٣٠٧، س ١٣٧٨
- ٤-) نهج الفصاحه، مجموعه كلمات قصار حضرت رسول صلى الله عليه و آله وسلم، ص ٦٦٣

دو قسم خودی و غیرخودی تقسیم شده اند: مسلمانان نسبت به هم، خودی و غیر مسلمانان (اعم از منافقین داخلی و کفار خارجی) نسبت به مسلمانان، غیرخودی هستند. (۱)

۲. منظور از تشبّه، تشبیه در مدل آرایش، مدل لباس و پوشش، مدل ارتباط با نامحرمان، مدل حضور خانم ها در اجتماع، مدل برداشته شدن حریم محرم و نامحرم و مانند آن می باشد.

ظاهر انسان به تدریج و با مرور زمان بر افکار و ارزش های مورد قبول او اثر می گذارد؛ لذا آرام آرام، هم خود شخص و هم دیگران، احساس می کنند که ارزش ها و افکار او تغییر کرده است؛ کم کم میل به حق، میل به ارتباط با مؤمنین، میل به ارتباط با مراکز مذهبی، میل به شنیدن موعظه و نصیحت و... در انسان فروکش می کند و در عوض میل به باطل و شرکت در مجالس لهو و لعب، میل به بی بند و باری و... در او افزایش می یابد و در نتیجه مؤمنان، علما، مسئولین، زنان با حجاب و پاکدامن و... در چشم انسان کوچک و عقب مانده و متحجر و انسان های لائالی و بی دین و فاسد، بزرگ و ستودنی جلوه می کنند و حتی سکونت در محله و شهرک های مؤمنین (به اصطلاح پایین شهر) را نشانه ی عقب ماندگی و سکونت در شهرک ها و محله ی کاخ نشین ها (به اصطلاح بالا شهر) را نشانه ی پیشرفت و ترقی و ارزشمندی به حساب می آورد.

۳. انسان دارای دو زبان است: زبانی که داخل فضای دهان و وسیله ی سخن گفتن او است و با آن منویات خود را به دیگران منتقل می کند؛ و دیگری، زبان بدن و ظاهر؛ یعنی انسان با تیپ ظاهری و نحوه ی پوشش و آرایشش با دیگران سخن گفته و خود را به آنان معرفی می کند. دیگران قبل از این که ما را با زبان سر بشناسند، با زبان بدن و ظاهر می شناسند و قضاوت می کنند. ظاهر و نوع

پوشش و آرایش هر فرد، نشان دهنده ی شخصیت اوست. بنابراین اگر می خواهیم دیگران قضاوت مثبتی از ما داشته باشند باید مراقب ظاهر و نوع پوشش خود باشیم و از پوشش و آرایش های نامناسب که انسان را شبیه به دشمنان خدا و یا انسان های لائالی و فاسد می کند جدا پرهیز کنیم.

۴. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم ملاک و معیار مسلمان واقعی بودن را علاوه بر ایمان باطنی و پاکی درون، داشتن ظاهری مناسب با رعایت ارزش های دینی می دانند. این که برخی می گویند مهم پاکی دل است، نه تیپ و قیافه ی ظاهری، سپس با این بهانه، حجاب و پوشش مناسب را کنار می نهند و از لباس های نامناسبی استفاده می کنند که بیشتر نماد فرهنگ غرب است و نه نماد فرهنگ اسلام؛ درست نیست و ملاحظه می فرمایید که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم خط بطلان بر آن می کشند؛ پس باید ظاهر و باطن ما مبتنی بر ارزش های دینی باشد.

۵. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

ص: ۱۶۲

س: این روزها مدل لباس و آرایش ویژه ی غربی ها در کشور رواج یافته و برخی جوانان نیز خود را به آن می آریند؛ آیا جایز است؟ همچنین بستن کروات و پاپیون که مسلمان را به کفار شبیه می کند، چگونه است؟

ج: باسمه تعالی؛ مؤمن باید از کاری که موجب ترویج فساد بین جامعه ی مسلمین است یا جامعه را در معرض فساد قرار می دهد، اجتناب کند؛ و الله العالم. (۱)

س: اکنون لباس هایی با رنگ ها و شکل های مختلف در بازار موجود است که ارمغان فرهنگ غرب است؛ پوشیدن این ها چه حکمی دارد؟

ج: باسمه تعالی؛ سزاوار است مسلمان از کافر امتیاز داشته باشد و تشبیه به کفار پیدا نکند؛ و الله العالم. (۲)

۸۷. تیرهای شیطان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ۸: «فَاخِذُوا عِبَادَ اللَّهِ عَدُوَّ اللَّهِ أَنْ يُعَدِّيَكُمْ بَدَائِهِ وَأَنْ يَشْتَتِفَ زَكْمَ بِنْدَائِهِ وَأَنْ يُجَلِبَ عَلَيْكُمْ بِخَيْلِهِ وَرَجْلِهِ [رَجْلِهِ] فَلَعَمْرِي لَقَدْ فَوْقَ لَكُمْ سَهْمَ الْوَعِيدِ وَأَعْرَقَ إِلَيْكُمْ بِالنَّزْعِ الشَّدِيدِ وَرَمَاكُمْ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ»

امام علی ۸ می فرماید: «ای بندگان خدا! از دشمن خدا پرهیز کنید! مبادا شما را به بیماری خود مبتلا سازد و با ندای خود شما را به حرکت در آورد و با لشکرهای پیاده و سواره ی خود بر شما بتازد؛ به جانم سوگند! شیطان تیر خطرناکی برای شکار شما بر چله ی کمان گذارده و تا حد توان، کشیده و از نزدیک ترین مکان، شما را هدف قرار داده است.» (۳)

پیام ها و نکته ها

۱. همان گونه که جسم انسان در اثر دریافت خوراکی های مسموم و غیربهداشتی مریض می شود، روح انسان نیز که به مراتب حساس تر از جسم اوست، با دریافت برخی اندیشه ها، صحنه های دیدنی، برخی از شنیدنی ها و... آلوده می گردد. در قرآن کریم از

کسانی که گرفتار نفاق هستند یا با کفار و دشمنان خدا ارتباط پنهانی دارند و یا گرفتار ارتباط نامشروع با نامحرمان هستند؛ تعبیر به بیمار شده است. (۴)

بنابراین تمام کسانی که مبتلا به کفر و شرک و نفاق هستند، یا مسلمانند ولی با دشمنان خدا

ص: ۱۶۳

۱- استفتاءات جدید حضرت آیت الله تبریزی «حفظه الله تعالی»، ص ۵۰۸

۲- همان

۳- نهج البلاغه، ترجمه ی دشتی، ص ۳۸۳

۴-)سوره های مبارکه ی بقره، آیه ی ۱۰؛ مائده، آیه ی ۵۲؛ احزاب، آیه ی ۳۲

ارتباط داشته و دلدادگی آنان می باشند و یا آلوده به گناهان به ویژه گناهان جنسی و شهوانی هستند؛ بیمار محسوب می شوند و اگر خود را با توبه و عمل صالح درمان نکنند، گرفتار مرگ روحی و انسانی می شوند. به فرموده ی امیر بیان، اینان مرده های زنده نما هستند (۱) و دشمن انسان و انسانیت؛ (۲) و چون هر کسی دوست دارد دیگران را هم به شکل خود درآورد، سعی انسان های آلوده نیز این است که دیگران را آلوده ساخته و هم رنگ خود سازند (۳) بنابراین از تمام ابزار و امکانات ممکن برای آلوده سازی دیگران به ویژه مؤمنان استفاده می کنند. (۴)

۲. «خیل» به معنای لشکر سواره و «رجل» به معنای لشکر پیاده است؛ این تعبیر اشاره به دستیاران فراوانی است که شیاطین جن و انس برای گمراه سازی مردم به کار می گیرند. صفات رذیله، عوامل گناه، مراکز فساد، تبلیغات گمراه کننده و ابزار گناه؛ به نوعی لشکر پیاده و سواره ی شیطان اند؛ لذا امام علی علیه السلام بندگان خدا را از نزدیک شدن به دشمنان خدا بر حذر می دارد. (۵)

۳. خطر این گونه بیماری ها این است که مُسری است و به تمام کسانی که با آنان ارتباط داشته باشند، سرایت می کند. لذا حضرت علی علیه السلام می فرماید: «از این گونه انسان های بیمار و آلوده دوری کنید تا مبادا شما را به بیماری خود آلوده کنند». بر این اساس آیا نمی توان درصد فراوانی از بد حجابی ها، بی حجابی ها، ارتباطات نامشروع دختران و پسران تحت عنوان روابط دوستانه، بدبینی نسبت به مسئولین و نظام اسلامی، میل به خودنمایی، جلوه گری، مدپرستی و تجمل گرایی، خیانت به همسر، اختلاط محرم و نامحرم و... را محصول نزدیک شدن به دشمنان خدا با استفاده از محصولات تولیدی آنان نظیر: برنامه های ماهواره ای و اینترنتی، فیلم های سینمایی هالیوودی، برخی اسباب بازی ها و... دانست؟!

چه بلایی بر سر ما آمده است که از یک محصول غذایی فاسد و یا تاریخ مصرف گذشته یا شخصی آلوده به یک بیماری ساده مانند: سرماخوردگی و... دوری می نماییم تا آلوده نشویم ولی به راحتی، ماهواره های دشمنان اسلام و آلودگان به انواع آلودگی ها را وارد حریم زندگی خود می کنیم؟! به هر سایت اینترنتی با هر گرایشی سر می زنیم و پای هر بازی رایانه ای - به ویژه آن ها که تولید دشمن بوده و با هدف آلوده سازی جوانان ما تهیه شده است - زانو می زنیم؟! و یا هر نوع اسباب بازی را که فقط ظاهری زیبا داشته

باشد، می خریم و بدون توجه به پیامدهای مخربی که بر روح و روان فرزندانمان دارد و در آینده ی نه چندان دور آنان را به

ص: ۱۶۴

۱- (نهج البلاغه (للصباحی صالح)، ص ۱۱۹

۲- (سوره های مبارکه ی تغابن، آیه ی ۱۴؛ زخرف، آیه ی ۶۷؛ فاطر، آیه ی ۶

۳- (سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۸۹

۴- (سوره ی مبارکه ی اسراء، آیه ی ۶۴

۵- (پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۷، ص ۳۷۱

بیماری شهوت گرایی، جلوه گری، لذت پرستی، مدگرایی و بی حجابی می کشاند، در اختیارشان قرار می دهیم!

آیا لازم نیست هنگامی که می خواهیم در آغاز فصل مدارس برای نوگلان و فرزندان دلبندمان لوازم التحریر و کیف مدرسه بخریم، همان قدر که به جنس و شکل ظاهر آن با دقت می نگریم، نیم نگاهی هم به تصاویر حک شده بر روی این محصولات داشته باشیم؟ آیا تصویر دخترک مو طلایی، نیمه عریان و آرایش کرده ی آمریکایی که نمادی از فرهنگ برهنگی و ابتذال دنیای غرب است، هیچ تأثیری بر روح لطیف و حساس فرزندانمان نمی گذارد؟!

آیا وقت آن نشده که به تولیداتی که مستقیم یا غیر مستقیم با خط دهی دشمنان خدا و با هدف گسترش فساد، اعتیاد، ابتذال، مدگرایی و مصرف گرایی تولید می شود، با نگاه تردید نگریسته و در خرید آن ها کمی درنگ کنیم؟!

۸۸. خطر جابه جایی

«قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتْ أُخْتَيْهَا حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَأَتَبَهُمُ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ»

می فرماید: “در میان امت هایی از جن و انس که پیش از شما بوده اند، داخل آتش شوید!” هر بار که امتی [در آتش] درآید، هم کیشان خود را لعنت کند تا وقتی که همگی در آن به هم پیوندند؛ آن گاه پیروانشان درباره ی پیشوایانشان می گویند: “پروردگارا! اینان ما را گمراه کردند، پس دو برابر عذاب آتش به آنان بده!” خداوند می فرماید: “برای هر کدام عذاب دو چندان است ولی شما نمی دانید!” (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از ویژگی های قیامت، آن است که انسان ها هر چند ابتدا به صورت انفرادی از قبرها بیرون آمده و وارد صحنه ی محشر می شوند؛ (۲) ولی بعد به طور گروهی پشت سر شخص یا جریان قرار می گیرند که در دنیا از او تبعیت می کردند؛ و به صورت گروهی با هم وارد بهشت یا جهنم می شوند. (۳) گروه های تبهکار، گمراه و گمراه کننده که در دنیا بر همدیگر تأثیر سوء

ص: ۱۶۵

۱- (سوره ی مبارکه ی اعراف، آیه ی ۳۸)

۲- (سوره ی مبارکه ی انعام، آیه ی ۹۴)

۳- (سوره های مبارکه ی قصص، آیه ی ۴۱؛ زمر، آیات ۷۱ و ۷۳)

گذاشته و یا از همدیگر متأثر شده اند، نیز به طور گروهی با هم وارد جهنم می شوند. وقتی در فضای جهنم کنار یکدیگر قرار می گیرند همدیگر را لعن و نفرین می کنند و می گویند: «خدا تو را لعنت کند که مرا گمراه کردی و اگر تو نبودی؛ من منحرف نمی شدم!» بعد رو به

خداوند می کنند و می گویند: «خدایا! این ها ما را به فساد و ابتذال و اعتیاد کشاندند؛ پس آنان را دو برابر عذاب کن!» و خداوند در پاسخ آنان می فرماید: «هر دو گروه را دو برابر عذاب می کنم».

۲. سرّ دو برابر شدن عذاب هر دو گروه، آن است که هر دو مرتکب دو تخلف شده اند:

سر کرده ها و گردانندگان شبکه ها و باندهای فساد و منحرف، هم خود گمراه بودند و هم با انواع حيله ها و ابزارها سعی در به انحراف کشاندن دیگران داشتند.

گروه ها و افراد پیرو نیز، هم گناه کردند و هم به جای اولیای خدا به سراغ دشمنان خدا رفتند، یعنی به جای اجابت دعوت رهبران الهی و فراخوان آن ها مبنی بر حضور در صحنه های اجتماعی و سیاسی، به خواست دشمنان خدا پاسخ دادند؛ مثلاً از شرکت در انتخابات و راهپیمایی ها خودداری کردند و به جای آن در تجمعاتی که خواست دشمن بود شرکت کردند، به جای مسجد به کاباره و مراکز فساد رفتند، به جای استفاده از شبکه های تلویزیونی سالم؛ به سراغ ماهواره های ساخت صهیونیست ها، بهایی ها و وهابی ها رفتند، به جای خرید عروسک مناسب؛ عروسک باربی آمریکایی را خریدند، به جای دوستی با مؤمنین؛ با انسان های فاسد و منحرف دوست شدند، به جای خرید کالای ایرانی با رعایت معیارهای اسلامی؛ کالای خارجی با معیارهای غربی خریدند، به جای بازی های رایانه ای اسلامی؛ به بازی های رایانه ای ساخت دشمن با بهانه ی جذابیت بیشتر روی آوردند و... چنین کسانی به جای بهره مندی از رحمت الهی، گرفتار عذاب الهی می شوند و به جای آن که راهی بهشت برین شوند؛ سر از جهنم سوزان الهی در می آورند.

چه خوش گفت دهقان سالخورده که ای پسر! به جز از کشته ی خویش ندروی!

۸۹. باربی و تهاجم فرهنگی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبْلَتْهُ»؛

امام علی علیه السلام می فرماید: همانا قلب کودک و نوجوان مانند زمین خالی کاشته نشده ای است که آماده ی پذیرش و پرورش هر دانه ای می باشد؛ لذا هر بذر و دانه ای در آن کاشته شود، آن را می پذیرد و به رشد آن می پردازد» (۱).

ص: ۱۶۶

۱. غریزه ی تقلید یکی از نیرومندترین و ریشه دارترین غرایز انسانی و برای کودک، سودمند و سازنده است؛ زیرا به کمک آن، بسیاری از رسوم زندگی، آداب معاشرت، غذا خوردن، لباس پوشیدن و طرز تکلم و ادای کلمات و جمله ها را از پدر و مادر و سایر معاشران فرا می گیرد و به کار می بندد. (۱) کودکان ما از راه دیدن و شنیدن از همان آغاز تولد و بلکه قبل از تولد یادگیری را شروع می کنند و برابر با آنچه در کودکی مشاهده کرده و شنیده اند، در آینده رفتار خواهند کرد.

۲. به خاطر وجود همین غریزه ی تقلید است که اسلام به والدین، سفارش اکید می کند که رفتارهای جنسی باید دور از چشم کودکان باشد و کودکان نباید حتی سخن های عاشقانه ی زن و شوهر را بشنوند. لذا باید محل استراحت والدین از کودکان جدا بوده و از همان کودکی به بچه ها آموزش داده شود که در سه وقت؛ (هنگام استراحت نیم روزی، آغاز شب و پایان شب)، سرزده و بدون اجازه وارد محل استراحت پدر و مادر نشوند. (۲) پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم نیز در همین رابطه هشدار داده اند که چنان چه فرزندان، شاهد روابط جنسی پدر و مادرش باشد؛ حتماً آلوده خواهد شد. (۳)

۳. وقتی کودکان با دیدن و شنیدن رفتار جنسی والدین به انحراف کشیده می شوند، آیا با دیدن تصاویر مستهجن ماهواره ای، اینترنتی و پیامکی منحرف نمی شوند؟! با توجه با این نکته ها است که پدر و مادرها، تولیدکننده های وسایل کودک و نوجوان و واردکننده های اجناس مصرفی متعلق به کودکان، باید مراقب باشند که چه تصویر و صحنه ای را در برابر نگاه تیزبین و حساس کودکان قرار می دهند. وقتی عروسک باربی با موهای بور و طلایی، گردن باریک و کشیده، دماغ و دهان کوچک، چشمانی درشت و آبی و کمری باریک تولید و وارد بازار شد، بعد از چند سال آثار سوء خود را در آمریکا نشان داد؛ سوء تغذیه و سوء هاضمه در دختران جوان یکی از این آثار بود. بعد از بررسی های دقیق معلوم شد که چون الگوی دختران آمریکا عروسک باربی شده و باربی، اندامی لاغر و باریک دارد؛ دختران از خوردن غذا خودداری می کنند. همین طور برای حفظ تناسب اندام خود به شکل اندام باربی، از بچه دار شدن خودداری می کردند. لذا برای ایجاد اشتیاق به مادر شدن، باربی ای ساخته شد که جنینی در شکم داشت؛ تا دختران آمریکایی با مشاهده ی وضع حمل او اشتیاق به مادر شدن پیدا کنند. (۴)

ص: ۱۶۷

۱- (تربیت، ص ۱۳۰)

۲- (سوره ی مبارکه ی نور، آیات ۵۸-۵۹)

۳- (حکمت نامه ی کودک، ص ۲۱۴)

۴- (باربی، ص ۴۰)

با مشاهده ی این آثار بود که سازندگان باربی تصمیم گرفتند از باربی به عنوان سربازی برای ترویج فرهنگ مادی گرایی، لذت جویی شهوانی و اباحه گری استفاده کنند. بنابراین آن را در قالب ها، لباس ها و نقش های گوناگون مانند: پرستار، افسر پلیس، سرباز، آموزگار، پزشک، دندان پزشک، دام پزشک، خواننده، دزد، گدا، رقاصه، فاحشه و... و به شکل و قیافه ی ملیت های مختلف (آفریقایی، ژاپنی، آسیایی و...) تولید کردند. همین طور از تصویر و عکس او در تولید لوازم التحریر، کیف، وسایل حمام، اتاق خواب، خانه و... استفاده نمودند.

آیا تصور می کنید، سازندگان باربی فقط به فکر نفع مالی هستند یا در کنار منافع کلان اقتصادی به دنبال اهداف فرهنگ خاص خود نیز می باشند؟! به برخی از این اهداف اشاره می شود: ترویج فرهنگ برهنگی، لذت گرایی، شهوت رانی، اشرافی گری، تجمل گرایی، عادی سازی روابط جنسی آزاد با جنس مخالف بدون ازدواج رسمی (این هدف خصوصاً از سال ۱۹۶۶ با تولید عروسک "کن" تشدید شد)، ترویج مصرف بی رویه ی لوازم آرایش، اباحی گری و تکلیف گریزی، معنویت زدایی، قبح زدایی از گناهان جنسی، رقاصی، شرب خمر و... نمونه ای از اهدافی است که باربی دنبال می کند تا آن را در قلب کودک و نوجوان ما به کارد و الگوی رفتاری کودکان و دختران و مادران ما باشد. (۱)

۴. از دشمن جز انتظار دشمنی، توطئه و فتنه نمی رود. لذا نمی توانیم دشمن را برای تولید باربی با این اهداف خاص سرزنش کنیم؛ همین طور نمی توانیم از تمام تجار و واردکننده ها و قاچاقچیان انتظار داشته باشیم که به واردات و عرضه ی باربی نپردازند؛ چراکه با کمال تأسف برخی از تولیدکنندگان و واردکنندگان بدون توجه به اهداف دشمن، به خاطر سود اقتصادی به وارد کردن و عرضه ی آن می پردازند؛ اما چرا من و شمای مصرف کننده با خرید این کالا به دشمن در ترویج اهدافش کمک کنیم؟! ما چرا با خرید این کالا، بذر گرایش به فساد، بی حجابی و بد حجابی، جلوه نمایی، اباحه گری و... را در قلب بچه های خود می کاریم؟!

بنابراین باید همه در عزمی عمومی؛ تولید، واردات، عرضه و استفاده از باربی و کالاهای حاوی تصاویر باربی را تحریم کنیم و آموزش و پرورش هم استفاده از لوازم التحریر و کیف های حاوی تصاویر باربی را ممنوع کند. در این صورت تولیدکنندگان و عرضه کنندگان لوازم التحریر نیز ناچار به تجدیدنظر در استفاده از تصاویر و عرضه ی کالاها خواهند شد.

۹۰. کالاهای قاچاق

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا

ص: ۱۶۸

تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا؛ ای افرادی که ایمان آورده اید! اموالتان را میان خودتان بیهوده و باطل نخورید؛ مگر آن که به صورت تجارتی بوده باشد که در آن رضایت هر دو طرف وجود داشته باشد و خودتان را نکشید که خداوند به شما مهربان است!» (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی «باطل» در مقابل حق است و هر چیزی را که ناحق، بی هدف، بی پایه و بیهوده باشد، در بر می گیرد؛ بنابراین، تجاوز، تقلب و غش در معامله، داد و ستدهایی که بر اساس ربا پایه گذاری شوند، معاملاتی که حدودش مشخص نباشد و خرید و فروش اجناسی که فایده ی منطقی و عقلایی در آن نباشد، مثل: خرید و فروش وسایل فساد و گناه؛ تحت عنوان کلی «باطل» قرار می گیرد و جایز نیست. (۲)

همین طور بر اساس ارتباط جمله ی «لَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ» با تجارت و داد و ستد، می توان گفت: انجام هر گونه فعالیت اقتصادی که باعث تباهی جامعه و هلاکت اقتصاد جامعه می شود از قبیل: خرید و فروش کالای قاچاق و مواد مخدر و معاملات هر می شکل نیز ممنوع است. (۳)

۲. برخی مفسران بیان کرده اند که این آیه به خودکشی اجتماعی نیز اشاره دارد. اگر اقتصاد جامعه سالم نباشد، مردم دچار نوعی خودکشی اجتماعی می شوند و به اموال همدیگر تجاوز می کنند؛ یعنی سیستم اقتصادی ناسالم، زمینه ی پیدایش هلاکت جامعه است، همان گونه که در چنین جامعه ای خودکشی فردی نیز افزایش می یابد. (۴)

۳. خرید و فروش کالاهای قاچاق از مصادیق «اکل مال به باطل» است؛ زیرا هم به تولید داخلی و هم به تبع آن به اشتغال آسیب جدی می رساند و باعث هلاکت اقتصاد و تولید جامعه می شود.

۴. چند استفتاء و مسأله ی فقهی از مراجع عظام تقلید در این زمینه

س: آیا خرید اجناسی که به طور قاچاق از خارج وارد می شود و در بازار به فروش می رسد، (از قبیل: اجناس پوشیدنی، تزئیناتی و...) از نظر شرع اشکال دارد یا نه؟

ج: اگر دولت اسلامی مقرراتی در آن دارد، باید مراعات شود و اگر مزاحمتی ندارد، خرید و فروش در بازار مانع ندارد. (۵)

س: این جانب به جهت بیکاری و ناچاری و به علت این که نمی توانم کار سنگین انجام

ص: ۱۶۹

۱- (سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۲۹)

۲- (تفسیر قرآن مهر، ج ۴، ص ۱۰۷)

۳- (کنز العرفان فی فقه القرآن، ترجمه، ص ۵۱۵)

۴- (تفسیر قرآن مهر، ج ۴، ص ۱۰۷

۵- (استفتاءات امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۳، ص ۴۶، س ۱۲۶

دهم، دست به سیگارفروشی زده ام که آن هم سیگار خارجی یعنی سیگار وینستون می باشد؛ از شهرستان می خرم و به شهرستان دیگری می برم تا یک لقمه نان برای زن و بچه ام تهیه کنم؛ آیا این کسب از نظر شرع اسلام برای من مباح است یا خیر؟

ج: نظر به این که دولت اسلامی از قاچاق فروشی نهی کرده؛ شما باید قاچاق فروشی نکنید و از مقررات دولت متابعت نمایید. (۱)

س: خرید و فروش اجناس قاچاق که بدون اجازه دولت، مخفیانه وارد کشور می شود، چه حکمی دارد؟

ج: چنان چه مخالف مقررات جمهوری اسلامی ایران باشد، وارد کردن و خرید و فروش آن حرام است. (۲)

مسأله ی فقهی:

قاچاق کالا- (یعنی ورود غیر قانونی آن از مرزها) بر خلاف دستور شرع است و باید از آن به شدت پرهیز کرد. مخصوصاً هنگامی که موجب ضرر و زیان جامعه می شود و به اقتصاد کشور اسلامی لطمه وارد می کند. کمک کردن به قاچاقچیان در امر قاچاق نیز جایز نیست و گرفتن رشوه در این زمینه، گناه مضاعف دارد و بر همگان لازم است امر به معروف و نهی از منکر را فراموش نکنند. (۳)

ص: ۱۷۰

۱- (مجمع المسائل (للكلبایگانی)، ج ۱، ص ۵۶۴، س ۹۵

۲- (جامع المسائل فارسی - حضرت آیت الله فاضل لنکرانی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۱، ص ۲۶۸، س ۱۰۷۹

۳- (استفتاءات جدید حضرت آیت الله مکارم شیرازی «حفظه الله تعالی»، ص ۶۲۰

یک: علما و تولید ملی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «صَيِّفْنَا مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَيِّلْنَا صَلَاحَتُ أُمَّتِي وَإِذَا فَسَدْنَا فَسَدَتْ أُمَّتِي قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ هُمْ قَالَ الْفُقَهَاءُ وَ الْأُمَرَاءُ»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: دو گروه از امت من اگر راه صلاح و درستی را در پیش گیرند؛ امت را نیز به سمت صلاح و درستی به پیش خواهند بود ولی هرگاه راه فساد را شیوه ی خود قرار دهند؛ امت را نیز به فساد می کشانند. از آن حضرت پرسیدند: آن دو گروه چه کسانی هستند؟ حضرت فرمود: فقیهان و مسئولان» (۱).

پیام ها و نکته ها

۱. مهم ترین رسالت علما به ویژه در دوران غیبت امام زمان^ع حفظ دین مردم در ابعاد مختلف عبادی، اجتماعی و سیاسی است. آنان باید با سیره ی علمی و عملی خود هدایت کننده ی مردم به سوی زندگی دینی باشند. لذا علما، برای افراد جامعه نقش الگو را ایفا می کنند و گفتار و رفتارشان تأثیر تعیین کننده ای در جهت گیری رفتار جامعه دارد و در این میان، آنچه تعیین کننده ی خط مشی افراد جامعه است؛ رفتار عملی علما است و نه صرف گفتارشان. به فرمایش حضرت آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" که بارها در درس تفسیر بر آن تأکید می ورزند؛ مردم بیش از آن که با گفتار ما وارد دین شوند، با رفتار ما وارد دین می شوند و بیش از آن که با گفتار ما از دین خارج شوند، با رفتار ما از دین خارج می شوند. بنا بر این در سالی که شعار و محور آن "تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی" است؛ عملکرد علما، در حرکت جامعه به سمت تحقق این شعار؛ نقش اساسی و تعیین کننده ای دارد.

۲. چند پیشنهاد:

یک: لازم است علما و فقها همان گونه که در طول تاریخ در خط مقدم انقلاب و دفاع از اسلام و تبعیت از فرامین ولی فقیه بوده اند؛ در جهاد اقتصادی و خرید کالای ایرانی و ترجیح آن بر کالای خارجی که خواسته ی ولی فقیه زمان ما است، نیز پیشگام بوده و برای خرید، سراغ کالای ایرانی را بگیرند و از خرید کالای خارجی خودداری ورزند و سپس در گفتار هم بر خرید کالای ایرانی تأکید ورزند.

دو: پیشنهاد می شود ائمه ی محترم جمعه و جماعات، مبلغین، متولیان هیئت ها و... بر خرید کالای ایرانی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی تأکید ورزند و در بحث و گفتگوهایی که با

ص: ۱۷۲

اقتشار مختلف جامعه دارند به روشنگری و ضرورت حمایت از تولید ملی بپردازند.

۳. تصمیم بر خرید کالای ایرانی سابقه ای دیرینه دارد؛ بررسی تاریخی نشان می دهد که در گذشته برخی از شخصیت های علمی؛ مذهبی و سیاسی، بر خرید کالای ایرانی تأکید داشته اند. به نمونه هایی از این دست، اشاره می شود:

یک: نقل شده: «مرحوم "آیت الله مرعشی نجفی"؛ مرجع عالی قدر جهان تشیع، هیچ وقت لباس خارجی به تن نمی کردند و از خیاط می خواستند با پارچه های تولید داخل برایشان لباس بدوزد. آن روزها دکمه در ایران تولید نمی شد و مجبور بودند از دکمه های تولید خارج استفاده کنند. خیاط آقا هم از دکمه استفاده کرده بود. بعد از این که لباس را نزد آقا برد، آقا از دکمه هایش خوششان نیامد؛ گفتند: دکمه، خارجی است! به همین دلیل به خیاط یاد دادند که با قیطان دکمه درست کند و به لباس بدوزد».^(۱)

دو: بسیاری از علمای بزرگ اصفهان مثل: مرحوم "ثقه الاسلام حاجی شیخ محمد علی" و "ثقه الاسلام حاجی شیخ نورالله"، تمام ملبوس خود، حتی عمامه را از پارچه های اصفهان قرار دادند.^(۲)

سه: یکی دیگر از موارد تلاش های علما و مفاخر ایران زمین برای تقویت تولیدات داخلی و نفی استفاده از اجناس خارجی، عهدنامه ی سیزده تَن از علمای اصفهان است که در بخش هایی از آن آمده است: «این خدام شریعت مطهره با همراهی جناب رکن الملک، متعهد و ملتزم شرعی شده ایم که:

اولاً: قبالات و احکام شرعیه از شنبه به بعد روی کاغذ ایرانی بدون آهار نوشته شود؛ اگر بر کاغذهای دیگر بنویسند، مهر نموده و اعتراف نمی نویسیم.

ثانیاً: کفن اموات اگر از غیر کرباس و پارچه اردستانی یا دیگر پارچه های ایرانی باشد، متعهد شده ایم بر آن میت، ما نماز نخوانیم.

ثالثاً: حرام نمی دانیم لباس های غیر ایرانی را، اما ملتزم شده ایم حتی المقدور بعد از این تاریخ، لباس خود را از منسوج ایرانی بنماییم؛ تابعین ماها نیز کذلک و متخلف، توقع احترام از ما نداشته باشد».

به دنبال این قرارداد، علمای دیگر هم با صدور اعلامیه به آن پیوستند.^(۳)

چهار: مرحوم آخوند خراسانی "رضوان الله تعالی علیه" در زمان خود تأکید فراوانی بر خرید کالای ایرانی و تحریم کالاهای خارجی به ویژه کالاهای ساخت انگلیس داشتند.

ص: ۱۷۳

۱- (نشریه ی تحلیلی دانشجویی بهاران، ش ۷، ویژه ی تولید ملی، ص ۵۳

۲- (سفرنامه ی کلات، ص ۳۱۳

۳-) نشریه ی تحلیلی دانشجویی بهاران، ش ۷، ویژه ی تولید ملی، ص ۵۳

در زندگی نامه ی ایشان می خوانیم: «یکی از کارهای روس و انگلیس برای تسلط بر ایران ایجاد بانک و از کار انداختن صرافی های ایران و نیز ترویج کالاهای خود در ممکت ما بود. از اموری که در مقابله با این ترویج مصنوعات خارجی صورت گرفت، تأسیس شرکت اسلامیة توسط عده ای از تجار و علما در اصفهان بود. قضیه از این قرار است که در سال های اول حکومت مظفری، انجمن ترقی اصفهان با همکاری تعدادی از بازرگانان، شرکت اسلامیة را که در ترویج صنایع وطنی سعی بوده، با مدیریت ادیب التجار تأسیس می کنند. واعظ شهیر؛ «سید جمال الدین اصفهانی»، «میرزا نصرالله بهشتی معروف به ملک المتکلمین» و «مجد الاسلام کرمانی»، از اعضای انجمن ترقی بودند. وقتی که برخی کالاهای این شرکت به بازار نجف می رسد، علمای عتبات به حمایت از آن برخاسته و از جمله علمایی که فتوای مساعدت با شرکت مزبور را صادر کردند، آیات ثلاث حامی مشروطیت یعنی؛ خراسانی، طهرانی و مازندرانی و بزرگانی چون مرحوم سید کاظم یزدی (صاحب عروه)، مرحوم مامقانی، شریانی، محدث نوری و سید اسماعیل صدر اصفهانی (عموی سید جمال واعظ) را می توان نام برد. آخوند خراسانی علاوه بر تأیید اهداف شرکت، دربار را هم به همکاری با این حرکت الهی دعوت کرده و نامه ای به شاه می نویسد و در آن، پس از ذکر مقداری از اوصاف و نتایج حسنه ی مترتب بر این شرکت، شاه ایران را به پوشیدن البسه تولید داخل ترغیب نموده و مردم را هم به این امر تحریض می نمایند؛ در آخر هم به این شعر پارسی - از شیخ سعدی - استشهاد می نمایند که:

کهن جامه ی خویش پیراستن به از جامه ی عاریت خواستن

البته امر علما از جمله آخوند در این مسأله منحصر به این سالیان نیست؛ ایشان در سال های آینده هم، فتاوی زیادی درباره ی این مسأله یا به صورت اعم از آن یعنی استفاده از مطلق مصنوعات وطنی دارند چنان که یکی از این فتاوا در سال ۱۳۲۴ ق در دست است. در یک بند از اندرزنامه ای هم که به احمد شاه قاجار می نویسند، او را به ترویج منسوجات و کالاهای وطنی برای آزادی از قید احتیاج به منسوجات و مصنوعات خارجی ترغیب می کنند. در اواخر زندگانی دنیوی هم که بحث حرمت کالاها و امتعه ی روسی و خارجی مطرح می شود؛ بارها حمایت خود را از تولید تولید گران البسه و امتعه ی داخلی اعلام می دارند و از مردم می خواهند که از صنایع وطنی استفاده کنند. (۱)

به محمد علی شاه نوشته اند:

«منسوجات و کالاهای وطنی را ترویج کنید! زیرا هر آینه شخص شما از مصنوعات و فرآورده های مملکتی استفاده برید، این امر باعث می گردد که رجال مملکت و قاطبه ی افراد

ص: ۱۷۴

ملت از شما متابعت نمایند و چنین عملی موجب می شود که مملکت از بند احتیاج به منسوجات و مصنوعات خارجی آزاد گردد.

چنانی که “میکادو؛ پادشاه ژاپن” به این طریق عمل نمود؛ زیرا می دانست که کلید و راه تعالی و ترقی مملکت، بسته است به عدم احتیاج افراد ملت، از آنچه از خارج وارد می شود؛ و بر اثر انجام این امر، مملکت ژاپن به مراتب عالیه نایل گردید. هر آینه، این راه و طریق پسندیده ی محکم را در ابتدای سلطنت و عنفوان جوانی خود به کار ببرید، موجبات ترقی مملکت و از بین رفتن فقر و فاقه و بی نیازی رعیت را فراهم خواهید ساخت و این امر، نه تنها موجب شکرگزاری آحاد ملت خواهد گردید بلکه باعث پیشرفت مملکت و استقلال واقعی آن خواهد شد». (۱)

پنج: مرحوم آقا نجفی قوچانی “رضوان الله تعالی علیه” می نویسند: «خوب است که این شیعه خانه؛ یعنی ایران (صانعها الله عن الحدثان) در زندگی دنیا، پیروی از اروپایی نکند... اگر ایرانی ها حس و غیرتی پیدا کنند و فقط دو سال، از [استفاده ی] دو جنس فرنگی ها خود داری نمایند؛ یکی قند و چای آن ها را ترک کنند و دیگری بزازی (فروش پارچه های خارجی) را ترک نمایند؛ به ترک این دو، کارخانه های اسلحه سازی و همان دو خط اصلی راه آهن از جنوب به شمال و از شرق به غرب ساخته می شود. چون سالی ۴۰۰ کرور با خرید قند و چای خارجی و ۲۰۰ کرور با خرید پارچه های خارجی، پول ایران به فرنگستان می رود». (۲)

شش: نوه ی حضرت امام خمینی “رضوان الله تعالی علیه” می گوید: «من و علی هر موقع با هم تنها می شدیم، به قصد گرفتن شکلات پیش خانم می رفتیم و به ما شکلات می دادند. خانم بیشتر اوقات، شکلات ایرانی و گاهی اوقات هم کاکائوی خارجی داشتند و می دادند. بعد پیش دایی احمد می رفتیم؛ آن جا همیشه شکلات خارجی می خوردیم، جای شکلات را هم بلد بودیم. بعد از دایی احمد، پیش آقا می رفتیم. آقا، همیشه شکلات ایرانی می دادند، چند بار هم من و علی از آقا پرسیدیم: شما شکلات خارجی ندارید؟ می گفتند: نه! شما باید حتماً جنس ایرانی بخورید». (۳)

دو: مسئولان و تولید ملی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ تَوَلَّى عِرَافَةَ قَوْمٍ أَتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَدَاهُ مَعْلُولَتَانِ إِلَىٰ عُنُقِهِ فَإِنَّ قَامَ فِيهِمْ

ص: ۱۷۵

۱- شناخت نامه، ج ۱، ص ۹۵

۲- سیمای فرزندگان، ص ۴۹۸

۳- پدر آسمانی، ص ۹۷ به نقل از پدر مهربان، ص ۱۰۳

بِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أُطْلِقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِإِطْلَاقِهِ وَإِنْ كَانَ ظَالِمًا هُوِيَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کسی که رهبری گروهی را بر عهده داشته باشد، در حالی روز قیامت به صحرای محشر می آید که دستانش به گردنش بسته است؛ چنان چه در میان مردم بر اساس دستورات خداوند عمل کرده باشد، خداوند او را آزاد می کند و اگر بر پایه ی ظلم و ستم در میانشان رفتار کرده باشد، در آتش جهنم افکنده می شود؛ و این بد تحولی است! (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس این روایت، مسئولان اعم از مقامات ارشد کشوری، وزرا، هیئت دولت، استانداران، فرمانداران، شهرداران و در یک کلام؛ تمام کارمندان دولت وظیفه ی خطیری بر عهده دارند.

۲. معیار نجات از عذاب قیامت، عمل در چهارچوب اوامر خداوند متعال است. اوامر خداوند توسط پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم که دریافت کننده ی وحی الهی و رساننده ی آن به بشر است، به ما ابلاغ شده است. پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم مأمور بوده اند که جامعه ای مبتنی بر ارزش های الهی بسازند. بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم تداوم خط ایشان بر عهده ی ائمه معصومین علیهم السلام است و در دوران غیبت امام زمان علیه السلام وظیفه ی تبیین و تفسیر خطوط دین و رهبری جامعه بر عهده ی ولی فقیه به عنوان نائب ایشان می باشد. لذا امر ولی فقیه؛ امر امام زمان علیه السلام و امر امام زمان علیه السلام؛ امر پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و امر پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم؛ امر خداوند می باشد.

۳. یکی از خواسته ها و اوامر ولی فقیه از مسئولان، حمایت از تولید ملی، کار و سرمایه ی ایرانی است. ایشان در سخنرانی ابتدای سال ۱۳۹۱ فرمودند:

«همه مسئولیت دارند، دولت هم مسئولیت دارد؛ باید از تولید ملی حمایت کند، تولید ملی را حمایت کند... مجلس هم باید همکاری کند، دولت هم بایستی همت کند؛ بتوانند به تولید ملی رونق بدهند.» (۲)

۴. همان گونه که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند؛ مردم بر دین و روش مسئولان و پادشاهان خود هستند؛ (۳)

زیرا مسئولین در رأس قله هستند و مردم در دامنه ی آن؛ هر چه از بالا-ی کوه جاری شود، در دامنه ی کوه نیز جاری خواهد شد. اگر مسئولین در زندگی شغلی و فردی و خانوادگی خود مقید به خرید کالای ایرانی شوند، این فرهنگ به جامعه نیز منتقل خواهد شد. ولی اگر خدای ناکرده، محل کار و محل زندگی مسئولین مملو از کالاهای خارجی باشد نمی توان از جامعه انتظار حمایت از تولید ملی را داشت.

- ۱- (مجموعه ی ورام، ج ۲، ص ۹
- ۲- (بهار در بهار، سال ۹۱، ص ۳۶
- ۳- (ترجمه ی مجمع البیان، ج ۱۴، ص ۱۰۸

لذا بر تمام مسئولین لازم است در یک اقدام هماهنگ و عملی تصمیم بگیرند که در محیط شغلی و زندگی شخصی خود تا هنگامی که کالای ایرانی وجود دارد، از خرید کالای خارجی خودداری کنند.

۵. نمونه هایی از رفتار شخصیت های تاریخی را که به فکر حمایت از تولید ملی بوده اند با هم بررسی می کنیم تا الگویی باشد برای تمام مسئولان امروزی:

یک: یکی از بازرگانان فرنگستان ظروف چینی برای کریم خان آورد و گفت: «لائق خان خداوندی، این گونه ظروف چینی ست!» کریم خان دستور داد تا ظروف مسی کاشان را بیاورند؛ سپس یکی از آن ظرف های چینی را پرتاب کرد و در دم بشکست. بعداً مسی را پرتاب کرد، سالم به زمین رسید. به بازرگانان گفت: «صلاح کشور و مردم کشور من در این است که با این گونه ظروف خو گیرند که هرگاه پرتاب شد، سالم ماند و به ساخته های کشور خرسند باشند تا تهیدست و درویش نگردند.» (۱)

دو: رکن الملک را باید بانی و مؤسس صنعتی شدن شهر اصفهان نامید. او بود که در ۱۶ شوال ۱۳۱۶ شرکت اسلامی را به مدیریت ادیب التجار با سرمایه ی یکصد و پنجاه هزار تومان که به پانزده هزار سهم ده تومانی تقسیم شده بود، تشکیل داد و هدف از انجام این امر، ترویج تجارت و ترقی کالا و صنایع وطنی بود. (۲)

سه: مرحوم امیرکبیر نیز از جمله شخصیت هایی است که تلاش زیادی کرد تا چرخ صنعت کشور را به چرخش درآورد.

«نقشه ی امیر در بنای صنعت ملی، شامل استخراج معدن، ایجاد کارخانه های مختلف، استخدام استادان فنی از انگلیس یا پروس، فرستادن صنعتکاران به روسیه، خرید کارخانه از فرنگ و حمایت از محصولات داخلی بود.»

سه: نمایندگان مجلس و تولید ملی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «إِنِّي لَا أَحُكُّكُمْ عَلَى طَاعِهِ إِلَّا وَ أَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا وَ لَا أَنهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَةِ إِلَّا وَ أَتَنَاهَى قَبْلَكُمْ عَنْهَا؛

امام علی علیه السلام می فرماید: من شما را به اطاعت از قانونی و انداشتم مگر این که زودتر از شما به اجرای آن پرداختم، و شما را از نافرمانی و خلاف قانون نهی نکردم مگر آن که قبل از آن، خودم از انجام آن خودداری ورزیدم.» (۳)

ص: ۱۷۷

۱- (تاریخ نگارستان، ص ۴۳۲)

۲- (سفرنامه ی کلات، ص ۳۱۳)

۳- (تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۹)

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه: دارای دو شأن بودند: شأن رسالت و امامت و شأن رهبری و مدیریت جامعه. نسبت به شأن اول ابلاغ‌کننده‌ی دستورات الهی به جامعه بودند و نسبت به شأن دوم در راستای اداره‌ی جامعه، قوانینی را در چهارچوب قوانین کلی دین تصویب می‌کردند. از باب نمونه به ذکر یک مورد از قوانین حمایتی رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم اشاره می‌کنیم که مربوط به شأن مدیریتی حضرت می‌شود. آن حضرت در حمایت از تنظیم بازار و عرضه‌ی کالاهای اساسی جامعه این قانون را وضع کرده و فرموده بودند: «هر کسی که مواد غذایی را در بازار عرضه کند؛ تا هنگام خروج، مهمان ما خواهد بود. بنابراین اگر خسارتی به او وارد شود و چیزی از او گم شود؛ من خود، ضامن جبران آن هستم».^(۱)

۲. مهم‌ترین مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی تصویب قوانین اجرایی در چهارچوب موازین شرعی است. امسال که سال حمایت از تولید ملی و کار و سرمایه‌ی ایرانی است، از مجلس شورای اسلامی انتظار می‌رود قوانینی را در راستای حمایت از تولید ملی؛ حمایت از کارگر ایرانی، حمایت از صادرات کالای ایرانی، ممانعت از واردات آسیب‌زننده به تولید ملی و مانند آن به تصویب برساند و بر اجرای دقیق آن، نظارت لازم را داشته باشد.

۳. همان‌گونه که حضرت علی علیه السلام خود پیشگام عمل به قوانین بودند، همان‌گونه که خود پیامبر علیه السلام و ائمه علیهم السلام حریم خود را از مردم جدا نمی‌دانستند و اجرای قانون را فقط برای مردم نمی‌خواستند بلکه خودشان در عمل به قوانین پیشتاز بودند؛ از نمایندگان

محترم مجلس شورای اسلامی نیز انتظار می‌رود، خود در عمل به قوانین مصوب پیشگام باشند و در فضای کاری و خانوادگی از خرید کالاهای خارجی خودداری ورزند و کالای ایرانی را بر کالای خارجی ترجیح دهند، همچنین در حوزه‌ی انتخابیه‌ی خود، با عمل و گفتارشان مبلغ و مروج حمایت از کالای ایرانی باشند و در خرید کالاها نظارت لازم را بر ادارات و دستگاه‌های دولتی داشته باشند.

۴. مروری بر حمایت مجلس از تولید ملی قبل از انقلاب:

یک: بنا به خبری که روزنامه‌ی ایران در شماره‌ی امروز خود چاپ کرد، در پی مذاکرات مجلس شورای ملی و نیز مذاکره با بازرگانان، تصمیم گرفته شد لباس همه‌ی مستخدمین لشگری و کشوری از منسوجات وطنی باشد و همه‌ی کسانی که از این پس به استخدام دولت در می‌آیند موظف شده‌اند لباس‌های خود را از پارچه‌های ایرانی تهیه کنند.^(۲)

دو: روزنامه‌ی وطن از مردم خواست تا از خریدن کالاهای انگلیسی خودداری نمایند و به

۲- (روزشمار تاریخ معاصر ایران، ج ۲، ص ۶۲۵؛ جمعه ۲۸ دی ماه ۱۳۰۱)

نمایندگان مجلس شورای ملی نیز توصیه کرد که مردم را به پوشیدن منسوجات ایرانی تشویق نمایند. (۱)

چهار: خیانت سلسله ی پهلوی به تولید ملی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «وَلَكِنِّي آسَى أَنْ يَلِيَ أَمْرَ هَيْدِهِ الْأُمَّةِ سَيْفَهَاؤُهَا وَفُجَارُهَا، فَيَتَّخِذُوا مِآلَ اللَّهِ دُولًا و عِبَادَهُ حَوْلًا، وَالصَّالِحِينَ حَزْبًا، وَالْفَاسِقِينَ حَزْبًا؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: من از این نگران و اندوهناکم که اداره ی امور این امت به دست بی خردان و بدکاران بیافتد؛ نتیجه ی روی کار آمدن آنان این است که مال خدا (یعنی ثروت و درآمدهای کشور) را بین خودشان به چرخش در می آورند، بندگان خداوند را برده ی خود به حساب می آورند، انسان های صالح را دشمن خود می دانند و با آنان به نبرد بر می خیزند و با فاسقان هم پیمان می شوند». (۲)

پیام ها و نکته ها

۱. حضرت علیعلیه السلام در این نامه که آن را توسط مالک اشتر "رضوان الله تعالی علیه" برای مردم مصر نوشته بودند به نگرانی خود از روی کار آمدن انسان های نالایق که فقط به فکر انباشت ثروت و خوش گذرانی شخصی و حزبی خود هستند؛ اشاره می کنند و می فرمایند: «خطر این گروه آن است که منافع و مصالح عمومی و ملی و دینی را مبنای کارشان قرار نمی دهند و به آن کاری ندارند، بلکه مبنای کارشان حفظ قدرت همراه با خوش گذرانی و عیاشی است. آنان بیت المال مسلمین را ملک شخصی خود و مردم را

مانند بردگانی که حق هیچ گونه اظهار نظر و دخالتی در تصمیم گیری ها ندارند، دانسته و برای رسیدن به این هدف با سفیهان و بی خردانی نظیر خود، هم پیمان می شوند و انسان های صالح و آزادی خواهی را که خواهان استقلال و عزت و حاکمیت ارزش ها هستند، از سر راهشان بر می دارند».

۲. از مصادیق بارز فرمایش حضرت علیعلیه السلام می توان به سلسله ی پادشاهی پهلوی اشاره کرد؛ سلسله ای که با برپایی جشن های شاهنشاهی نشان دادند به جای این که ثروت و درآمدهای مملکت را هزینه ی پیشرفت اقتصادی و حمایت از چرخه ی تولید کنند، خرج خوش گذرانی و عیاشی های خود می کنند و برای حفظ قدرت و موقعیت خود، با بی خردان و چپاولگران عالم یعنی: آمریکا و انگلیس و صهیونیست هم پیمان شده و کشور و ملت و منابعش را در اختیار

ص: ۱۷۹

(۱-) روز شمار تاریخ معاصر ایران، ج ۱، ص ۳۱۶؛ پنجشنبه ۱۶ شهریور ماه ۱۳۰۰

(۲-) مکاتیب الأئمه علیهم السلام، ج ۱، ص ۴۹۳

آنان قرار دادند و انسان‌هایی نظیر امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" را تبعید و آواره‌ی این کشور و آن کشور کردند و هزاران نفر از بهترین انسان‌های روزگار را به زندان و تبعید و یا خاک و خون کشاندند. همچنین با اشاره‌ی استعمارگران با طرح‌هایی نظیر اصلاحات ارضی و انقلاب سفید، تولید را از بین بردند، اقتصاد کشور را تک محصولی نمودند و مملکت را به بازاری پر مصرف برای عرضه‌ی کالاهای خارجی تبدیل کردند.

نویسنده‌ی کتاب تاریخ تطبیقی می‌نویسد: «سال ۱۳۴۰ ه. ش. به فرمان شاه دستور اجرای لایحه‌ی اصلاحات ارضی صادر شد. در دی ماه ۱۳۴۱ کنگره‌ای مرکب از هیئت مدیره‌ی شرکت‌های تعاونی و روستایی در تهران تشکیل شد. پس از مدتی چند اصل دیگر به عنوان متمم انقلاب شاه و ملت به اصول شش‌گانه‌ی فوق اضافه شد، لیکن در عمل بدون مبالغه هیچ یک از ۱۹ اصل «انقلاب سفید» که دارای ظاهری فریبنده بودند، دردی از ملت دوا نکرد. تمام اصول نوزده‌گانه

به ویژه لایحه‌ی اصلاحات ارضی که شاه بیت قصیده بود، به عللی که بحث آن نیاز به تجزیه و تحلیل عمیق و دقیق دارد، با شکست روبه‌رو شد. کار به جایی رسید که در سال‌های اخیر بازده محصولات کشاورزی به نحو بارزی دچار تنزل شد. دولت‌های وقت احتیاج مواد غذایی اهالی کشور را که در آن زمان قریب به یک سوم جمعیت فعلی کشور بود، از سایر نقاط دنیا تأمین می‌کردند» (۱).

۳. یکی از مهم‌ترین انگیزه‌های امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" برای آغاز و تداوم انقلاب، همین نوع اقدامات بود که به نام اصلاحات، به اسلام و ملت و کشور خیانت می‌کردند و کشور را میدان تاخت و تاز استعمارگران قرار می‌دادند. به گوشه‌هایی از سخنان امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" در این باره توجه فرمایید:

«تمام اصلاحات ارضی» ما این شد که ما [که] یک گوشه‌ای از مملکتمان برای تمام مملکتمان آذوقه داشت؛ باقی‌اش باید برود بیرون و پول بگیرند، حالا هرچی دست می‌زنی می‌گویند از خارج باید بیاید! آن وقت هم افتخار می‌کنند به این که ما آنیم که گندم از خارج آوردیم، جو از خارج آوردیم، پرتقال از خارج آوردیم، تخم مرغ از خارج آوردیم! گریه دارد این؛ و حیا در کار نیست. اصلاحاتشان هم یک همچو اصلاحاتی است که همه‌ی آن مفسده است» (۲).

«هدف از اصلاحات ارضی شاه، خصوصاً این بود که بازاری برای کشورهای خارجی، خصوصاً آمریکا ایجاد کند» (۳).

«وقتی که اقتصادیات ملت را ملاحظه بکنید، زراعت ما را به کلی به هم زدند؛ به اسم

ص: ۱۸۰

۱- (تاریخ تطبیقی ایران با کشورهای جهان، ص ۵۹۳)

۲- (صحیفه‌ی امام، ج ۳، ص ۳۰۵)

۳- (صحیفه‌ی امام، ج ۳، ص ۳۶۹)

«اصلاحات ارضی» که تز امریکا بود. اصلاحات ارضی به ما چه مصیبت ها وارد آورد؛ مصیبتی که وارد آورد تمام زراعت های ایران را از بین برد. یک مملکت زراعی که یک استان آذربایجان یا خراسانش می توانست که قوت این ملت را بدهد، حالا رسیده به آن جا که برای سه روز یا سی و سه روز- فوقش سی و سه روز- تمام زراعت ایران برای سی و سه روز جمعیت فعلی ایران کافی است، مابقی اش از کجا؟ مابقی یک بازار درست کردند برای امریکا؛ آن ها زیاد داشتند، می سوزاندند یا به دریا می ریختند، حالا می دهند پول می گیرند، نفت می گیرند؛ این یک باب که زراعت ما را از بین بردند و ما شدیم جیره خوار آن ها و بازار برای آن ها؛ ما [مصرف کننده] شدیم». (۱)

«از آن طرف نفت ما را می دهند به امریکا، عوض چه می گیرند؟ من این را که می گویم، من باید هر روز این ها را بگویم؛ برای این که هر روز ممکن است یک گوشی این جا باشد که نشنیده باشد این حرف را؛ می دهند به امریکا، عوض چه می گیرند؟ عوض اسلحه می گیرند. کدام اسلحه؟ اسلحه هایی که ایران نمی تواند استعمال کند، نمی داند چه جوری باید این اسلحه را استعمال کند. برای چه می دهند؟ برای این که پایگاه درست کنند در آن جا برای امریکا. هم نفت را می خورند هم عوضش را؛ این ها پول نفت را خیال می کنید که به ما می دهند؟ یک اشتباه است. این ها، هم نفت را می خورند، هم اسلحه می آورند؛ اسلحه هایی که هیچ نظیرش مثلاً حتی در فرانسه هم پیدا نمی شود، امریکا می دهد به این ها؛ اما می دهد برای ایران؟ نه؛ پایگاه درست می کند برای خودش؛ هم عوض را می خورد و هم معوض را می خورد». (۲)

«اصلاحات ارضی شاه جز برنامه ای برای از بین بردن کشاورزی ایران و تحمیل اقتصاد تک محصولی بر جامعه ی ما چیزی نبود. به طوری که امروز اکثر نیازهای غذایی ما از خارج وارد می شود. با بر هم خوردن وضع کشاورزی؛ دهقانان، دهات و زمین ها را رها کرده و به شهرها هجوم آورده اند. سیاست غلط شاه هم در مورد صنایع مونتاژ، نه تنها مشکلی را حل نکرد و زندگی روستاییان مهاجر را حتی در حد قابل تحمل تأمین ننمود، بلکه کشور را هر چه بیشتر وابسته به اجانب کرد که اثرات سوء اقتصادی آن غیر قابل محاسبه است». (۳)

ص: ۱۸۱

۱- صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۲۳

۲- صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۲۴

۳- صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۵۰۶

«وَ اذْكُرُوا اِذْ اَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْاَرْضِ تَخَافُونَ اَنْ يَّخَطَّفَكُمْ النَّاسُ فَاَوَاكُمُ وَ اَيَّدُكُمْ بِنَصْرِهِ وَ رَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ»

و به یاد آورید هنگامی را که شما در زمین، گروهی اندک و مستضعف بودید. می ترسیدید مردم شما را بر بایند، پس [خدا] به شما پناه داد و شما را به یاری خود نیرومند گردانید و از چیزهای پاک به شما روزی داد؛ باشد که سپاس گزاری کنید!» (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. مسلمانان مکه قبل از هجرت پیامبر علیه السلام به مدینه، همواره مورد اذیت و آزار و شکنجه ی مشرکان بودند، لذا با سفارش و تدبیر پیامبر علیه السلام به صورت فردی یا دسته جمعی به دیگر مناطق هجرت می کردند؛ بعضی به حبشه، بعضی به یمن و طائف و برخی به شعب ابی طالب رفتند و پیوسته در ترس و اضطراب بودند و هنگامی که به مدینه مهاجرت کردند، هیچ خانه و کاشانه ای نداشتند و

عده ی بسیاری از آنان جزو اصحاب صفّه، در مسجد پیامبر علیه السلام جای گرفته بودند. انصار نیز در اوایل هجرت پیامبر علیه السلام به مدینه، در فقر و نداری و قحطی گرفتار بودند به حدی که به دانه ای خرما بسنده می کردند، به علاوه گرفتار اذیت و آزار یهودیان نیز بودند.

اما در اواخر بعثت، خداوند به مسلمانان مکت و توانایی داد و به چنان قدرتی رسیدند که اهل ذمه به آنان جزیه می دادند و مشرکان همواره در ترس و اضطراب از کشته و اسیر شدن و به غلامی و کنیزی گرفته شدن توسط مسلمانان بودند. بعضی نیز با طوع و رغبت اموال خود را تقدیم مسلمانان می کردند. در این جا خداوند ضعف و ناتوانی آنان را یادآور می شود تا شکر گزار قدرت و امنیت به وجود آمده، باشند. (۲)

۲. قبل از انقلاب نیز ایران در دست کشورهای استعماری نظیر: انگلیس، شوروی و آمریکا دست به دست می شد، زمین و منابع آن مانند گوشت قربانی بین گرگ صفتان انگلیس و شوروی و آمریکا تقسیم می شد، مسئولین و پادشاهان آن هم با صلاحدید کشورهای استعماری انتخاب می شدند و مانند نوکری تمام عیار در خدمت منافع آنان بودند. روحیه ی خودباوری و عزت طلبی را در ما میرانده و به ما باورانده بودند که ما حتی توان تولید کوچک ترین کالا را نداریم و باید همواره مصرف کننده ی محصولات آنان باشیم. تا این که مردی از تبار خوبی ها و

ص: ۱۸۴

(۱-) سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۲۶

(۲-) تفسیر نور (۱۰ جلدی)، ج ۳، ص ۲۹۹

از نسل فاطمه B مأموریت یافت تا کشور را از زیر خروارها خاک ذلت نجات دهد و عزت از دست رفته را به اسلام و مسلمین بازگرداند. امروز که در حال نوشتن این مطالب هشتم مصادف است با سالروز رحلت جانسوز آن مرد خدا، همان مردی که ما را از ذلت به عزت، از وابستگی به استقلال، از بردگی به آزادگی، و از اسلام آمریکایی به اسلام ناب محمدی رسانید. به این بهانه و به عنوان حسن ختام این نوشتار برخی از اندیشه های آن پیر فرزانه و جانشین خلف و شایسته اش؛ حضرت آیت الله خامنه ای "حفظه الله تعالی" را که مبتنی بر یادی از گذشته و نگاهی به چشم انداز آینده است، مرور می کنیم.

یک: ما می توانیم!

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه": «این جانب نمی گویم ما خود همه چیز داریم؛ معلوم است ما را در طول تاریخ نه چندان دور خصوصاً، و در سده های اخیر از هر پیشرفتی محروم کرده اند و دولت مردان خائن و دودمان پهلوی خصوصاً، و مراکز تبلیغاتی علیه دستاوردهای خودی و نیز خود کوچک دیدن ها و یا ناچیز دیدن ها، ما را از هر فعالیتی برای پیشرفت محروم کرد. وارد کردن کالاها از هر قماش و سرگرم کردن بانوان و مردان خصوصاً طبقه ی جوان، به اقسام اجناس وارداتی از قبیل ابزار آرایش و تزیینات و تجملات و بازی های کودکانه و به مسابقه ی کشاندن خانواده ها و مصرفی بار آوردن هر چه بیشتر، که خود داستان های غم انگیز دارد و سرگرم کردن و به تباهی کشاندن جوان ها که عضو فعال هستند؛ با فراهم آوردن مراکز فحشا و عشرتکده ها و ده ها از این مصائب حساب شده، برای عقب نگه داشتن کشورهاست. من وصیت دلسوزانه و خادمانه می کنم به ملت عزیز که اکنون که تا حدود بسیار چشمگیری از بسیاری از این دام ها نجات یافته و نسل محروم حاضر، به فعالیت و ابتکار برخاسته و دیدیم که بسیاری از کارخانه ها و وسایل پیشرفته مثل هواپیماها و دیگر چیزها که گمان نمی رفت متخصصین ایران قادر به راه انداختن کارخانه ها و امثال آن باشند و همه، دست ها را به سوی غرب یا شرق دراز کرده بودیم که متخصصین آنان این ها را به راه اندازند، در اثر محاصره ی اقتصادی و

جنگ تحمیلی، خود جوانان عزیز ما قطعات محل احتیاج را ساخته و با قیمت های ارزان تر عرضه کرده و رفع احتیاج نمودند و ثابت کردند که اگر بخواهیم؛ می توانیم!»(۱)

دو: از شاگردی تا استادی

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی": «یک روز آن ها از ما یاد گرفتند و شاگرد ما بودند، بعد شدند استاد ما؛ الان هم ما از آن ها یاد می گیریم و شاگرد آن ها می شویم و بعد می شویم استاد

ص: ۱۸۵

آن‌ها. پس نسل دانش پژوه و محقق و پژوهنده‌ی کشور ما بدانند؛ امروز اگر برتری علمی با غربی‌هاست، در آینده‌ی نه چندان دوری با همت و اراده‌ی شما می‌توان کاری کرد که فردا آن‌ها از شما یاد بگیرند.

مرزهای دانش را بشکنید! این که من می‌گویم نهضت نرم‌افزاری، انتظار من از شما جوان‌ها و اساتید این است [که] تولید علم کنید، به سراغ مرزهای دانش بروید، فکر کنید، کار کنید! با کار و تلاش می‌شود از مرزهایی که امروز دانش دارد، عبور کرد؛ در بعضی رشته‌ها زودتر و در بعضی رشته‌ها دیرتر. فن‌آوری هم همین‌طور است. علم باید ناظر به فن‌آوری باشد. فن‌آوری هم مرحله‌ی بسیار مهم و بالایی است. در فن‌آوری هم می‌توانیم پیش برویم؛ همچنان که رفتیم.

خوب است شما بدانید که در بعضی از بخش‌های بسیار حساس علمی کشور ما کارهایی شده که هنوز در دنیا صورت نگرفته است. در فن‌آوری تولید سلول‌های بنیادی که بنده چند وقت پیش، از آن یاد کردم؛ یک مشت جوان مثل شماها که در تهران هستند، فعالیت می‌کنند. این‌ها همت کردند و رفتند از دیگران یاد گرفتند؛ خودشان هم فکر کردند، سرمایه‌گذاری فکری کردند و توانستند کلید تولید و انجماد و حفظ و کاشت سلول‌های بنیادی را به دست بیاورند. امروز، این‌ها برای اولین بار در ایران سلول‌های بنیادی انسولین‌ساز را تولید کرده‌اند که در دنیا هنوز تولید نشده است. پس شاگردی کردن اولاً به معنای شاگرد ماندن نیست که خیال کنیم همیشه ما باید شاگرد آن‌ها بمانیم؛ نخیر، همت کنید! خواهید دید آن‌ها مجبور می‌شوند از شما یاد بگیرند». (۱)

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی": «ما علم را از همه کس می‌گیریم؛ حرفی نداریم. اسلام به ما گفته: «اَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَ لَوْ بِالصَّيْنِ»؛ "صین" یعنی "چین". چین آن روز وارث یک تمدن کهن و پیشرفته بود، با آن فاصله؛ و مطلقاً هم بویی از اسلام به مشامشان نرسیده بود؛ درعین حال پیغمبر علیه السلام فرمود: "علم و دانش و تجربه و - به زبان امروزی ما - فن‌آوری را هر جا بود، بروید طلب کنید!" یعنی شاگرد عالم بشوید؛ در مقابل عالم، زانوی ادب بنزید و از او یاد بگیرید.

من یک وقت در جمع دانشجویی دیگری گفتم هیچ‌ننگمان نمی‌کند که علم را از غربی‌ها و اروپایی‌ها یاد بگیریم؛ اما ننگمان می‌کند که همیشه شاگرد بمانیم. شاگردی می‌کنیم تا استعداد خود را پرورش دهیم و از درون بجوشیم. ما نمی‌خواهیم مثل استخری باشیم که آبی را در ما سرازیر کنند و هر وقت هم خواستند، آب را بکشند یا اجازه ندهند بیاید، یا هرگونه آب آلوده‌ای را در این استخر بریزند. ما می‌خواهیم مثل چشمه‌ی جوشان باشیم؛ می‌خواهیم از

ص: ۱۸۶

خودمان بجوشیم؛ می خواهیم استعدادهای خود را به کار بگیریم. من به هر جا نگاه می کنم، امکان به کارگیری این استعدادها را می بینم. فقط هم پیشرفت در انرژی اتمی است که مردم در

جریان آن قرار گرفته اند و می دانند در این بخش چه اتفاقی افتاده است؛ یک نمونه ی دیگر، بحث سلول های بنیادی است که حیرت بینندگان خارجی را برانگیخت. نمونه های فراوان دیگری هم وجود دارد.

من دیروز برای بازدید از مجتمع مس سرچشمه به آنجا رفته بودم. یک روز همین مس سرچشمه را انگلیسی ها و بعد هم آمریکایی ها می خواستند اداره کنند؛ چند سال هم کار و طراحی کردند، اما راه اندازی نشد. بعد وقتی انقلاب پیروز شد، مهندسان ما آمدند و آن راه اندازی کردند؛ محصول به دست آوردند و کارهای خوبی انجام دادند؛ بعد هم طرح توسعه را خود مهندسان ما در دهه ی سوم - تقریباً از نزدیک سال ۸۰ تا الان - راه اندازی کردند و باز هم دارند آن را توسعه می دهند. این کار، جزو بهترین و تمیزترین کارهایی است که به وسیله ی دولت دارد انجام می گیرد. آن روز اگر خارجی ها سود می بردند، استفاده می کردند و یا منافع ملی پامال می شد، همه ی این ها به کنار؛ ملت ایران را تحقیر می کردند؛ این تحقیر از همه چیز سنگین تر است. ملتی بنشیند و عده ای از بیرون بیایند به او بگویند تو نمی توانی؛ برو کنار تا ما برایت درست کنیم؛ او را کنار بزنند و اجازه ندهند حتی از تجربه ی آن ها استفاده کند؛ خودشان بیایند این منبع درونی را استخراج کنند؛ چیزی به او بدهند و لب و خلاصه ی سود را هم خودشان ببرند. این کار در نفت می شده، در مس می شده، در آهن می شده، در ساخت و سازهای گوناگون می شده، در سدسازی می شده، در سیلوسازی می شده، در بخش های دانشگاهی و علمی می شده» (۱).

سه: جایگاه اول در سطح منطقه

متن کامل سند چشم انداز بیست ساله ی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی؛ که در تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۸۲ توسط رهبر معظم انقلاب "حفظه الله تعالی" به سران قوای سه گانه ابلاغ شد:

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه ریزی شده و مدبرانه ی جمعی و در مسیر تحقق آرمان ها و اصول قانون اساسی، در چشم انداز بیست ساله، ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن آوری در سطح منطقه؛ با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین الملل.

ص: ۱۸۷

جامعه‌ی ایرانی در افق این چشم انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

- توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود، متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضایی.

- برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فن‌آوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه‌ی اجتماعی در تولید ملی.

- امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.

- برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب.

- فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایتمند، برخوردار از وجدان‌کاری، انضباط، روحیه‌ی تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران، و مفتخر به ایرانی بودن.

- دست یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه‌ی آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

- الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، توسعه‌ی کارآمد، جامعه‌ی اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای بر اساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه".

- دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت. (۱)

چهار: باش تا صبح دولت بدمد!

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" می‌فرمایند: «من امیدوارم که ان شاء الله، این روحیه‌ی قوی که در این کشور هست، این روحیه‌ی اسلامی و توحیدی که در این کشور هست، باقی باشد. این کشور را ما به صاحب اصلی او؛ امام زمان-سلام الله علیه- تحویل بدهیم. ان شاء الله، به خدمت ایشان همه؛ ان شاء الله همه، برسیم و کشور را و ملت را تسلیم ایشان بکنیم. خداوند ان شاء الله همه‌ی شما را و همه‌ی ما را و همه‌ی ملت را و همه‌ی مسلمین را موفق کند که به

تکالیف اسلامی مان عمل بکنیم».(۱)

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالى" نیز می فرمایند: «امروز شما موظفید و باید این نظام را حفظ کنید؛ آن هم پیراسته، سالم، به شکل خالص و به همان شکلی که بشود آن را به ولی عصر "ارواحنا فداه" تحویل داد. این، وظیفه ی بزرگ شما جوانان مؤمن است».(۲)

«انقلاب پرچم عزت این ملت است و ملت این پرچم را در دست استوار خود محکم نگه خواهد داشت و به فضل پروردگار تسلیم امام زمان "ارواحنا فداه" و "عجل الله فرجه" خواهد کرد».(۳)

وَ آخَرَ دَعَوَانَا الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

ص: ۱۸۹

-
- ۱- صحیفه ی امام، ج ۱۶، ص ۱۸۳
 - ۲- بیانات، سال ۱۳۷۱، ص ۱۵۸
 - ۳- بیانات، سال ۱۳۸۱، ص ۱۶۴

قرآن کریم.

ابن اثیر جزری، مبارک بن محمد، النهایه فی غریب الحدیث و الأثر، ۵ جلد، مؤسسه ی مطبوعاتی اسماعیلیان قم، چاپ: چهارم، ۱۳۶۷ ش.

ابن أبی جمهور، محمّد بن زین الدین، عوالی اللثالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیّه، ۴ جلد، دار سیدالشهداء للنشر - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۵ ق.

ابن أبی الحدید، عبد الحمید بن هبه الله، شرح نهج البلاغه لابن أبی الحدید، ۱۰ جلد، مکتبه آیه الله المرعشی النجفی - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۴ ق.

ابن بابویه، محمّد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ۴ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: دوم، ۱۴۱۳ ق.

ابن بابویه، محمّد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ۱ جلد، دار الشریف الرضی للنشر - قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۶ ق.

ابن بابویه، محمّد بن علی، معانی الأخبار، ۱ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۳ ق.

ابن بابویه، محمّد بن علی، الخصال، ۲ جلد، جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: اول، ۱۳۶۲ ش. ابن بابویه، محمّد بن علی، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ۲ جلد، نشر جهان - تهران، چاپ: اول، ۱۳۷۸ ق.

ابن حیون، نعمان بن محمّد مغربی، دعائم الإسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الأحكام، ۲ جلد، مؤسسه: آل البيت - قم، چاپ: دوم، ۱۳۸۵ ق.

ابن شعبه حرّانی، حسن بن علی، تحف العقول عن آل الرسول علیه السلام، ۱ جلد، جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۴ / ۱۳۶۳ ق.

آخوندی، مصطفی، غذا و تغذیه در آموزه های دینی و یافته های علمی، زمزم هدایت، قم، ۱۳۸۸ ش.

امینی، ابراهیم، تربیت، بوستان کتاب، قم، چاپ: اول، ۱۳۸۱ ش.

ایروانی، جواد، زکات باطنی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، چاپ: اول، ۱۳۹۰ ش.

برقی، احمد بن محمّد بن خالد، المحاسن، ۲ جلد، دار الکتب الإسلامیه - قم، چاپ: دوم، ۱۳۷۱ ق.

بستانی، فؤاد افرا/ مهیار، رضا، فرهنگ ابجدی، ۱ جلد، انتشارات اسلامی - تهران، چاپ: دوم، ۱۳۷۵ ش.

پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول علیه السلام)، ۱ جلد، دنیای دانش - تهران، چاپ:
چهارم، ۱۳۸۲ ش.

ص: ۱۹۳

پسندیده، عباس، اخلاق پژوهی حدیثی، سمت، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۸ ش.

تبریزی، جواد بن علی، استفتاءات جدید، دو جلد، قم - ایران.

تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ۱ جلد، دفتر تبلیغات - ایران؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۶۶ ش.

حکیمی، محمدرضا و حکیمی، محمد و حکیمی، علی، الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ۶ جلد، دفتر نشر فرهنگ اسلامی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۰ ش.

حکیمی، محمد، امام رضاعلیه السلام - زندگی و اقتصاد -، بهنشر، مشهد، چاپ: ششم، ۱۳۹۰ ش.

جوادی آملی، عبدالله، اسلام و محیط زیست، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۸۶ ش.

جوادی آملی، عبدالله، تفسیر انسان به انسان، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۸۴ ش.

جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاه، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۹۱ ش.

جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۸۹ ش.

حلی، مقداد بن عبدالله سیوری - مترجم: بخشایشی، عبد الرّحیم عقیقی، کنز العرفان فی فقه القرآن - ترجمه، ۲ جلد، پاساژ قدس پلاک ۱۱۱، قم - ایران، چاپ: اول.

حمیری، عبدالله بن جعفر، قرب الإسناد (ط - الحدیثه)، ۱ جلد، مؤسسه آل البیت - قم، چاپ: اول، ۱۴۱۳ ق.

خامنه ای، سید علی، نرم افزار حدیث ولایت، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، تهران، ۱۳۹۰. خامنه ای، سید علی بن جواد حسینی، أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، در یک جلد، دفتر معظّم له در قم، قم - ایران، اول، ۱۴۲۴ ق.

خمینی، سید روح الله موسوی، استفتاءات (امام خمینی)، ۳ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، قم - ایران، چاپ: پنجم، ۱۴۲۲ ق. خمینی، سید روح الله موسوی، توضیح المسائل (محشی - امام خمینی)، ۲ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، قم - ایران، هشتم، ۱۴۲۴ ق.

رشاد، علی اکبر، دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ۱۲ جلد، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه ی اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۰.

رضا بابایی، علی اکبر جوان فکر، حج ۲۸ (گزارشی از حج گزارای سال ۱۴۲۸ قمری)، ۱ جلد، نشر مشعر - تهران، چاپ: ۱، ۱۳۸۷ ش.

رضایی اصفهانی، محمد علی، تفسیر قرآن مهر، انتشارات پژوهش های تفسیر و علوم قرآنی، قم، ۱۳۸۷ ش.

دفتر تبلیغات اسلامی، ره توشه ی راهیان نور محرم الحرام ۱۳۸۹، معاونت فرهنگی و تبلیغی، قم، ۱۳۸۹ ش.

ص: ۱۹۴

شریف الرضی، محمد بن حسین - دشتی، محمد، نهج البلاغه / ترجمه ی دشتی، جلد، مشهور - ایران؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۷۹ ش.

شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ۱ جلد، هجرت - قم، چاپ: اول، ۱۴۱۴ ق.

شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار (لشعیری)، ۱ جلد، مطبوعه حیدریه - نجف، چاپ: اول، بی تا.

شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، تفصیل وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه، ۳۰ جلد، مؤسسه آل البيت علیهم السلام - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۹ ق.

طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، ۱ جلد، شریف رضی - قم، چاپ: چهارم، ۱۴۱۲ ق / ۱۳۷۰ ش. طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین، ۶ جلد، مرتضوی - تهران، چاپ: سوم، ۱۳۷۵ ش.

علائی نژاد، امیر بهاء الدین، زلال احکام، شرکت چاپ و نشر بین الملل، تهران، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.

غیائی کرمانی، سید محمد رضا، احکام اصناف، نور السجاد، قم، چاپ اول، ۱۳۸۳ ش.

فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه الواعظین و بصیره المتعظین (ط - القدیمه)، ۲ جلد، انتشارات رضی - ایران؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۷۵ ش.

فولادی، مجید، زندگی در پرتو احکام دین، مهدی جویان، قم، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه ی امام أميرالمؤمنین علیعلیه السلام - اصفهان، چاپ: اول، ۱۴۰۶ ق.

قبولی، عابدین، بخوانید و سالم بمانید، منشور وحی، قم، چاپ اول، ۱۳۸۷ ش.

قرائتی، محسن، تفسیر نور (۱۰ جلدی)، مرکز فرهنگی درس های از قرآن، تهران، ۱۳۸۹ ش.

قرائتی، محسن، حج، ۱ جلد، نشر مشعر - ۱، چاپ: تهران.

قوام، میر عظیم، روایت انقلاب اسلامی، مؤسسه ی فرهنگی هنری قدر ولایت، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش.

کردان، هادی، پاسخ به شبهات اینترنتی، نشر گناباد، مشهد، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی (ط - الإسلامیه)، ۸ جلد، دار الکتب الإسلامیه - تهران، چاپ: چهارم، ۱۴۰۷ ق.

گلپایگانی، سید محمد رضا موسوی، مجمع المسائل (للگلپایگانی)، ۵ جلد، دار القرآن الکریم، قم - ایران، چاپ: دوم، ۱۴۰۹ هـ

گیلانی، فومنی، محمد تقی بهجت، استفتاءات (بهجت)، ۴ جلد، دفتر حضرت آیت الله بهجت، قم - ایران،

اول، ۱۴۲۸ ه ق

ص: ۱۹۵

- لنکرانی، محمد فاضل موحدی، جامع المسائل (فارسی - فاضل)، ۲ جلد، انتشارات امیر قلم، قم - ایران، چاپ: یازدهم، ه ق.
- ماهنامه ی مبلغان، شماره ی ۱۵۳، محمود مهدی پور، روحانیت و تولید ملی، معاونت تبلیغ و آموزش های کاربردی حوزه های علمیه، قم، ۱۳۹۱ ش.
- مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی، بحار الأنوارالجامعه لدرر أخبار الأئمه الأطهارعليهم السلام (ط - بیروت)، ۱۱۱ جلد، دار إحياء التراث العربی - بیروت، چاپ: دوم، ۱۴۰۳ ق.
- مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی، مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول عليهم السلام، ۲۶ جلد، دار الکتب الإسلامیه - تهران، چاپ: دوم، ۱۴۰۴ ق.
- مفضل بن عمر، توحید المفضل، ۱ جلد، داوری - ایران؛ قم، چاپ: سوم، بی تا.
- محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه ی پیامبر اعظم علیه السلام.
- محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه ی کودک، دار الحدیث، قم، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
- مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائره المعارف قرآن کریم، بوستان کتاب، چاپ اول، ۱۳۸۵ ش.
- مظاهری، اخلاق و خودسازی در مکتب قرآن و اهل بیت عليهم السلام، ۱ جلد، انتشارات پیام آزادی - تهران، چاپ: هفتم، ۱۳۸۶ ش.
- مظاهری، مقایسه ای بین سیستم های اقتصادی، ۳ جلد، مؤسسه ی در راه حق - قم، چاپ: اول، ۱۳۷۰ ش.
- مظفری، اکبر، باربی، پژوهشی در عروسک امریکایی باربی، شاکر، قم، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ش.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه، تهران، ۱۳۷۴ ش.
- مکارم شیرازی، با همکاران، پیام امام امیر المومنین علیه السلام، قم، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش. مکارم شیرازی، ناصر، استفتاءات جدید (مکارم)، ۳ جلد، انتشارات مدرسه ی امام علی بن ابی طالب علیه السلام، قم - ایران، دوم، ۱۴۲۷ ق.
- مکارم شیرازی، با همکاران، دائره المعارف فقه مقارن، ۲ جلد، امام علی ابن ابیطالب علیه السلام، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش.
- موسوی، سید محسن، ماه در آب، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، قم، ۱۳۸۷ ش.
- نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ۲۸ جلد، مؤسسه آل البيت عليهم السلام - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۸ ق.

جمعی از پژوهشگران زیر نظر شاهرودی، سید محمود هاشمی، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ۳ جلد، مؤسسه ی دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، قم - ایران، اول، ۱۴۲۶ ق.

وحیدی، محمد، درآمدهای حلال و حرام، سنابل، قم، چاپ اول، ۱۳۸۶ ش.

ص: ۱۹۶

ورام بن أبی فراس، مسعود بن عیسی، تنبیه الخواطر و نزهه النواظر المعروف بمجموعه ورام، ۲ جلد، مکتبه فقیه - قم، چاپ: اول، ۱۴۱۰ ق.

هاشمی رفسنجانی و محققان مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائره المعارف قرآن کریم، بوستان کتاب، قم، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ش.

هادوی کاشانی، اصغر، جوان و اقتصاد زندگی، دار الحدیث، قم، ۱۳۸۹ ش.

مختاری، رضا، سیمای فرزندگان، یک جلد، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، قم، دبیرخانه علمی کنگره، ۱ جلد، کنگره ی آخوند خراسانی "رضوان الله تعالی علیه" - قم، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

ص: ۱۹۷

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

